

**"KYLLÄ TÄMÄ TYÖTÄ TEKEMÄLLÄ SAADAAN TÄSTÄ
PAREMMAKSIMUUTTUMAAN." SIVISTYS, TUNTEET JA
KESTÄVYYSMURROKSEN EDISTÄMINEN LUONTO- JA
KESTÄVYYSTUTKIJOIDEN AJATTELUSSA**

Hannele Vestola
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muut-
tuvassa maailmassa
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Hannele Vestola	
Työn nimi "Kyllä tämä työtä tekemällä saadaan tästä paremmaksi muuttumaan." Sivistys, tunteet ja kestävyysmurroksen edistäminen luonto- ja kestävyystutkijoiden ajattelussa.	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji maisterintutkielma
Aika toukokuu 2024	Sivumäärä 124 s. + liitteet
<p>Tässä tunteiden ja ilmastoantropologian alueen maisterintutkielmassa tarkastelen luonto- ja kestävyystutkijoiden käsityksiä ja tuntemuksia kestävyysmurroksen edistämisen esteistä ja keinoista aikana, jolloin ilmastonmuutoksen ja luontokadon riskeistä on varoitettu kauan, mutta vaadittavat muutokset etenevät hitaasti. Haastattelin kuutta eri tieteenalojen tutkijaa, jotka ovat olleet pitkään aktiivisesti mukana myös kestävyysmurrokseen liittyviä ekologisia ja eettisiä kysymyksiä käsittelevässä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja vuorovaikutuksessa. Analyysimenetelmänä on kvalitatiiviseen haastatteluaineistoon perustuva laadullinen sisällönanalyysi.</p> <p>Haastatellut tutkijat ovat kasvaneet tehtävänsä useimmiten emotionaalisesti vaikuttaneiden lapsuuden ja nuoruuden kokemusten ja myöhemmin akateemisessa yhteisössä vahvistuneen tiedon ja toimintamahdollisuuksien kautta. Haastatellut tiedostivat tämänhetkisen huolestuttavan kehityskulun ja kokivat sen johdosta pelkoa, surua ja hetkellistä voimattomuutta. He kokivat myös turhautumista erityisesti poliittisen päätöksenteon hitauden ja epä johdonmukaisuuden vuoksi. Heidän ajattelunsa ja toimintansa on suuntautunut voimakkaasti ratkaisuihin. Heille on olennaista paloitella vaikea ongelma, tarttua siinä johonkin kulmaan ja hakea tuloksia korostetusti yhteistyön kautta konkreettiseen edistykseen keskittyen. Valikoiva, positiivisuuteen ja kulloiseenkin käsillä olevaan asiaan keskittyvä toimintatapa suojaa heitä lamauttavilta kielteisiltä tunteilta kuten ahdistukselta samaan tapaan kuin on todettu aiemmissä tutkimuksissa tapahtuvan ilmastodenialistisessa tai -välinpitämättömässä ajattelussa. Erityisen keskeistä haastatelluille oli tunne työn merkityksellisyydestä.</p> <p>Tämän työn perusteella kestävyysmurroksen ja ekologisen sivistyksen ja solidaarisuuden edistämiseksi tarvitaan yhä vahvempaa eri ihmisryhmien ajattelutapojen ja tunteiden huomioimista. Se tarkoittaa sosiaalisen median kriittistä seurantaa mm. disinformaation levittämisen ja siihen perustuvan emotionaalisen vaikuttamisen osalta, laadukasta journalismia ja uutta ymmärrystä ja narratiivia ihmisestä osana luontoa. Sitä voidaan kertoa esimerkiksi taiteen tai populaariviihteen keinoin. Eri ihmisryhmiä on myös puhuteltava eri tavoin, jotta vaadittavat muutokset eivät muodosta uhkaa omalle identiteetille. Kielellä on keskeinen rooli. Tärkeintä olisi saavuttaa tieteseen pohjaava ihmiskunnan kollektiivinen ymmärrys globaalista tilanteesta, jossa yhteiset arvokkaat asiat ovat uhattuina mutta joka voidaan ratkaista niin, että kaikkien planeetan asukkaiden etu turvataan.</p>	
Asiasanat ilmastonmuutos, luontokato, tunteet, tutkijat, kestävyysmurros	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen taustaa: monikriisin aika, pessimismi ja toivo.....	2
1.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	6
1.3	Luonto- ja kestävyystutkijoiden käsitykset tarkasteltavina.....	8
2	TEORIATAUSTAA JA KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ.....	11
2.1	Humanistinen ympäristöntutkimus ja ilmastonmuutoksen antropologia	11
2.2	Tunteiden antropologia ja ympäristötunteet	13
2.3	Monikriisin ratkaisuehdotuksia.....	17
2.3.1	Konsumerismin ja kulttuuristen uskomusten murtaminen.....	17
2.3.2	Ekososiaalinen sivistys, ekologinen solidaarisuus, planetaarinen sivistys ja hyvinvointi.....	19
2.3.3	Tieteen ja tutkijoiden näkyvämpi rooli	23
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
3.1	Aineisto.....	27
3.2	Analyysimenetelmät ja analyysin eteneminen	29
4	TUTKITTAVIEN OMAN YMPÄRISTÖKIINNOSTUKSEN SYNTY JA PROFESSION HAHMOTTUMINEN.....	35
4.1	Lapsuuden ja nuoruuden havahtumiset ja voimaantumiset tarinoina.....	36
4.2	Koulutus ymmärryksen laajentajana.....	40
4.3	Nykyisen profession ja mission hahmottaminen : tutkijuus ja vaikuttamistehtävä.....	42
5	TYÖSSÄ KOETUT TUNTEET TOIMINTAA MOTIVOIMASSA.....	48
5.1	Väistämättömät kehityskulut synnyttävät epävarmuutta, pelkoa ja surua	48
5.2	Turhautumisen ja toivottomuuden tunteet työssä : pettymyksiä, uudelleenarviointia ja motivoitumista.....	51
5.3	Positiivisten ja voimauttavien tunteiden lähteitä.....	56
5.3.1	Ratkaisuihin keskittyminen taklaa ahdistuksen.....	56
5.3.2	Yhteisöllisyys ja yhteistyö edistävät tavoitteita	59
5.3.3	Merkityksellisyyden tunne vaikuttamistyössä: « Teen kaikkeni » .	63
6	EMPATIAN JA SOLIDAARISUUDEN ESTEITÄ.....	68
6.1	Sisäryhmäajattelu, identiteetin uhka ja yksilökeskeisyys	69

6.2	Sosiaalinen media sivistyksen rapauttajana ja sisäryhmäajattelun vahvistajana.....	74
6.3	Perinteisen median draaman haku ja viihteellistyminen.....	77
6.4	Arjen kuormitus ja kuluttamiseen kannustava lobbaus.....	80
7	KÄSITYKSIÄ EKOSOSIAALISESTA SIVISTYKSESTÄ, EKOLOGISESTA SOLIDAARISUUDESTA JA NIIDEN VAHVISTAMISESTA.....	83
7.1	Kieli ja viestintä muokkaavat ajattelua.....	85
7.1.1	Alarmistisesta kriisiviestinnästä ratkaisujen, hyvän elämän ja hyvinvoinnin korostamiseen.....	86
7.1.2	Uudet käsitteet ja täsmälliset ilmaisut.....	88
7.2	Taide ja uudet tarinat ajattelun nyrjäyttäjinä.....	90
7.3	Tutkijat mukaan vaikuttamaan.....	92
7.4	Yksilökeskeisyydestä yhteyden oppimisen ja koulutuksen kautta.....	94
7.5	Kielteiset tunnereaktiot voi ohittaa kiertoteiden avulla.....	97
8	TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA.....	100
	LÄHTEET.....	114
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Maapallon luonto ja ihmiset elävät ilmastokriisin aikaa. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon uhasta on puhuttu vuosikymmeniä. Toimet näiden torjumiseksi ovat monien mielestä edelleen tuskastuttavan hitaita.¹ Samaan aikaan ilmastokriisin ja luontokadon vaikutukset alkavat näkyä myös suomalaisten arjessa yhä selvemmin muun muassa pitkinä kuivuusjaksoina, rankkasateina, vieraslajien ja tuhoeläinten lisääntymisenä, omien pohjoisten lajien hiipumisena ja talvien lyhentymisenä².

Lisääntyvä tieto ei siis ole johtanut riittävän nopeasti toivottuihin toimenpiteisiin, vaan osittain on käynyt jopa päinvastoin. Ilmastobarometri 2023 - tutkimuksen mukaan ilmastotoimiin myönteisesti suhtautuvien suomalaisten määrä on laskenut. Vuonna 2019 vastaajista 44 prosenttia ilmoitti äänestävänsä ehdokasta, joka toimii aktiivisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Vuonna 2023 vastaava luku oli 32. Toisaalta tutkimuksen vastaajista neljä viidestä näkee ilmastonmuutoksen ja luontokadon yhteydet ja ajattelee, että näihin on etsittävä ratkaisuja kokonaisuutena. Kaksi kolmesta vastaajasta haluaa, että maamme hallituksen on toimittava aktiivisemmin luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi.³

Olen seurannut ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta käytyä keskustelua aktiivisesti parikymmentä vuotta. Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että samaan aikaan kun kansalaisten enemmistö vasta heräilee ympäristökriisien todellisuuteen ja kiistelee siitä, mitä ilmaston ja luonnon hyväksi tulisi ylipäänsä tehdä, meillä on pitkän linjan akateemisia tutkijoita, jotka ovat suunnanneet koko elämäntyönsä vaikeimpien ympäristöongelmien ratkaisujen etsimiseen ja niistä tiedottamiseen. Nämä tutkijat ovat hakeutuneet nuoresta asti ympäristöntutkimuksen ja kestävyyskysymysten pariin ja alkaneet tehdä samalla myös näkyvää vaikuttamistyötä eri foorumeilla.

¹ esim. Pantsar 2023: 8; Hakala 2023, 1; Foster ym. 2023: 18.

² Suomen ympäristökeskus 2023.

³ Valtioneuvoston tiedote 2023.

Näen, että tällaiset ihmiset ovat ekososiaalisen sivistyksen⁴, ekologisen solidaarisuuden⁵ ja planetaarisen hyvinvoinnin⁶ vahvistamisen edelläkävijöitä. Heillä on vahva halu ja pyrkimys vaikuttaa siihen, että maapallolla ja sen ihmisillä olisi hyvä elämä nyt ja tulevaisuudessa.

Haluan tässä maisterintutkielmassa saada selville, miten tämä pyrkimys on syntynyt heissä, miten he näkevät oman roolinsa ja toimintansa vaikutukset ja mitä he ajattelevat maapallon tulevaisuudesta. Tavoitteena on saada selville suuntaviivoja myös siitä, miten kestävyysmurrosta saataisiin laajemmin edistettyä yhteiskunnassa ja mikä sitä hidastaa tai estää. Pyrin hahmottamaan tutkijoiden näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja ekologisesta solidaarisuudesta ja mahdollisuuksista vahvistaa sitä laajemmin. Työni taustalla on paitsi ymmärtämiseen pyrkivä hermeneuttinen myös emansipatorinen tiedonintressi, jossa etsitään muutoksen mahdollisuuksia tutkimuksen keinoin.⁷

Tässä työssä tarkastelen, millaisia näkemyksiä aiheesta on esitetty ilmasto- ja luontokriisiä, kestävyysmurroksen aikaansaamista ja kriisien ratkaisuja positivassa kirjallisuudessa antropologian, yhteiskuntatieteen ja kasvatustieteen piirissä. Esittelen tutkimukseni antropologisen lähestymistavan ja sen, mitä annettavaa sillä on vallitsevan tilanteen ratkaisemiseksi. Käyn läpi, miksi ja millä tavalla olen koonnut oman aineistoni ja sen analysoinnin tavat. Tuon esiin tärkeimmät aineistosta esiin nousseet näkökohdat ja kokoan ne yhteen tulosten tarkastelua ja pohdintaa -luvussa, jossa ehdotan myös jatkotutkimuksen aiheita.

1.1 Tutkimuksen taustaa: monikriisin aika, pessimismi ja toivo

Tutkimustani motivoi tämänhetkinen globaali tilanne, jossa elämme tuntemamme elämänmuodon kannalta kriittisiä aikoja. Ihmiskunnan tulevaisuuden keskeisin haaste on planetaarinen kehityskulku, jossa luonnon monimuotoisuus köyhtyy, ilmasto muuttuu ihmiselle epäsuotuisaksi ja luonnonvarat vähenevät. Kyseessä on kielteinen, maailmanlaajuinen megatrendi, jossa on käynnissä samanaikaisesti useita ilmiöitä ja joka on uhka lopulta koko ihmislajin tulevaisuudelle.⁸

Toisiinsa kietoutuvien ja kasautuvien ongelmien vyyhdin havainnollistamiseksi on alettu puhua monikriisistä (polycrisis).⁹ Olosuhteiden muuttuminen yhä epävakaammiksi johtaa todennäköisesti jo lähivuosikymmeninä monenlaisiin

⁴ esim. Salonen & Bardy 2015; Laininen 2018; Heikkinen ym. 2023.

⁵ esim. Huttunen & Rekola 2021, Desrousseaux & Langlais 2018.

⁶ esim. Elo ym. 2024.

⁷ vrt. Rastas 2010, 71.

⁸ Siirilä & Salonen 2023, 25-26.

⁹ Lähde 2022; 2023.

yhteiskunnallisiin seurauksiin kuten ruokaturvan heikkenemiseen, ilmastopakolaisuuden ja siirtolaisuuden lisääntymiseen ja erilaisiin konflikteihin.¹⁰ Yhteiskunnissa, niiden resurssiperustassa ja luontosuhteissa on systeemitason ongelmia, jolloin vaaditaan välttämättä myös systeemisiä muutoksia.¹¹

Ihmiskunnan kohtaamia vaikeita, systeemisiä haasteita kutsutaan myös viheliäisiksi ongelmiksi (wicked problems). Niille on ominaista, että niitä on lähes mahdotonta ymmärtää perinteisin keinoin, ratkaisuista puhumattakaan. Viheliäiset ongelmat ovat perinteiset sektorirajat ja jakolinjat ylittäviä ongelmakimppuja.¹² Renouf toteaa, että ilmastonmuutos on mittasuhteiltaan valtava ongelma, ja myös ei-paikallinen, moniselitteinen, abstrakti ja sekä ajallisesti että fyysisesti laaja. Tämä tekee sen täydellisestä ymmärtämisestä lähes mahdotonta, niin älyllisesti kuin ontologisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti ja kokemuksen tasolla.¹³

Muutoksilla on jo todella kiire. Maapallon ilmakehän hiilidioksiditasot olivat vuonna 2022 ennätyskorkealla. Vuosi 2022 oli Euroopassa mittaushistorian toiseksi lämpimin ja vuosi 2023 ennätyskuuma¹⁴. Maapallon ilmasto on IPCC:n kuudennen raportin mukaan jo nyt lämmennyt 1,1 astetta esiteolliseen aikaan verrattuna¹⁵. Suomalaisten ilmastoasiantuntijoiden mukaan lämpötilan nousua ei ole enää mahdollista saada pysäytettyä 1,5 asteeseen; se vaatisi epärealistisen nopeita ilmastotoimia.¹⁶ Nykyisessä tilanteessa on siis paljonkin aihetta ilmastopessimismille, jota yhteiskunnassa on voitu jo pitkään havaita.

Samaan aikaan meneillään on kuudes sukupuuttoaalto. Ihmisen toiminta on aiheuttanut sen, että maailman selkärankaisista on lyhyessä ajassa hävinnyt yli kaksi kolmasosaa. Ajanjaksoa, jolloin ihminen on vaikuttanut sukupuuttoihin ja monenlaisiin geologisiin muutoksiin, kutsutaan antroposeeniksi. Sitä pidetään laajimpana ja nopeimpana muutoksena, mitä maapallo on kokenut viimeisen 66 miljoonan vuoden aikana. Muutosten vauhti vain kiihtyy, jos vastatoimiin ei ryhdytä. Elinympäristöt muuttuvat ja lajeja katoaa ennen näkemättömällä vauhdilla, jolloin voidaan puhua eliöstöjen romahduksista.¹⁷

Ilmasto- ja monimuotoisuus kriisi ja niistä kehkeytyvä monikriisi on hitaasti kehittyvä, ajallisesti pitkäkestoinen tapahtuma, jonka eskaloitumiseen on lukuisia syitä. Siihen, miksi tähän ongelmaan ei ole osattu riittävästi varautua ja sitä ei saada hoidettua, on lukuisia psykologisia, kognitiivisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja

¹⁰ esim. Hakala 2023.

¹¹ Lähde 2022; 2023.

¹² Joutsenvirta & Salonen 2020, 48.

¹³ Renouf 2021, 13-14.

¹⁴ Copernicus ECMWF 2024.

¹⁵ IPCC 2023.

¹⁶ Tiedeykkönen 2023.

¹⁷ esim. Hilden 2018, WWF.fi, Helsinki.fi, Pantsar 20232, 11.

poliittisia esteitä.¹⁸ Joissakin filosofisissa tarkasteluissa monikriisin juurten nähdään olevan ylikulutuksessa ja ihmisen ja luonnon vieraantuneessa suhteessa. Värriin mukaan luontosuhteemme on antroposentrinen eli ihmiskeskeinen, ja maailma nähdään ihmisen resurssivarastona. Tämä johtaa hänen mielestään siihen, että elämänmuotomme on välinpitämätön muille luontoarvoille kuin luonnosta saatavalle hyödyllä.¹⁹ Myös Joutsenvirta ja Salonen toteavat, että ajattelumme on pesiytynyt ja vakiintunut jakolinja kulttuurin ja luonnon välillä. Inhimillinen ja ei-inhimillinen todellisuus on jaettu eri lohkoihin, jolloin hyvää elämää haetaan luonnon hallitsemisen, välineellistämisen ja hyödyntämisen kautta.²⁰

Elämäntapamme on perustunut jatkuvasti lisääntyvän aineellisen hyödyn ja talouskasvun tavoitteluun. Se on johtanut seurauksiin, joita maapallomme ei enää kestä.²¹ Luonnonvaroja hyödyntämällä on saatu aikaan talouskasvua, jolla on vuosisatojen saatossa parannettu ihmisten hyvinvointia monin tavoin. Samaan aikaan kestävyystutkijat ovat pystyneet osoittamaan, että nykyisessä tilanteessa talouskasvun tavoittelu seurauksista piittaamatta tuottaa haittoja, jotka yhä enemmän kääntyvät ihmisten hyvinvointia vastaan ja aiheuttavat lopulta myös taloudellisesti erittäin kalliiksi tulevia seurauksia.²²

Ilmastokriisin ja luontokadon yhteydessä puhutaan paljon myös optimismista ja toivosta²³. Keskustelussa joudutaan usein tasapainottelemaan siinä, kuinka saada ihmiset ymmärtämään tilanteen vakavuus ja pelottavat seuraukset, ja kuinka toisaalta on tärkeää tuoda aina esille realistisia ratkaisuja ja sitä, että ”vielä ei ole liian myöhäistä”²⁴. Jasper kutsuu toimintaa aktiivisia positiivisten ja negatiivisten tunteiden yhdistelmää moraaliseksi paristoiksi. Niissä on kaksi napaa, joiden välillä yhteiskunnallisessa muutosliikkeissä tasapainotellaan; esimerkiksi Pride-liikkeessä napoja ovat ylpeys ja häpeä tai eläinoikeusliikkeessä sääli ja ilo. Yleisin moraalisen pariston muoto yhdistää tulevaisuuden toivon pelkoon, ahdistukseen ja muuhun kärsimykseen. Molempien liioittelu luo muutokseen tarvittavaa energiaa.²⁵ Ekologisista kriiseistä puhuvat asiantuntijat, kuten tässä tutkimuksessa tutkijat, joutuvat tasapainottelemaan näiden napojen välillä.

Värri nostaa toivon ehdottoman tärkeäksi kriisistä selviämisessä. Arvo-
kas elämä voi perustua vain toivolle, ja tulevaisuuden toivo vaatii kokemuksen elämän merkityksellisyydestä. Toivo on siis perimmäinen elämää ylläpitävä periaate. Jos toivo ja aidot toimintaresurssit kadotetaan, nykyisen elämänmuotomme aiheuttamat

¹⁸ Renouf 2021, 14.

¹⁹ Värri 2018, 13-14.

²⁰ Joutsenvirta & Salonen 2020, 42-43.

²¹ Foster ym. 2023, 14.

²² Siirilä & Salonen 2023, 30, 36-37.

²³ esim. Pihkala 2017; Heikkinen ym. 2022; Hasselaar 2023.

²⁴ esim. Norgaard 2011, 101-102.

²⁵ Jasper 2011, 291.

viheliäiset ongelmat saattavat johtaa fatalismiin ja lamaantumiseen.²⁶ Haluan tutkimuksessani selvittää, miten kestävyyskysymysten asiantuntijat ajattelevat toivosta ja sen vastaparista pessimismistä.

Ilmastokriisiin on olemassa lukuisia toimivia ratkaisuja, joista tärkeimmät ovat fossiilisista energianlähteistä luopuminen ja maapallon hiilinielujen vahvistaminen²⁷. Maailmassa on jo saatu ja saadaan jatkuvasti aikaan ympäristön suhteen paljon hyvää, joskus nopeastikin. Siirilä ja Salonen toteavat, että esimerkiksi otsonikerroksen oheneminen on saatu pysäytettyä ja otsonikerroksen arvioidaan toipuvan ennalleen vuoteen 2060 mennessä. Hyvän, kestävänsä tulevaisuuden rakentamiseen on juuri nyt käytettävissä enemmän tietoa kuin koskaan aikaisemmin ihmiskunnan historiassa. Myönteisten kehityskulkujen huomaaminen on tärkeää, koska se voi lisätä ihmisten motivaatiota välttämättömän kestävyysmurroksen toteuttamiseksi.²⁸ Kestävyystutkijoiden työtä on viestiä ratkaisuista. Kokevatko he, että heidän ehdotuksiaan kuunnellaan ja minkä sävyistä keskustelu heidän mielestään yleisesti on?

Toivosta luopuminen ja pessimismille alistuminen ovat tulevien sukupolvien kannalta kestävänsä vaihtoehto. Ilmaston ja luonnon monimuotoisuuden hyväksi on juuri nyt tehtävä kaikki mahdollinen, niin yksilöiden kuin yhteisöjen ja valtioiden tasolla. Ratkaisut eivät tarkoita ihmisten elämän kurjistamista, vaan monessa tapauksessa ne voivat luoda uusia elinkeinoja ja työllisyyttä²⁹. Materialismi- ja kuluskeskeisen arvojen kirkastaminen voi niukkuuden sijasta päinvastoin johtaa merkityksellisempään kokemukseen elämästä³⁰.

Miksi tämä viesti ei kuitenkaan mene perille? Ilmasto- ja luontokatokriisin ratkaisut ovat venyneet lukuisista syistä. Jo 2000-luvun alkupuolella tutkittiin, miksi edes ne ihmiset, joilla on tietoa ja ymmärrystä ilmastonmuutoksesta ja sen lukuisista seurauksista paitsi globaalisti myös omassa yhteisössä, eivät kykene muuttamaan ymmärrystään toiminnaksi. Monet muut ympäristöongelmat sen sijaan aiheuttavat usein näkyvää ja monipuolista kansalaisaktivismia ja voimakkaita vaatimuksia nopeista muutoksista.³¹ Myös sitä, millaiset kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät saavat eri ihmisryhmät sitoutumaan ilmastonmuutoksen torjuntaan, on tutkittu jo kauan³².

Oma tutkimukseni käsittelee jonkin verran ilmastodenialismin ja välinpitämättömyyden syitä, mutta vielä enemmän sen murtamista. Ongelmia pystyttäisiin ratkomaan vahvistamalla kansalaisten ekososiaalista sivistystä ja ekologisen solidarisuuden tunnetta ja keskittymällä planetaarisen hyvinvoinnin luomiseen. Samalla

²⁶ Värri 2018, 116.

²⁷ WWF 2023.

²⁸ Siirilä & Salonen 2023, 22-23.

²⁹ esim. Sitra 2023.: Ilmasto- ja luontoratkaisut, STT info 2023.

³⁰ esim. Salonen & Konkka 2023.

³¹ Norgaard 2011.

³² esim. Callison 2014.

vahvistettaisiin myös talouden toimintaedellytyksiä³³. Monikriisin vaatima kestävyysmurros tuo mukanaan uusia toimialoja ja monenlaista taloudellista toimeliaisuutta. Muutos edellyttää laajoja yhteiskunnallisia systeemitason toimia, uusia käytäntöjä, lainsäädäntöä, kannustimia ja rajoitteita. Kuitenkaan kestävyysmurroksen mukanaan tuomat muutokset – hiilineutraalius ja -negatiivisuus, monimuotoisen luonnon turvaaminen, kestävä ruoantuotanto ja liikkuminen, materialismista luopuminen – eivät kurjista elämää vaan voivat syventää ja rikastaa sitä³⁴. Koska ongelmat ovat hyvin monimutkaisia ja globaaleja, niiden tunnistamiseksi ja kestävien, ekologisten ja eettisten ratkaisujen löytämiseksi tarvitaan monipuolista ja syvällistä asiantuntijuutta eri aloilta³⁵. Tähän tutkimukseen haastatellut tutkijat edustavat tällaista asiantuntijuutta.

Oman tutkimukseni aiheen valinta syntyi halusta ymmärtää, miksi myös Suomen kaltaisessa edistyneessä, vauraassa ja sivistyneessä maassakin kestävyysmurros etenee niin hitaasti ja miten siihen liittyvää kollektiivista ymmärrystä olisi mahdollista laajentaa ja syventää. Aiheen tutkimuskirjallisuuteen perehtyessäni valitsin eräiksi avainkäsitteiksi ekososiaalisen sivistyksen, ekologisen solidaarisuuden ja planetaarisen hyvinvoinnin, jotka monet kestävyyskysymyksiin perehtyneet tutkijat arvioivat tärkeiksi luonto- ja monimuotoisuuskriisien ratkaisussa. Halusin kuulla, mitä näistä käsitteistä, niiden edistämisestä ja esteistä ajattelevat ihmiset, jotka ovat tehneet akateemista uraa ja näkyvää vaikuttamistyötä kestävyyskysymysten parissa lähes koko elämänsä.

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillintä nojaavat vahvasti tieteelliseen argumentointiin. On kiinnostavaa ja mielestäni oleellista tarkastella, millaisena näistä asioista argumentoivat asiantuntijat näkevät suhteensa muuhun yhteiskuntaan ja sen toimijoihin ja mikä on heidän käsityksensä kokonaisuudesta. Oma ja myös kirjallisuuden vahvistama lähtöolettamukseni on, että kestävyysmurroksen aikaansääminen ja sitä kautta pahevan ilmasto- ja monimuotoisuuskriisin estäminen vaatii vaikuttamista paitsi ihmisten tietopohjaan myös tunteisiin, koska tunteet ohjaavat toimintaa ja esimerkiksi äänestyskäyttäytymistä.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on saada selville näkökohtia siitä, miten haastattelemani kokeneet ja myös yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen syventyneet luonto- ja kestävyysalan tutkijat ajattelevat tämänhetkisesti yhteiskunnallisesta tilanteesta ja

³³ esim. Salonen & Bardy 2015.

³⁴ esim. Salonen 2013.

³⁵ esim. Jakonen 2017, 56.

siihen vaikuttavista tekijöistä. Erityisesti haluan kuulla heidän pohdintojaan kulttuurisessa vuorovaikutuksessa syntyneiden tunteiden merkityksestä ja roolista kestävyysmurroksen aikaansaamisessa ja miten he kokevat ne oman missionsa ja professiionsa muotoutumisessa ja ylläpidossa.

Toisaalta tavoitteena on selvittää näkemyksiä siitä, miten ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyskäsityksen mukaista ajattelua voitaisiin laajentaa ja vahvistaa ja mitkä tekijät tämänhetkisessä yhteiskunnassa ja kulttuurissa hidastavat ja estävät sitä. Tiivistettynä tutkimuksen pääkysymys on: Mitä kestävyys- ja luontotutkijat ajattelevat, kokevat ja tuntevat yhden maapallon rajoihin mahtuvan elämäntavan juurruttamisesta monikriisin aikakaudella?

Tutkimuskysymys voidaan purkaa alakysymyksiksi, joita ovat:

Mitkä emotionaalisesti vaikuttavat tapahtumat tai kokemukset ovat synnyttäneet tutkittavissa ekologisen solidaarisuuden tunnetta ja halua toimia ympäristön hyväksi ja mikä on pitänyt motivaatiota ja jaksamista yllä tässä työssä?

Millaisia tunteita tutkijat kokevat ajatellessaan maapallon tilaa ja pyrkiessään parantamaan sitä ja miksi ja miten ne vaikuttavat heidän toimintaansa ja ammatti-identiteettinsä?

Mitkä kulttuuriset tekijät (media, yhteisöt, käytänteet) heidän mielestään estävät ihmisiä tuntemasta solidaarisuutta?

Millä tavalla haastateltavat ymmärtävät käsitteet ekososiaalinen sivistys ja ekologinen solidaarisuus, mitä ne tarkoittavat käytännön toiminnassa ja miten niitä voitaisiin edistää?

Tarkastelen tutkimuksessani spesifiä asiantuntijaryhmää, yhteensä kuutta luonto- ja kestävyysalan meritoitunutta, pitkän linjan akateemista tutkijaa. Heidän näkemyksistään tekee kiinnostavia erityisesti se, että haastattelemani henkilöt ovat tutkineet ja pohtineet laajasti ja monipuolisesti paitsi ilmasto- ja ympäristökysymysten konkreettisia ratkaisuehdotuksia myös tehneet paljon työtä sen eteen, että ratkaisut ja uudet toimintatavat saataisiin jalkautettua kulttuurin mesotason normeiksi eli yleisesti hyväksytyiksi arvoiksi, puheenaiheiksi ja toimintatavoiksi ja myös makrotasolle³⁶ lakimuutoksiksi asti. Käytän heistä tutkija-nimityksen lisäksi toisinaan myös erään haastateltavan mainitsemaa termiä tutkija-vaikuttaja.

Näiden näkemysten avulla pyrin tässä tutkimuksessa selvittämään ekososiaalisen sivistyksen ja solidaarisuuden tunteen rakentumista ja niiden esteitä laajemmin kulttuurissa. Tutkimuksen kohteena on siis ajattelu, joka pohjaa luonnon- tai yhteiskuntatieteelliseen lähestymistapaan, ei esimerkiksi uskontoon tai mystiikkaan. Tarkastelukulmani on luonnollisesti rajallinen, mutta omalla tavallaan hyödyllinen. Erityisesti tunteisiin keskittyvä antropologinen näkökulma voi tuoda kestävyyskeskusteluun tarvittavaa moninaisuutta. Moninaisuuden ja sitä kautta hyvin

³⁶ Norgaard 2011.

monenlaisten ratkaisutarpeiden ymmärtäminen onkin antropologian vahvuus ympäristöongelmista puhuttaessa.

Oma lähtökohtani aiheen tarkastelulle on elämänmittainen kiinnostus ympäristö- ja ihmisoikeuskysymyksiin ja politiikkaan. Heikompiosaisten ihmisten ja ”äänettömien” kuten metsien, vesistöjen ja eläinten puolustaminen on ollut itselleni vahva eteenpäin ajava voima. Näitä tärkeimpiä tavoitteitani olen pyrkinyt edistämään työelämässä opettajana opetussuunnitelman raameissa, mutta vielä huomattavasti enemmän vapaaehtoistyössä, luottamustehtävissä ja kansalaisaktivismin kautta. Viime vuosina kiinnostukseni on suuntautunut ihmisoikeuskysymyksistä vielä selkeämmin ympäristöasioihin, koska olen ymmärtänyt, että ilman elinkelpoista ympäristöä ei ole toivoa ihmisoikeuksista.

Sitä mukaa kun oma ymmärrykseni näistä asioista on kirkastunut, on hämmennykseni syventynyt siitä, miksi niin monet kokevat tilanteen näennäisesti täysin eri tavalla. Pysähdyttyäni pohtimaan tätä kysymystä lähdin tarkastelemaan ensin itseäni ja omaa ajattelua muovanneita tapahtumia, tilanteita, yhteisöjä ja kulttuurisia voimia. Sen jälkeen päädyin pohtimaan suunnilleen ikäisiäni ihmisiä, jotka ovat omistautuneet luonto- ja kestävyyskysymyksille jo huomattavasti aiemmin kuin minä ja ottaneet nämä asiat elämäntehtäväkseen, jota voi nimittää kutsumukseksi. Tämän tutkimuksen kautta haluan laajentaa käsityksiäni siitä, miten heidän ajattelunsa on muovautunut vuosien varrella, mistä heidän mielestään ajattelutapojen eriytyminen yleisemmin johtuu ja tärkeimpänä tietenkin, mitä sille voi tehdä.

Yksi tavoitteeni on saada selville myös niitä asioita, jotka ovat auttaneet tutkija-vaikuttajia jatkamaan työtään sinnikkäästi jopa vuosikymmeniä. Moni ekologista ja eettisiä kysymyksiä pohtiva ihminen potee voimakasta ahdistusta vaikeiden kysymysten ja uhkaavien skenaarioiden edessä. Millaisia tunteita näiden asioiden parissa työtään tekevät ammattilaiset kokevat? Synnyttävätkö vaikeat asiat vaikeita tunteita ja miten he käsittelevät niitä? Miten heidän kokemuksensa ja ajatuksensa voisivat auttaa ylläpitämään toivoa ja toimintaa planeetan ja sen asukkaiden hyväksi?

1.3 Luonto- ja kestävyystutkijoiden käsitykset tarkasteltavina

Olen haastatellut työhöni kuutta kokenutta kestävyys-, luonto-, eläin- ja ympäristöalan tohtorikoulutettua tutkijaa, joista useimmat toimivat myös opetustehtävissä yliopistolla. Nuorin heistä on syntynyt vuonna 1983 ja vanhin 1969. Tutkijoista kolme on saanut koulutuksen luonnontieteissä ja kolme yhteiskuntatieteissä tai filosofiassa. Kaikki haastateltavat antoivat luvan nimensä julkaisuun. Tutkijoiden nimet, nykyiset tehtävät ja erikoistumisalueet löytyvät lähdeluettelosta.

Valitsin haastateltaviksi akateemisesti meritoituneita henkilöitä, jotka ovat pitkäaikaisen oman sosiaalisen ja perinteisen median seurantani perusteella jo vuosien ajan olleet myös yhteiskunnallisesti näkyvästi aktiivisia. Haastateltavat ovat tuoneet ja useimmat heistä tuovat edelleen näkemyksiään hyvin aktiivisesti esille sosiaalisessa mediassa, erityisesti Twitterissä eli nykyisessä viestipalvelu X:ssä, Facebookissa ja Instagramissa. He ovat olleet ja jotkut heistä olivat tutkimuksen tekohetkelläkin näkyvästi esillä perinteisen median haastatteluissa ja ajankohtaiskeskusteluissa, kolumneissa, mielipidekirjoituksissa ja erilaisissa julkisissa tapahtumissa kuten seminaareissa, paneelikeskusteluissa ja järjestöjen teemailloissa. Ainakin yksi heistä on ollut ja on mukana myös ympäristöaiheisissa taideproduktioissa, ja toinen on kirjoittanut kirjoina julkaistuja, eläinaiheisia kaunokirjallisia esseitä.

Kaikki kuusi ovat olleet tekemässä raportteja ja antamassa lausuntoja lakimuutoksia ja muita poliittisia linjauksia varten. Neljä heistä on myös ollut tai on tälläkin hetkellä mukana poliittisissa ja yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä, kaksi on pyrkinyt jopa eduskuntaan.

Tutkittavani ovat kaikki luonto-, eläinoikeus- ja kestävyyskysymysten pitkän linjan asiantuntijoita. Asiantuntijuus ei ole käsitteenä yksiselitteinen, ja varsinkin ilmastonmuutoksen yhteydessä se on herättänyt paljon keskustelua ja synnyttänyt polarisoitumista: kenen asiantuntijuus on riittävää, ketä on syytä kuunnella ja kenen ymmärrys kokonaisuudesta on riittävän laaja³⁷. Lefsrud ja Meyer toteavat, että ilmastonmuutoksen kaltaisissa kysymyksissä päätöksentekijöiden täytyy turvautua tieteenaloihin ja asiantuntijoihin oikeuttaakseen toimensa³⁸. Kysymys erityisesti siitä, keiden näkemykset on syytä ottaa huomioon lainsäädäntötyössä, herättää usein kiistaa poliittisesti latautuneiden aiheiden yhteydessä³⁹. Jakonen toteaa, että asiantuntijuudesta on tullut medioituneessa yhteiskunnassa käsitteenä epäselvä ja ristiriitainen. Perinteisen akateemisen asiantuntijuudenkin legitimitettiin ja osaamista ovat kyseenalaistaneet mitä moninaisimmat tahot: maallikot, itseoppineet asiantuntijat, eri harrastusyhteisöt ja poliitikot. Myös vaikkapa toisten tieteenalojen asiantuntijat tai toisen maan yhteisöt haastavat toisiaan.⁴⁰

Myös Alastalon ym. mukaan asiantuntijuus on käsitteenä monimuotoinen, mutta nyrkkisääntönä määrittelyssä voidaan pitää sitä, että asiantuntijoilla on eri tavoin kertynyttä erityistä tietoa, jota ei ole kenelläkään toisella tai vain hyvin harvalla. Asiantuntijoita haastatellaan juuri tämän tiedon vuoksi, jolloin halutaan päästä selville asioiden tilasta, yhteiskunnallisista kehityskuluista ja

³⁷ esim. Callison 2014, 2, 14-15, Holopainen 2012, Jakonen 2017.

³⁸ Lefsrud & Meyer 2012, 1499.

³⁹ esim. Pakarinen 2011.

⁴⁰ Jakonen 2017, 12, 16; myös esim. Lefsrud & Mayer 2012, 1497.

monimuotoisten vuorovaikutussuhteiden dynamiikasta. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa hyödyntämällä asiantuntijoiden erityistietämystä.⁴¹

Tässä tutkimuksessa asiantuntijahaastateltaviksi valikoitui sellaisia tutkijoita ja yliopistonopettajia, joita olen itse seurannut julkisuudessa jo vuosikausia ja jotka ovat saavuttaneet urallaan paitsi ansiokkaita tieteellisiä meriittejä myös yhteiskunnallista näkyvyyttä ja vaikutusvaltaa. Heistä on syntynyt käsitys, että heillä on halu paitsi tehdä akateemista tutkimus- ja opetustyötä myös vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen ja planetaariseen sivistykseen: he kokevat vastuuta planeetan tilasta ja tulevaisuudesta ja pyrkivät tekemään parhaansa sen hyväksi sekä omassa leipätyössään että varsinaisen oman toimenkuvansa ulkopuolella. Lähes kaikki ovat saaneet osakseen myös voimakasta kritiikkiä ja negatiivista palautetta: mitä näkyvämpi ja vaikuttavampi esiintyminen, sitä enemmän tulee « suoranaista kuraa kaikkia kanavia pitkin », kuten eräs haastateltava kuvasi. Tätä heidän saamaansa palautetta seuraan itsekkin jatkuvasti varsinkin X-viestipalvelun kommentteissa. Tutkittaviksi on valikoitunut joukko ihmisiä, jotka ovat Headia ja Haradaa lainaten selviytyneet akateemisessa kilpailussa ja joilla on siksi poikkeuksellisen kehittynyt resilienssi⁴².

Haastattelemani tutkijat ovat tehneet siis pitkään paitsi tutkimustyötä konkreettisten ratkaisujen hahmottamiseksi myös aktiivista vuorovaikutustyötä niiden jalkauttamiseksi. Oletin heillä olevan näkemyksiä siitä, millainen kulttuurinen vuorovaikutus on hedelmällistä monikriisin ongelmien taklaamiseksi ja mikä taas hyödyttömiä tai haitallista. Näiden näkemysten tarkasteluun hyödyllistä pohjaa antavat antropologiset, yhteiskunta- ja kasvatustieteelliset ja filosofiset näkökulmat ilmastonmuutoksesta ja kestävyyskriisistä, niiden ratkaisuehdotuksista ja tieteen ja tutkijoiden roolista kokonaisuudessa. Tarkastelen seuraavaksi, millaisia tutkimustuloksia ja näkemyksiä näistä aiheista on esitetty ja miten ne liittyvät omaan työhöni.

⁴¹ Alastalo ym. 2017, 116, 118-119.

⁴² Head & Harada 2017, 39.

2 TEORIATAUSTAA JA KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

2.1 Humanistinen ympäristöntutkimus ja ilmastonmuutoksen antropologia

Ympäristöongelmista puhumisen kenttää ovat pitkään hallinneet luonnontieteet. Toisiinsa kytkeytyvien ongelmien vyyhti, monikriisi, vaatii ratkaisukseen kuitenkin laajempaa näkökulmaa, humanistista ympäristöntutkimusta (environmental humanities). Se on Lummaan mukaan yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen ohella joutunut usein perustelemaan merkitystään suhteessa luonnontieteelliseen ympäristöntutkimukseen.⁴³ Humanistisessa ympäristöntutkimuksessa korostetaan, että luontoa koskevia diskursseja, tiedontuotantoa, luonnonvarojen käyttöä ja ympäristöongelmia on tarkasteltava historiallis-kulttuurisissa ja valtaan liittyvissä konteksteissa. Alan tutkimusta on tehty jo vuosikymmenien ajan muun muassa ympäristöfilosofiassa ja -estetiikassa, humanistisessa maantieteessä, antropologiassa ja perinteen tutkimuksessa. Alasta on viime vuosina kiinnostuttu myös esimerkiksi taiteen ja kulttuurin tutkimuksen ja ympäristöhistorian piirissä. Suuntauksessa on hahmotettavissa pragmaattinen linja, jossa hahmotetaan käsitteellisiä yhteyksiä ja tutkimuksellista yhteistyötä humanististen tieteiden, yhteiskuntatieteiden ja luonnontieteiden välillä.⁴⁴ Sijoitan oman työni kuuluvaksi tähän linjaan.

Doven mukaan ilmaston ja yhteiskuntien välistä vuorovaikutusta on tutkittu jo kuuden vuosikymmenen ajan; se on ollut olennainen osa keskustelua

⁴³ Lummaa ym. 2020. 84-85.

⁴⁴ Lummaa ym. 2020, 82-83; 85-87.

ihmiskunnan sivistyksestä monien tieteenalojen piirissä. Antropologia tieteenä taas on ollut erityisen kiinnostunut luonnon ja kulttuurin välisestä vuorovaikutuksesta. Ilmasto on aina vaikuttanut vahvasti ihmisyhteisöihin ja kulttuureihin ja niiden kukoistukseen ja romahtamiseen.⁴⁵ Myös Salmi toteaa, että ihmisyhteisöjen ja ympäristön vuorovaikutus on kiinnostanut antropologeja jo pitkään. Ympäristöantropologiassa on tutkittu sitä, miten ihmiset elävät erilaisissa ympäristöissä ja miten he sopeutuvat sen muutoksiin esimerkiksi liikkumalla ja muuttamalla elinkeinoja. Varsinainen ilmastonmuutoksen antropologia on kuitenkin alana melko uusi.⁴⁶

Ilmastoantropologia hyödyntää Doven mukaan antropologian perinteistä vahvuutta: kykyä tuottaa syvempää ymmärrystä käsityksistä, tiedosta, arvostuksista ja ilmastonmuutoksen vastatoimista. Ilmastonmuutoksessa on lukuisia ulottuvuuksia, jotka edellyttävät antropologian tuottamaa ymmärrystä. Näitä ovat muun muassa ilmastonmuutoksen vaikutukset paikallisilla tasoilla ja globaalin ilmastotoimikeskustelun postkolonialistiset sävyt. On myös ymmärrettävä, että tiedon, tieteen ja ymmärryksen tuottaminen ilmastonmuutoksesta on itsessään sosiaalinen ilmiö. Tämä vaikuttaa puolestaan siihen, miten voimme hillitä ilmastonmuutosta ja sopeutua siihen.⁴⁷ Antropologinen näkökulma auttaa myös hahmottamaan sitä, kuinka jo yksin ilmastonmuutoksen käsite merkitsee eri ihmisille hyvinkin erilaisia asioita⁴⁸. Nämä samat tarkastelutavat ovat luonnollisesti läsnä muissakin humanistisissa ja yhteiskunnallisissa tieteissä.

Salmi toteaa, että ilmastonmuutoksen antropologian valtavirta on nykyään interpretivistinen, tulkinnallisuutta korostava näkökulma, jossa keskitytään ihmisten ajatusten, tunteiden ja ymmärryksen tutkimukseen. Tämän rinnalla ja osittain limittäin harjoitetaan kriittistä antropologiaa, jossa hyödynnetään ekologian ja globaalin poliittisen talouden tutkimusperinteitä. Ilmastonmuutoksen antropologia on viime vuosina alkanut keskittyä erityisesti siihen, miten ilmastotietoa tuotetaan ja millaista ilmastopolitiikkaa syntyy. Hänen mukaansa muun muassa antropologi Myanna Lahsen on kehottanut tutkimaan erityisesti talouden, politiikan ja tieteen vallanpitäjiä. Kyseessä on tällöin studying up -tutkimusote.⁴⁹ Antropologinen näkökulma korostaa, kuinka ihmisten on toimittava monimutkaisessa maailmassa, jossa on käytettävissä valtavasti erilaisia tietolähteitä⁵⁰. Nämä voivat olla keskenään myös monin tavoin ristiriitaisia, kuten tässäkin työssä ilmenee.

Oma tutkimukseni pyrkii noudattamaan edellä kuvattuja periaatteita. Haastattelemani tutkijat ovat eri tieteenalojen arvostettuja ja näkyviä toimijoita, joten

⁴⁵ Dove 2014, 1-2.

⁴⁶ Salmi 2021.

⁴⁷ Dove 2014: 3.

⁴⁸ Callison 2014,

⁴⁹ Salmi 2021

⁵⁰ Callison 2014, 5.

heidän ajatustensa, näkemystensä ja toimintatapojensa syvällisempi tunteminen antaa mielestäni arvokasta tietoa kestävyysmurroksen edistämisen keinoista ja esteistä. Heillä on pitkäaikainen kokemus yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja poikkitieteellisestä yhteistyöstä ja näkemystä ongelmien kompleksisuudesta ja vyyhtiytymisestä. Tavoitteena on laajentaa ymmärrystä myös siitä, mitä tutkijat ajattelevat tieteen ja tutkimuksen mahdollisesti laajentuvasta roolista ja sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista ilmastotyössä tilanteessa, jossa jatkuvasti lisääntynyt tieto ei ole johtanut riittävän nopeasti toivottuihin muutoksiin.

2.2 Tunteiden antropologia ja ympäristötunteet

Työni sijoittuu tutkimusaiheensa osalta siis ilmastonmuutoksen antropologian alueelle. Metodologian tasolla hyödynnän työssäni myös tunteiden antropologian näkökulmaa. Tunteiden antropologia on suhteellisen uusi, 1980-luvulla syntynyt antropologian tutkimusala. Tunteet ovat toisaalta aina olleet osa antropologista tutkimusta. Tunteet ovat tärkeitä myös etnografisessa metodologiassa, jossa pureudutaan tutkittavien käsityksiin ja tulkintoihin tarkasteltavista asioista ja joka perustuu tutkijan ja tutkittavien väliselle luottamuksen tunteelle. Nykyisin tunteita tutkivat antropologit ovat erityisesti kiinnostuneita siitä, mikä liikuttaa ihmisiä. Tutkijat tarkastelevat esimerkiksi sitä, miten historialliset muutokset ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat tunteisiin.⁵¹

Viime vuosikymmeninä kiinnostus tunteiden, emootioiden ja affektien tutkimukseen on lisääntynyt huomattavasti myös humanistisissa ja yhteiskunnallisissa tieteissä. Tätä nimitetään tutkimusnäkökulmasta riippuen affektiiviseksi tai emotionaaliseksi käännteeksi.⁵² Kiinnostus on noussut tarpeesta ottaa huomioon ja ymmärtää myös niitä inhimillisen kokemuksen alueita, joita ei voida analysoida tarkastelemalla pelkästään mielen ulkopuolisen todellisuuden representaatioita. Affektiivisen käänteen myötä analyysseissa on alettu tutkia entistä vahvemmin myös vaikeasti kuvattavia, ruumiillisia tunnekokemuksia.⁵³ Tämä muutos on ohjannut tutkimusta entistä enemmän siihen, mikä tutkittaville yhteisöille on merkityksellistä ja miten tunteet muovaavat sosiaalisia ja aineellisia todellisuuksia, joissa elämme⁵⁴.

Tunteilla on tärkeä rooli sosiaalisen järjestyksen ylläpitämisessä ja muutoksen aikaansaamisessa. Ne muokkaavat yleistä ilmapiiriä, voivat yhdistää ihmisiä jonkin asian taakse ja saada siten synnytettyä poliittista voimaa. Toisaalta ihmisten

⁵¹ Aunela 2019.

⁵² Salmi 2017, 32-33.

⁵³ Rinne ym. 2020, 7.

⁵⁴ Lutz 2017.

voimakas pyrkimys välttää kielteisiä tunteita voi estää sosiaalista osallistumista. Epämiellyttävien ja ei-hyväksytyjen tunteiden kontrollointiin käytetään lukuisia erilaisia strategioita ja sosiaalisia narratiiveja, joihin sisältyy mm. huomion ja perspektiivin valikointia ja ajatusketjujen katkaisemista.⁵⁵ On oletettavaa, että vaikeiden ekologisten ja eettisten ongelmien kanssa työskentelevät ihmiset ovat omaksuneet tällaisia strategioita ja narratiiveja.

Omassa tutkimuksessani pyrin saamaan selville, millaisia tunteita haastattelemani tutkijat ovat kokeneet ja kokevat erityisesti vaikuttamistyönsä parissa, mikä heitä motivoi ja mikä kenties turhauttaa tai uuvuttaa. Kuten Lutz toteaa, tunteiden antropologian tutkimus on kiinnostunut ennen kaikkea siitä, mikä ihmisiä liikuttaa, mikä heihin vaikuttaa, mikä on heille merkityksellistä. Ensisijaisen kysymyksenä on esimerkiksi se, miten historialliset ja yhteiskunnalliset tapahtumat ja kehityskulut vaikuttavat ihmisten tunteisiin tai miten tunteet vaikuttavat näihin. Tunteita voidaan käyttää kontrolloimaan yhteiskunnallista järjestystä tai motivoimaan muutosta.⁵⁶

Tunteet ja niiden hallitseminen ovat tärkeässä roolissa myös suhtautumisessa ilmastonmuutokseen, joka on noussut tiederajat ylittäväksi tutkimuskysymykseksi. Tunteet vaikuttavat ihmisten välisiin keskusteluihin, heidän valveutuneisuuteensa ja sosiologisiin ja poliittisiin mielikuviin, jotka ohjaavat toimintaa myös ympäristöasioissa. Lukuisat tutkijat mm. sosiologian ja ilmastotieteen alalta ovat jo 2000-luvun alkupuolella pohtineet sitä, miten ihmiset saadaan toteuttamaan niitä sosiaalisia ja poliittisia muutoksia, jotka vaaditaan, jotta hiilidioksidipäästöt saadaan globaalisti kestävälle tasolle. On huomattu, että kestävyysmurroksen edistämisessä on kiinnitetty liian vähän huomiota toisaalta talouspolitiikkaan ja toisaalta kulttuuriin ja sosiaalipsykologiaan.⁵⁷ Ilmastonmuutos on nähty tieteellisenä, rationaalisenä kysymyksenä, jonka käsittelystä tunteet pitkään pyrittiin erottamaan⁵⁸. On kiinnostavaa tarkastella, vieläkö haastattelemani kestävyys- ja luontoalan tutkijat ajattelevat näin.

Lutz toteaa, että maailmassa vallitsee edelleen kahtiajakoa järjen ja irrationalisuuden, sivistyksen ja primitiivisyyden ja itsen ja yhteiskunnan välillä. Tämä dikotomia vaikuttaa siihen, miten merkittävänä tunteiden, affektien ja emootioiden tutkimus nähdään.⁵⁹ Vaikeiden globaalien ongelmien kuten ilmastonmuutoksen ja luontokadon ja niistä seuraavan monikriisin ollessa kyseessä tämä dikotomia on syytä purkaa. Ilmastotutkijoiden viesti ja luonnontieteelliset tosiasiat ovat olleet selviä jo kymmenien vuosien ajan, mutta ne eivät ole yksin riittäneet muuttamaan ihmisten käyttäytymistä ja esimerkiksi äänestyspäätöksiä, jotka pohjautuvat usein tunteisiin,

⁵⁵ Norgaard 2011, 213-214.

⁵⁶ Lutz 2017.

⁵⁷ Norgaard 2011, 207-208.

⁵⁸ Head & Harada 2017, 34.

⁵⁹ Lutz 2017.

mielikuviin ja lähipiirin toimintaan⁶⁰. Tunteet ja affektit ohjaavat ihmisten valintoja, ajattelua ja toimintatapoja⁶¹. Koska kestävyysmurroksen edistämiseksi on kyse ajattelun ja toimintatapojen muuttamisesta, tunteiden tarkastelu niiden yhteydessä on hyvin olennaista.

Norgaardin mukaan tarvitaan lisää alhaalta ylös -tutkimusta, jossa perehdytään yksittäisten ihmisten ajatteluun ja asenteisiin. Hän itse perehtyy tutkimukseensa syvällisemmin siihen, millaisia tunteita ihmisillä on ilmastonmuutoksesta ja miten nämä tunteet ilmenevät sosiaalisena toimintana. Emootiot tuottavat sosiaalisen vasteen.⁶² Oma tutkimukseni käsittelee sitä, millaisia emootioita haastattelemani tutkijat ovat kokeneet ja kokevat, jotta he ovat kyenneet sitoutumaan erittäin pitkäjänteisesti omiin aiheisiinsa, luonto-, kestävyys- ja eläinoikeuskysymyksiin ja miten he ajattelevat, että samankaltaista sosiaalista vastetta voitaisiin saada aikaan muissakin.

Paitsi yksilön omat tunteet myös yhteisön sosiaaliset rakenteet vaikuttavat suuresti siihen, miten ilmastonmuutoksen suhteen toimitaan. Norgaard kuvailee sosiaalisen rakenteen mikro-, meso- ja makrotasoa. Mikrotaso tarkoittaa yksilön individualistista kokemusta, emootioita ja vuorovaikutusta. Kulttuurin mesotason normit määrittelevät, millaiset tunteet, keskustelunaiheet ja mielenkiinnon kohteet ovat hyväksytyjä ja ”oikein” kyseisessä kontekstissa. Paikalliset kulttuuriset normit taas muovaavat poliittis-taloudellisia suhteita. Yksilöt käyttävät kulttuurisia työkaluja vaikeiden tunteiden kanssa selviämiseen. Yksilölliset tunteiden hallinnan keinot uusintavat mesotason kulttuurisia emootioiden hallinnan tapoja. Tämä puolestaan vaikuttaa kansallisiin, makrotason poliittisiin ja taloudellisiin linjauksiin ja päätöksiin. Syyseuraussuhde toimii molempiin suuntiin. Makrotason toimet aiheuttavat ihmisille vaikeita tunteita, kuten syyllisyyttä. Toisaalta samaan aikaan hallitukset tuottavat narratiivia, jota yksilöt hyödyntävät toimintansa oikeuttamiseen.⁶³ Tähän tutkimukseen haastateltujen yksilöiden suhde sosiaalisen rakenteiden normeihin on erilainen, koska tutkittavat asemansa ja vaikuttamistyönsä kautta pyrkivät itse vaikuttamaan mesotason kulttuurisiin normeihin ja myös makrotason linjauksiin. He toimivat kaikki myös yhteisöissä, joissa on mesotason normien mukaista käsitellä ekologisen solidaarisuuden kaltaisia kysymyksiä. Toisaalta he altistuvat ja vuorovaikutustyönsä kautta altistavat itseään sosiaalisen median ja muiden yleisökontaktien kautta myös toisenlaisten yhteisöjen normeille, joita myös pyrkivät muovaamaan. Pyrin tarkastelemaan myös näistä normien eroavuuksista syntyviä ristiriitoja ja niiden ratkaisuehdotuksia.

⁶⁰ esim. Palonen 2016.

⁶¹ Rinne ym. 2020, 6, Kleres & Wettergren 2017.

⁶² Norgaard 2011, 209-210.

⁶³ Norgaard 2011, 210-211.

Syyllisyydentunne ja häpeä voivat olla voimakkaita muutoksen ajureita⁶⁴. Kuitenkin Norgaardin mukaan ihmisten halu välttää epämiellyttäviä tunteita ja tavat käsitellä niitä voivat estää osallistumista sosiaalisiin liikkeisiin. Ilmastonmuutokseen liitetyt affektit taas ovat hänen mukaansa useimmiten kielteisiä.⁶⁵ Tilanne on Pihkalan mukaan monimutkainen myös siitä syystä, että osa ihmisistä kokee liian vähän ahdistusta ympäristön tilasta ja osa taas aivan liikaa⁶⁶. Omassa työssäni tarkastelen myös sitä, millaisia negatiivisia affekteja kestävyys- ja luontotutkijat kokevat työssään, mikä on heidän suhteensa esimerkiksi ilmastoahdistukseen ja tapansa käsitellä sitä.

Kleresin ja Wettergrenin mukaan ilmastoaktivismiin liitetään yleisimmin tunteet pelko, toivo, viha ja syyllisyys. Se, miten näitä tunteita käsitellään, vaikuttaa aktivistien motivaatioihin ja toimintastrategioihin. Pelon lamaannuttavaa vaikutusta lievennetään toivolla. Luottamus toivon voimaan mobilisoinnissa korostuu erityisesti globaalissa pohjoisessa.⁶⁷ Haastattelemani tutkijat eivät ole aktivisteja vaan asiantuntijoita ja tiedolla vaikuttajia, mutta voidaan olettaa, että heidän tunnearsenaalissaan saattaa olla samankaltaisia tunteita kuin ilmastoaktivisteilla.

Pihkala toteaa, että ympäristökysymysten käsittelyyn on liitetty myös avuttomuuden, inhon ja kauhun tunteita. Toisaalta ympäristöön ja luontoon liittyy paljon positiivisia tunteita, esimerkiksi iloa, turvallisuutta ja onnellisuutta. Pelko näiden tärkeiden ja rakkaidenkin asioiden uhattuna olemisesta tai menettämisestä luo voimakasta ympäristöahdistusta tai -surua.⁶⁸ Tutkijan roolin on perinteisesti ajateltu kuuluvan kliininen etäännyminen tutkimusaiheesta. Toisaalta tutkijalla lienee aina sisäsyntyinen kiinnostus ja siten jonkinlainen tunnesuhde aiheeseensa. Siksi nimenomaan tutkijoiden suhde tunteisiin on kiinnostava kysymys.

Ahmed toteaa, että tunteet voivat olla ratkaisevan tärkeitä, kun pohditaan, miksi muutokset ovat niin vaikeita. Samoin niiden tutkiminen voi auttaa ymmärtämään, millä tavalla yhteiskunnallisia muutoksia voidaan saada aikaan. Tunteet saavat aikaan erilaisia suuntautumisia kohti toisia ihmisiä ja ilmiöitä, ja näin ne avaavat uusia tulevaisuuksia.⁶⁹ Miten kulttuurissa ja siinä toimivissa yksilöissä syntyy ja liikkuu tunteita, jotka saavat toiset ihmiset suuntautumaan voimakkaasti kohti monikriisiä ja siihen liittyviä mahdollisia tulevaisuuksia, toiset denialistisesti siitä pois päin ja toiset olemaan asian suhteen täysin välinpitämättömiä?

Kaikkiaan tunteiden antropologia voi auttaa kestävyysmurroksen aikaansaamisessa sitä kautta, että siinä ymmärretään, että ihmisten toiminnan motiivit ovat huomattavan monimutkaisia. Niiden muuttamiseksi tarvitaan Lutzin mukaan

⁶⁴ Jurvakainen & Keskinen 2023, 109.

⁶⁵ Norgaard 2011, 213-214.

⁶⁶ Pihkala 2017, 14, ks. myös Pihkala ym. 2022.

⁶⁷ Kleres & Wettergren 2017,

⁶⁸ Pihkala 2017, 22.

⁶⁹ Ahmed 2018, 224, 265.

yksityiskohtaista havainnointia, kenttäkeskusteluja ja refleksiivisyyttä. Tunteet voidaan tällöin nähdä resurssina, jota voidaan hyödyntää vallankäytössä ja sen legitimoinnissa.⁷⁰ Näin vallanpitäjät ovat aina tehneet ja tulevat tekemään. Monikriisin ratkaisuja etsiessä tunteita voidaan ja tulisi hyödyntää tavalla, jotka auttavat ihmiskuntaa selviämään tulevaisuuden kannalta ratkaisevista muutoksista. Tämä työ pyrkii osaltaan tuomaan esiin ehdotuksia siitä, mitä tämä voisi konkreettisesti tarkoittaa, mikä luonto- ja kestävyystutkijoiden kokemus asiasta on ja miksi

2.3 Monikriisin ratkaisuehdotuksia

2.3.1 Konsumerismin ja kulttuuristen uskomusten murtaminen

Tähän työhön haastatteleman tutkijat ovat tehneet konkreettisesti eri tavoin työtä nimenomaan monikriisin konkreettisten ratkaisujen etsimiseksi. Heidän pitkä ja monipuolinen työnsä on tuottanut hyvin monenlaisia, eri elämän- ja tieteenaloille ulottuvia ratkaisuehdotuksia. Tässä työssä he ovat joutuneet epäilemättä kohtaamaan erilaisia arvoasetelmia, ajattelumalleja ja toiminnan logiikan perusteluja. Callison toteaa etnografisiin tutkimustuloksiin pohjaten, että siinä missä keskustelun ilmastonmuutoksesta täytyy perustua ehdottoman luotettavaan tieteelliseen metodologiaan ja luonnontieteellisiin faktoihin, sen täytyy ulottua myös etiikan, moraalin ja muiden kullekin yhteisölle tyypillisten perustelutapojen alueelle. Ilmastokriisin ratkaisujen parissa toimivien instituutioiden riippumattomuus politiikasta, uskonnosta ja kulttuurista on tärkeää.⁷¹

Muun muassa ympäristö-, yhteiskunta- ja kasvatustieteilijät ja kulttuurintutkijat ovat pohdiskelleet viime vuosina paljon arvojen, hyveiden ja syvemmän merkityksellisyyden kokemuksen vaikutusta ihmisten elintapoihin ja kulutusvalintoihin, joiden nähdään olevan tärkeänä tekijänä monikriisin taustalla. Siirilä ja Salonen toteavat, että teollistumisen myötä yksilökeskeisyys on lisääntynyt koko maailmassa ja kulutuskeskeisyydestä, konsumerismista on tullut normaalia ja tavoiteltua⁷². Foster liittää useisiin tutkimuksiin viitaten yksilökeskeisyyden, kulutuskeskeisyyden ja uskon jatkuvaan kasvuun länsimaiseen moderniin elämäntapaan, jossa nämä asenteet on "normalisoitu"⁷³. Kuluttamiseen kehoitettiin ainakin vielä takavuosina jopa valtiotaholta: kuluttamalla pidetään "talouden pyörät pyörimässä". Heiskasen mukaan kulutus nähdään suomalaisessa yhteiskunnassa nykyään liki pitäen

⁷⁰ Lutz 2017.

⁷¹ Callison 2014, 2.

⁷² Siirilä & Salonen 2023, 28.

⁷³ Foster 2017, 37.

kansalaisvelvollisuutena, koska kansantalouden rakenne tarvitsee kulutusta kasvun ylläpitämiseksi⁷⁴. Kaikkialle ulottuva, psykologisesti taitavasti rakennettu markkinointikoneisto synnyttää ihmisissä jatkuvasti uusia tarpeita ja mielihaluja ja ylläpitää ja voimistaa kulutuskeskeistä elämäntapaa. Kuluttaminen tähtää usein hetkellisen mielihyvän tavoitteluun, korkeampien ja kestävämpien arvojen sijasta⁷⁵.

Foster ym. toteavat, että hyvän ja merkityksellisen elämän edellytykset on alettava nähdä eri tavalla. Vuosien mittaan on omaksuttu kestävämpiä ajatus- ja toimintatapoja, jotka eivät lopulta edes johda siihen, mikä elämässä on aidosti pysyvää ja arvokasta. Kestävyysmurroksen ei tarvitse tarkoittaa niukkuutta, jollaiseksi se usein yleisessä keskustelussa mielletään. Pelkän luopumisen sijasta voidaan saada tilalle jotain oikeaa ja hyvää.⁷⁶ Vallalla olevia ekologisesti tuhoisia ideologioita, uskomuksia ja arvoasetelmia on voitava arvioida kriittisesti mutta niin, että arvostelusta ei seuraa torjuntaa, joka saattaa jopa lisätä tuhoa⁷⁷. Erityisesti sosiaalisen median keskusteluja seurattaessa näyttää siltä, että tuhoisien ideologioiden julkinen kriittinen arviointi saa käytännössä aina vastaansa ideologisen hyökkäyksen, esimerkkinä uho siitä, kuinka joku aikoo pitää autoaan tyhjäkäynnillä koko päivän ”ihan vain ituhippien kiusaksi”. Pyrin selvittämään haastatteluissa, onko kestävyys- ja luontotutkijoilla näkemyksiä tämän törmäyksen välttämiseksi.

Koska ekokriisistä ja sen kohtalokkaista vaikutuksista ihmiskunnalle ja etenkin tulevien sukupolvien elämään on paljon tietoa, voidaan sanoa, että tämänhetkinen välinpitämättömyys ja toimimattomuus kestävyysmurroksen eteen on jopa irrationaalista. Voidaan olettaa, että toiminta perustuu johonkin, jota ei ole kunnolla tiedostettu. Sen syvärakenteen muuttamiseksi on mahdollista löytää perusteita erilaisista maailmankatsomuksista. Kyseessä on aikamme tärkein itsekasvatuksellinen tehtävä.⁷⁸ On siis perehdyttävä siihen, millaisiin ajattelumalleihin nykyinen monikriisiä kiihdyttävä elämäntapa perustuu ja mitä sen muuttamiseksi voidaan tehdä yhteiskunnallisesti ja yksilöiden tasolla.

Ympäristökasvatukseen perehtyneen kasvatustieteen professorin Veli-Matti Värriin mukaan muutoksen aikaansaaminen vaatii ymmärrystä konsumeristisista halurakenteista ja niitä ylläpitävistä kulttuurisista uskomuksista. Hänen mielestään niiden purkaminen vaatii inhimillisen ”halun kultivointia”, vapautumista kulutuskeskeisestä hedonismista. Konkreettisesti se tarkoittaa sellaista kasvatusyhteisöjen ja sosialisointien instituutioiden toimintaa, joka edistää eettistä toimintakykyä: empatian luomista ja ylläpitämistä, hyveitä kuten kohtuutta, arvosuhteita ja kykyä kuvitella

⁷⁴ Heiskanen 2023.

⁷⁵ esim. Saari 2023, 57.

⁷⁶ Foster ym. 2023, 18; ks. myös esim. Salonen & Konkka 2023.

⁷⁷ Saari ym. 2023, 56.

⁷⁸ Jurvakainen ym. 2023; 126.

uudenlaisia todellisuuksia.⁷⁹ Miten tällaista voitaisiin saada aikaan? Ovatko haastatellut luontotutkijat ylipäänsä pohtineet tämänkaltaisia kulttuurin syvärakenteeseen po-rautuvia kysymyksiä?

Oleellista on siis tutkia, mistä toimintamme motiivit kumpuavat ja miten näitä motiiveja voidaan jalostaa. On tutkittava, miten haluamme voidaan kultivoida eli sivistää sellaiseksi, että emme enää tavoittele jatkuvasti asioita, jotka kiihdyttävät ekokriisiä⁸⁰. Monimutkainen globaali todellisuus tarvitsee kulttuuria muuttavaa sivistystä, jossa irrottaudutaan harhaisiksi osoittautuneista tulkinnoista.⁸¹ Kulutuskeskeisen, hedonistisen ja pohjimmiltaan itsekkään ajattelutavan vastineeksi on esitetty vaihtoehtoisia ajattelutapoja, joista olen valinnut tässä tutkimuksessa lähemmin tarkasteltaviksi joitakin seuraavaksi esiteltäviä. Haastatteluissa selvitettiin tutkijoiden näkemyksiä näistä käsitteistä ja niiden mukaisten ajattelu- ja toimintatapojen saamisesta laajemmin yhteiskunnan kulttuuriseksi pääomaksi.

2.3.2 Ekososiaalinen sivistys, ekologinen solidaarisuus, planetaarinen sivistys ja hyvinvointi

Yhtenä ekologisen kriisin ratkaisuna on esitetty, että kestävyysmurrokseen tarvittava elämäntapojen ja yhteiskunnan järjestelmien muutos on mahdollista saada aikaan vahvistamalla ihmisten ekososiaalista sivistystä⁸². Ekososiaalisen sivistyksen käsite on Saaren ym. mukaan viime vuosina ollut paljon esillä etenkin kasvatustieteessä. Ekososiaalisesti sivistyneen toiminnan tavoitteena on ekosysteemien elinvoimaisuus ja hyvä ja kestävä elämäntapa, jossa elämän perustan muodostavat ekologiset kysymykset ovat tärkeimpiä. Tällaiseen sivistykseen kuuluvat hyveet kuten vastuullisuus ja kohtuullisuus. Ihmisoikeudet nähdään luovuttamattomina, ja niillä halutaan mahdollistaa arvokas elämä kaikille. Taloudessa pyritään vakauteen. Maapallon resurssit halutaan jakaa reilusti ja saada tyydytettyä kaikkien ihmisten perustarpeet. Tärkeimpiä hyveitä ovat luonteenpiirteet, jotka mahdollistavat elämän yhden maapallon rajoissa.⁸³

Foster ym. toteavat, että tieteellinen tutkimus tarjoaa arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi, mutta nykyinen tilanne epävarmuuksineen edellyttää myös hyveitä, kuten rohkeus, myötätunto ja viisaus⁸⁴. Värrin mukaan tarvitaan toisenlainen edistyksen ihanne, jossa sekä lähtökohtana että päämääränä on elämän suojeleminen.

⁷⁹ Värrin 2018, 116-117.

⁸⁰ Saari & Jurvakainen 2022: 161-162.

⁸¹ Joutsenvirta & Salonen 2020, 43.

⁸² esim. Salonen 2015, 10.

⁸³ Saari ym. 2023, 44-45.

⁸⁴ Foster ym. 2023, 18.

Inhimillisen toiminnan lähtökohdat ja päämäärät on asetettava ei-inhimillisen luonnon ehdoilla. Kyse on hänen mielestään siitä, millaisiin merkitys- ja arvohorisontteihin perustamme suuntautumismme tulevaisuuteen. Eettisten arvojen tulee sisiästyä yksilöiden arvotajuntaan hyveiksi ja periaatteiksi, joiden pohjalta ihminen toimii ja tekee valintojaan. Tällaisen arvotajunnan luominen vaatii kasvatusta, monenlaisia kasvattavia kokemuksia, tietoa, tiedon kritiikkiä ja erilaisuuden kohtaamista.⁸⁵ Kiinnostava kysymys on, miten akateemisessa maailmassa kestävyyskysymysten parissa toimivat ihmiset ajattelevat ekososiaaliseen sivistykseen kuuluvista hyveistä ja ihmisen ja luonnon suhteesta: millä tavalla nämä filosofiset ja eettiset kysymykset ovat esillä heidän arjessaan, onko niiden pohtimiselle aikaa ja tilaa ja millaisiksi heidän omat näkemyksensä ovat 20-30 vuoden mittaisten ajatteluprosessien aikana muotoutuneet.

Kulutuskeskeisyys, konsumerismi on siis ollut jo jonkin aikaa olennainen osa länsimaista kulttuuria. Ihmisten mieltymykset eivät ole kuitenkaan ole pysyviä vaan muokkautuvia, ja niitä voidaan muuttaa. Muuttamalla keskusteluilmapiiriä voidaan vaikuttaa siihen, mikä nähdään tavoiteltavana ja arvokkaana⁸⁶. Joutsenvirran ja Salosen mukaan ihmisen on mahdollista muuttaa tulkintaansa todellisuudesta ja asennoitumistaan olemalla kohtaavassa yhteydessä toisiin. Se vaatii omien käsitysten ja arvojen kriittistä tarkastelua. Kehollisen kokemuksen kautta voidaan saavuttaa yhteyksiä ja ymmärryksiä, jotka auttavat arvojen kirkastamisessa. Tällaisia tarkasteluja on erityisen hyvä tehdä Suomen kaltaisessa maassa, jossa monet arkista hyvinvointia tukevat rakenteet ovat mailman parhaita. Suomessa on siis tärkeää ja mahdollista pohtia syvällisesti sitä, millainen vauraus ja ja sivistys luovat aidosti hyvää elämää, joka ei pohjaa ylikulutukseen ja elämän perusedellytysten tuhoamiseen.⁸⁷ Pysin tutkimuksessani perehtymään siihen, miten haastattelemanii tutkijat kokevat nykyisen keskusteluilmapiirin: mitkä asiat mahdollisesti huonontavat sitä ja miten sitä olisi mahdollista muuttaa suuntaan, joka edistäisi kestävyysmurroksen etenemistä. Käydäänkö Suomessa syvällistä keskustelua arvoista, merkityksellisyydestä ja hyvän elämän perusteista, saako se näkyvyyttä ja pidetäänkö sitä yhteiskunnallisesti arvokkaana? Pohtivatko luonto- ja kestävyysalan tutkijat arvoja ja niiden muuttamista?

Backman toteaa, että hermeneuttisesti ymmärrettynä ihminen on kulttuurihistoriansa, kielensä ja perinteensä muovaama olento, joka ei koskaan voi saavuttaa täydellistä ennakkoluulottomuutta ja riippumattomuutta perinteestään. Kuitenkin ihminen kokee ja kohtaa oman äärellisen ymmärtämyksensä ulkopuolelle jäävää vierautta ja toiseutta ja voi sen avulla jatkuvasti uudistaa perinnettään, lähtökohtiaan ja itseään. Avainasemassa tässä uudistumisessa ovat inhimilliset kokemukset.⁸⁸ Tässä

⁸⁵ Värri 2018, 140, 142.

⁸⁶ Jurvakainen & Keskinen 2023, 109.

⁸⁷ Joutsenvirta & Salonen 2020, 33-34, 39-40.

⁸⁸ Backman 2018, 39.

tutkimuksessa tarkastellaan myös tutkittavien omaa ekososiaalista sivistystä rakentaneita inhimillisiä kokemuksia lapsuuden ja nuoruuden ajoilta ja myöhemmin aikuisuudessa. Tutkijoiden omat, vaikuttavia tunnejälkiä synnyttäneet kokemukset saattavat antaa suuntaa siitä, miten vastaavia kokemuksia ja solidaarisuutta saataisiin aikaan muissa.

Salonen ja Moilanen ovat lanseeranneet vaikeiden globaalien ympäristö- ja kestävyysongelmien ratkaisuksi myös käsitteen planetaarinen sivistys. He toteavat, että klassisissa sivistysteorioissa laaja yleissivistys on on tae ympäröivän mailman uudistumiselle. Yhteiskunnat voivat kehittyä paremmiksi, kun ihmiset kehittävät harmonisesti moraalisia, esteettisiä, älyllisiä ja käytännöllisiä valmiuksiaan. Planetaarisen sivistyksen teoria tähtää siihen, että pelkkä ympäristöongelmien huomioiminen ei riitä, vaan sivistyksen tulee laajemmin taata ihmisten mahdollisuuksia inhimilliseen ja hyvään elämään. Siksi ilmiöt kuten rasismi, sorto, riisto ja köyhyys ovat planetaarisen sivistyksen vastaisia.⁸⁹ Planetaarisen sivistyksen lähtökohta ei myöskään ole enää vain se, mikä on hyväksi ihmiselle vaan on tähdättävä siihen, mikä on yhteinen tavoite koko planeetan ja sen kaikkien asukkaiden parhaaksi⁹⁰.

Planetaarinen sivistys pohjaa Jyväskylän yliopiston Wisdom -yhteisön kehittämään käsitteeseen planetaarinen hyvinvointi, joka tarjoaa paradigman muutosta siinä, millä tavalla ihmisten ja ei-inhimillisen luonnon hyvinvointi on perinteisesti käsitetty. Planetaarinen hyvinvointi on poikkitieteellinen käsite, joka auttaa kehystämään hyvinvoinnin globaalisti tasa-arvoisemmin ja osallistavammin. Käsite on syntynyt ymmärryksestä, että globaali ekosysteemien heikkeneminen uhkaa ihmisten hyvinvointia ja olemassaoloa kaikkialla. Jotta monimuotoinen elämä säilyisi, luonnon heikkeneminen on pysäytettävä. Se vaatii ihmiskeskeisen tieteellisen ja poliittisen ajattelun ja dualistisen inhimillinen-ei-inhimillinen-jaon kriittistä tarkastelua ja uudelleenarviointia. Käsite tuo uusia näkökulmia eettiseen keskusteluun kestävydestä, oikeudenmukaisuudesta, vastuullisuudesta ja hyvinvoinnista.⁹¹ Osa haastattelemistani tutkijoista on Wisdom-yhteisön kantavia voimia, joten on oletettavaa, että heillä on laaja näkökulma planetaarisen sivistyksen ja hyvinvoinnin perustasta ja siitä, mikä osuus inhimillisillä tunteilla ja vuorovaikutuksella on siinä.

Ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen ohella tärkeä esillä ollut käsite on ekososiaalinen oikeudenmukaisuus. Siinä Fosterin ja Takalon mukaan on olennaista tarkastella kriittisesti paitsi omaan kulttuuriin kuuluvia kestäättömiä tapoja, arvoja ja uskomuksia myös etsiä sellaisia perinteitä, jotka mahdollistavat sopusoinnun muun elämän kanssa. Ekososiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistaminen vaatii mielikuvitusta: jotta ihminen voisi rakentaa parempaa maailmaa,

⁸⁹ Moilanen & Salonen 2022.

⁹⁰ Aaltonen ym. 254-255.

⁹¹ Elo ym. 2024, 2.

se on pystyttävä ensin kuvittelemaan. Tässä esimerkiksi taide voi olla suureksi avuksi.⁹² Tässä työssä tarkastelen myös tutkijoiden näkemyksiä taiteen merkityksestä monikriisin aikakaudella sekä taiteen ja tieteen vuorovaikutuksesta.

Ekososiaalinen oikeudenmukaisuus on lähellä käsitettä ekologinen solidaarisuus. Sen idea on Huttusen ja Rekolan mukaan radikaali sen suhteen, miten siinä tarkastellaan ihmistä ja ihmistoimintaa osana luontoa. Ekologinen solidaarisuus korostaa toisaalta sekä luonnon ja ihmisen välistä yhteyttä että ihmisten keskinäistä yhteyttä, johon sisältyy erityinen huolenpito ja vastuu siitä, miten kestävyysmurroksen vaatima siirtymä toteutetaan. Siirtymä tulee toteuttaa niin, että ei-inhimillinen luonto otetaan solidaarisuuden piiriin, ja samalla huolehditaan, että siirtymässä tehdään yhteistyötä toisista huolehtien.⁹³

Pyrkimys ekologiseen solidaarisuuteen voi keventää eettistä stressiä, joka syntyy maailman epätasa-arvoisuuden tiedostamisesta. Samaan aikaan kun miljardi ihmistä elää edelleen äärimmäisessä köyhyydessä, rikkaiden valtioiden asukkaat ylikuluttavat luonnonvaroja enemmän kuin koskaan ja tuottavat ilmakehään päästöjä, jotka uhkaavat rajoittaa tulevien sukupolvien elämän edellytyksiä jopa vuosisatojen ajaksi⁹⁴. Ylikuluttaminen ja materialismi eivät myöskään näytä tietyn elämänlaadun saavuttamisen jälkeen usein edes parantavan ihmisten elämänlaatua, joskus jopa päinvastoin⁹⁵. Monet länsimaiset paljon kuluttavat ihmiset kärsivät aikapulasta, kroonisesta stressistä ja tavara-ahdistuksesta ja joutuvat palkkaamaan jopa ammattijärjestäjiä selvittääkseen liian materiaalin aiheuttamasta kaaoksesta. Tämä on ristiriita, jonka ratkaisussa ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden laajentaminen voisi auttaa.

Samaan aikaan tätä ylikulutuksen ja hyvän elämän välistä ristiriitaa ylläpitävät kulttuuriset voimat, joita pohdin työssäni tutkijoiden näkemysten pohjalta. Keskityn erityisesti tutkijoiden tunnistamiin ja esiin nostamiin tunteisiin ja siihen, mitä tunteet saavat aikaan ja miten ne siirtyvät, liikkuvat ja tarttuvat ihmisestä toiseen⁹⁶. Tutkijat eivät toimi irrallaan muusta maailmasta, vaan tieteellinen tieto ja sen tuottajat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa sosiaalisten ja kulttuuristen voimien kanssa⁹⁷. Tutkielmassani pyrin luomaan katsausta siihen, miten he kokevat nämä voimat ja mikä on heidän suhteensa edellä kuvattuun eettiseen stressiin.

⁹² Foster & Takalo 2023, 77-78, 88.

⁹³ Huttunen & Rekola 2021, 160.

⁹⁴ Joutsenvirta & Salonen 2020, 49.

⁹⁵ esim. Alexander 2011.

⁹⁶ vrt. Ahmed 2018.

⁹⁷ Callison 2014, 172.

2.3.3 Tieteen ja tutkijoiden näkyvämpi rooli

Ilmasto- ja monimuotoisuuskriisin aikana tieteen ja tutkijoiden roolista on käyty keskustelua sekä akateemisen yhteisön sisällä että sen ulkopuolella. Tutkijoita on syytetty politisoitumisesta ja puolueellisuudesta. Toisaalta tutkijoiden halutaan ottavan näkyvämmiin kantaa tilanteeseen, koska he ymmärtävät sen syitä ja seurauksia ja heillä on myös vankasti perusteltuja näkemyksiä siitä, mitä nyt täytyy tehdä.

Hakalan mukaan tutkijoiden olisi autettava kansainvälistä ympäristöliikettä ja siten koko ihmiskuntaa enemmän ja painokkaammin. Tätä puoltaa se, että tutkijoilla on akateeminen vapaus, syvä ymmärrys tämänhetkisistä ongelmista, vahvat kansainväliset yhteydet ja yhteiskunnallisesti arvostettu asema. Hakala toteaa myös, että tiedeyhteisön jäsenten koulutus rahoitetaan julkisista varoista, ja tämän vuoksi heillä on erityisiä velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan.⁹⁸

Ilmasto- ja luontotutkijat ovat pyrkineet tuomaan huolestuttavia havaintojaan ja skenaarioitaan esille vuosikymmeniä, mutta heidän vetoomuksiaan ei ole kuultu lähellekään riittävästi⁹⁹. Syitä, miksi näin on ja mitä tutkijat siitä ajattelevat ja tuntevat, on myös tutkittu. On myös esitetty, että tutkijoiden omien tunteiden esille tuominen olisi yksi keino saada ihmiset sitoutettua ilmastotoimiin.¹⁰⁰ Monet tutkijat ovat myös valmiimpia tuomaan esille omia emotionaalisia reaktioitaan ilmastonmuutokseen ja muihin vakaviin ympäristöongelmiin¹⁰¹. Yksi esimerkki tästä on Dugganin projekti *Is This How You Feel*, jossa ilmastotutkijoilta eri puolilta maailmaa kysyttiin vuosina 2014-2015, mitä tunteita he kokevat tilanteesta. Samoja tutkijoita lähestyttiin viisi vuotta myöhemmin kysyen samaa asiaa.¹⁰² Aineistossa oli huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin negatiivisten tunteiden ilmaisuja, kuten viha, suuttumus, ahdistus, stressi, poissa tolaltaan ja raivostunut. Positiivisia tunteita ilmaistiin huomattavasti vähemmän, ja yleisin niistä oli toivo.¹⁰³ On kiinnostavaa vertailla, millaisia suomalaisten luonto- ja kestävyystutkijoiden kokemat tunteet ovat verrattuina näihin maailmanlaajuisiin tuntemuksiin.

Koska tiedettä ja tutkijoita ei ole kuunneltu riittävästi, on pohdittu myös sitä, millä tavalla viestinnän tutkitusta tiedosta tulisi muuttua. Callison toteaa, että tieteen ja siitä kertomisen on muututtava, koska se joutuu kilpailemaan huomiosta. Tiede täytyy « myydä » hektisillä markkinoilla, jossa on kilpailevia mielenkiinnon kohteita, ajatuksia ja prioriteetteja. Vaikka tieteesseen kuuluu toisten tutkijoiden kyseenalaistaminen ja näkemysten epäily ja tieteenalojen välinen rajanveto, on

⁹⁸ Hakala 2023.

⁹⁹ esim. Pantsar 2023, Hakala 2023, Foster 2023.

¹⁰⁰ Wang ym. 2018.

¹⁰¹ Head & Harada 2017, 34-35.

¹⁰² Duggan 2014, 2019.

¹⁰³ Duggan ym. 2021.

mahdollista löytää tapoja tehdä yhteisiä johtopäätöksiä, joita voidaan esittää yleisölle ja hallinnolle. Jotta ilmastonmuutos ja sen lukuisat seuraukset ja riskit ymmärretään laajasti, tieteen täytyy mennä tulkinnoissaan ja skenaarioissaan mennä varsinaista, jo todennettua senhetkistä faktatietoa pidemmälle ja kuitenkin pysyä uskollisena sille.¹⁰⁴ Juuri tällaisiin yhteisiin johtopäätöksiin pyrkii esimerkiksi Jyväskylän yliopiston Wisdom-yhteisö, johon haastateltavistani kolme kuuluu.

Hakala painottaa tiedeyhteisön yhteiskunnallista vuorovaikutus- ja vaikuttamistehtävää. Koska esimerkiksi yliopistot toimivat julkisin varoin, niillä on erityisiä velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan. Yksi oleellinen rooli on analysoida, millä tavoin tieteellisestä tiedosta viestitään tehokkaasti ja vaikuttavasti.¹⁰⁵ Callisonin mukaan tutkijoiden olisi tärkeää saada laaja yleisö vakuuttumaan, mikä vaatii tutkimustulosten esittämistä erilaisilla tavoilla, mediassa, poliittisilla areenoilla ja muilla julkisilla foorumeilla. Siksi hän on itse tutkinut, miten tutkijat ymmärtävät roolinsa neuvoa antavina asiantuntijoina ja miten he kokevat suhteensa journalisteihin. Hän on tarkastellut myös, miten tutkijat näkevät median roolin siinä, miten heidän asiantuntemustaan hyödynnetään ja miten yleisö sitoutetaan ilmastonmuutoksen hillintään.¹⁰⁶ Nämä kysymykset ovat myös oman tutkimukseni kohteena kymmenen vuotta myöhemmin Suomen kontekstissa.

Kuten Laakkonen ja Salonen toteavat, tutkimus vaikuttaa vain, jos siitä saatu tieto kerrotaan. Tutkijoilta myös odotetaan medianäkyvyyttä. Monet ovat tottuneet olemaan mukana yhteiskunnallisessa keskustelussa, mutta aktiivisesti kantaa ottava rooli voi olla outo ja vieras. Silti monet tutkijat ovat ryhtyneet siihen. Tutkijan työhön kuuluu olla mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa.¹⁰⁷ Oman työhöni haastatellut tutkijat ovat tarttuneet tähän tehtävään hyvin moninaisin tavoin, vaikka kaikki heidän kollegansa eivät ole niin tehneet. Miksi he ovat valinneet toimia näin ja miten tämä valinta on vaikuttanut heidän jokapäiväiseen työhönsä? Mikä on heidän suhteensa perinteiseen journalistiseen mediaan ja sosiaaliseen mediaan?

Tutkijoiden asiantuntemus yhteiskunnallisen murroksen edistämisessä on Callisonin mukaan avainasemassa: se on silta politiikan, median ja erilaisten edunvalvontatahojen välillä. Tutkijat voivat puolustaa tiettyjä näkökantoja tai vaatia toimenpiteitä perustuen siihen, mitä he ovat itse saaneet selville tieteellisin menetelmin. Tätä Callison kutsuu termillä near-advocacy (lähes edunvalvontaa).¹⁰⁸

Yhteiskunnallisesti orientoituneen tutkijan rooli ei ole ongelmaton eikä helppo monestakin syystä. Vuorovaikutustyötä tekevät tutkijat joutuvat perustelemaan omaa luotettavuuttaan paitsi päätöksentekijöille myös omassa

¹⁰⁴ Callison 2014, 165

¹⁰⁵ Hakala 2023.

¹⁰⁶ Callison 2014, 166.

¹⁰⁷ Laakkonen & Salonen 2022.

¹⁰⁸ Callison 2014, 183.

tutkimusyhteisössään, jonka työn tuloksia he raportoivat ja esittävät suurelle yleisölle ja päättäjille ymmärrettävästi¹⁰⁹. Tieteen toimintatavat eivät aina myöskään ole suuren yleisön tiedossa. Lisäksi tieteen objektiivisuudesta on olemassa yksinkertaistettu käsitys, jonka mukaan tieteen ja sen tekijöiden odotetaan olevan täysin vapaita arvoista ja intresseistä.¹¹⁰ Kysymys tieteen arvovapaudesta ja objektiivisuudesta on yksi kiinnostava tarkastelukohde myös omassa aineistossani ja nimenomaan silloin, kun puhutaan tunteista, vaikuttamisesta ja planetaarisen sivistyksen vahvistamisesta.

Tutkija on luonnollisesti inhimillinen olento, joka voi kokea hyvinkin voimakkaita tunteita tutkimuskohteeseensa liittyen ilman, että se kuitenkaan millään tavalla vaarantaa tutkimustulosten objektiivisuutta, joka määrittyy tieteellisten konventioiden pohjalta. Yksi omaan tutkimukseeni haastatelluista, Panu Halme on todennut, että tutkijalla on henkilökohtainen side läheisiin asioihin, ja tämä side on mukana kaikessa työskentelyssä. Tunteistaan huolimatta tutkija voi olla vapaa eturyhmien intresseistä. Halme on kuitenkin kokenut, että uskottavuuden kyseenalaistamiseen riittää yksi surua ilmaiseva twiitti tai lipeäminen jollain muulla tavalla kliinisestä tutkijan roolista.¹¹¹

Näistä ristiriitaisuuksista, kyseenalaistamisista ja monista muista ongelmista huolimatta moni tutkija kokee velvollisuudekseen osallistua näkyvästi yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja jopa aktivismiin. Tämä tarve ja voimistunut huoli ovat synnyttäneet kansainvälisen Scientist Rebellion -verkoston. Sen tavoitteena on järjestyä vastarintaliikkeeksi, joka perustaa toimintansa tutkittuun tietoon ilmaston ja luonnon tilasta. Liike haluaa esittää tarvittavia toimenpiteitä niiden parantamiseksi ja tukea kansanliikkeiden roolia yhteiskunnallisessa muutoksessa vahvistamalla niiden uskottavuutta ilmaston, elonkirjon ja ihmiskunnan suojelussa, erityisesti globaalissa etelässä, jossa ympäristön puolustaminen voi olla hengenvaarallista.¹¹² Myös Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa on huomattu, että valtaan päästessään autoritaatinen populismi pyrkii rajoittamaan tutkijoiden sananvapautta, ja tutkijoiden suora uhkailu on yleistynyt erityisesti sosiaalisessa mediassa¹¹³. Myös oman tutkimukseeni haastatellut ovat saaneet tästä osansa. Ainakaan kaikkien kohdalla pyrkimykset sananvapauden rajoittamiseen ja vaijentamiseen eivät ole onnistuneet; vuorovaikutustyö jatkuu aktiivisesti huolimatta rajuistakin hyökkäyksistä, joita jatkuvasti itsekkin todistan heidän kohdallaan sosiaalisessa mediassa.

Rossi arvioi, että laajentuva ymmärrys kompleksisista kysymyksistä on uhka konservatiivisille ja populistisille käsityksille todellisuudesta. Kiistaa synnyttäviä tutkimusaloja ovat esimerkiksi sukupuoli ja seksuaalisuus, ympäristön

¹⁰⁹ esim. Callison 2014, 168; Head & Harada 2017, 39.

¹¹⁰ Juntunen ym. 2020, 316-317.

¹¹¹ Halme 2020.

¹¹² Hakala 2020.

¹¹³ esim. Väliaverron 2019.

tila, maahanmuutto, rodullistaminen ja ravitseminen. Näistä kysymyksistä syntyy tietoa, joka ei mahdollista yksinkertaistavia populistisia ratkaisutapoja. Tutkija saattaa pelätä jo etukäteen työstä tulevaa palautetta. Samalla heidän kuitenkin odotetaan osallistuvan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Yhteiskunnallinen ilmapiiri ja poliittiset paineet vaikuttavat siihen, kuinka paljon tutkija voi osallistua keskusteluun. Kyse on myös tutkijoiden työskentelyolosuhteista, työpaikkojen täyttämistä ja tutkimuksen rahoituksesta.¹¹⁴ Monet haastateltavani ovat toimineet tai toimivat parhaillaankin määräaikaissa työsuhteessa, jonka jatkumisen epävarmuus ei voine olla vaikuttamatta sananvapauteen. Heidän tutkimusaiheensa – luontokato, ilmastonmuutoksen vaikutukset, ruokajärjestelmät, eläinten oikeudet jne. - lukeutuvat myös edellä mainittuihin kiistaa synnyttäviin aloihin.

Ilmastotieteilijöiden tunnekokemuksia ja tunteiden käsittelyä tutkineet Head ja Harada toteavat, että tieteentekijöiden kokemusten tarkastelu on tärkeää. Tieteilijät ovat päivittäin intensiivisesti tekemisissä tunteita herättävien asioiden kanssa ja toimivat rationaalisessa tieteellisessä kontekstissa, joka vaatii heitä laittamaan omat tunteet syrjään. Tieteentekijöillä täytyy heidän mukaansa olla käytössään paljon erilaisia tunteiden käsittelyn keinoja.¹¹⁵ Kyse on jo aiemmin tässä työssä mainitusta resilienssistä, joka omillakin haastateltavillani täytyy olla erityisen korkea ja jonka syntyä ja muovautumista erityisesti vuorovaikutustyössä haluan pohtia.

Kaiken tämän valossa on mielestäni kiinnostavaa ja tärkeää tarkastella, miten yhteiskunnallista ilmapiiriä pisimmillään useita vuosikymmeniä seuranneet ja yhteiskunnalliseen keskusteluun näkyvästi osaa ottaneet tutkijat tuntevat, kokevat ja ajattelevat tilanteesta ja kestävyysmurroksen edistämisestä juuri nyt.

¹¹⁴ Rossi 2023; Väliverronen 2019.

¹¹⁵ Head & Harada 2017, 34, 39

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Aineisto

Tutkielman aineisto on kerätty puolistrukturoitujen teemahaastattelujen kautta. Haastateltavat ovat siis kokeneita ja ansioituneita akateemisia tutkijoita tai tutkija-opettajia, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana myös yhteiskunnallisessa vuorovaikutustyössä ja pyrkineet siten edistämään kestävyysmurrosta ja planetaarista hyvinvointia. Oman näkemykseni mukaan he ovat ymmärtäneet tässä työssä myös inhimillisten tunteiden merkityksen ja laajentaneet toimintaansa selkeästi perinteisen akateemisen maailman rajojen ulkopuolelle. Siksi juuri heidän haastattelunsa vaikutti hyödylliseltä ekologisen ja planetaarisen sivistyksen ja solidaarisuuden vahvistamisen näkökulmasta.

Tunsin ennestään yhden haastateltavan henkilökohtaisesti pidemmältä ajalta, ja yhden olin tavannut opetustyöni parissa peruskoulun kestävyysprojektissa. Kolmea muuta olin käynyt kuuntelemassa yleisötilaisuuksissa ilman muita kontakteja. Kaikki tunsivat minut jollain lailla sosiaalisen median kautta, mikä ilmeisesti ja muutamien ääneen sanomanakin vaikutti siihen, että he suostuivat haastatteluihin kiireistään huolimatta.

Lähestyin tutkijoita ensin sähköpostitse selostaen tutkimukseni aiheen ja kysyen heidän kiinnostuksestaan osallistua tutkimukseen. Lähetin sähköpostin seitsemälle tutkijalle, joista kuusi suostui saman tien haastatteluun. Yksi tutkija kieltäytyi sillä perusteella, että hän antaa haastatteluja vain suoraan omaan tutkimusaiheeseensa liittyvistä asioista. Viestitin haastateltaville mahdollisuudesta saada kysymysrunko etukäteen tutustuttavaksi, mutta yksikään ei pyytänyt

lähettämään sitä. Kaikki pystyivät varaamaan haastatteluun ehdottamani noin 1,5 tunnin ajan.

Haastattelut toteutettiin marras-joulukuussa 2023 ja tammi-helmikuussa 2024, useimmiten haastateltavien työhuoneessa tai heidän työpaikkojensa neuvottelutai kokoushuoneessa. Yhden haastattelun tein omalla työpaikallani ja yhden Zoomin kautta. Tallensin haastattelut historian ja etnologian laitoksen haastattelunauhurilla ja litteroin ne karkeasti niin, että poistin puheesta sanojen hakemista, toistoa, täytesanoja ja muuta puhekielelle tyypillistä ainesta, joka ei paranna litteroidun tekstin ymmärrettävyyttä eikä vaikuta asiasisältöön.

Noudatin haastattelussa kysymysrunkoa (liite 1), joka säilyi koko prosessin ajan suunnilleen samana. Kuudesta haastattelusta syntyi yli kahdeksan tuntia nauhoitettua puhetta, joka fonttikoon 11-12 litteroituna tekstinä vastaa 76 sivua. Poistin nauhoitteet nauhureista ja suojatusta tallennussijainnista heti litteroinnin ja sen tarkistuksen jälkeen. Tekstitiedostot ovat edelleen tallessa yliopiston henkilökohtaisella OneDrive-tallennustililläni.

Tutkimus noudattaa Jyväskylän yliopiston eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkittaville toimitettiin haastattelun yhteydessä tai ennen sitä tietosuojailmoitus ja he antoivat kirjallisesti suostumuksensa tutkimukseen. Kaikki haastateltavat olivat halukkaita esiintymään tutkimuksessa omalla nimellään. Tutkittavien suojaamiseksi anonymisoin aineiston kuitenkin jo litterointivaiheessa, ja aineistoon poimitut sitaatit on anonymisoitu niin, että sitaatteja ei pysty yhdistämään toisiinsa eikä tiettyihin tutkijoihin, paitsi silloin, kun tutkijat ovat puhuneet samoista asioista jo aiemmin julkisesti.

Haastattelut onnistuivat erinomaisesti ; tutkijoilla oli paljon sanottavaa ja jopa suuri innostus puhua aiheesta. Monet kiittelivät sitä, että kysymykset saivat heidätkin pohtimaan monia asioita uudesta, hyödylliseltä tuntuneesta näkökulmasta, ja ääneen pohtiminen paljasti piilotettuja ajatuskulkuja ja niiden puutteita. Haastateltavat ilmaisivat haastattelujen aikana ja jälkeen tyytyväisyyttä ja kiitollisuutta siitä, että saivat ja joutuivat pohtimaan ajan kanssa aiheita, joille ei arjessa muuten ole niin paljon tilaa mutta jotka he kokevat oman työnsäkin kannalta olennaisiksi. Samoin kokivat Renoufin ilmastotutkijoiden ja -asiantuntijoiden tunteita käsitelleen tutkimuksen haastateltavat¹¹⁶.

Kaikki pitivät työn aihetta erittäin tärkeänä ja ajankohtaisena. Suurin osa aineistosta on tutkimukseni kannalta relevanttia, eli haastateltavat eivät eksyneet juurikaan harhapoluille esimerkiksi esittelemään yksityiskohtaisesti omia luonnon- tai yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaiheitaan, mistä minua oli etukäteen varoitettu. Tutkijat pohtivat syvällisesti oman toimintansa motiiveja, oman ajattelunsa kehittymistä sekä sitä, mitkä olisivat heidän mielestään toimivimpia keinoja saada

¹¹⁶ Renouf 2021, 16.

tällaista ajattelua vahvistumaan yhteiskunnassa. Keskustelut olivat hyvin antoisia ja koko aineistosta tuli erittäin kiinnostava, rikas ja puhutteleva.

Haastattelujen lisäksi tavoitteeni oli alun perin tarkastella myös tutkittavien some- ja muuta aktiivisuutta sopivana ajanjaksona: kuinka paljon he ottivat julkisesti kantaa asioihin, kävivätkö he keskusteluita, esiintyivätkö he erilaisissa tilaisuuksissa tai perinteisessä mediassa, kirjoittivatko kolumneja ja mitä näkemyksiä he toivat niissä esiin, millä keinoilla he pyrkivät vaikuttamaan ihmisiin. Tämä osuus jäi tutkimuksen jo tähänastisen laajuuden vuoksi kokonaan pois ja olisi ollut aivan oma tutkimusaiheensa. Haastateltavat olivat tutkimuksen teon ajankohtana syksyllä 2023 ja keväällä 2024 edelleen hyvin aktiivisia erilaisilla vaikutuskanavilla, vaikka pari haastateltavaa myönsi vetäytyneensä varsinkin X-viestipalvelusta sen ilmapiirin huononnutta.

3.2 Analyysimenetelmät ja analyysin eteneminen

Empiirisen tutkimukseni perusmetodi on kvalitatiiviseen haastatteluaineistoon perustuva laadullinen sisällönanalyysi. Laadullinen analyysi voidaan Tuomen ja Sarajärven mukaan melko pitkälti samaistaa sisällönanalyysiin. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi ihmisten kokemusten kuvaamiseen fenomenologisessa tutkimuksessa, käsitysten kuvaamiseen fenomenografisessa tutkimuksessa tai elämäntavan kuvaamiseen etnografisessa tutkimuksessa.¹¹⁷

Tässä tutkimuksessa keskitytään analysoimaan erityisesti niitä tutkijoiden kokemuksia ja ajatuksia, joihin he liittyvät erilaisia tunteita, emootioita ja affekteja. Näitä kaikkia kolmea käsitettä käytetään yleisesti yhteiskuntatieteellisessä ja humanistisessa tunteiden tutkimuksessa. Sanan tunne voidaan ajatella tarkoittavan yleisesti erilaisia tuntemuksia ja aistimuksia. Käsitteet emootio ja affekti taas ovat tutkimuksessa eriytyneempiä merkitykseltään.

Tässä tutkimuksessa tukeudun määrittelyyn, jossa affekti nähdään ulkoisen tai sisäisen ärsyksen aiheuttamana neurologisena tai fysiologisena reaktiona, mielentilan muutoksena: jokin liikuttaa meitä ja aiheuttaa vaikkapa sen, että iho menee kananlihalle, kyyneleet tulevat silmiin tai keho jännittyy äkillisesti. Emootio taas on se nimitys, jolla kutsutaan tunnistettuja ja tulkittuja muotoja, esimerkiksi ilo, suru, pettymys tai säikähdytys. Affekti ja emootio eivät ole koettavassa todellisuudessa irrallisia, vaan kytkeytyvät toisiinsa muun muassa aiempien kokemusten, kulttuuristen ja sosiaalisten mallien ja tulkintojen kautta. Affekti tunnistetaan ja tulkitaan nopeassa kognitiivisessa toiminnossa joksikin emootioksi

¹¹⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018.

melko automaattisesti, eikä näitä ole arkielämässä tarpeen erottaa toisistaan.¹¹⁸ Tutkimuksessani on siksi selvintä puhua useimmiten vain tunteista ja tunnekokemuksista. Tarkemmin ilmaistuna pyrin selvittämään sitä, millaiset affektiiviset kokemukset ovat synnyttäneet haastateltavissa pitkäaikaista emotionaalista sitoutumista ympäristö- ja luontokysymyksiin ja niiden ratkaisuihin ja miten heidän mielestään samankaltaisia asioita saataisiin synnytettyä laajemmin.

Kokemuksen käsite ei myöskään ole yksiselitteinen eikä tutkimuksellisesti tarkasti määriteltävissä. Kokemuksellinen näkökulma tutkimuksessa on kuitenkin tärkeä, jotta ihmistoimintaa voidaan ymmärtää kokonaisvaltaisesti.¹¹⁹ Backman toteaa, että länsimaisen filosofian perinne on nähnyt kokemuksen ohittamattomana vaiheena, kun tietoa hankitaan ja testataan. Hermeneuttisesta näkökulmasta tarkasteltuna kokemus merkitsee altistumista sille, että omasta rajatusta yhteisöstä ja perinteestä kumpuavat ennakkokäsitykset kumoutuvat.¹²⁰ Tästä seuraa parhaassa tapauksessa sellaista uudistumista, uudenlaista sivistystä ja arvojen tarkastelua, jota kestävyysmurros ja sen edellyttämät, aiemmin esitellyt ajattelutavan muutokset edellyttävät.

Affektiivista näkökulmaa voidaan soveltaa hyvin monenlaisten ilmiöiden tutkimukseen, esimerkiksi talouspolitiikan vaikutusten, ihmisen liikkeen ja tilan vuorovaikutuksen, materiaalisuuden, vaikeiden tunteiden tai muistojen analysointiin.¹²¹ Tämän tutkimuksen pääpaino on siinä, millaisia tilanteita, kokemuksia ja tunteita tutkittavat liittävät oman ekososiaalisen sivistyksensä ja ekologisen solidaarisuuden tunteidensa sekä vaikuttajana toimimisensa syntyyn ja vahvistumiseen. Haastatteluissa pyrin saamaan selville myös sitä, millaisin keinoin muissa ihmisissä saadaan tutkittavien mielestä syntymään ekososiaalista sivistystä ja ekologista solidaarisuutta vahvistavia tunnejälkiä. Tähän oletin haastateltavilla olevan pitkän kokemuksensa ansiosta paljon näkemyksiä, mikä pitikin paikkansa.

Laadullisilla eli kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä voidaan von Scheven mukaan tavoittaa hyvin emotionin subjektiivinen kokemus. Näilläkään menetelmillä ei kuitenkaan voida tavoittaa suoraan ihmisen kokemusta, vaan sen itsehavainnoiva ja -reflektoiva tulkinta.¹²² Koska haastateltavat ovat tutkijoita ja sitoutuneet professiossaan tutkimuksin todennetun tiedon tuottamiseen ja käsittelyyn, on kiinnostavaa pohtia tutkitun tiedon, emotionien ja affektien ja kokemusten suhdetta heidän toiminnassaan.

Kokemusnäkökulman ero yksiselitteisiin faktoihin nojaavaan näkökulmaan on siinä, että todellisuus nähdään kokemusnäkökulmasta moninaisena

¹¹⁸ Silvonon 2019.

¹¹⁹ Tökkäri 2018, 81.

¹²⁰ Backman 2018, 25, 38.

¹²¹ Rinne ym. 2020, 16-17.

¹²² von Scheve 2017

ja subjektiivisena, ei universaalina ja riippumattomana yksittäisistä ihmisistä. Kokemuksellisesta näkökulmasta tutkiessaan tutkija on kiinnostunut yksilöiden kokemuksista ja siitä, millaisia subjektiivisia merkityksiä tutkittavat antavat niille. Tutkimuksessa ei pyritä saamaan selville, ovatko tutkittavan kokemukset ja näkemykset tosia, vaan sitä, miten tutkittava pyrkii tekemään ymmärrettäväksi elämäänsä ja kokemuksiaan. Tutkija haluaa löytää väylän tutkittavan tunteisiin ja kokemusten tulkintaan.¹²³

Tässä tutkimuksessa nojataan pitkälti ihmisten omaan tulkintaan ja myös elämäkerralliseen muistitietoon (life storying oral history), jolloin affektin ja emotionin erottaminen toisistaan ei ole aina lainkaan mahdollista tai ylipäänsä tarpeen. Sen sijaan tutkimuksessa pyritään tunnistamaan affektiivisia, toimintaan vaikuttaneita tapahtumia, tilanteita ja kokemuksia, jotka johtavat pitkäkestoiseen sitoutumiseen. Pyrin haastatteluissani selvittämään, mitkä tilanteet tai kokemukset ovat olleet haastateltavilleni erityisen vaikuttavia, mobilisoivia hetkiä tai voivatko he ylipäänsä tunnistaa sellaisia; onko kyse heidän kohdallaan pidemmästä kehityskulusta tai jostakin, joka on ollut heissä olemassa « aina ».

Jasper puhuu moraalisisista shokeista, jotka ovat usein ensimmäinen askel liittymisessä johonkin muutosta vaativaan liikkeeseen. Moraalinen shokki syntyy, kun jokin odottamaton tapahtuma nostattaa henkilössä esimerkiksi raivon tunnetta, jonka hän haluaa kanavoida poliittiseen toimintaan. Toiminnan jatkossa on mukana on myös vakaampia emotionaalisia siteitä, jotka vahvistuvat kollektiivisessa toiminnassa. Kollektiivisen toiminnan tunteet voidaan puolestaan jakaa jaettuihin ja vastavuoroisiin tunteisiin.¹²⁴ Wettergren puolestaan on tutkimuksissaan havainnut erityisiä kohtaamisia (encounters), joihin sisältyy vahva sitoutuminen ja voimakas emotionaalinen intensiteetti. Näihin kohtaamisiin liittyy laaja kirjo tunteita, esimerkiksi viha, raivo, ärtymys, turhautuminen, nöyryytys, pettymys, toivottomuus, ahdistus, stressi, hämmennys, yllätys, helpotus, empatia, sääli, ihailu, kiitollisuus, onni ja rakkaus.¹²⁵ Voimakkaimmillaan nämä kohtaamiset voivat olla lähes epifanisia hetkiä, jolloin syntyy syvä valaistumisen kaltainen oivallus esimerkiksi maailman tilasta ja omasta roolista siinä¹²⁶. Moraaliset shokit, erityiset kohtaamiset ja epifaniset hetket ovat lähellä toisiaan. Yksi tutkimuskysymykseni koskee haastateltavien oman ympäristökiinnostuksen syntyä. Sen yhteydessä tarkastelen, ovatko haastateltavat kokeneet edellä mainittuja voimakkaan affektiivisia hetkiä ja millä tavalla he muistavat ja kuvailevat niitä.

Moraaliset emotionit sisältävät hyväksymisen tai paheksunnan tunteita. Ne perustuvat moraalisiin arvioihin ja periaatteisiin. Niihin sisältyy tyydytystä, kun

¹²³ Jokinen 2021.

¹²⁴ Jasper 1998.

¹²⁵ Wettergren 2015, 105.

¹²⁶ esim. Henrichs 2015.

toimitaan tai tunnetaan moraalisesti oikein arvioidulla tavalla, esimerkiksi tunnetaan myötätuntoa heikompiosaisia kohtaan tai närkästymisen tunnetta epäoikeudenmukaisen kohtelun vuoksi.¹²⁷ Kun tarkastellaan empatiakyvyn kehittymistä ja ei-inhimillisen luonnon arvostamista, lähtökohta on Värriin mukaan lapsen varhainen, ruumiillis-aistimellinen vuorovaikutus¹²⁸. Pysin tutkimuksessani selvittämään, millaiset kokemukset tutkittavien mielestä vahvistavat empatiakykyä ja lisäävät luonnon arvostusta ja miten niitä voisi hankkia vielä aikuisiässä.

Haastattelemalla saatua aineistoa voi Huttusen ja Homasen mukaan lähestyä ainakin kahdella tavalla : sitä voidaan pitää faktatiedon lähteenä tai väylänä siihen, miten ihmiset antavat merkityksiä tapahtumille ja ilmiöille. Yksittäisten ihmisten kertomina haastattelujen faktat ovat tietenkin epäluotettavia. Etnografisia haastatteluja analysoidessa ei ole mielekästä etsiä vain niiden yhteisiä ominaisuuksia, kuten teemoja, diskursseja ja narratiiveja, vaan niiden avulla pyritään tekemään kentän toimintaa ymmärrettäväksi.¹²⁹ Tässä tutkimuksessa ei pyritä löytämään yleispäteviä totuuksia vaan analysoidaan sitä, millaisia merkityksiä haastateltavat eli tutkijat antavat asioille, millaisia yhtenevyyksiä ja eroja heidän ajattelussaan on havaittavissa ja mitä nämä havainnot kertovat luonto- ja kestävyystutkijoiden roolista ja sen merkittävydestä monikriisin aikakautena.¹³⁰

Kuten haastatteluaineisto yleensä, myös tämän tutkimuksen aineisto sisältää useita tekstityyppejä, esimerkiksi kertomuksia, selityksiä ja kuvauksia. Näiden analysoinnissa on Hyvärisen mukaan hyvä tuntea ja osata soveltaa erilaisia analyysitapoja ; yhden metodin tai mallin soveltaminen on harvoin mahdollista tai hyödyllistä.¹³¹ Siksi sovellan itsekkin analyysissa useita käsitteitä ja menetelmiä.

Henkilöhaastatteluille tyypillisesti aineistoni sisältää elämäkerrallista puhetta ja useita pieniä kertomuksia, jotka ovat ihmiselle ominainen tapa jäsentää omaa kokemustaan. Kertomuksen rakentaminen on kognitiivinen prosessi, joka jäsentää inhimillisen kokemuksen ajallisesti merkityksellisiksi jaksoiksi.¹³² Hyödynnän siksi haastattelujen tarkastelussa pieneltä osin myös narratiivista analyysia, joka Kleresin mukaan auttaa tunteiden tutkimisessa. Lähtökohtana on ajatus ihmiskokemukselle olennaisesta kerronnallisesta ulottuvuudesta. Kun samaan aikaan muistetaan, että tunteet ovat ratkaisevat tärkeitä sosiaalisessa elämässä, voidaan tarkastella myös tunteiden kerronnallista laatua. Voidaan ajatella, että tunteet ovat luonteeltaan kerronnallisia ja vastaavasti kerronnalliset kuvaukset ihmiselämästä ovat luonteeltaan emotionaalisia. Tunnekokemus muodostuu tarinan

¹²⁷ Jasper 2011.

¹²⁸ Värri 2018, 108.

¹²⁹ Huttunen & Homanen 2017, 139-140.

¹³⁰ vrt. Huttunen 2010, 17.

¹³¹ Hyvärinen 2010, 90.

¹³² esim. Ochs 2004, 269-270.

kerronnallisista elementeistä : toimijoista, tapahtumista, olosuhteista, kokemuksista ja ajatuksista. Jos halutaan ymmärtää nykyistä tunnetilaa, on välttämätöntä ymmärtää sen kerronnallinen menneisyys.¹³³ Niin kuin Hyvärinen toteaa, kerronta on aina valikointia. Haastateltava valitsee kerrottavakseen sen, mikä on ollut tai on edelleen hänelle olennaista, mikä on jättänyt tunnejäljen tai minkä hän ajattelee olevan haastatteleijan mielestä kiinnostavaa ja keskeistä¹³⁴. Kiinnostavaa on siis tarkastella myös sitä, mitä ei sanota.

Tästä seuraa se, että mikäli halutaan vahvistaa ihmisten ekososiaalista sivistystä ja ekologisen solidaarisuuden tunnetta, on ymmärrettävä, millaiset narratiiviset elementit niiden syntymiseen ovat vaikuttaneet tai voivat vaikuttaa. Millaista tarinaa haastattelemani tutkijat kertovat itsestään, luontosuhteestaan ja tehtävästään ? Millaisia pieniä kertomuksia aineistossa esiintyy ? Millaisten narratiivien avulla ihmisten solidaarisuuden tunnetta voidaan vahvistaa ja millaiset narratiivit sitä mahdollisesti estävät ?

Analyysissa voidaan tutkia yksilön « sisäisen » kokemusmaailman lisäksi tai sijasta sitä, miten ihminen rakentaa omaa kokemusmaailmaansa ympäristönsä kautta : miten vaikkapa läheiset ihmiset, yhteisö tai media vaikuttavat yksilön kokemukseen ja tuntemuksiin¹³⁵. Tuomen ja Sarajärven mukaan tyypillinen tällaisen analyysin muoto on temaattinen analyysi eli teemoittelu, jossa aineisto pilkotaan ja ryhmitellään aihepiirin mukaan ja etsitään aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Teemoittelun jälkeen aineisto tyypitellään eli etsitään teemojen sisältä yhteisistä näkemyksistä yleistys, tyyppiesimerkki. Aineistosta voidaan näin hakea toiminnan logiikkaa, tyypillistä kertomusta eli tyyppitarinaa.¹³⁶ Tyyppitarinan lisäksi voidaan rakentaa useita pienempiä sivutarinoita tai mikrotarinoita ja jatkaa analyysia eteenpäin syventymällä esimerkiksi tarinan kertojan toimijuuteen, merkityksiin tai kontekstiin, jossa tarinat tapahtuvat¹³⁷. Pyrin analyysissani tuomaan esille näitä kaikkia silloin, kun se on tutkimustehtäväni kannalta mielekästä.

Analyysissa on siis tavoitteena hahmottaa luonto- ja kestävyystutkijoiden kokemusten, tuntemusten, näkemysten ja ajatusten yhteneväisyyksiä, punaista lankaa sekä mahdollisia eroja, joko sävy- tai painotuseroja tai vahvempia ristiriitoja. Tarkasteltavat teemat määrittyivät osittain tutkimuskysymysten pohjalta, osittain sen mukaan, mitkä aiheet nousivat aineistosta esille ilman, että niistä oli suoraan kysytty.

Aineistoon tutustuminen alkoi luonnollisesti jo litterointivaiheessa. Litteroinnin jälkeen tulostin koko aineiston kolmena kappaleena ja aloin etsiä toistuvia teemoja ja tietystä aiheesta nousevia yksittäisiä havaintoja lähilukemalla

¹³³ Kleres 2011, 184-186.

¹³⁴ Hyvärinen 2010, 95.

¹³⁵ Tökkäri 2018, 77.

¹³⁶ Tuomi & Sarajärvi 2008, 95.

¹³⁷ Tökkäri 2018, 79.

aineistoa useaan kertaan. Analyysivaiheen alussa aineisto tuntui ensin massiiviselta ja hahmottomalta, mikä on kvalitatiivisen tutkimuksen haastattelumateriaalin kohdalla tyypillistä¹³⁸. Helpointa oli tietenkin aloittaa tarkastelu ennalta määrättyistä aiheista, joista kysyin haastattelussa tutkijoilta suoraan, kuten lapsuuden ja nuoruuden vaikuttaneet kokemukset tai tämänhetkiset tuntemukset maailman tilasta. Aloin merkitä ensiksi niitä tekstiin värikoodeilla. Myöhemmin aineistosta alkoi nousta toistuvia olennaisia teemoja, kuten kollegiaalinen yhteistyö. Aloin koota teemoihin liittyviä lausumia tekstitiedostoon. Niitä löytyi aineistosta osittain luonnollisesti kysymysten järjestyksen perusteella, osittain eri konteksteista sieltä täältä.

Löydettyäni mielestäni alustavasti olennaisimmat tiettyyn teemaan, esimerkiksi lapsuuden kokemuksiin tai sosiaalisen median rooliin liittyvät lausumat aloin ryhmitellä niitä tiedostoihin, tarvittaessa sen mukaan, millaisia affekteja niihin liittyi. Näitä tiedostoja aloin sitten yhdistellä laajemmiksi kokonaisuuksiksi eli tutkimuksen alaluvuiksi ja pohtia niiden yhteisiä ja erottavia piirteitä erityisesti affektien, emootioiden ja narratiivisten elementtien näkökulmasta, pyrkien löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini.

¹³⁸ esin. Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 9.

4 TUTKITTAVIEN OMAN YMPÄRISTÖKIINNOSTUKSEN SYNTY JA PROFESSION HAHMOTTUMINEN

Yksi tutkimuskysymyksistäni on, millä tavalla tutkittavissani on syntynyt ekologisen solidaarisuuden tunnetta ja halua toimia ympäristön hyväksi ja mikä on pitänyt vahvaa motivaatiota ja voimavaroja yllä tässä työssä. Tutkittavia pyydettiin kertomaan tapahtumista ja tilanteista, jotka ovat saaneet heissä aikaan kiinnostusta ympäristön tilaan ja motivaatiota toimia sen parantamiseksi. Nämä osiot haastatteluissa ovat pieniä kertomuksia, joiden yksi peruselementti on kokemuksellisuus¹³⁹. Ennakko-oletukseni oli, että ainakin osa haastateltavista muistaa lapsuudestaan tai nuoruudestaan vaikuttavia luontokokemuksia tai muita vahvasti affektiivisiä tilanteita.

Kukaan haastattelemistani tutkijoista ei muistanut kokeneensa yhtäkkiä, voimakasta « ympäristöherätystä »¹⁴⁰ eli yhtä yksittäistä epifanista hetkeä. Sen sijaan muutamista kertomuksista voidaan tunnistaa joitakin Jasperin¹⁴¹ kuvailemia lievempiä ja voimakkaampia moraalisia shokkeja tai Wettergrenin nimeämiä erityisiä kohtaamisia¹⁴², jolloin haastateltavat ovat voimakkaasti tiedostaneet luontoon ja ympäristöön liittyviä epäkohtia ja kokeneet tarvetta alkaa muuttaa niitä.

Mulla on sellasii muistikuvia, mulla on muutamia isoja hetkiä, mun lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia, jotka on sellasia merkkipaaluja. (H3)

Monet haastateltavat kokevat kasvaneensa tehtävänsä erilaisten, joskus mutkikkaidenkin « polkujen » kautta, eli he ovat suuntautuneet vähitellen uransa varrella yhä voimakkaammin ympäristö- ja kestävyyskysymyksiin.

¹³⁹ Hyvärinen 2011, 90, 92.

¹⁴⁰ Pihkala 2017, 162.

¹⁴¹ Japer 1998.

¹⁴² Wettergren 2015.

Mä oon hirveen epäsuunnitelmallinen ihminen, yks askel vie seuraavaan, näen vaan polkuja jälkeinpäin katsottuna.

Se [ympäristökiinnostus] on tullut ihan tutkimussuuntausten myötä. Mä tein mun väitöskirjan seksuaalikäyttäytymisestä hämähäkeillä. Ei mulla ollu minkäänlaisia ympäristöajatuksia silloin tutkijana. – Toki se että mä oon lähtenyt ylipäänsä bilsaa opiskelemaan antaa jotain viitteitä. Mä en koe olleeni tutkijana silloin ensimmäiset 10-15 vuotta millään tavalla ympäristöön huomiota kiinnittävä tutkija. Kyl se vasta 2000-luvulla lähti tää ympäristöajattelu itsessä liikkeelle.

Useimmat haastateltavat hahmottivat ympäristökiinnostuksensa synnyn luontaisesti kertomuksena. Eräs haastateltava käytti suoraan narratiivisia termejä kuvatessaan omaa tietään puhuen tarinasta ja sen juonenkulusta. Aineistosta hahmottuu suhteellisen selkeästi tyyppitarinoita, joiden kautta kasvu nykyiseen toimenkuvaan, profession ja vaikuttamistehtävään on tapahtunut. Näitä kuvataan seuraavissa alaluvuissa.

4.1 Lapsuuden ja nuoruuden havahtumiset ja voimaantumiset tarinoina

Haastateltavista yhtä lukuun ottamatta kaikki pystyvät kuvaamaan lapsuudestaan ja nuoruudestaan heihin voimakkaasti vaikuttaneita affektiivisia tapahtumia tai tilanteita, jotka ovat synnyttäneet halun tehdä itse jotain vääryyksien korjaamiseksi ja myös realisoituneet toiminnaksi. Näihin tapahtumiin tai tilanteisiin on liittynyt joskus vahvaakin emotionaalista latausta.

Haastateltavat kertoivat lapsuutensa ja nuoruutensa kokemuksista 80-90-luvuilla yksityiskohtaisia, pitkiäkin tarinoita, joissa he itse olivat päähenkilöitä, joiden kokemukset, ajatukset, tuntemukset ja toiminnan he muistivat tarkasti. Tarinoissa olennaisia olivat myös muut henkilöt, erityisesti päähenkilöä tukenut tai hänen ajatteluunsa voimakkaasti vaikuttanut hahmo, kuten ystävä, perheenjäsen tai joku ulkopuolinen aikuinen, jonka toimintaa henkilö on ihailnut. Monet kuvailivat myös tapahtumaympäristön yksityiskohtaisesti ja aistivoimaisesti: sinilevän tai muun aineksen saastuttama järvi, lähimetsä, jossa sijaitti hoivattava katkennut männyntaimi, yläkoulun ruokala.

Kahdella haastateltavalla tarinat kytkeytyivät kalastusharrastukseen. Lapsena tai nuorena rakkaan harrastuksen parissa saadut havainnot ympäristön heikenneestä tilasta ovat synnyttäneet tunnejälkiä. Kokemus on ollut konkreettinen ja fyysinen ja siten affektiivisesti vaikuttava. Kalastuksen voi ajatella jo tilanteena olevan lapselle tai nuorelle jännittävä ja emotionaalisesti latautunut. Likaisen veden näkeminen on luonnollisesti häirinnyt kalastuksesta saatua iloa ja synnyttänyt hämmennystä ja pettymystä.

Mä olin ehkä 10- tai 11-vuotias, kun mä aloin kalastaa siellä Lahden Vesijärvellä. – Se Vesijärvi oli aika heikossa kunnossa vielä silloin. Mulla on sellasii, mä olin varmaan joku 10 kun kävin isän kanssa yhdessä lähirannassa, joka oli valtavan sinileväpuuron peitossa. Siihen veteen ei voinut mennä. – Se oli pikkulapselle iso juttu, että ei saa uida järvessä. Se sinilevä oli ehkä eka sellanen asia, jonka muistan sellasena ympäristöongelmana.

Kyllä se mulla lähtee välillisesti siitä kalastusharrastuksesta. – Sitä kautta se lähti, ku alko miettiä, että miks hemmetissä ei enää nää omia varpaitaan kahlatessa kun Lapissa näkee, niin se ristiriita siinä pakotti oikeestaan tutkimaan sitä eteenpäin.

Jälkimmäisellä haastateltavalla harrastuksen kautta saatu tieto luonnon heikentyneestä tilasta vaikutti suoraan myös opiskelualan valintaan. Likaantuneiden vesien ja heikentyneiden kalakantojen aiheuttamat negatiiviset tunteet ovat johtaneet konkreettiseen toimintaan ja haluun tietää lisää.

Sitte etsittiin koko Keuruun ja Pihlajaveden alueelta niitä taimenkantoja ja etsittiin, voisko purokunnostuksin parantaa sitä taimenen tilaa, ja se oli sitte se syy, miks tuli lähettyä biologiaa lukemaan.

Eräs haastateltava muistaa tehneensä 14-vuotiaana eli 90-luvulla silloin harvinaisen valinnan ryhtyä kasvissyöjäksi ympäristö-, eläinoikeus- ja terveyssyistä. Päätöksen syynä olivat keskustelut jo aiemmin kasvissyöjäksi ryhtyneen ystävän kanssa. Näistä keskusteluista haastateltava sai emotionaalisesti vaikuttanutta tietoa eläinten kärsimyksistä tehotuotannon olosuhteissa. Myöhemmin näkemys vahvistui uudella tiedolla eläinrehun tuottamiseen tarvittavista resursseista, kuten viljan ja peltopinta-alan määrästä.

Se [kasvissyöjäksi ryhtyminen] oli valinta, jolle tielle jäin, se oli merkittävä. – Tuli puheeksi eläinten tuotanto-olot. – Kun sain kuulla tuotanto-oloista, niin se aiheutti voimakkaan tunnereaktion. Ja siihen tuli sitten ne muut syyt rinnalle, että tämäkin vielä ja tämäkin vielä...

Alkuperäinen emotionaalinen lataus yhdistyi lisääntyneeseen tietoon ja sai aikaan elämäntapamuutoksen, joka jäi pysyväksi, siitä huolimatta, että se oli silloisessa elämänpiirissä yllättävä ja erikoinen eikä siihen millään lailla kannustettu lähipiirissä. Haastateltava ei kuitenkaan kuvaa joutuneensa sen vuoksi kiusatuksi tai muuten kielteisen huomion kohteeksi.

Toinen haastateltava muistaa lukioajaltaan tapahtuman, jonka voi nimetä moraaliseksi shokiksi : Keuruun Jaakonsuon ja varuskunnan välisen viemäriputken halkeamisen. Myös tässä kokemus on ollut konkreettinen ja fyysinen. Vedessä kelluneet « kaikenlaiset » asiat ovat epäilemättä aiheuttaneet voimakkaita affektiivisia tuntemuksia.

Siellä sitte kellu kaikenlaista siellä Keurusselässä, ja ja se oli semmonen sitte kanssa että alko korvien välissä kihistä aika kovaa, että tästä on pakko kirjoittaa.

Ilmaus « pakko kirjoittaa » kuvaa tarvetta lievittää negatiivista tunnetta toiminnan avulla. Monet haastateltavat ovat toteuttaneet tätä jo lapsena ja nuorena.

He ovat nähneet myös sen myönteisiä vaikutuksia eli kokeneet, kuinka ovat voineet omalla toiminnallaan vaikuttaa tilanteeseen. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka hän oli valmis näkemään paljonkin vaivaa voidakseen vaikuttaa muihin ihmisiin. Toiminta on vaatinut fyysisiäkin ponnistuksia, koska esimerkiksi mielipidekirjoituksen laatiminen ei tuohon aikaan 80-90-lukujen taitteessa tapahtunut sähköisesti. Tekstit täytyi kirjoittaa paperille, jonka jälkeen ne postitettiin kirjeinä lehtiin, joiden osoitekin oli täytynyt ensin selvittää itse kirjastossa.

Mun lapsuutta määritti sellainen hyvin voimakas halu auttaa eläimiä. – Mä aloin viemään kouluun Animalian materiaalia, kaikenlaisia vetoamuksia... – Sit mä pyysin koulussa ihmisiä allekirjoittamaan niitä. Ja sit mä aloin kirjoittaa mielipidekirjoituksia tosi aktiivisesti, Keski-suomalaiseen ja Petäjävesi-lehteen, ja sitten mä pikku hiljaa laajensin sitä, mä menin kirjastoon ja katoin mitä kaikkia sanomalehtiä on Suomessa ja sit lähetin...

Haastateltava pohtii myös sitä, kuinka vaikuttamisen halu oli niin voimakas, että se ajoi menemään omalle epämukavuusalueelle. Hän kertoo olleensa ujo lapsi, mutta vaikuttamistehtävä sai hänessä aikaan henkistä vahvistumista; hänellä oli yhtäkkiä ”aikamoinenkin rohkeus” toimia tärkeiksi katsomiensa asioiden puolesta.

Haastateltava kuvaa, kuinka häntä mobilisoi kannustava ajatus siitä, että tiedon lisääminen saisi ihmiset muuttamaan toimintaansa. Sama ajatus oli pitkään vallitseva ilmastonmuutoksen torjunnassa yleisestikin, kuten tämän tutkielman johdantoluvussa kuvattiin. Oman tekstin ja sen sisältämän tiedon näkeminen paperisessa sanomalehdessä on haastateltavalle ollut konkreettinen teko, joka on lapsen mielessä yhdistynyt suoraan muutokseen ja ollut emotionaalisesti palkitsevaa. Palkitsevuuteen on vaikuttanut myös ehkä aiemmin kuvattu prosessin vaatima konkreettinen vaivanäkö.

Silloin mulla oli vielä sellanen ajatus, että jos vaan ihmisille kertoo niin he havahtuu miettimään asioita ja maailma muuttuu. Kyl se että sai julkastua mielipidekirjoituksen tuntu sellaselta, paljo vaikuttavammalta kuin tällä hetkellä vaikka jonku somepostauksen teko.

Toinen haastateltava on myös saanut myönteisiä kokemuksia asioihin vaikuttamisesta tilanteissa, joissa on konkreettisesti ryhdytty parantamaan heikossa kunnossa olleen vesistön tilaa. Hän muistaa olleensa fyysisesti toimimassa järven kunnostustyössä. Tässäkin tekeminen on ollut konkreettista, ja palkinto siitä on ollut välitön: kaisloja niittäessä näkee työn jäljen heti.

Mä muistan että oli niitä, mä osallistuin niihin Vesijärven kunnostustalkoisiin aika paljon, oli kaislanniittotalkoita ja muita, kun sitä ravinnekuormaa yritettiin vähentää.

Haastateltavalle on ollut merkittävä myös lapsuuden aikuinen esikuva: ihminen, joka tarttui itse toimeen myös haastateltavalle, tuolloin lapselle tärkeän järven pelastamiseksi. Hän on saanut siis jo varhain kokemuksen toimintamallista, jossa ongelmat voidaan aidosti ratkaista ryhtymällä työhön. Kuvauksessa esikuva-aikuisen

toiminnasta on sankaritarinan elementtejä. Haastateltavan mukaan ”Keto tappeli yksin sen järven kuntoon”.

Jos mun pitäis yks ihminen sanoa, miks musta tuli biologi, niin se oli Juha Keto. Mä kohtasin Juha Ketoa näissä talkoissa, ja se pysty puhumaan... – Mä aattelen, että se on paljon sitä lapsuuden ja nuoruuden kokemusta, että mä seurasin sitä Ketoa, että se ei jääny harmitteleen, vaan se päätti pelastaa sen järven. Niin kun mä nään jonkun epäkohdan, niin mulla on aina se, että no ni, miten tää korjataan. Ja mä tavallaan koitan väkisin painaa sen läpi.

Tällaiset jo lapsena tai nuorena saadut kokemukset ovat olleet useille haastateltaville voimauttavia ja pystyvyyden tunnetta vahvistavia. Emotionaalisesti latautuneet kokemukset ovat synnyttäneet haastateltavissa halua toimia ympäristön hyväksi. Myöhemmin monet heistä ovat saaneet palkitsevia kokemuksia ja myönteisen tunteen siitä, että omalla toiminnalla voi vaikuttaa asioihin.

Näitä kertomuksia tarkasteltaessa voi huomata, että haastateltavat arvottavat tapahtumat omalla polullaan merkittäviksi, koska he kertoivat niistä varsin laveasti ja yksityiskohtaisesti¹⁴³. Tapahtumakulut ovat vahvistaneet heidän toimijuuttaan ja oletettavasti auttaneet heitä lievittämään kenties jo lapsena tai nuorena tunnettua eettistä stressiä, vääryyden ja epäoikeudenmukaisuuden kokemusta¹⁴⁴.

Kuvatut elämäkerralliset kertomukset toteuttavat myös yhtä kertomuksen peruselementtiä, kykyä luoda maailmoja ja epäjärjestystä ja häiriötiloja niiden sisälle. Niillä viitataan ulkopuoliseen maailmaan, ja niissä toteutuu myös kokemuksellisuus eli niissä kuvataan, millaista jonkun tietoisuuden oli elää kuvatun epäjärjestyksen läpi.¹⁴⁵

Kertomuksista hahmottuu tyyppitarina lapsesta tai nuoresta, joka kohtaa joko fyysisesti, konkreettisesti itse tai lähipiiriin vaikuttavan tiedottamisen kautta affektiivisesti vaikuttavan epäkohdan, jonka korjaamiseen syntyy voimakas motivaatio. Henkilö näkee ympärillään muita toimijoita, joista hän ottaa esimerkkiä, ja hän haluaa saada myös muita mukaan saman asian taakse. Samoista asioista kiinnostunut ystävä on erityisen voimakas tuki. Samalla henkilö voimaantuu omasta tekemisestään ja toisten esimerkeistä niin, että kokee pystyvänsä vaikuttamaan asioihin itsekin ja lähtee etsimään suurempia areenoita, joissa toteuttaa omakseen kokemaansa tehtävää. Tätä voidaan kuvata subjektilähtöiseksi voimaantumiseksi, dynaamiseksi prosessiksi, joka muovaa identiteettiä ja tapahtuu vastavuoroisesti ympäristön kanssa¹⁴⁶.

Kun haastateltavat kuvasivat varhaisimpia muistojaan ympäristökiinnostuksensa synnystä, perheenjäseniä ei juuri tuotu esille.

¹⁴³ vrt. Hyvärinen 2010, 95.

¹⁴⁴ vrt. Joutsenvirta ja Salonen 2020, 49.

¹⁴⁵ Hyvärinen 2010, 92.

¹⁴⁶ esim. Hänninen 2009, 5.

Luontokiinnostusta ei heidän tapauksessaan erityisemmin ruokittu kotoa, tai ainakaan se ei ole ollut merkittävässä osassa heidän kokemusmaailmaansa. Eräs haastateltava kuitenkin muisti, kuinka hänen isänsä oli mukana kalastamassa ja rakentamassa lintutornia lintujen tarkkailua varten. Toinen piti arvokkaana sitä, että kotona keskusteltiin paljon asioista ja annettiin lasten haastaa ja kysyä hankaliakin eettisiä kysymyksiä perusteluja vaatiin. Tämä on epäilemättä voimistanut haastateltavan toimijuutta ja antanut aineksia oman äänen ja ajattelun kehitykselle.

Useimmille haastateltaville luonto- ja ympäristökiinnostuksen syntyyn ja vaikuttamisen haluun ovat siis vaikuttaneet jo varhain saadut kokemukset ja/tai lähipiiristä saatu tieto epäkohdista eläinten kohtelussa ja ympäristön tilassa. Tärkeässä roolissa on ollut myös ainakin yksi lähipiirin ihminen, joka on osoittanut kiinnostusta samoihin asioihin. Samoin merkittävää on ollut varhainen kokemus siitä, että epäkohtia on mahdollisuus korjata oman toiminnan avulla. Kuvaukset lapsuuden ja nuoruuden havahtumisista ja voimaantumisista noudattavat yksinkertaistettuina pääpiirteittäin perinteistä aristotelista draaman kaarta: alkutilanne, ristiriidan kehittyminen, ristiriidan kärjistyminen ja katarttinen ratkaisu.

4.2 Koulutus ymmärryksen laajentajana

Haastateltavat useimmat ovat suuntautuneet ympäristöasioihin aika pian yliopisto-opintojensa alussa ja kaksi vähän myöhemmin 1990-2000-luvuilla. Kaikki haastateltavat kuvasivat, kuinka yliopistokoulutus on vaikuttanut suuresti heidän maailmankuvaansa ja toimintaansa ja auttanut näkemään asioiden välisiä monimutkaisia yhteyksiä. Hieman yllättävää oli, että kukaan ei maininnut, että peruskoulussa tai lukiossa olisi puhuttu kestävyys- ja ympäristöasioista ainakaan niin, että keskustelut tai opitut asiat olisivat vaikuttaneet heidän kiinnostukseensa tai näkemyksiinsä ympäristöstä. Aineistossani ei mainita yleissivistävän koulutuksen merkityksestä ympäristökiinnostukseen mitään suuntaan tai toiseen. Yksi haastateltava kuvaa kokeneensa, kuinka pienen paikkakunnan koulussa ei ainakaan hänen aikanaan rohkaistu omaa ajattelua ja oman näkemyksen ilmaisemista, mikäli se poikkesi yleisestä paikallisesta kulttuurissa hyväksytystä ajattelusta vaikkapa luonnon hyväksikäytön suhteen. Tässä hänen näkemyksensä siis rikkoivat yhteisön mesotason normia ja synnyttivät näin epäjärjestystä.

Haastateltaville lukion jälkeinen koulutus on ollut ratkaisevan tärkeä erityisesti heidän kasvussaan tutkijan tehtävään ja vaikuttamistyöhön. Eräs haastateltava kuvailee oman kasvutarinansa merkittävimmäksi vaiheeksi lukion jälkeisen vuoden kansanopistossa ja sikäläisen yhteisön, jossa on tapahtunut vaikuttava tarinan juonenkäänte, « herääminen ».

Se oli tosi merkittävä elämänvaihekokemus lukion jälkeen. Mä en halunnut lähteä yhtään minnekään opiskelemaan, mutta sitten erinäisten vaiheiden jälkeen löysin itseni Viittakiven kansanopistossa. – Siellä oli ympäristöasiat tosi isosti läsnä. – Meillä oli siellä yhteisö, se oli uskomatonta mitä se paikka teki. Se kasvatti yhteisöllisyyteen. Se paikka opetti mulle, että maailmaa voi nähdä ja elää toisinkin. Ja se herätti mut tosi vahvasti näihin ympäristökysymyksiin.

Haastateltavan kuvaus vastaa aika tarkoin ajatusta aiemmin kuvatusta ekososiaalisen sivistyksen muotoutumisesta. Olennaista ovat olleet yhteiset keskustelut ja erilaisille näkemyksille ja mielipiteille annettu tila. Kokemus yhteisöllisyydestä ja ”toisin ajattelusta” on ollut puhutteleva, koska haastateltava arvioi sen vielä yli 30 vuotta myöhemmin vaikuttaneen vahvasti hänen ajatteluunsa ja koko uraansa ja työotteeseensa. Hän kuvaa ajattelunsa kehittymistä kasvinviljelyn termein.

Sieltä on jäänyt ihan hirveesti semmosia ituja mulle. Mä oon jatkanu niitä elämässäni, se on pystynyt jotakin juurruttamaan, jotakin mitä on ollut idulla, mutta se on pistänyt ne kasvamaan.

Myös toinen haastateltava kuvailee ajattelunsa kehittyneen opiskelun ja tiedon karttumisen myötä vähitellen suuntaan, joka noudattaa ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen linjoja. Tämä on synnyttänyt myös halun vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen: se on tullut ymmärryksen myötä. « Iso kuva » ei ole hahmottunut hetkellisen valaistumisen kaltaisesti, vaan tarkentunut tutkijantyön, tiedollisen pääoman karttumisen ja ajatteluprosessien kautta. Haastateltavan näkemys ihmisestä osana luontoa mukailee ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen perusajatuksia.

Tutkijana mä en aloittanut ympäristöasioissa, mä aloitin evoluutiobiologian tutkijana. – Jos ajatellaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen halua, niin se tulee sitä myötä, että oon ymmärtänyt tän ison kuvan maapallon olemassaolosta ja olemuksesta ja ihmisenä osana luontoa.

Haastateltavistani kolme on lähtenyt opiskelemaan biologiaa ja suuntautunut siellä ennemmin tai myöhemmin siihen, miten ihmisen toiminta vaikuttaa ympäristöön. Tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteet ovat suuntautuneet heillä vähitellen yhä lähemmäs käytäntöä ja sitä, millaisia ratkaisuja yhteiskunnassa tulisi tehdä. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka poliitikkojen toiminta sai tämän muutoksen aikaan äkillisesti, « toisena herätyksenä ».

Mä tuossa bilsan puolella intouduin siitä ekologisesta teoriasta itsessään, ja silloin kaikki tällanen käytännönläheinen siirtyi moneks moneks vuodeks pois, kunnes sitte taas Sipilän hallituksen aikaan alkoi kipunoimaan näitä metsäasioita urakalla. Se oli sellanen toinen herätys. Nyt tutkimukselliset mielenkiinnot on kääntynyt enemmän ja enemmän siihen, pois teorioista enemmän reaali maailman ongelmiin.

Yksi haastateltava kuvaa ammatti-identiteettinsä ja työnkuvansa muotoutuneen tietoisien prosessien seurauksena, jota hän nimittää rakentamiseksi. Se on vaatinut 2000-luvun alussa erityistä motivaatiota, koska ala oli melko uusi.

Oon biologi, jonka koulutuksessa oli mukana ekologiaa. Loppuvaiheessa tajusin, että musta pitää tulla luonnonsuojelun ammattilainen. Sain kuulla, että biologiassa on semmoinenkin osa-alue kuin luonnonsuojelubiologia ja aloin määrätietoisesti rakentamaan itsestäni sellaista. 2005 siitä ei vielä paljon puhuttu.

Kahdella kiinnostus on ollut ensin yleisesti yhteiskuntaan ja sittemmin tarkentunut ympäristöasioihin. Kiinnostus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on oletettavasti voimistunut opiskelupiirien poliittisen toimintaan tutustumisen myötä. Myös tässä yhteisön merkitys ajattelun muotoutumisessa on ollut oleellinen.

Kun aloitin yliopisto-opinnot, olin 22, olin käynyt vähän muilla poluilla, tämä suunta elämässä ei ollut mielessä. Siinä yhteydessä tuli sellainen hetki, että jotenkin nämä asiat tuli puheeksi kumppanin kanssa. Törmäsin ympäristöorientoituneeseen puoluepoliittiseen toimintaan. – Sitä kautta sitten, kun siihen toimintaan päätyi mukaan ja altistui niille kysymyksille aiempaa enemmän, niin sen myötä tuli tietynlainen ympäristöherääminen vasta.

Haastatteluissa korostuvat kehitystarinan elementit. Kaikki kokevat, että lisääntyvä tieto ja asioiden yhteyksien hahmottaminen on vahvistanut heidän suuntautumistaan tutkimuksen ja opetustyön lisäksi luonto-, ympäristö- ja kestävyysasioiden yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, jonka kaikki kuusi kokevat yhdeksi perustehtäväkseen. Tiedon ja ymmärryksen laajeneminen on voimistanut halua tehdä voitavansa huolestuttavan globaalin kehityksen kääntämiseksi niin Suomessa kuin laajemmin.

Ekososiaalinen sivistys ja ekologinen solidaarisuus ovat saaneet osalla juurensa jo lapsuudessa tai nuoruudessa, ja kaikilla ne ovat jatkuvasti vahvistuneet akateemisen uran edistyessä. Kehitykseen on luonnollisesti vaikuttanut myös yhteisö, jossa on « altistuttu » ympäristökysymyksille. Yhteisöjen keskustelut ovat vahvistaneet ja monipuolistaneet omaa ajattelua ja toimijuutta.

4.3 Nykyisen profession ja mission hahmottaminen : tutkijuus ja vaikuttamistehtävä

Haastateltavilta kysyttiin suoraan, miten he hahmottavat oman toimenkuvansa, tehtävänsä ja missionsa : millä tavalla he näkevät vaikuttamisen olevan osa työtään ja kokevatko he olevansa jossain määrin jopa aktivisteja, jollaisia Scientist Rebellion - liike toivoo yhä useampien tutkijoiden olevan¹⁴⁷. Haastateltavien kuvauksessa

¹⁴⁷ Hakala 2023.

korostuivat akateemisuus ja tutkijuus. He näkevät oman tehtävänsä rationaalisena ja painottavat ammatti-identiteetissään vankkaa nojautumista tieteeseen.

Mä oon ammattitutkija, akateeminen ajattelija, jolla on oletuksena se että tän yhden maapallon rajoihin ihmisen on pakko mahtua, koska muuta vaihtoehtoa ei ole ja se on tosiasia. – Korostan mun akateemisuutta, oon saanut tutkijan koulutuksen, oon ammattitutkija. Erottelen tietoa : on olemassa informaatiota ja disinformaatiota.

Mä tutkin, opetan sitä, miten me ihmiset pystyttäisiin pysäyttämään tää meidän itse käynnistämä sukupuuttoaalto, lajien häviäminen sukupuuttoon. Se on se iso tutkimuskysymys.

Kaikki haastateltavat kokivat, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen on olennainen ja tärkeä osa heidän työtään : sen kautta he antavat asiantuntemuksensa yhteiskunnan palvelukseen. He näkevät sen heille annettuna oikeutena ja myös velvollisuutena, yhtenä perustehtävistä. Se, miten rooli on muovautunut ja miten itselle ominaiseksi se koetaan, vaihtelee henkilön mukaan. Jollekin vaikuttamistyö on hyvin luontevaa.

Vaikuttajaksi koen itseni, koska tietoisesti tutkijana hyvin aktiivisesti tarjoudun olemaan asiantuntijana mukana esimerkiksi joissain keskusteluissa.

Siihen [tehtävään] totta kai liittyy ympäristöasiat ja myös politiikan veivaaminen siihen suuntaan, että tää maapallo kestää ihmiset. – Kyllä siinä se missiokin on, että yrittää saada tää hullunmylly pikkusen viisaammaks.

Yksi haastateltava kuvasi, kuinka vaikuttamistyöhön ryhtymiseen on tarvittu selkeä valinta laajentaa omaa ammatti-identiteettiä ja suuntautumista tutkijuudesta ulospäin. Vastausten perusteella roolin laajentaminen ei ole aina ollut täysin kivutonta.

Oon ehkä yhä enemmän myös sitä [vaikuttaja], ja se on vaatinut multa astumista sen tiukan tutkijaroolin ulkopuolelle. Se vaati semmosen tietoisin päätöksen jossain vaiheessa, että mä rupesin sanomaan joo... – niille pyynnöille, tuutko puhumaan, tuutko keskustelemaan, tuutko tähän työryhmään.

Useampi haastateltava pohti, missä määrin yhteiskuntaan vaikuttaminen kuuluu yliopiston työhön. Haastatteluissa kävi ilmi, että aihe on ristiriitainen ja aiheuttaa keskustelua yliopistoyhteisön sisällä. Haastatellut tutkijat ovat itse päätyneet pohdinnoissaan siihen, että vaikuttaminen on heidän tärkeä tehtävänsä.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen tai vuorovaikutus on yksi yliopiston kolmesta perustehtävästä, kaksi muuta on opetus ja tutkimus. Moni päättää olla pois siksi, että se on mahdollista ja siten pääsee helpommalla. Osa siksi, että sieltä tulee myös negatiivista palautetta. Ne ajattelee että tutkijoiden tehtävä on tuoda tietoa ja jonkun muun on tehdä päätöksiä. Mä oon valinnut toisin, koen että se on tärkeä osa mun työtä.

Mun tehtävä on näyttöön perustuen yrittää muuttaa maailmaa paremmaksi. Siten mä eniten kuvailisin omaa draivia, sitä miksi teen mitä teen. Tää on se mun osaaminen.

Haastateltava laajentaa keskustelua oman roolinsa pohtimisesta myös laajempaan yliopiston yhteiskunnallisen roolin pohtimiseen. Aiheesta on keskusteltu viime vuosina yleisestikin paljon muun muassa yliopistojen rahoitusleikkausten yhteydessä ja eri koulutusalojen ja tutkimuskohteiden ”hyödyllisyyttä” pohdittaessa. Akateemisen maailman ulkopuolelta on esitetty pyrkimyksiä hallinnoida tieteen tuottamaa tietoa niin, että se voitaisiin muuntaa kaupalliseen käyttöön.¹⁴⁸ Tutkijoiden riippumattomuutta ja sananvapautta on kyseenalaistettu, ja julkisuudessa esillä olleissa, jopa kansanedustajatasolta tulleissa kommentteissa osaa tieteestä ja tutkimuksesta on syytetty politisoituneeksi joskus hyvinkin kevyillä perusteilla. Ilmapiiiriä voi joiltakin osin kuvailla jopa tiedevastaiseksi.¹⁴⁹ Haastateltava näkee yliopiston roolin selkeänä: sen tehtävä on tehdä yhteiskunnasta parempi. Kyse ei hänen mukaansa ole jostain, jota yliopisto itse haluaa vaan jostain, jota yhteiskunta rahoittajana ja toimintaa määrittävien lakien säätäjänä haluaa.

Mä koen, että yhteiskunta on asettanut yliopistot, akatemian riippumattomaksi kaikesta siitä syystä, että se haluaa että me tarjotaan jotakin yhteiskunnalle, ja se jotakin on ymmärrystä ja ajattelua, jolla me pyritään johtamaan yhteiskuntaa parempaan kuin mitä se tällä hetkellä on. Se on meidän ultimaattinen tehtävä. – Se että yhteiskunta haluaa, että me vaikutetaan siihen, sitä varten me ollaan olemassa.

Eräs haastateltava toi esiin tunteiden merkityksen akateemiseen tietoon pohjaavassa vaikuttamistyössä ja näihin liittyvän eettisen vastuun. Haastateltavan mielestä avainroolissa on paitsi uusi tieto myös uudenlaiset tunteet, joiden on perustuttava tutkittuun tietoon.

Mun missiona on se että sais ihmiset kohtelemaan muuta luontoa ja eläimiä huomattavasti paremmin, nimeonomaan tuomalla heille uutta tietoa mutta myös herättelemällä uudenlaisia tunteita aihetta kohtaan. – Samalla on hirveen tärkeää et se tunne olis aina tietopohjaista, et tunteita ei herätellä semmosilla asioilla mitkä ei pidä paikkaansa. Eli sen mukana täytyis olla aina se moraalinen harkinta ja myös tiedollinen paikkansapitävyys.

Tässä haastateltavat toteuttavat Hakalan vaatimusta siitä, että tiedeyhteisön jäsenten on otettava yhä aktiivisempi rooli yhteiskunnallisen muutoksen edistämisessä, koska heillä on siihen vaadittavaa osaamista, yhteyksiä ja vahva yhteiskunnallinen asema. Heillä on siihen Hakalan mukaan myös velvollisuus, koska heidät on koulutettu yhteiskunnan varoilla.¹⁵⁰

Haastateltavat kokivat kuitenkin myös kipuilua yhteiskunnallisen vuorovaikuttamisen ja tutkijan työn välillä. Osittain se aiheutuu tiedeyhteisön sisäisistä, ääneen lausumattomista normeista, joissa asiantuntijuus määritellään hyvin kapeasti. Problematiikka palautuu aiemmin kuvattuun asiantuntijuuden kyseenalaistamiseen paitsi ulkopuolisilta tahoilta myös akateemisen yhteisön sisällä.

¹⁴⁸ Heikkilä & Jokinen 2015.

¹⁴⁹ Juntunen ym. 2020, 317.

¹⁵⁰ Hakala 2023.

Kenellä on riittävä asiantuntemus ottaa kantaa ilmastokriisin ja monikriisin kaltaisiin kompleksisiin ongelmiin ?

Ehkä yliopistomaailma on tympeän konservatiivinen siinä, et siellä noudatetaan sitä, et jos sä et ole aivan sen alan huippuasiantuntija niin sulla ei oo mitään lupaa puhua siitä aiheesta, joka tarkoittaa sitä, että nyt kun puhutaan tällasista moniulotteisista ongelmista, jotka menee niinku ekologian kaikkien osa-alueiden ylitse, menee metsäpuolelle ja vesien puolelle plus yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, niin ei oo sellasia oraakkeleita olemassa, jotka vois tällaisen hiljasesti hyväksytyn yliopistonormin mukaan mitään puhua. Et se on niin valtava tietokenttä mitä siihen vaadittais siihen puheoikeuteen että ei semmosta ole, semmosta henkilöä.

Siinä on sellanen, että jos sä haluat tutkijana menestyä maailmassa, niin sulla pitäis olla sellanen... yks kova ura, paikka missä sä oot ja millä sä osallistut yhteiskunnalliseen keskusteluun ja muuta... mut mä oon kuitenkin tällanen vähän leveämmän pensselin maalaaja.

Haastateltavat toivat esiin myös, kuinka yliopistomaailman mesotason normeissa tutkijan rooliin ei perinteisesti kuulu oman mielipiteen ilmaisu, vaikka mielipide perustuisi itse tutkimuksen ja opiskelun kautta hankittuun tietoon. Tällöin tutkija ei kuvaa vain sitä, millainen maailma on, vaan myös sitä, millainen sen pitäisi olla. Asenne on silloin normatiivinen. Kuitenkaan se ei tarkoita, että tutkijan ajattelu tai hänen suosituksensa politiikkatoimiksi olisivat millään lailla puoluepoliittisia.¹⁵¹ Haastattelemani tutkijat ovat omaksuneet vaikuttamisen osaksi omaa työtään ja pyrkivät saamaan siihen muitakin mukaan, kuten etenkin ilmastokriisin suhteen on vaadittukin.

Se suurempi vaikuttaminen, siitä on jostain syystä tehty jossain vaiheessa jopa huonon tutkijan merkki, jos pyrkii ottamaan kantaa siihen, miten asioiden pitäisi olla, omien tutkimustulostensa perusteella. Ja siitä mä yritän ravistautua eroon ja ravistella myös omaa yhteisöä täällä eroon. Että meidän tehtävä on vaikuttaa yhteiskuntaan niiden meidän omien, näyttöön perustuvien ymmärrysten perusteella.

Haastateltavista lähes kaikki kiistivät olevansa varsinaisia aktivisteja. Eräs haastateltava teki rajanvetoa muun muassa sillä perusteella, että hän arvotti aktivistien toiminnan sellaiselle tasolle, johon hänen oma toimintansa ei yllä.

Jos kutsuisin itseäni aktivistiksi, se vähentäisi mun aktivistiksi mieltämien ihmisten työn arvoa tai kategorian tietynlaista erityispiirteisyyttä, koska mä olisin tietystä mielestä aika laimea aktivisti.

Osa haastateltavista muisti hetken pohdinnan jälkeen elämäntarinastaan nuoremman minänsä aktivismivaiheen, johon on sisältynyt mm. sähköpostikampanjointia, mielipidekirjoitusten kirjoittamista, nimien keruuta vetoomuksiin ja halua « mennä laittamaan sokeria metsäkoneen tankkiin ». Pienen muistelun jälkeen kaikki muistivat myös osallistuneensa mielenosoituksiin aivan viime vuosinakin lähinnä tavallisen maltillisen kansalaisen roolissa. Kuitenkin

¹⁵¹ Juntunen ym. 2020, 317.

haastateltavat painottivat, että koulutuksen ja tutkimustyön tuoma laaja ymmärrys on osin etäännyttänyt heitä heidän varsinaiseksi aktivismiksi mieltämästään toiminnasta.

Siihen [aktivismiin] mä oon liian tutkija. Olen ollut mielenosoituksissa... mut se vaatii liikaa puolen ottamista, ja siinä tulee vastaan se, että mä oon tutkija. Tänä päivänäkin kohtaan sen, että tekis mieli ottaa puolensa, mutta en ota...

Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa se, että nykyisin ilmasto- ja luontoaktivismi mielletään usein radikaaliksi, Elokapinan ja sen kansainvälisen versioon Extinction Rebellionin tai muiden liikkeiden tai yksittäisten toimijoiden toiminnaksi, jossa harjoitetaan kansalaistottelemattomuutta tai vielä voimakkaampia mielenilmauksia, jotka saavat osakseen runsaasti kritiikkiä. Myös koska tutkijoiden riippumattomuutta ja objektiivisuutta kyseenalaistetaan julkisuudessa laajasti muutenkin, aktivismiin osallistuminen todennäköisesti altistaisi tutkijat kritiikille vielä enemmän. Haastatellut tutkijat tekivät rajanvedon varsinaiseen aktivismiin selväksi : heidän vaikuttamissionsa toteutuu muilla tavoin ja muilla foorumeilla ja se on tieteeseen nojaavaa.

Mä en oo luonteeltani kovinkaan aktivisti, mieluummin tekee tätä, miten vois sanoo, pehmeitä vaikuttamista tai sitten ärsyttävää vaikuttamista, että kirjoittaa nenäkkäitä kolumneja tai blogeja tai jotain muuta.

Ei mulla oo aktivismiin taipumusta. – Mun aktivismi on tiedon kautta vaikuttamista.

Mä vetäydyn sinne tutkijan kuplaan ja oon semmoisessa turvallisessa kuplassa.

Eräs haastateltavista kertoi tilanteesta, jossa häntä oli jokin aika sitten pyydetty puhujaksi Scientist Rebellion -liikkeen tilaisuuteen. Hän ei ollut lähtenyt puhujaksi ja syytti itseään jälkeensä « raukkamaisuudesta ». Haastateltava pohti useampaan kertaan, kuinka kaipaisi itselleen lisää rohkeutta puhua ja toimia, vaikka objektiivisesti arvioituna tekee jo nyt paljon ja näkyvää vaikuttamistoimintaa.

Pari haastateltavaa tunnistaa yliopistomaailman konservatiivisuudesta huolimatta sen vapauden, jonka akateeminen maailma antaa, ainakin siinä asemassa, jossa he ovat. Vaikka akateeminen maailma ei aina kannusta oman mielipiteen ilmaisuun ja vaikuttamiseen, jossain muualla sananvapaus voi olla vielä huomattavasti rajoitetumpi. Se voi taas luoda kuluttavaa eettistä stressiä.

Ehkä henkisesti, ei mun nuppi kestäis olla hiljaa, mä koen tosi tärkeeksi että mulla on se puhumisen vapaus. Mä usein koen tosi luontevaksi sen roolin olla mukana julkisessa keskustelussa. – Mä välillä mietin, kun mä seuraan mun kollegoita vaikka ely-keskuksessa tai Metsähallituksessa, missä he ei saa vaikka puhua julkisesti kaikista asioista – mä luulen että mä olisin tosi paljon uupuneempi siellä.

Haastateltavien kasvu nykyiseen, yhteiskunnallista vaikuttamista sisältävään toimenkuvaansa on jatkoa aiemmin kuvatulle kasvutarinalle tutkijaksi.

Haastateltavista useimmat tunnistivat omassa elämäntarinassaan aktivismin vaiheen, mutta eivät mieltäneet enää itseään aktivisteiksi vaan vaikuttajiksi. Toiminta ympäristön ja luonnon tilan aktiiviseksi parantamiseksi ei rajoitu haastateltavilla pelkkään tutkimukseen ja siitä tiedeyhteisölle raportoimiseen, vaan he kokevat vaikuttamisen tärkeäksi osaksi omaa työtään, osaksi koska heillä on siihen jo lapsena, nuorena tai koulutuksen kautta syntynyt sisäinen motivaatio, osaksi siksi, että he mieltävät sen omaksi ja koko yhteisönsä perustehtäväksi. He painottavat voimakkaasti tieteellisiä metodeja, kriittisyyttä, objektiivisuutta ja omaa akateemisuuttaan, joihin heidän näkemyksensä perustuvat ja johon yleisestikin tieteentekijöiden kannanottojen tulee heidän mielestään aina perustua. Tutkittavat kokevat oman työnsä tässä ajassa ja tilanteessa tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Samaan aikaan jotkut heistä kokevat ristiriitoja ja kipuilua tutkimustyön ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vaatimusten välillä. Vaatimukset, odotukset ja sekä ääneen lausutut että lausumattomat normit ovat moninaisia ja osin vastakkaisia keskenään, erityisesti ajassa, jolloin monikriisin ongelmat alkavat näkyä sekä globaalisti että Suomessa yhä selvemmin.

5 TYÖSSÄ KOETUT TUNTEET TOIMINTAA MOTIVOIMASSA

Toinen tutkimuskysymykseni on, millaisia tunteita tutkija-vaikuttajat kokevat ajatellessaan maapallon tilaa ja toimiessaan sen parantamiseksi ja miten nämä koetut tunteet vaikuttavat heidän työhönsä. Tutkijoilla on käytettävissään ajantasaisin tieto planeetan tilasta, ja he kohtaavat työssään myös eri tieteenalojen toimijoiden esittämiä skenaarioita mahdollisista kehityskuluista. Tarkastelen tässä luvussa, millaisia tunteita tutkijat ilmaisivat haastatteluissa kestävyys- ja luontoasioihin liittyen, mitkä asiat näitä tunteita synnyttivät ja millaisia keinoja heillä oli kielteisten tunteiden käsittelyyn.

5.1 Väistämättömät kehityskulut synnyttävät epävarmuutta, pelkoa ja surua

Kysyin haastateltavilta suoraan, mitä tunteita he kokevat ajatellessaan maapallon tulevaisuutta. Kaikkien haastateltavien mielestä tulevaisuus näyttää huonolta ja huolestuttavalta. He luettelivat useita, osittain jo toteutumassa olevia riskejä ja uhkia, joiden synnyttämistä tunteista yleisin oli pelko. Tutkijat kertoivat tuntevansa myös ahdistusta, hämmennystä, melankoliaa ja voimakastakin surua kärsivien ja katoavien lajien puolesta ; heille tärkeät ja rakkaat asiat ovat uhattuina¹⁵².

Mä koen enemmän ehkä voimakasta surua, surua siitä, mitä planeetalle on tapahtumassa ja eläimille.

Renoufin sosiaalitieteiden alan vuoden 2021 tutkimukseensa haastattelemat 12 eri eurooppalaisen maan ilmastotutkijat ja -asiantuntijat jakoivat

¹⁵² vrt. Pihkala 2017, 22.

samalla tavoin melankolian tuntemuksia, erityisesti niiden lajien vuoksi, jotka eivät tule selviämään ilmastonmuutoksesta ja ekosysteemien romahduksista. Hänen havaintojensa mukaan monille tutkijoille oli vaikea ilmaista kielteisiä tunteita ja ajatuksia erityisesti sukupuutoista. Monet myös etäännyttivät itsensä näistä asioista tunteen tasolla kokonaan.¹⁵³ Omissa haastatteluissani ei noussut juurikaan esille tunteista puhumisen vaikeuden ongelmaa tai merkittävää emotionaalista etäisyyden ottoa tai kyynistymistä, melkein päinvastoin: haastateltavat analysoivat myös omia negatiivisia tunteitaan, niiden syitä ja käsittelytapoja useimmiten monipuolisesti ja avoimesti.

Monet omat haastateltavani kuvasivat tuntevansa myös voimattomuutta ja toivottomuutta, mutta he korostivat, että nämä tuntemukset jäivät heillä hetkellisiksi. Muutama mainitsi, kuinka he pyrkivät pääsemaan emotionaalisesti haastavista tilanteista nopeasti eteenpäin erilaisten tunteiden säätelyn keinojen avulla, koska näin he pystyvät toteuttamaan paremmin ja tehokkaammin tärkeäksi kokemaansa tehtävää.

Vaikka haastateltavien käsitys tulevaisuudesta oli faktoihin ja todennäköisiin skenaarioihin perustuen huolestunut ja pessimistinen, kaikki haastateltavat eivät kokeneet siitä ahdistusta. Pihkala toteaa, että ilmastonmuutos on niin suuri ongelma, että useimmat ihmiset kokevat siitä jonkinlaista ahdistusta, mutta sen määrä vaihtelee suuresti. Eniten ympäristöahdistusta kokevat yleensä herkäät ja haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset.¹⁵⁴

Selvästi tavoiteorientoituneet tutkijat vaikuttavat haastattelujen perusteella kokevan ajoittain voimakkaita emotionaalisia latauksia tiettyjen yhteiskunnallisten kysymysten kohdalla. Mainittuja uhkia ovat muun muassa kaikkea kulutusta lisäävä väestönkasvu, ekosysteemien romahtaminen erityisesti merissä ja sademetsissä, ruoantuotannon edellytysten heikkeneminen ja sitä kautta ilmastopakolaisuuden kasvu. Emotionaaliselta intensiteetiltään suurin huolenaihe haastatelluilla tutkijoilla oli se, miten maailmassa reagoidaan siihen, kun ihmiset lähtevät vielä sankemmin joukoin liikkeelle, kun elinolosuhteet omilla asuinseuduilla käyvät kestävämmiksi. Myös monet Renoufin haastattelemat ilmastotutkijat mainitsivat saman huolenaiheen¹⁵⁵. Jo nyt suhtautumisessa pakolaisiin ja pakolaisuuteen näkyy haastateltavieni mielestä ihmisen julmuus. Haastateltavien näkemyksiä voi kuvailla osin dystooppisiksi.

Kyl mulla on aika semmonen pelko... Aina kun rupeen aatteleen globaalia tilannetta, niin se on aika kamalaa, mitä todistusaineisto siitä kertoo, että mitä tulee käymään. – Kyllähän meillä tulee semmosia hetkiä, että satoja miljoonia ihmisiä tulee lähtemään, lähtee karkuun, joutuu pakolaisuuteen. Ja kun tästä rupeet puhumaan, niin sit tulee se ihmisen

¹⁵³ Renouf 2021, 14.

¹⁵⁴ Pihkala 2017, 23-24.

¹⁵⁵ Renouf 2021, 14.

julmuus. Mä oon kohdannut sen monta kertaa. Kun mä sanon, et tänne tulee kymmeniä miljoonia ihmisiä ja sä sanot, että ei tänne niin vaan tulla, niin tarkotatko sä, että Välimerelle rakennetaan semmonen puolustuskoneisto, että niitä niinku aseilla...

Ihan hirvittää katsoa tällä hetkellä... - Mitkä on ne yhteiskunnalliset seuraukset kun massat lähtee liikkeelle. Sitä mä tässä niin kun pelkään eniten. - Faktha on se, että jos me ei ilmastonmuutosta taklata, niin meillä on oikeesti ihan muitakin kuin Venäjän lähettämiä rajan takana, kovasti. Sitä mä pelkään, että... se on ehkä kaikkein ilkein... Siinä vaiheessa kun ihminen menee ihmistä vastaan. Mä pelkään oikeesti sitä että mitä tapahtuu Suomessa siinä vaiheessa kun pakolaismassat lähtee liikkeelle.

Siirtolais- ja pakolaiskysymys on selkeä esimerkki tieteenalojen rajat ylittävästä monikriisin ongelmasta. Eräs haastateltava kuvasi omaa päällimmäistä tunnettaan tässä ajassa hämmennykseksi : hän kokee nykyisessä yhteiskunnallisessa ja poliittisessa tilanteessa olevansa murrosvaiheessa, josta ei vielä ole nähtävissä selviä reittejä eteenpäin. Samalla hän kokee niiden löytämisen välttämättömäksi. Hän kokee, että nyt olisi voimakas tarve yhteiskunnalliselle tutkimukselle, mutta tilanne on nin vaikea ja ilmapiiri niin kärjistynyt, että se synnyttää neuvottomuutta.

Se on ikävä kyllä se maailmanpolitiikan kärjistyminen ja se, että ne asiat mitkä mulle on tärkeitä, se miten me ollaan kestävästi tässä maailmassa ja mitä me tehdään ilmastonmuutokselle sun muuta, ne painetaan tonne vähäpätösten seikkojen ääreen. Mä en tiedä, miten mun pitää toimia tässä tilanteessa.

Väestönkasvu on yksi ilmiöistä, jolle nykytiedon valossa ei erään haastateltavan mielestä voida mitään ja joka tulee vaikeuttamaan ongelmien ratkaisua huomattavasti. Ratkaisumahdollisuuksien puute synnyttää hetkellistä voimattomuuden tunnetta.

Me ollaan menossa huonoon suuntaan, se on väistämätöntä monestakin syystä. - Tehdään me mitä hyvänsä, meidän [ihmisten] määrä vuoteen 2100 mennessä on 30-40 prosenttia enemmän, 11 miljardia, ja se tulee olemaan niin, tapahtu mitä hyvänsä, eli me ei voida vaikuttaa siihen... ja se on semmonen voimattomuutta luova ajatus.

Haastateltavilla ei siis ollut oman ymmärryksensä ja tietopohjansa perusteella mitenkään optimistisia ajatuksia tulevaisuudesta. Silti monelle heistä on luonteenomaista keskittyä ahdistumisen sijaan toimintaan ja määrätietoiseen työhön tilanteen parantamiseksi ja ratkaisujen löytämiseksi, niistä tiedottamiseksi ja niiden toteuttamiseksi omassa tutkimus-, opetus- ja vuorovaikutustyössään. Tässä työssä he ovat pitkän uransa varrella kokeneet myös monipuolisen kielteisten tunteiden kirjon ilman, että se olisi saanut heitä perääntymään tai luovuttamaan.

5.2 Turhautumisen ja toivottomuuden tunteet työssä : pettymyksiä, uudelleenarviointia ja motivoitumista

Vaikka ainestosta välittyi suurimmaksi osaksi haastateltavien dymaaminen, eteenpäin pyrkivä ja voimakkaasti tulevaisuuteen suuntautuva suhtautuminen omaan työhön ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin, useampi haastateltava kuvasi myös hyvin voimakkaita turhautumisen, pettymyksen, toivottomuuden, suuttumuksen, kiukun ja jopa vihaisuuden tunteita työhön liittyen. Näiden tunteiden aiheuttajista hahmottuu kolme pääasiallista syytä : työsuhteen ja rahoituksen epävarmuus, työn kautta kohdattu negatiivinen palaute ja suurimpana pettymys asiantuntijuuden sivuuttamiseen ja sen seurauksena vaadittujen muutosten hitaus tai jopa niiden estäminen. Yksi haastateltava kuvasi tuntevuansa pettymystä ja harmia siitä, että monet nuoret ovat menettäneet uskonsa aikaisemman sukupolven kykyyn ja tahtoon ratkoa ongelmia.

Kyllähän tän maailman pitäis olla sellanen, että kaksikymppinen vois niinku rauhassa tavoitella, keskittyä tavoittelemaan omia unelmiaan eikä istua jossain Viiankiaavalla tai Aalistunturilla. – Kyllä tän maailman pitäis olla sellanen, että ne vois luottaa siihen, että ne pahat ympäristöongelmat ratkaistaan ilman sitäkin.

Kaikki haastateltavani tekevät työtä ympäristössä, jossa on jatkuva kilpailu muun muassa positioista, tutkimusrahoituksesta ja mediahuomiosta¹⁵⁶. He ovat polarisoituneiden tutkimusaiheidensa¹⁵⁷ ja näkyvyytensä vuoksi alttiina kritiikille, erityisesti nyt, kun yhteiskunnassa, varsinkin sosiaalisessa mediassa esiintyy voimistunutta tiedevastaisuutta ja osa poliitikoista on kyseenalaistanut tutkimuslaitosten riippumattomuuden¹⁵⁸. Monet haastateltavat kokivat tämänkaltaisen ympäristön ymmärrettävästi raskaaksi. Työsuhteiden ja rahoituksen epävakaus aiheuttaa osalle haastateltavista voimakasta kuormitusta. Kokemukset esimerkiksi rekrytointien epäoikeudenmukaisuudesta ovat aiheuttaneet jopa uupumusoireilua, varsinkin silloin, jos rekrytointien ja työntekijän ekologisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyvän vaikuttamistyön välillä oli mahdollista nähdä yhteys.

Muutamit haastateltavat kertoivat saaneensa osakseen runsaasti negatiivista palautetta varsinkin julkisten, kestävyyskysymyksiin liittyneiden esiintymisten jälkeen. Toisen haastateltavan mielestä se vaikuttaa rajoittavasti hänen toimintaansa ja saa aikaan puheiden ja kirjoitusten ennakkosensuuria. Yhteydenotot varsinkin työnantajaan ovat viime aikona paljon esillä ollut maalittamisen muoto.

¹⁵⁶ esim. Iivari 2019, Kuoppala 2021.

¹⁵⁷ Rossi 2023, Väliaverronen 2019.

¹⁵⁸ esim. Poutanen 2023

Me tiedetään, että erinäiset tahot ottaa joka kerta, kun X, X tai X [mainitsee nimiä] ottaa jonkun tietyn asian esille jossan Twitterissä niin rehtorilla soi puhelin. --- Eli siellä on semmosta, että tutkijoita yritetään vaientaa. Ja sinänsä siinä on onnistuttu, että mäkin mietin huomattavan paljon, mitä mä suustani päästän.

Toinen taas koki negatiivisenkin palautteen voimauttavana. Kielteinenkin palaute on osoitus siitä, että ihmisissä on saatu aikaan emotionaalinen reaktio.

Kyllä ajankohtaisohjelmat erityisesti televisiossa on sellasia, jotka selvästi herättää ihmisissä ajatuksia. - Ja vaikka paljon tulee ihan suoranaista kuraa niiden seurauksena kaikkia kanavia pitkin, puhelimella, sähköpostilla, jopa kirjeinä kotiin, niin sehän kertoo just siitä, että siellä on porukkaa joka saa jotain ajatuksia siitä mitä sanoo. Ja silloinhan sillä on joku vaikutus. - Jotakinhan niissä ihmisissä on liikahtanut, kun ne vaivautuu kirjottamaan vaikka kirjeen.

Vaikka haastateltavat kuvasivat saavansa monessa tilanteessa kollegiaalista tukea, vaikuttamistyössä sitä ei niinkään kuvattu. Jotkut haastateltavat ilmaisivat toivovansa kollegojen tukea myös vaikuttamiseen ja mielipiteen ilmaisuun.

Mun mielestä yliopistoissa pitäis enemmän myös kollegojen antaa lupa puhua.

Eräs haastateltava kuvasi pätkätyösuhteissa toimivien tiedeyhteisön jäsenten kokevan sananvapauden puutetta kestävyysasioihin liittyen.

Määräaikaistyörumbassa olevat ihmiset on aika lukossasen takia että ei voi sanoa mitään, että pelätään sitä työnantajan kommenttia.

Eräs haastateltava kertoi, että raskaimmalta kielteinen palaute tuntuu silloin, kun se tulee hänen kestävyyskysymyksissä arvostamaltaan taholta. Silloin palaute saattaa aiheuttaa hetkellistä halua vetäytyä vaikutustyöstä. Muunlaisen negatiivisen kommentoinnin hän pystyy ohittamaan nopeasti, vaikka saa sitä osakseen näkyvän roolinsa vuoksi paljon. Palautteen painoarvo ja vaikutus riippuu siis siitä, miltä taholta se tulee, eli minkälaisen arvotuksen vastaanottaja antaa palautteen antajalle. Vähemmän arvostetulta taholta tulevan kielteisen palautteen käsittelykeinona tällä haastateltavalla on huumori.

Sanoisin, että monta kertaa vuodessa käy sellanen, varsinkin kun joku vähän niinku hyvä tyyppi suuttuu mulle tai hermostuu jostain, mitä mä oon puhunut... - että mä teen vaan hallaa tällä, niin sellasissa mulle tulee monesti sellanen että antaa olla, jos joku osaa tän viestinnän niin paljon paremmin kuin minä niin tehköön. Se voi kestää sellasen viikon kaks. Mut aika lyhyitä ne on... - Moni muu ois uupunut jo kauan sitten, jos on sellanen luonne, että jää vaikka murehtimaan jotain negatiivista palautetta. Mullahan on jotenki... Kun joku vaikka haukkuu mut lyttyyn, niin mullahan on sellanen pää että mä aika hyvin pystyn... mä naureskelen sille hetken aikaa ja sit se on siinä.

Ehdottomasti turhauttavinta tutkijoiden mielestä on muutoksen etenemisen hitaus ja päätöksenteon poukkoilevuus etenkin politiikassa. Esimerkkeinä mainittiin muiden muassa hidastelu ilmastotoimissa, metsien hoito ja

soidensuojeluohjelman ja ruokastrategian vesittäminen. Kaikilla haastateltavilla oli kokemuksia voimakkaistakin turhautumisen tunteista. Tunteita kuvailtiin muun muassa « kuohahduksiksi » ja « kipunoinniksi », valtavaksi pettymykseksi ja vihaisuudeksi. Nämä tuntemukset jäävät kuitenkin hetkellisiksi ja kanavoituvat yleensä toimintaan. Joskus ne johtavat siihen, että toiminta fokuoitetuu uudestaan, esimerkiksi etsitään uusia yhteistyökumppaneita tai tutkimuskohteita. Se saattaa myös johtaa ajoittaiseen vetäytymiseen vaikuttamistyöstä.

Yleisimmin tutkijat ovat pettyneet ja ärsyyntyneet poliitikkojen toimintaan ilmasto- ja luontoasioissa.

On hetkiä, jolloin mä oon äärimmäisen vihanen ja pettynyt niihin ihmisiin, joilla on valta tässä maailmassa, tai Suomessa, tai missä tahansa.

Se toivottomuus siitä, että tää ei mun toimilla liiku milläkään tää hulluus mihinkään. Se vaan jatkaa se metsätalouden juna kunnes kaikki on hakattu. Ja nyt me ollaan kohta siinä pisteessä, vaikka tuntuu että on ihan täysillä yrittäny tapella.

Kaksi haastateltavaa mainitsee erityisen turhauttavaksi poliitikkojen suoranaisen valehtelun. Eräs toivoo, ehkä hieman pilke silmäkulmassa, että sitä suitsittaisiin lailla :

Pitäis tehdä sillä lailla, että kielletään, tehdään laki, jolla kielletään poliitikkojen valehtelu. Ja jos he jää kiinni valehtelusta, he saa varoituksen, ja jos he jää toisen kerran kiinni he saa edustuskiellon.

Toinen haastateltava tunnistaa, kuinka jotkut poliitikkojen lausumat kestävyysasioista kuten ruokavaliokysymyksistä synnyttävät kielteisiä tunteita, joista hän kokee tarvetta päästä nopeasti eroon. Tämän seurauksena hän on alkanut rajoittaa uutisten ja ajankohtaiskeskustelujen seuraamista.

Silloin kun vaikka puolustusvoimissa oli kasvisruoka-annosten lisäämisestä ja silloinen puolustusministeri puhui kukkakaalipirtelöstä, niin se aiheutti mussa voimakkaita tunnereaktioita. Ja se, että mä jään vellomaan niissä, niin se ei hyödytä tätä asiaa eikä minua itseäni.

Eräs luonto- ja metsäkysymyksiä koskeneisiin lakiluonnoksiin pyydettyjä lausuntoja laatimassa ollut haastateltava on kokenut tehneensä valtavasti turhaa työtä, jota ei ole huomioitu päätöksenteossa mitenkään. Tämä on luonnollisesti aiheuttanut uuvuttavaa turhautumista.

Mä olin niin saatanan turhautunut siihen, kun niitä lausuntoja kirjoittaessa se vaikutus niihin poliittisiin päätöksiin tai lausuntoihin mitä esimerkiksi valiokunnat laitto eteenpäin niiden kaikkien kuulemisten jälkeen, niin siinä ei vaivaannutt edes pilkkuvirheitä korjaamaan mitä osoitettiin. Eli se oli pitkälle näennäislausumista suhteessa siihen poliittiseen päätöksentekoon. Eli poliittinen päätös on tehty etukäteen, ne on kulisseyssä mähkitty ja näin tullaan kirjoittamaan. Sen jälkeen se lähtee lausunnolle ja sitä ei muuteta. Eli se on niinku semmosta poliittista teatteria ja näennäislausumista.

Jakosen mukaan poliitikot voivat käyttää asiantuntijoiden kertomaa tutkittua tietoa myös valikoimalla ja muuntelemalla sitä omiin tarkoituksiinsa sopivaksi, jolloin lopputuloksena on "muunneltu totuus"¹⁵⁹. Tällaista toimintaa haastateltavat eivät tuoneet esille oman työnsä osalta.

Turhautumista aiheuttaa myös nykyinen yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri, jossa ei usean haastateltavan mielestä arvosteta kestävyyskysymyksissä riittävästi tiedettä ja tutkittua tietoa eikä pyritä löytämään ratkaisuja ja eri näkökulmien välistä konsensusta.

Päällimmäisenä on turhautuminen sen suhteen, että ihmiset on nykyään niin sisäryhmäajattelevia ja identiteettiin nojaavia, että sellainen asiakeskustelu missä käsitellään tiedöllisiä kysymyksiä ja tieteellistä tutkimusta ja arvoja, sitä on hyvin vaikea käydä sellasta keskustelua. – Se kysymys minkä pitäisi olla politiikassa ja filosofiassa ja yhteiskunnassa keskeinen, että miten me edistetään kaikkien yhteistä hyvää, se on jäänyt sivuun.

Moni haastateltava kokee vaikeaksi myös poliittisten virtausten turbulenssin. Kun hallitusohjelma kirjoitetaan aina uudestaan neljän vuoden välein, pitkän ajan strategiaa, kestävyysmurroksen vaatimia muutoksia on vaikeaa saada eteenpäin. Kuitenkaan vaihtoehtona ei ole jäädä « tuleen makaamaan », vaan työtä on jatkettava, vaikka sen mielekkyys ajoittain epäilyttää. Eräs haastateltava tukeutuu ajatukseen, että on parempi saada aikaan edes jotakin pientä kuin olla yrittämättäkään mitään. Vaikka päättäjien ohjelmatyöhön vaikuttaminen tuntuu ajoittain tuloksettomalta, se on kuitenkin tärkeä tapa saada aidosti edistettyä muutoksia ja näin saavutettua merkityksellisyyttä.

Se [muutoksen edistäminen] on ollu tosi turhauttavaa nyt kun vaihtu hallitus. – Nyt sitä miettii se tutkija-vaikuttaja-ihminen tässä että miten sitä positioi ittensä niihin... että onko parempi että pysyy kaukana ja tekee vaikuttamistyötä ihan muiden tyyppien kanssa, suoraan viljelijöiden kanssa, suoraan koululaisten kanssa, yritysten kanssa, ja jättää ne poliitikot pelaamaan. Mutta samaan aikaan tietää kuitenkin, että sillä on väliä, mitä siellä politiikassa tapahtuu. Ni sit sitä miettii, että miten sitä muotoilee edes niitä pieniä sirpaleita sinne poliittiseen ohjelmaan.

Muutoksen aikaansaamiseen voi olla kuitenkin muitakin, tehokkaampia reittejä kuin suoraan politiikkaan vaikuttaminen. Haastateltava kuvaa saaneensa bottom up -kehitystyöstä erinomaisia kokemuksia.

Mut sitten oikeesti, se saattais olla se vaikuttavampi teko siellä jossain ihan muualla kuin jaksaa lyödä päätä seinään. Ja se on ehkä sellanen, jota sit miettii, että kenen kanssa tekee tutkimusta. – Just sen takia oon lähtenyt tekeen nuorten kanssa, sen takia oon lähtenyt tekeen yritysten kanssa, kun siellä on se tekemisen meininki.

Kaksi haastateltavaa mainitsee erityisen turhauttavaksi viime hallituskaudelta (Marinin hallitus) tilanteen, jolloin keskustalainen ministeri vesitti

¹⁵⁹ Jakonen 2017, 17.

kovan työn seurauksena valmistellun ilmastoruokaohjelman aivan viime hetkellä. Ohjelmasta poistettiin numeerinen kirjaus lihan kulutuksen vähentämistavoitteesta, vaikka kirjaus oli valmisteltu toisen keskustalaisen ministerin alaisuudessa. Muutosta kutsuttiin « likaiseksi tempuksi ». Kommentteista paistoi voimakas turhautuminen siitä, että kestävyystoimijat olivat tehneet pitkään työtä sen eteen, että lihankulutuksen vähentämiseksi saatiin kirjattua konkreettinen tavoite. Työn ajateltiin jo kantaneen hedelmää, mutta näin ei ollutkaan, jolloin pettymys oli ymmärrettävästi suuri.

Orpon hallituksen linjaukset ovat myös aiheuttaneet voimakasta turhautumista, joka on synnyttänyt eräässä haastateltavassa halun vetäytyä poliittiseen päätöksentekoon liittyvästä asiantuntijatyöstä, jonka hän kuitenkin kokee erittäin tärkeäksi. Silloin syntyy tarve palata ruohonjuuritason konkreettiseen tekemiseen suurten linjojen vetämisen sijaan.

Miten sinne määriteltiin poliittiset tavoitteet sinne hallitusohjelmaan, muun muassa ilmastopolitiikka ja kestävä ruokajärjestelmän rakentaminen. Siinä kohtaa mä reagoin sillä lailla että pitää tunkkinne, mä teen muiden kanssa juttuja eteenpäin. - Sitten palaa johonkin semmoseen, että suunnitellaan tämmönen kysely näille nuorille... Et siinä on semmonen ristiriita maailman tilanteen ja oman tekemisen välillä.

Haastateltavat siis kokevat eniten ristiriitaa ja turhautumista siitä, että heidän asiantuntemustaan ja ymmärrystään halutaan näennäisesti kuulla, mutta sitä ei kuitenkaan oteta päätöksenteossa läheskään riittävästi tai ei ehkä lainkaan huomioon. Tuntemus pitkällisen ja vaativan ja itselle merkityksellisen työn turhuudesta ja vesittämisestä on luonnollisesti hyvin turhauttava. Narratiivisin termein ajateltuna päähenkilön sinnikäs ja omistautunut toiminta ristiriidan ratkaisemiseksi ei ole tuottanut katarttista loppua, vaan tarina on päättynyt onnettomasti tai se etenee junnaavan hitaasti ilman tietoa lopputuloksesta.

Kuitenkin kaikille haastatelluille oli luonteenomaista, että he ovat löytäneet vaikeiden tunteiden käsittelyyn erilaisia tapoja ja reittejä eivätkä ole uupuneet niiden vuoksi. Ahmed toteaa, että kielteisiksi mielletyt tunteet voivat olla myös mahdollistavia tai uutta luovia. Ne saattavat liikuttaa ihmistä uuteen suhteeseen maailman ja suuttumusta aiheuttavan kohteen kanssa. Tunteet muuttavat toimijoiden suhdetta niihin normeihin, joita he haluavat haastaa.¹⁶⁰ Siten voidaan ajatella, että ajoittain voimakkaatkin turhautumisen ja jopa suuttumuksen tunteet voivat olla yksi tutkija-vaikuttajiaakin mobilisoiva voima.

Vastausten perusteella välittyä tuntemus siitä, että luonto- ja kestävyysalan tutkijoilla on käytössään Pihkalan siteeraama, Ojalan¹⁶¹ ilmastoasioissa esiin nostama käsite meaning-focused coping, merkitykseen keskittyvät

¹⁶⁰ Ahmed 2018, 263-264.

¹⁶¹ Ojala 2012.

selviytymismekanismit. Pihkala toteaa, että vaikeiden ympäristötunteiden käsitte-lyssä tarvitaan ongelmanratkaisuun turvautumisen (problem-focused coping) lisäksi keskittymistä tunteisiin (emotion-focused coping). Yhdistettäessä nämä kaksi selviytymiskeinoa syntyy parhaassa tapauksessa tunne elämän merkityksellisyydestä.¹⁶² Tämä ajattelutapa ja suhtautuminen myös kielteisiin tunteisiin energisoivina ja voimauttavina näyttävät voivan auttaa sellaisia ihmisiä, jotka toimivat vaikeiden ja turhauttavien kestävyysmurrokseen liittyvien ekologisten ja eettisten kysymysten kanssa. Tällaisessa kuten missä tahansa muussakin tavoitteellisessa toiminnassa on tietenkin tärkeää kokea myös myönteisiä tunteita. Haastateltavillani oli myös näistä paljon esimerkkejä.

5.3 Positiivisten ja voimauttavien tunteiden lähteitä

Kaikki haastateltavani ovat tehneet pitkän uran ympäristö- ja kestävyyskysymysten parissa ja useimmat vieläpä saman työnantajan palveluksessa. Heidän työnsä on myös hyvin vaativaa ja hektistä. He jaksavat kuitenkin tehdä sitä edelleen antaumuksella ja tavoitteellisesti. Haastatteluista hahmottuu useita teemoja, joiden voi nähdä tukevan haastateltavien jaksamista ja motivaatiota kestävyysmurroksen edistämiseksi ja ekologisen ja planetaarisen sivistyksen vahvistamiseksi.

5.3.1 Ratkaisuihin keskittyminen taklaa ahdistuksen

Siitä huolimatta, että edellä kuvatun mukaisesti kaikkien haastateltavien mielestä tulevaisuus näyttää nykyisellään huolestuttavalta, kolme haastateltavaa kertoi, että ei tunne käytännössä lainkaan ilmastoahdistusta tai tunne on korkeintaan hetkellinen. Jotkut eivät muista kokeneensa ilmasto- tai ympäristöahdistusta koskaan. He myös kertoivat ihmetelleensä tai pohtineensa sitä, miksi heillä ei ole sellaista tunnetta.

Mulla ei oo lähtökohtaisesti, en tunnista ilmastoahdistusta. Mulla ei oo ehkä koskaan ollutkaan. En tiä onko se hyvä vai huono, mulla vaan ei oo.

Koko maailman tila ei ahdistu sinänsä, kun mä jotenkin otan siitä jonkun palan ja ajattelen, että nyt ruvetaan tätä työstämään ja nostetaan tätä asiaa esille ja tuodaan niitä mahdollisuuksia. – Ehkä mä oon joskus koettanut vähän jopa miettiä että voisinko mä ahdistua maailman tilasta, mut en mä osaa... mä en mene sinne. – Mä pyrin ratkaseen ne asiat sitten. – En mä ahdistu maapallon huonosta tilasta, se on mulle tosiasia jota mä pyrin muuttamaan, että se suunta heikkenemisestä saatais kääntymään elpymiseksi, että luonto rupeis elpymään. En mä siitä isosta kuvasta oikeestaan koskaan oo ahdistunut.

¹⁶² Pihkala 2018, 37.

Eräs haastateltava koki selvästi epämukavaksi kertoa, että hän ei tunne ahdistusta maailman tilasta ja kertoi epäilleensä itseään jopa tunnevammaiseksi. Samalla hän pystyy selittämään, mistä ahdistuksen puuttuminen johtuu.

Oon tunne-elämältäni tosi ratkaisukeskeinen. Oon muutamien läheisten ihmisten kanssa käynyt keskusteluja jopa siitä.... Oon halunnut aidosti tietää, onko mulla heidän mielestään tunnevamma! Koska mulla satunnaisia, lyhyitä hetkiä on, jolloin tulee äärimmäinen, hirmu voimakaskin negatiivinen tunne, silloin se useimmiten on sellainen hetkellinen ahdistus tai kuohahdus jostain... - On vähän epämukava olo että mitä voi sanoa, koska mä tunnistan, että tää voi kuulostaa pahalta, mutta mä oon ehkä melko tunteeton siinä mielessä..

Haastateltava on siis etsinyt ja myös löytänyt syytä sille, miksi ei tunne ahdistusta. Hän suuntautuu vahvasti toimintaan, jonka on usein todettu lievittävän ahdistusta¹⁶³. Hänen mukaansa ahdistusta ei ole ehkä päässyt toimintaan ja ratkaisuihin keskittymisen ansiosta syntymäänkään. Vertaus katastrofialueen lääkäriin kuvaa orientoitumista ahdistavissa ja lamaannuttavissa tunteissa vellomisen sijasta toimintaan ja optimismiin.

Lohdullinen selitys siitä, miten mä koen asiat on se, että mä miellän itseni sellaiseksi niin kuin katastrofialueen lääkäriksi. Eihän hekään, jotta he voi tehdä työtään, sinne ei voi hakeutua semmoinen joka saa hirveän voimakkaat tunne-elämykset jokaisesta seikasta, joka on järkyttävä tai muuta...- Koska mun asenne on että tämä on korjattavissa ja nyt tehdään se mitä voidaan. - Mulla se suhtautuminen on aika toiminta- ja ratkaisukeskeistä.

Pihkala toteaa, että vaikka ympäristö- ja ilmastoahdistus saattavat olla lamaannuttavia tunteita, monet ihmiset ovat omaksuneet lukuisia tapoja ahdistuksen kanavoimiseen. Parhaimmillaan toiminta ympäristön hyväksi parantaa myös yksilön omaa hyvinvointia.¹⁶⁴ Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että haastattelemani tutkija-vaikuttajat ovat saaneet työnsä kautta synnytettyä kuvatun kaltaisen myönteisen kierteen, joka ylläpitää ja vahvistaa heidän toimijuuttaan ja hyvinvointiaan.

Mä en kyllä käyttäis ahdistus-sanaa. - Ahdistus ei ehkä oo se oikee termi tässä mun kohdalla. Mä oon aina, ihan lapsesta saakka hakeutunu semmoseen, mikä on itselle merkityksellistä ja sen edistämiseen.

Toinen haastateltavilla käytössä oleva selviytymismekanismi on positiivisuuteen keskittyminen. Tämä on erään haastateltavan mielestä myös kenties jollain tavalla epäsuomalaista; kulttuuriimme ei myönteinen ajattelu ehkä lähtökohtaisesti kovin vahvasti kuulu.

Mulla on varmaan tosi herkkä tutka hakemaan mitä tahansa positiivisia merkkejä. Se ei tarkoita, että tässä ollaan jotenkin voiton puolella tämän ilmiön kanssa. Mutta mun mielestä se on tosi tärkeää. Joskus suomalaisten kanssa toimiessa voi tulla turhautumisen tunteita... suomalaiset ei oo kauheen hyviä hakemaan ja tunnistamaan positiivisia merkkejä, niin kauan

¹⁶³ esim. Pihkala 2018, 37.

¹⁶⁴ Pihkala 2017, 40.

kuin on kuitenkin kaikki mahdollisuudet että kaikki menee pieleen tai se ja se on pielessä. Se on musta vähän sellainen suomalaisessa kulttuurissa oleva ilmiö.

Sama haastateltava pohtii myös suhdettaan toivoon, jonka merkityksestä ympäristöasioiden edistämisen on keskusteltu paljon. Haastateltava kertoi noudattavansa erään norjalaisen ympäristöfilosofin ajatusta toivosta. Sen mukaan olisi ylimielistä kiistää, että toivoa ei ole, koska kenelläkään ei ole varmaa tietoa siitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu.

Jos kiistäisi, että meillä on toivoo... Se on hirveen arrogantia ja täysin omien kykyjen yliarviointia. Että just sulla olis riittävät tiedolliset pätevyudet ja taustat oikeesti esittämään arvio siitä, että toivoa ei ole. Silloin on parempi joko tavallaan jättää se asia auki, että mäen sitä asiaa joka tapauksessa kykene arvioimaan ja mä teen parhaani, tai sitten kokea sellaista aktiivista toivoa, jolloin sitä täytyy tietyillä asioilla ruokkia myös.

Tässä siis haastateltavat ovat päässeet toteuttamaan myönteistä noidankehää, jossa toiminnan kautta lievennetään tai jopa estetään ympäristökysymysten aiheuttamaa ahdistusta. Se on päinvastainen Pihkalan kuvaamalle kielteiselle noidankehälle, jossa ongelmiin ei löydetä ratkaisuja ja ahdistus pahenee, mikä heikentää toimintakykyä ja ongelmanratkaisutaitoja¹⁶⁵. Taas jatkuva aktiivinen ratkaisujen etsiminen ja niiden löytäminen kannattelee ja ruokkii rakentavaa toimintaa.

Olen sitä mieltä, että tekemällä saa pidettyä poissa sitä ahdistusta, koska jos saa niitä onnistumisen tunteita, niin se on sitten ihan fysiologinen reaktio, että sitä kautta helpottaa olo.

Ahmed kiteyttää, että politiikka ei ole mahdollista ilman toivoa. Hänen mukaansa toivo tekee suoraan poliittiseen toimintaan osallistumisesta nautinnollista. Se auttaa näkemään, että negatiiviset asiat eivät ole välttämättömiä vaan muutettavissa, vaikka se näyttäisi hyvin vaikealta. Suuttumus ilman toivoa voi johtaa epätoivon tai uupumukseen.¹⁶⁶ Haastateltavat etsivät jatkuvasti aktiivisesti myönteisiä lähestymistapoja, näkökulmia ja ”palasia”, joihin tarttua.

Tietenki ku on tällainen positiivinen ajatusmaailma niin ihmismieli blokkaa kaikki negatiiviset ja epäonnistumiset, mä en sitte vaan muista niitä. Mä en koe, että mä olisin koskaan lyöny hanskoja tiskiinkin. Aina on mahdollista, vaikka tilanne olis kuinka huono niin sitte vaan niinku mennään jotain muuta kautta eteenpäin.

Kyllä se yleisesti totta on, että toiminta auttaa, kun sitten seuraavan kerran jotain tekee... Kyllä tähän toimimiseen liittyy paljon positiivisia tunteita, ja musta on tärkeetä, että niitä saa tuntee.

Se [ilmastonmuutos] pakottaa meitä miettimään asioita uudelleen ja opettelemaan elämään uudelleen luonnon kanssa. – Toiminta on tärkeää. Et löytää niitä... Ilmastonmuutos ei oo suuri

¹⁶⁵ Pihkala 2017, 24.

¹⁶⁶ Ahmed 2018, 141.

paha peikko, joka vaanii jossakin. Se vaatii meiltä kaikilta toimia, meidän pitää oppia elämään sen kanssa. Silloin se elefantti tulee palasteltua.

5.3.2 Yhteisöllisyys ja yhteistyö edistävät tavoitteita

Kuudesta haastateltavasta kolme kuvailee erityisen voimauttavina kokemuksina kollegiaalisen yhteistyön. Kollegojen kanssa jaetaan paitsi asiantuntemusta ja tietoa myös onnistumisia ja epäonnistumisten ja pettymysten hetkiä, eli heiltä saa emotionaalista tukea. Kollegojen kanssa syntyy myös uusia palkitsevia oivalluksia. Yhteisö motivoi toimintaa ja luo jatkuvuuden energiaa.

Sellaisia toivoa ja voimaa tuovia keskusteluja on viime aikoina ollut kollegoiden kanssa. – Kohtasin joukon minulle vieraita tutkijoita, meitä yhdisti vain se, että oltiin saatu rahoitusta samankaltaisiin aiheisiin. Sellaisissa kohtaamisissa korostuu se tunne, että ei tee työtä yksin. Se on erityisen tärkeää silloin joskus jos on niitä tosi lannistavia kokemuksia jostain vaikuttamistyöstä. Saa vaihdettua niitä kokemuksia, vaikka vaan sellaista myötätuntoa, että olipas kakka juttu että kukaan ei ollut kiinnostunut tai että itse asiassa mullekin on käynyt noin ja hengissä tässä ollaan. Että sellaista perspektiivointia, se on yks tärkeä.

Toinen haastateltava kuvailee jonkin ongelman ratkaisua yhteistyössä pienimuotoisen draaman kaarena, jonka päätteeksi seuraa liki katarttinen, erittäin palkitseva emotionaalinen kokemus.

Tässä kun istutaan vaikkapa ryhmän kanssa tässä huoneessa ja pohditaan jotain, se ei oo vaan se vaikuttaminen vaan ylipäänsä asioista puhuminen, asioiden ratkaiseminen, eli mun synapsit on rakennettu sillä lailla, että kun me tullaan tähän ja me istutaan tässä jonku ongelman kanssa joka me sitten kahen tunnin kuluttua ollaan ratkastu, niin silloin tulee hirmunen endorfiinipurkaus ja siitä saa voimaa, et jes, me tehtiin tää.

Erityistä voimaa useampi haastateltava kuvailee saavansa tunteesta, että on tuomassa oman osansa suureen kokonaisuuteen, jolloin asioilla on paljon parempi mahdollisuus myös edetä. Vaadittavat yhteiskunnalliset suuret järjestelmätason muutokset vaativat taakseen joukkovoimaa, jota voi luoda yhdessä kollegojen kanssa. Haastateltava on hahmottanut vaikuttamistyön pitkänä dynaamisena prosessina, jossa tapahtuu erilaisia ristikkäisiä ja päällekkäisiä virtauksia, pinoutumista, kasautumista ja kumuloitumista.

Se, että ajattelee niitä ihmisiä kaikenlaisen vaikuttamisen verkostona, ja se, että eihän tutkijoiden tekemistä tiivistelmistä tai politiikkasuosituslehdyköistä juuri mikään oo yksinään saanut juuri mitään aikaan, mutta siinä osallistuu tietyn viestin vahvistamiseen ja toistamiseen, eli jälleen toimii johonkin yhteiseen pinoon, ja kun se sitten jonkun tietyn rajan yli kasautuu, niin silloin ehkä se.. – Että osallistuu jotenkin siihen näkymättömään prosessiin ja uskoo siihen, että se oma panos on siellä jotenkin luomassa sitä vipuvoimaa.

Se on just tätä, asioiden kehystämistä, ongelman määrittelyä ja sellasta. Se ei tapahdu yhdessä yössä, yhdellä tekemisellä ja yhdellä paperilla. Vaan pikku hiljaa kerääntyä asioita siihen ympärille. – Sit voi saada jotain tekoja aikaseksi. – Se ei tapahdu yhden tutkijan toimesta. Se tapahtuu silloin, kun rupee kerääntymään ne asiat, kun siihen pystytään sitä evidenssiä tuottamaan. Tutkija ei koskaan toimi yksin. Se on ihan se tieteen peruseräite, että asiat kumuloituu.

Toinen kuvasi yksityiskohtaisesti, kuinka hän laati luonnonsuojelulain valmisteluprosessista kantelun. Työn yhteydessä hän sai kokea voimakasta kollegiaalista yhteistyötä: hän tunsu olevansa ammattikuntansa yhteisen huolen äänitorvi. Hän oli ottanut itse yhteyttä joihinkin kollegoihin, ja sanan levitessä kollegat olivat myös itse tarjonneet aktiivisesti apuaan hänelle. Hän pääsi työssään hyödyntämään laajaa luontoalan asiantuntemusta, joka teki työstä helpompaa ja vaikuttavampaa. Haastateltava on kokenut tilanteen erittäin voimauttavana ja kannustavana.

Kun mä tein sitä kantelua, mua auttoi 8-9 asiantutijaa, sellasia tyyppisiä, joilla oli huikeeta osaamista siitä teemasta, mutta ei ne olis voineet itse tehdä sitä.- Koko mun ammattiskene oli mun takana siinä.

Yhteisöllisen kokemuksen voi ajatella olevan erityisen tärkeä myös siksi, että moni haastateltava kuvasi kokeneensa kollegoilta myös tuen puutetta vaikuttamistyössä. Kantelutarinassa ei ollut kilpailuaspektia eikä karsinointia sen suhteen, kenellä on riittävä asiantuntemus lausua mistäkin asiasta, vaan oma asiantuntemus haluttiin jakaa kollegan käyttöön. Avun antajat eivät saaneet työstä kunniaa, koska he pysyttelivät anonyymeina. Haastateltava on itse tarinan näkyvä toimija ja auttajat vahvoja mutta huomaamattomia taustatukijoita.

Toinen haastateltava kertoo vastaavan tarinan, jossa roolit olivat toisinpäin. Haastateltava on itse ollut pieneksi kokemassaan roolissa osallistumisessa maailmanlaajuisen kestäväen kouluruokailun ohjelman laatimiseen. Haastateltavan oma osuus on hänen mukaansa pieni, mutta lopputulos globaalisti merkittävä, jolloin koko prosessin lopputulos on palkitseva.

YK :lla on kouluruokakkoalitiio, jossa on haluttu edistää kouluruokaa globaalisti, hyvän ravitsemuksen ja oppimisen näkökulmasta, se on sellaista diplomatiaa valtioiden välillä. - Sen koalitiion alla on pistetty käyntiin sellanen tutkimuskonsortio. Ja sen nimellä on nyt pistetty kasaan sellanen paperi joka julkistetaan COP :issa, että kouluruokailu voi olla todella kannattava investointi myös kestävyden kannalta, miten se tukee ruokajärjestelmää myös paikallisella tasolla. - Se on globaali paperi. Minä oon pienen palaseni sinne antanut...

Yhteistyön aspekti korostuu myös siinä, että lähes kaikki haastateltavat painottavat, että ilmastonmuutoksen kaltainen viheliäinen ongelma vaatii poikkitieteellistä lähestymistapaa. Luonnontieteet eivät pysty yksinään ratkaisemaan ongelmia, kuten on jo laajalti tunnustettu, eikä mikään muukaan tieteenala, vaan monikriisi-käsitteen ajatuksen mukaisesti syy-seuraussuhteet ovat monimutkaisia ja kietoutuneita.

Tutkimus ja tiede on muuttunu siinä määrin, että nähdään, ymmärretään naiden asioiden kompleksisuus yhä vahvemmin. Se, mihin mä kasvoen silloin aikoinani, siihen yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen, niin sekin on tosi kapee näkökulma ! Vaan enemmänkin nyt tulee näitä uusia, että pitäis ymmärtää se systeeminen näkökulma, ja mitä tarkoittaa se aidosti niinku poikkitieteellinen lähestymistapa. - Faktisesti tänä päivänä asiat

tehdään ryhmässä, ja kun tehdään poikkitieteellistä, siihen tulee monen tieteen näkökulmaa. Se on todella sellasta, haluan korostaa yhteistä tekemistä.

Täällä yliopistolla on alettu kasaamaan sellasta, mä rupesin sellasta itse asiassa itse kasaamaan, nyt siinä on psykologeja, kasvatustieteilijöitä, liikuntatieteilijöitä, kauppatieteilijöitä, siinä on sellanen ylitiedekuntainen porukka, aiotaan rakentaa tutkimuskonsortio sen asian ympärille, sen otsikko tulee olemaan suurin piirtein, miten rakennetaan maailma, jossa eletään tän [YK :n lasten oikeuksien komitean kommentti lasten oikeuksista ympäristökriiseissä ja ilmastonmuutoksessa] mukaisesti.

Haastateltavat totesivat, että jaksakseen vaativaa ja kiireistä työtään ajoittain turhauttavienkin ilmasto-, luonto- ja eläinoikeuskysymysten perissa heidän on välttämätöntä kokea « pieniä ja välillä suurempia voittoja », tilanteita, joissa he kokevat saaneensa jotain positiivista aikaan edes jollakin tasolla ja jotka synnyttävät myönteisiä tunteita, erään haastateltavan sanoin : « Eihän tätä jaksais jos ei olis niitä onnistumisia ja tunteita, että nyt tää asia meni hyvin. »

Kaikki pystyivät luettelemaan useita tilanteita, joissa he tunsivat itse vaikuttaneensa johonkin positiiviseen muutokseen. Tällaisia konkreettisia virstanpylväitä ovat haastatelluilla olleet mm. suon saaminen suojelemaan, vesiensuojelukosteikon rakentaminen, yksittäisten eläinten pelastaminen ja europarlamentaarikon kirjallinen kysymys mangrovemetsistä. Haastateltavat kuvasivat näitä kokemuksia yksityiskohtaisten, laajojen kertomusten avulla, joissa jotkut haastateltavat muistivat tarkasti muun muassa tapahtumiin osallistuneiden ihmisten repliikkejä. Näissä tarinoissa haastateltavat itse ovat olleet useimmiten tapahtumien alullepanijoita ja saaneet sitten mukaan muita ihmisiä.

Tutkijat kokivat voimaannuttavina myös havainnot Suomen ja globaalien tason myönteisistä kestävyysmurrokseen tarvittavista kehityskuluista. Niissä oman konkreettisen panoksen osuutta on vaikeampi hahmottaa, mutta tärkeää on tunne siitä, että on ollut asian kanssa koko ajan oikeassa ja yrittänyt vaikuttaa siihen.

Viimeksi tänään tuli tietoa, että EU vihdon viimein harkitsee bioenergian hiilineutraalisuus-ajatuksen purkamista sillä lailla, että se tulis päästökaupan piiriin, joka on semmonen asia, josta ite oon toittanut vuodesta 2017. – Semmonen hyvä fiilis siitä, että on ollu sen asian kanssa oikeessa. – Sellasia henkisiä voittoja, ei ne voittoja luonnolle oo.

Eräs haastateltava kuvaili laajasti, miten hän koki saaneensa valtavasti toivoa YK :n lasten oikeuksien komitean kommentista, jossa hänen mukaansa puhutaan kerrankin suoraan ja silottelematta lasten oikeuksista ympäristökriiseissä. Haastateltavan mukaan se on hänelle kaikkien aikojen voimakkain paperi, eli se on synnyttänyt vahvoja myönteisiä tunteita ja voimaantumista ja herättänyt uudenlaista toivoa siitä, että nyt vihdoin alkaa tapahtua kaivattua muutosta.

Se on ihan mieletön paperi. – Se kieli, mitä siinä käytetään, on aivan huikeeta. Se on puukkoa mahaan päätöksentekijöille. Siinä sanotaan aivan suoraan, että se, että me ei ratkaista näitä ympäristökriisejä nyt, vaikka meillä olis siihen keinot ja valta, se on rakenteellista väkivaltaa tulevaisuuden lapsia kohtaan, koska ne tulevat kärsimään siitä. Ajattele, YK :n

dokumentti, joka sanoo päättäjille, että tää on rakenteellista väkivaltaa. – Mä tajusin, että nyt, lopultakin tää kieli on niinku oikeaa, nyt puhutaan kunnolla tästä asiasta, ja tällanen porukka puhuu kunnolla. Että nyt kun joku YK :n komitea puhuu näin, niin kyllä se kohta lähtee valumaan.

Toinen haastateltava oli saanut vahvoja myönteisiä ja voimauttavia kokemuksia vierailustaan Brasiliaan katsomaan, miten siellä sovitetaan yhteen sosiaalinen ja ympäristöllinen kestävyys olosuhteissa, joissa on paljon epätasa-arvoisuutta, väkivaltaa ja muita yhteiskunnallisia ongelmia. Toisen kulttuurin toimintatapojen ja ratkaisujen tarkastelu antoi uutta näkökulmaa Suomen tilanteeseen ja auttoi näkemään, miten paljon paremmat mahdollisuudet Suomessa kuitenkin on saada edistettyä asioita. Kyse on tässäkin jo edellä mainitusta perspektiivoinnista.

Ne ei pysty ratkaiseen ympäristöongelmia ilman että ne ratkaisee samalla myös yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta. Siellä ruohonjuuritasolla parhaimmillaan ihmiset tekee intohimolla. Kun näki heidän reaalielämänsä ja miten ne laittaa itseään likoon.... Keskustelu on siellä tosi mustavalkoista ja polarisoitunutta. Mä kuitenkin tykkään Suomesta, että me pystytään keskustelemaan saman pöydän ympärillä. – Tunteiden tasolla se antoi mulle hirveesti energiaa, kun pääsi täältä pois, näkemään jotain ihan muuta.

Myös opiskelijoiden ja ylipäänsä nuorten kanssa käydyt keskustelut ovat tärkeitä ja antoisia ja luovat tulevaisuudenuskkoa monikriisin ratkaisemisesta. Nuorilla on raikkaita, tuoreita ajatuksia. Vuorovaikutus synnyttää myönteisiä tuntemuksia.

Vielä niitä tunteita, että kyllähän mulla kun mä opiskelijoiden kanssa toimin.. mä ohjaan paljon graduja, väitöskirjoja, kandidoita, opetan... Kyllähän siellä, se on mulle tosi sellasta hyvän mielen, mulle tuottaa tosi hyvää mieltä ne kaikki nuoret.

Kun on keskusteluja opiskelijoiden kanssa, niin siitä usein jää sellaisia hyviä tunteita, miten opiskelijat pohtii niitä asioita.

Se on just kun on ihmisten kanssa tekemisissä, esimerkiksi nuorten kanssa, ja jotain lokahtaa siinä tilanteessa, syntyy jotain uutta.

Eräs haastateltava on kokenut kaikkein arvokkaimpana saavutuksenaan sen, että hän on saanut koottua yhteen elämistä ja luonnosta samalla tavalla ajattelevia ihmisiä, jotka ovat aiemmin tunteneet olevansa hyvin yksin ajatustensa kanssa. Haastateltava kertoi samaistuneensa erityisesti yhteen palautetta kirjoittaneeseen nuoreen, joka oli samalta paikkakunnalta kuin hän itse. Kokemus siitä, että on muita samalla tavoin ajattelevia ja asioita sanoittavia, on ollut yhteisön puutteesta kärsineille voimaannuttava. Se on myös saanut aktivoitua ihmisiä ryhtymään toimintaan.

Se kaikkein tärkein on varmaankin Esseitä eläimistä -kirjaa koskeva lukijapalaute, mitä tuli paljon. Se toistuva teema oli se, että ihmiset sanoivat, että he on nyt vähemmän yksin. – He saattoi kirjoittaa tosi pitkiä viestejä siitä että miten se kirja huojensi heitä ja he löysi sellaisen yhteyden kokemuksen. Ja se kirja voimaannutti heitä, ja nyt hekin haluaa sitte edistää eläinkäsitystä.

Toinen uskoo, että ajatus yhdessä tekemisestä erityisesti akateemisessa yhteisössä voimaannuttaisi ilmastoahdistuneita ihmisiä. Taustalla voi ajatella olevan hänen oma vastaava kokemuksensa siitä, kuinka yhteisön voima kannattelee ja auttaa löytämään hedelmällisiä toimintatapoja.

Kylmä luulen, että montaa ympäristöahdistunutta helpottaisi se, että jos nuori, joku lukiolainen tulis tänne. Tulee opiskelemaan ja näkee vertaisiaan, et meitä on täällä monta, me voidaan yhdessä tehdä jotakin.

Yhteisön merkitys positiivisia tunteita luovana voimana perustuu siis toisaalta siihen, että yhteistyön avulla on mahdollista saada aikaan paljon enemmän asioita kuin yksin ja toisaalta samoin kokevilta saatavaan vertaistukeen. Haastateltavien vastauksissa kuului myös huojennusta siitä, että korona-ajan eristyksestä on päästy normaaliin ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja kasvokkain kohtauksiin. Ruudulle luennoitaessa ei päässyt näkemään ihmisten reaktioita. Tosin eräs haastateltava kuvasi kääntäneensä senkin myönteiseksi: kun ei näe kuuntelijoiden ilmeitä, saattoi kuvitella, että kaikki olivat kiinnostuneita hänen esittämistään ajatuksista liittyen kestävyysasioihin.

Haastateltavien kuvauksesta yhteistyöstä osana yhteisöä rakentuu narratiivi, jossa eri toimijat – joihin haastateltavat itse lukeutuvat – ottavat itselleen vaikeiden kestävyyskysymyksiin liittyvien ongelmien kasasta itselleen jonkin palasen, jota alkavat käsitellä ja työstää ratkaisuksi. Kun näitä palasia liitetään yhteen tarpeeksi paljon, on mahdollista saada aikaan jotain suurta ja aidosti merkittävää, jolla voidaan taklata planeettaa uhkaavaa ekologista kriisiä.

5.3.3 Merkityksellisyyden tunne vaikuttamistyössä: « Teen kaikkeni »

Aineistosta hahmottuu haastateltavia voimakkaimmin motivoivaksi tunteeksi jo aiemmin mainittu merkityksellisyys. Merkityksellisyyden kokemus voidaan ajatella asiana, jota työssä tavoitellaan. Samalla se on suunnannäyttävä, joka luo moraalista kehystä ja ohjaa työssä tehtäviä valintoja.¹⁶⁷ Haastateltavien pohdinnoista välittyi syvä kokemus siitä, että heille on erittäin tärkeää toimia heidän oikeaksi kokemiensa arvojen kuten planetaarisen hyvinvoinnin puolesta. Moraalinen kehys siihen on monella rakentunut edellä kuvatuksi jo lapsuudessa tai nuoruudessa tai myöhemmin koulutuksen ja yhteisön vaikutuksen myötä. Merkityksellisyyden kokemus vähentää tai jopa kokonaan estää ilmastoahdistusta ja auttaa käsittelemään myös muita vaikeita tunteita.

Merkityksellisyyden kokemuksia ja niiden synnyttämiä positiivisia tunteita syntyi tutkimustyössä, erityisesti edellä kuvatuissa yhteistyöprojekteissa. Vielä huomattavasti useammin haastateltavat kuvasivat niitä vaikuttamistyön

¹⁶⁷ Tapanila 2020, 37.

yhteydessä silloin, kun he kokivat saavansa kestävyysmurroksen toteuttamista koskevan viestinsä menemään perille.

Muutamia sellaisia voimakkaan ilon hetkiä on ollut, esimerkiksi kun olin isossa messutapahtumassa haastateltavana. Tuli tunne, että yleisö oikeasti heräsi, halusi kuunnella sitä asiaa. Se on yksi voimauttavimpia kokemuksia, kun tulee tunne, että jotkut ajatuksen idut tarttuu johonkin ja sitten positiivisen viruksen tavoin leviävät eteenpäin. - Omalla kohdalla on varmaan luonteenpiirteitä, joihin positiiviset vaikuttamisen kokemukset puhuttelee tosi voimakkaasti, että ne on niinku tosi voimakkaita palkitsevia tekijöitä.

Tutkijat kokivat antoisaksi, kun saivat näkemyksiään ja esimerkiksi tutkimustuloksiaan laajempaan julkisuuteen. Julkisuus luonnollisesti auttaa vaikuttamistyössä, kun ajatukset tulevat suuren yleisön ja poliitikkojen tietoon. Pelkästään tiedeyhteisön piiriin jäävät tulokset ja näkemykset harvoin vaikuttavat päätöksentekoon.

Ne on esimerkiksi tosi palkitsevia kohtii, kun mä huomaan, että joku toimittaja kirjoittaa käytännössä sitä, mitä mä oon koettanut siihen julkiseen keskusteluun viedä, niin kyllähän ne on sellasia, että sen jälkeen jaksaa painaa.

Paljon sitä peilaa siihen.. omat tunteet liittyy yhteiskunnan reaktioon niihin asioihin mitä tekee. On palkitsevaa, kun vaikkapa Luontopaneelin raportti saa paljon julkisuutta, media kiinnostuu mitä me sanotaan. Se on palautteena palkitsevaa, riippumatta oikeastaan siitä sisällöstä mitä sanotaan. Koska se on oikeastaan se ainoa keino, millä sitä vaikuttavuutta pystytään viemään eteenpäin.

Merkityksellisyyteen vaikuttaa haastateltavilla vahvasti se, että he saavat tehdä vaikuttamistyötä tavoilla, jotka itselle ovat kaikkein antoisimpia ja luontevimpia. Muutama haastateltava totesi, että on tärkeää, että kestävyys- luonto- ja eläinoikeuskysymyksiä koskevaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen on löytynyt muotoja, jotka ovat itselle nautinnollisia, kuten puhuminen yleisölle, haastattelujen antaminen tai somepostaukset kestävyyskysymyksistä ja niiden ratkaisusta.

Jos mun pitäis soitella ovelta ovelle ovikelloa ja jakaa joitain esitteitä tästä asiasta niin sitä en ehkä tekis, se olis niin kaukana mun jutusta.

Eräs haastateltava myöntää oman luontoasioihin ja esimerkiksi markkinointiin tai kuluttamiseen liittyvän viestintätyylinsä kärjekkääksi ja saa siitä kritiikkiä. Hän kokee kuitenkin, että tarkoitus ei olekaan miellyttää kaikkia vaan saada aikaan haluttua muutosta. Samaan aikaan hän arvostaa niitä, jotka viestivät kestävyysasioista eri tavalla, esimerkiksi myönteisestä näkökulmasta käsin korostamalla, kuinka hyvin pienen hiilijalanjalan tuottava elämäntapa voi olla nautinnollista ja antoisaa.

Mähän en niinku... mua joku selfiekulttuuri ällöttää, mä en pysty sellaseen, mut mä ajattelen sen myös niin, että tällasessa viestinnässä voi olla eri tapoja. Mulle on luonteva sellanen poliisin rooli. Jos joku sit haukkuu etä mä oon vaan poliisi joka käy räksyttään, niiin jos

mä saan sillä sitä [ympäristölle haitallista toimintaa] suitsittua, niin mulla voi sit olla se rooli. Ja sit joku muu näyttää, millasta on maailman ihanin elämä.

Useampi haastateltava painotti myös sitä, että ilmastonmuutoksen kaltainen monitahoinen ja mittasuhteiltaan valtava ongelma vaatii tarkastelua ja paloittelua, jotta siihen voi löytää itselle sopivan tulokulman ja toimintaikkunan. Sen kautta voi sitten löytää rakentavan ja itselle merkityksellisen tavan toimia, lamaannuksen ja avuttomuuden sijasta.

Kyllä mä sanoisin et se on tuota, et yritetään miettiä, mitä tässä meidän maailmassa itse voi sen [ilmastonmuutoksen hillintä] eteen tehdä. Että löytäisi sen oman tapahsa olla ja käsitellä ja tehdä jotain sen eteen. Ja silloin se vaatii, että sun pitää palastella se mörkö. Ottaa sieltä itsellesi joku kulma. - Eikä vaan niin, että apua, apua, maailma kaatuu.

Koko maailman heikkenevä tila ei ahdistakaan sinänsä, kun mä jotenkin otan siitä jonkun palan ja ajattelen, että nyt ruvetaan tätä asiaa työstämään ja nostetaan esille ja tuodaan niitä mahdollisuuksia.

Aiemmin kuvattu akateeminen vapaus toteuttaa omia arvoja suojaa kiistanalaisten luonto- ja kestävyyskysymysten parissa toimivia uupumukselta ja turhautumiselta ja luo merkityksellisyyden kokemusta. Eräs haastateltava kuvaa, kuinka hän aktiivisesti etsii merkityksellisyyttä kaikesta tekemisestään ja suojaa itseään torjumalla turhauttavat ja tarpeettomilta tuntuvat tehtävät. Hän tiedostaa, kuinka kaikilla ei tällaista « radikaalia » tai « anarkistista » rajaamisen mahdollisuutta ole, mutta hän on saavuttanut pitkän uransa ja aikaansaannostensa kautta erittäin mielekkääksi kokemansa autonomian.

Se [merkityksellisyys] on varmaan todella tärkeä mulle. Mä en tee mitään mitä mä en koe tärkeäksi. Mä oon siinä suorastaan vastarannan kiiski, ehkä vähän niin kuin anarkisti tai radikaali. - Mä jätän vaan kokonaan sellaset asiat pois, mitä ei oo mielekästä tehdä. - Se on varmaan se akateemisen vapauden tuoma mahdollisuus. - Mä oon itse koko ajan puikoissa siinä, mitä mä teen. Ja näköjään niin kauan, mä oon 30 vuotta tätä tehnyt, niin kauan kuin tulos on yhteisön mielestä oikeanlaista ja hyvää, niin ei kukaan myöskään puutu siihen et miten tää pitää tehdä.

Merkityksellisyyden kokemus on Joutsenvirran ja Salosen mukaan hyvän elämän ytimessä. Se on syvä henkinen perustarve, jota läheskään kaikki eivät voi toteuttaa työelämässä. Se olisi kuitenkin väylä siihen, että ihminen siirtyisi planeettaa tuhoavasta kuluttamisesta elintapoihin, jotka lisäävät elämänlaatua aidosti.¹⁶⁸ Merkityksellisyyden kokemus kytkeytyy siis ekososiaalisen sivistyksen vahvistumiseen. Sen tavoittaminen hillitsee ihmistä ajaumasta hedonistiseen hetkellisen mielihyvän tavoitteluun. Merkityksellisyyden katoamisen nähdään puolestaan olevan yhteydessä yhteiskunnasta vieraantumiseen ja erilaisten ääriliikkeiden nousuun¹⁶⁹.

¹⁶⁸ Joutsenvirta & Salonen 2020, 17, 55.

¹⁶⁹ esim. Poutanen 2023.

Monet haastateltavat kertoivat tuntevansa, että haluavat tehdä parhaansa mukaan kaiken minkä voivat luontokadon ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Näissä kuvauksissa ei ollut havaittavissa minkäänlaista kyynistymistä tai katastrofijattelua, vaan selkeä oma halu, sisäinen motivaatio toimia niin kuin näkee oikeaksi. Näin toimiminen on heille vahva kannatteleva voima. Moni myös tiedostaa oman valtapositionsa, joka mahdollistaa monenlaisia asioita.

Mä oon yrittänyt nuorille aktivisteille puhua siihen tyyliin, että mä ymmärrän ja minä teen kaikkeni. Mulla on paljon huomiovaltaa, mä voin ahdistuneelle sanoa että minä yritän kaikkeni. Mulla on aika paljon näkyvyyttä ja mä teen kaikkeni. Ja mä en oo yksin.

Mä sanoisin, et merkityksellinen ihmiselämä koostuu siitä, että me teemme parhaamme, ja me jaksamme uskoa viimeiseen hetkeen saakka. – Osa merkityksellistä ihmiselämää on tehdä parhaansa sen eteen, mikä on arvokasta. Ja jos me havaitaan et tää maailma on hauras, niin sehän on sitäkin arvokkaampi. Ja vaikka olis kuinka vähän aikaa, vaikka maailma olis liukumassa totaaliseen katastrofiin, niin meillä on todella suuri syy tehdä parhaamme ihan viimeiseen asti.

Eräs haastateltava kuvailee, kuinka merkityksellisyyden tunne auttaa vaikeiden tunteiden kuten surun, melankolian ja kiukun käsittelyssä. Vaikeat tunteet kanavoituvat teoiksi, jotka luovat merkityksellisyyttä.

Ja kyllä se [toiminta] auttaa myös sen surun kanssa ja sen kiukun kanssa. Vaikka mä en kokis sitä ahdistusta niin paljon näissä asioissa, niin ne muut tunteet mitkä on vaikeita, vaikka semmonen melankolia, mikä on suruakin vaikeampaa, melankolia suhteessa luontoon ja eläimiin, niin kyllä siinä se merkityksellisyys auttaa ja se juuri kanavoi sitä omaa toimintaa tai tunnemaailmaa suhteessa tekoihin.

Tässä toteutuu Wangin ym. esittelemä ajatus siitä, miten ihmiset saadaan sitoutumaan ilmastonmuutoksen hillintään. Ilmastoviestintä voisi hyötyä siitä, että siinä keskitytään viestimään ilmastonmuutoksen vaikutuksista asioihin, jotka ovat ihmisille tärkeitä ja arvokkaita. On myös ymmärrettävä, että ihmiset kokevat arvokkaina hyvin erilaiset asiat.¹⁷⁰

Yleisesti tutkijoilla vahvin jaksamista edistävä voima on keskittyminen muutoksen mahdollisuuteen ja periksiantamaton työ sen eteen. He keskittyvät yhteistyöhön ja sen luomiin mahdollisuuksiin, havaintoihin positiivisista muutoksista, vaikeiden ongelmakokonaisuuksien paloitteluun ja optimismiin siitä, että työ tulee kantamaan hedelmää.

Ainoo asia mitä pystyy sanomaan on, että kyllä tämä työtä tekemällä saadaan tästä paremmaksi muuttumaan. Näin mä itse ajattelen, että kyllä nämä asiat muuttuu paremmiksi, kunhan me teemme kaikkemme, että näin tapahtuu. Joo, se on vaikeeta ja hidasta ja se vaatii vähän kärsivällisyyttä, mutta kyllä tää tästä.

¹⁷⁰ Wang ym. 2018.

Head ja Harada arvioivat australialaisten ilmastotutkijoiden kokemuksia tutkineina, että vaikeiden ilmastokysymysten kanssa päivittäin tekemisissä olevat tieteen tekijät suuntautuvat optimismiin sekä oman hyvinvointinsa että yleisten kulttuuristen vaatimusten vuoksi. Ihmisten oletetaan heidän mukaansa käsittelevän tunteensa niin, että katastrofiajatuksista otetaan etäisyyttä ja tuskallisten kokemusten sijasta painotetaan myönteisiä. Head ja Harada kutsuvat tätä pakotetuksi optimismiksi.¹⁷¹ Omien kuuden haastateltavieni kohdalla voi olla kyse osittain tästä, osittain persoonallisuuspiirteistä sekä siitä, että useimmat haastatellut tutkijat tekevät työtä nimenomaan monikriisin ratkaisujen parissa, jolloin heidän huomionsa keskittyy ratkaisuihin, ei pahimpiin uhkakuviin.

Aineistosta hahmottuu se, kuinka haastateltavat kokevat monin tavoin voimakkaita, vaikeita ja jopa tuskallisia tunteita. Ne eivät kuitenkaan käänny useimilla ahdistukseksi tai toivottomuudeksi vaan määrätietoiseksi toiminnaksi. Tässä toiminnassa he kokevat väistämättä myös pettymyksiä ja turhautumista. Kuten aiemmin on todettu, tutkijat ovat esittäneet monikriisin ratkaisuja jo vuosikymmenien ajan, mutta niitä ei ole syystä tai toisesta lähdetty toteuttamaan lähellekään riittävän nopeasti. Työ tarjoaa kuitenkin myös riittävästi myönteisiä ja ajoittain hyvin palkitsevia kokemuksia, jotka suojaavat turhautumiselta ja uupumukselta. Tutkijat ovat löytäneet kielteisten ja lamauttavien tunteiden taklaamiseksi omia selviytymiskeinoja ja toimintatapoja, joihin heidän resilienssinsä pohjautuu.

¹⁷¹ Head & Harada 2017, 39.

6 EMPATIAN JA SOLIDAARISUUDEN ESTEITÄ

Pyysin haastateltavia tutkimuskysymyksen mukaisesti pohtimaan, mitkä asiat heidän mielestään estävät tai haittaavat ihmisiä tuntemasta empatiaa ja solidaarisuutta muuta luontoa, eläimiä tai kauempana olevia ihmisiä kohtaan. Kyse ei läheskään aina ole tiedon puutteesta, kuten Norgaard totesi Norjaan sijoittuvassa tutkimuksessaan jo lähes 20 vuotta sitten. Norgaardin mukaan ihmisiä ohjasi vahvasti halu säädellä tunteita ja välttää kielteisiä tunteita, kuten avuttomuutta ja syyllisyyttä. Ilmastonmuutoksen vaatimat toimet nähtiin myös uhkana sekä yksilölliselle että kollektiiviselle identiteetille. Vaikka tietoa on tarjolla runsaasti, ihmiset ottavat siihen aktiivisesti etäisyyttä voidakseen säädellä paremmin tunteitaan.¹⁷²

Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillinnän vaatimat toimet vaativat suuria yhteiskunnallisia muutoksia ja kytkeytyvät vahvasti politiikkaan ja sitä kautta ihmisten identiteettiin¹⁷³. Haastateltavat hahmottivat koulutuksensa, pitkän kokemuksensa ja lukuisten kohtaamistensa ja keskustelujensa kautta samankaltaisia ilmiöitä, jotka heidän mukaansa estävät ja häiritsevät ihmisiä tunnetasolla ja siten myös aiheuttavat sen, että ihmiset eivät välttämättä toimi tavoilla, jotka olisivat luonnon ja ilmaston kannalta kestäviä. Tällainen toiminta tarkoittaisi myös sitä, että vaaleissa äänestäisi niitä puolueita ja ehdokkaita, jotka ovat sitoutuneet ilmasto- ja luontotoimiin.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että kestävyysmurroksen aikaansaaminen on ollut hidasta ja siinä ei ole huomioitu riittävästi ihmisten tunteiden vaikutusta äänestämiseen ja arjen valintoihin. Jotkut pitivät kysymystä empatian ja solidaarisuuden esteistä vaikeana.

¹⁷² Norgaard 2006.

¹⁷³ vrt. Norgaard 2019, Fischer 2019.

Todella hyvä kysymys... En tiedä. Sitä pitäis tutkia ! Ihan hyvä aihe ! Voiko sitä suoraan kysyä ?

Eräs totesi, että toisten ihmisten asemaan asettuminen ja vastuullisuuden pohtiminen ovat ehkä niin luonteva ja itsestään selvä osa omaa persoonallisuutta, että hän ei ole tullut juuri ajatelleeksi näiden tunteiden tai näkökulmien puuttumista joltakulta toiselta.

En mä tiää... mä oon ehkä kasvanu jossain omassa höttökuplassani niin, että se empatia oli normaali. - Kai se on semmonen, kotikasvatus. Aina mietittiin että mitä tapahtuu toiselle, ennen ku tekee tai sanoo mitään.

Kaikki haastateltavat pystyivät kuitenkin pienen pohdinnan jälkeen nimeämään lukuisia syitä siihen, miksi toiminta ympäristön ja luonnon hyväksi jää monilla ajatuksen tasolle tai hyvin vähäiseksi ja miksi edelleen myös Suomessa kestävyysmurroksen edistämiseen vaadittava politiikka etenee hyvin hitaasti. Suurimmaksi selittäväksi tekijäksi haastateltavat arvioivat yleisesti edellä kuvatun identiteettikysymyksen.

6.1 Sisäryhmäajattelu, identiteetin uhka ja yksilökeskeisyys

Haastateltavat tunnistivat yhteiskunnallisesta keskustelusta vahvoja identiteettipoliittisia sävyjä. Ne ovat heidän mukaansa laimentuneet jonkin verran 2000-luvulle tultaessa, mutta edelleen monet ihmiset kokevat, että toimet ympäristön ja varsinkin ilmaston hyväksi eivät ole ensisijaisesti heidän asiansa, vaan sitä edistävät sellaiset ryhmät, joihin he eivät koe itse kuuluvansa. Päinvastoin he näkevät nämä muut ryhmät jotenkin outoina ja omaa identiteettiä ja elämäntapaa uhkaavina ja haluavat erottautua heistä – jopa sen uhalla, että myös heidän oma etunsa kärsii tästä.

Paljon palautuu siihen, mihin heimoon ihmiset kokevat kuuluvansa. - Tällä hetkellä yhdessä yhteiskunnassa on tutkitusti yhä enemmän sisäryhmäpolitiikkaa ja identiteettiin nojaamista ja sellainen yhteisen edun etsiminen on jäänyt sivuun. Meillä on aika pirstaloitunut yhteiskunta, jokainen sisäryhmä etsii etua omalle agendalleen. -Tää sisäryhmäajattelu, se mahdollistaa kyllä solidaarisuutta tietyissä tapauksissa omaa sisäryhmää kohtaan, mut sit ulkoryhmät jätetään helposti täysin sivuun.

Yks isompi selitys on se, että kun ei oo päästy kriittisen massan pisteeseen niiden osalta, jotka avoimesti puhuu, niin osalla ihmisistä on tietynlaisen leimaantumisen pelko. Jotenkin tää vyyhtiytyy sellasiin ajatuksiin siitä, että mikä on normaalia. Nykyään on mun nähdäkseni normaalia sanoa jollain tavalla välittävänsä ympäristöstä, mutta se, että aktiivisesti puhuis ja toimis näiden asioiden eteen, niin se saatetaan vielä liittää, että se on tavallaan marginaali, hippien hommaa niin sanotusti...

Identiteettikysymykset kytkeytyvät ihmisten elintapoihin, siihen, millaisia valintoja ihminen tekee omassa elämässään ja millaisen toiminnan hän näkee

itselleen ja kaltaisilleen oikeana ja hyväksyttävänä. Kulutusyhteiskunnassa ihmiset kuluttaminen on yksi olennainen identiteetin rakentamisen ja maailman jäsentämisen tapa¹⁷⁴. Identiteettipolitiikka on tunnerakenne, joka on yleinen etenkin länsimaisissa teollistuneissa yhteiskunnissa. Se on tapa ymmärtää itseään ja muita ja ohjaa suuntautumista muuhun maailmaan.¹⁷⁵

Koska kestävyysmurroksen edistäminen vaatii esimerkiksi ruokavalion muutosta, siihen kytkeytyvät kysymykset ovat ihmisille hankalia. Antropologisen ja sosiologisen ruokatutkimuksen perinteinen ajatus on, että erilaiset ruokaan ja ruokavaliioihin liittyvät tavat, tottumukset, normit ja säännöt kertovat ihmisten elämästä ja kulttuurisesta jäsentämisestä. Ruoka yhdistää ja erottaa ihmisiä: siihen kytkeytyvät valinnat ja rajaukset ovat tärkeä osa identiteettiä.¹⁷⁶

Jos ihminen kokee oman elämäntapansa tai elinkeinonsa uhatuksi ja nämä ovat vahva osa tai jopa perusta hänen identiteetilleen, syntyy negatiivisia tunteita, torjuntaa ja kielteinen vastareaktio. Tästä kertovat muun muassa joidenkin kansalaisten ja poliitikkojen voimakkaat torjuva reaktiot esimerkiksi siihen, kun jokin yksityinen tai julkinen taho ilmoittaa siirtyvänsä tarjoilemaan pelkästään kasvisruokaa. Kysymykset kytkeytyvät Salosen mukaan usein myös ajatuksiin moraalista, siitä, mikä on oikein ja väärin. Maku- ja mielipidekysymyksissä erimielisyyttä siedetään, mutta moraalinäkemyksissä ne ovat vaikeita. Jos kasvisruoan valitseva kertoo, että ei halua syödä lihaa eläinoikeusystistä, lihansyöjä saattaa loukkaantua, koska kokee, että eläinoikeuksien puolustaja syylistää häntä erilaisella moraalijatkoksellaan. Moraaliset piirteet muodostavat ihmisen identiteetin ytimen. Ihmisellä on syvä tarve näyttäytyä itsensä ja muiden silmissä moraalisenä, ja negatiiviset moraaliset arvot ovat tällöin erityinen uhka omalle identiteetille.¹⁷⁷ Tämän myös haastatellut tutkijat ovat havainneet.

Oon käynyt aika paljon keskusteluja, jotka liittyy ruokavaliojuttuihin, niin kyllä sellanen kulttuurinen normaali ja siihen kytkeytyvät identiteettikysymykset, kyllä ne on tosi voimakkaita tekijöitä. Kyllähän tässä varmasti monella on se, kun puhutaan siitä, ettei vaan niinku periaatteessa tiedä, vaan että ymmärtäis ja tietäis, niin siinä saatetaan ravistaa koko elämän identiteettiä ja käsitystä hyvästä elämästä. Siinä on aika paljon pelissä, tai pelätään, että on... Ja sen takia ei ehkä uskalleta, tai haluta mennä tonkimaan sellasta.

Sitä mä oon miettiny kanssa, että tuolla maaseutupitäjässä pitkään oli kauheen varovainen, että ei nosta näitä tämmösiä perinteisiä kiistakapuloita esiin, mitkä on hankalia niille muille ihmisille, kun ne menee niin ideologisiin tunnereaktioihin, kun puhutaan vaikka siitä, kun kouluruuassa pitäis vähentää lihaa ja maitoo...

¹⁷⁴ esim. Mäkelä & Niva 2020

¹⁷⁵ esim. Gitlin 2020.

¹⁷⁶ esim. Mäkelä & Niva 2020.

¹⁷⁷ Salonen 2024, myös Lefsrud & Meyer 2012, 1499.

Kysymys ei kaikilla ihmisillä ole tietenkään vain identiteetistä ja moraalikysymyksistä, vaan monilla ryhmillä suoraan toimeentulosta, minkä monet haastateltavat myös toteavat.

Se voi olla kieltämistä, mutta myös kyvyttömyyttä mennä oman tilanteen ulkopuolelle. Että näkee vaan oman tilanteen uhattuna ja koettaa pitää siitä ehdoin tahdoin kiinni. Nyt mietin silleen elinkeinon näkökulmasta. Kun mä ajattelen vaikka turkistarhaajaa, yrittäjän tilannetta, niin ei sitä ihmistä saa jättää yksin sen asian kanssa, ei se oo vain hänen asiansa. – Jos yhteiskunnalta tulee jotain vaatimuksia, et sun pitäis ottaa joitakin muitakin asioita huomioon kuin se, et teetkö sä sillä tiliä. Niin se yrittäjä ei enää jaksaa. Ja varmaan pystyy uupumaan, ja varmaan uupuu.

Sisäryhmäajatteluun voi ajatella liittyvän ihmisen perimmäisen halun kuulua johonkin ryhmään ; « ihminen on laumaeläin ». Ryhmään kuuluminen luo ihmiselle turvallisuuden tunnetta. Monille ihmisille on luonteenomaista myös pyrkiä jollain lailla erottautumaan muista ryhmistä ja ajaa oman ryhmän etuja. Monet haastateltavat nimesivät itsekkyyden empatian ja solidaarisuuden esteeksi, mitä se luonnollisesti myös määritelmällisesti on. Eräs haastateltava pohtii sisäryhmä- tai sisäpiirijattelun suhdetta itsekkyyteen. Kestävyysemurroksen edistäminen vaatisi sisäpiirin laajentamista, mutta miten se tapahtuu ? Sisäpiirijattelu vaikuttaa vahvasti myös politiikassa.

Mikä olis sitten se, että se oma piiri, jonka etuja ajetaan saatais laajemmaks käsitteeks. Onko heillä sitten vaan se oma perhe. Onko edes sitä. Onko sitte niin itsekkäitä, että heitä ei kiinnosta kuin me, myself and I. – Oon huomannut, että meitä joita sanotaan ideologisesti värityneiksi niin meitä yhittää se, että me ajatellaan yleensä hyvin laajasti. Kun taas nämä jotka on meitä haukkumassa niin ne ajattelee erittäin paljon vain itseään ja lähipiiriään ja politiikka on heille vaan sellasta peliä, että omaa äänestäjäkuntaa pitää miellyttää.

Itsekkyyys on kielteiseksi mielletty ominaisuus, jota tuskin monikaan haluaa itsessään myöntää tai tunnustaa. Jonkinasteinen itsekkyyys on kuitenkin erään haastateltavan mielestä kaikkien ihmisten luontainen ominaisuus ja ollut evoluution kautta yksi edellytys ihmisen selviytymiselle. Kuitenkin liian pitkälle vietyinä itsekkyyys on tuhoisaa.

Mä luulen että meidät on evoluutio biologisesti muovannut niin, että meillä päällimmäisenä on itsekkyyttä sen takia, että sitä tarvitaan jotta menestyttään kilpailussa, jota loppupeleissä biologinen evoluutio pitkälti on... Sen takia mä näkisin, että itsekkyyys joka tuohon kysymykseen sisältyy on luontaista ihmiselle. – Siihen on meillä luontainen taipumus ja jos et ole saanut sitä tietoa, ymmärrystä ja sivistystä, että muillakin on merkitystä kuin sillä omalla olemuksella, ja et se pitkässä tähtäimessä ja isossa kuvassa on kuitenkin, että jos me ollaan koko ajan hirmu itsekkäitä niin me kaikki tuhoudutaan.

Moraalin, itsekkyyden ja empatian suhde on kiinnostanut pitkään sekä luonnon- että ihmistieteilijöitä. Kokkonen tarkastelee näiden tutkimuksen historiaa eri tieteiden näkökulmasta. Hän toteaa, että myös eläimillä havaitaan evolutiivisesti varhaisia taipumuksia empatiaan ja tasapuolisuuteen. Ne ovat sosiaalisen elämän kannalta tarpeellisia viettejä. Sosiaalisten normien noudattaminen, vastavuoroisuus ja

oman toiminnan julkinen perustelu taas ovat kykyjä, jotka ovat kehittyneet monipuolisempaa sosiaalisuutta ja kulttuuria varten. Kokkosen mukaan ihmisen moraalipsykologinen perusta rakentuu näiden evotuultiossa kehittyneiden « moraalien rakennuspalikoiden » pohjalle.¹⁷⁸

Haastateltavista moni näkee, että korostunut yksilökeskeisyyden ja itsekkyyden kulttuuri on yksi solidaarisemman ajattelun esteistä. Moni kokee, että länsimainen yksilökeskeinen kulttuuri ruokkii itsekkyyttä.

Se kysymys, minkä pitäis olla politiikassa ja filosofiassa ja yhteiskunnassa keskeinen, että miten me edistetään kaikkien yhteistä hyvää, se on jäänyt sivuun. – Se että ei koe solidaarisuutta muita ihmisiä kohtaan, varsinkaan niitä ulkoryhmiä kohtaan, tai eläimiä tai luontoa kohtaan, se palautuu osittain siihen hyvin yksilökeskeiseen maailmankuvaan, joka opettaa meille itsekkyyttä ja egoismia, sehän on länsimaissa hyvin vahva. Ja länsimaisen kulttuurin leviytystä se on hyvin vahva monessa paikassa globaalisti. – Me eletään hyvin individualistisessa maailmassa, jossa on hyvin atomistinen ajatus siitä, että me kaikki ollaan ikään kuin omia yksiköitämme ja jotenkin irrallaan muista, vaikka ne sisäryhmät vaikuttaa siinä koko ajan, niin silti meillä on se myytti yksilöistä isolla y :llä.

Yksilökeskeisen kulttuurin uusintamisen takana taas on haastateltavien mielestä vahvasti markkinatalous ja talousjärjestelmä, jossa isot toimijat hyötyvät suurista summista siitä, että suurta murrosta ei tapahdu.

Kun miettii laajemmin, että miksi näe ei mene läpi yhteiskunnassa, niin se on ihan sellasta määrätietosta lobbauksen onnistumista. Meillä on yhteiskunnassa ja globaalisti hirveen paljon sellasia, jotka hyötyvät rahallisesti siitä luonnon tuhoamisesta ja pyrkii lobbaamaan koko ajan niin, että meidän ei tarvi muuttaa elintapoja. Se lähtee ihan siitä, että Finnair mainostaa, että vielä on ihan hyvä jatkaa sitä elämäntapaa, että sä voit käydä viikonlopun Milanossa, jos huvittaa. Finnair käyttää siihen valtavasti rahaa lobatakseen sitä läpi. Joka päivä Finnair hyötyy siitä, että ihmiset usko, että ei tätä tarvi vähentää tätä lentämistä.

Mä mietin, että miten paljon tullaan tavallaan siihen, että me ei toimita tyhjiössä eikä sellaisessa yhteydessä, että me voitaisiin täysin määrittää ne palikat, mille me altistutaan arkisessa elämässä. – Se haaste voi olla somesta tai markkinayhteiskunnasta tai kaupan hinnoittelupolitiikasta tulevat signaalit tai lähipiirin viestit.

Siihen liittyy vapaa markkinatalous hyvin vahvasti. Meidän taloudelliset järjestelmät on sellasia, et ne tukee sitä yksilökeskeisyyttä ja egoismia. Siinä ei oo tilaa sit solidaarisuudelle, joka vaatisi sitä altruismia, et otetaan muita huomioon silloinkin kun se ei ole meille välittömästi hyödyksi.

Eräs haastateltava näkee, että osa ihmisistä yhdistää empatian ja solidaarisuuden nykyisin heikkouteen. Myös tämä palautuu hänen mielestään identiteettipolitiikkaan ja sisäryhmäajatteluun. Se, että välittää ja haluaa suojella muita, vaatii tämän suojelun tarpeen tunnistamista ja myöntämistä myös itsessä, mikä saattaa viedä ihmisen hyvin kipeiden tunteiden äärelle.

[Siitä] syystä sitten vaikkapa republikaanit on Yhdysvalloissa sitä mieltä, että empatiaa ei saa opettaa lapsille, koska se on demokraattien ja liberaalien hössötystä. Ja se sama ajatus on sitte levinnyt myös Suomeen, eli ajatellaan, että on olemassa jokin « kunnan ihminen »,

¹⁷⁸ Kokkonen 2020, 162,

joka on hyvin itsellinen ja itsenäinen eikä tarvitse muita, ja on myös hyvin egoistinen, ja hän on sitten se « vahva yksilö », joka ei välitä muista koska se välittäminen olisi sitten myös jonkinlaista haavoittuvuuden osoittamista itsessä. Koska jos me välitetään muista, me koetaan empatiaa muiden kärsimystä kohtaan, ja se aina kertoo siitä, että me itsekin olemme haavoittuvaisia olentoja. Tää yksilökeskeinen ihmiskuva on ehkä se olennainen siellä.

Koulutus ja kasvatustavat ovat yleisesti olleet tehokkaita keinoja vahvistaa solidaarisuutta. Nykyisessä tilanteessa ne ovat haastateltavien mielestä edelleen tärkeitä, mutta niiden sisällöissä tai vaikuttavuudessa nähdään puutteita.

No kyllähän meidän keinot on kasvatustavat ja koulutus, meidän tehdään sitä oikeasti tosi paljon, me ollaan valittu länsimaisina yhteiskuntina koulutuksen tie. Meidän käytetään hirmu iso osa meidän elämästä oppimiseen ja siihen, että me aktiivisesti koulutetaan. – Sehän on sitä maailmankuvan muokkaamista ja siihen vaikuttamista. Sitä kautta me vaikutetaan ihmisten käyttäytymiseen. – Toimiihan se, mutta ei riittävästi. Me ollaan huomattavan koulutettuja ja ymmärtäväisiä, mut sit kuitenkin se ei riitä.

Eräs haastateltava pohtii, kuinka kasvatustavat moraaliin ja hyveisiin on jäänyt yhteiskunnassamme sivuun muiden arvojen tieltä. Aiemmin hänen mielestään nämä kysymykset ovat olleet kasvatuksessa ja opetuksessa suuremmissa roolissa. Ehkä tästä syystä syntyy kulttuurissa voimakkaampaa vastakkainasettelua ja konflikteja siinä, millaisen toiminnan nähdään olevan moraalisesti oikein.

Meille ei enää opeteta sellaisia hyveitä, mitkä aikoinaan on olleet hyvinkin oleellisia ja mihin on liittynyt vaikkapa oikeudenmukaisuuden hahmottaminen ja halu toimia käytännöllisellä tavalla maailmassa ja sellainen suurisieluisuus, josta varsinkin antiikin filosofit puhu. Meille ei opeteta, että on tärkeää, että ihmisessä on moraalista luonnetta, sellasta karaktääriä. – Ja silloin jää puuttumaan sellanen halu kehittää itseä ja halu kultivoida sitä moraalista luonnetta ja sitä hyveellisyyttä, ja myös halu opettaa sitä lapsille. Lapsillekin ehkä enemmän opetetaan nykypäivänä sitä vahvimman lakia eikä niinkään sitä, miten olla parempi ihminen muita kohtaan. Tämäkin varmasti estää sitä solidaarisuutta.

Värri toteaa, että kulttuurisen merkityshorisontin tasolla kyse on kollektiivisesta nautinnon säätelystä. Se tarkoittaa edellä olevassa lainauksessa kuvattua halun kultivointia, jossa päästään irti kulutuskeskeisten halujen ylivallasta. Niiden sijasta keskitytään empatiaan, hyveisiin kuten kohtuus ja eettiseen toimintakykyyn. Se vaatii kriittistä ajattelua, joka ylittää kulttuurin merkityshorisontin syvätasoon asti.¹⁷⁹ Tämänhetkessä keskusteluilmapiirissä eettisestä kuluttamisesta, empatiasta ja solidaarisuudesta puhumista saatetaan tietyissä piireissä nimittää « moraaliposeerukseksi » tai « hyvesignaloinniksi ». Ilmaukset ovat negatiivisesti arvottavia ja kuvaavat sitä, kuinka puhuja ei näe kyseisiä hyveitä kulttuurisesti jaettuina ja siten yhteisesti hyväksytyinä tai ylipäänsä itselleen merkityksellisinä¹⁸⁰.

Kuten Pihlström toteaa, relativistisesta näkökulmasta myös hyveet ovat kulttuuriin ja historialliseen kontekstiin sidottuja. Hän pohtii, että tarvittaisiin tieteidenvälistä tutkimusta sen toteamiseksi, miten suomalaisen nyky-yhteiskunnan

¹⁷⁹179 Värri 2018, 116-117.

¹⁸⁰ vrt. Salonen 2020.

moninaiset käsitykset hyveistä ja niiden muotoutumisesta voisivat edistää yksilöllistä ja yhteisöllistä hyvää.¹⁸¹ Seuraavaksi tarkastelen niitä kulttuurisia voimia, jotka haastattelemani tutkija-vaikuttajat näkivät merkittävinä empatian ja solidaarisuuden esteinä.

6.2 Sosiaalinen media sivistyksen rapauttajana ja sisäryhmäajattelun vahvistajana

Haastateltavien suhde sosiaaliseen mediaan oman työn osana ja yhteiskunnallisen kestävyys- ja luontoasioihin keskittyvän vuorovaikutuksen välineenä on ristiriitainen. Sosiaalinen media on useamman haastateltavan mielestä suurelta osin syyllinen nykyiseen tilanteeseen, jossa vaaditaan pitkälle kehittyneitä medialukutaitoa erottamaan esimerkiksi ilmasto- ja luontoasioihin liittyvä disinformaatio oikeasta tiedosta.

Mä luulen, että meillä on tällainen sivistyksen rappeutuminen alkanut siitä kun sosiaalinen media on keksitty. Se johtaa väärän tiedon helppoon levittämiseen, koska sille on alttiutta, kun ihmiset ei välttämättä... kun eihän me koulussa ja koulutuksessa opeteta ihmisiä välttämättä siihen kriittiseen tiedon hallintaan. Meidän koulutus on ajalta, kun kaikki mitä luettiin oli jonkun editorin tai jonkun portinvartijan läpikäymää, niin nyt me luetaan paljon kamaa mikä on ihan niinku huuhaata. Jos ei opeteta kriittistä lukemista, niin se saatetaan kaikki ottaa yhtä painavana kuin mitä on se painavampi teksti.

Sosiaalinen media kuvataan myös vaikuttamiskanavaksi, jossa ihmisten tunteisiin vaikutetaan moninaisin tavoin. Vaikuttamisen motiiveja, keinoja ja seurauksia olisi syytä pohtia tarkemmin. Haastateltava on monien muiden somen käyttäjien tapaan huomannut, että eniten huomiota somessa saavat tunteisiin vetoavat julkaisut; neutraalit, puhtaan asiapitoiset julkaisut jäävät somevirrassa sivuun.

Jos haluaa jollekin asialle huomiota, ni silloin täytyy käyttää niitä tunteita. Ja mä paljon sen kans painin, et mitä se aiheuttaa ihmisten psyykelle pitkällä aikavälillä, jos me ollaan koko ajan pöyristyneitä jostakin tai jos me koko ajan koetaan että maailma on kamala ja koko ajan tulee se kiukku tai pöyristys tai hätä tai mikä ikinä se tunne onkaan.

Sosiaalinen media voimistaa sisäryhmäajattelua eli kuplautumista myös ympäristökysymyksissä. Algoritmit aiheuttavat sen, että tietynlaista sisältöä lukevat tai katsovat henkilöt saavat samanlaista sisältöä lisää¹⁸². Se heikentää moniäänisyyttä ja kaventaa näkökulmia. Sosiaalisen median algoritmit tuottavat katsojille räätälöityä sisältöä, joka edustaa usein jonkinlaista ääriajattelua, jota on valvottu vähemmän ja

¹⁸¹ Pihlström 2021.

¹⁸² esim. Jakonen 2017, 61.

joka on suunniteltu pitämään käyttäjän kiinnostusta yllä pidempään. Katsojat eivät useinkaan tiedosta niitä keinoja, joilla heihin vaikutetaan, eivätkä myöskään aina pysty erottamaan kaupallista sisältöä muusta sisällöstä.¹⁸³ Eräs haastateltava kuvaa sosiaalisen median aiheuttaman kuplautumisen seurauksia tunnetasolla värikkäästi.

Mennään samaan pieneen teltaan pieremään porukalla, siinä ne ajatukset kehittyi sitten tiettyyn suuntaan. On näitä sosiaalisen median ryhmiä, joissa selkään taputellaan omaa asiaansa, ja siellä saadaan sitten aikamoisia vimmoja aikaan. Kyl se on aika vaarallinen tie, jos siinä ei ymmärrä miks se keskustelu on semmosta ja miten siellä käytetään ihan häikäilemättä hyväksi näitä sosiaalisen median alustoja.

Näissä ryhmissä siis erilaiset poliittiset yhteisöt vahvistavat omia näkemyksiään¹⁸⁴. Jotkut haastateltavat tunnustivat myös itse elävänsä osittain oman sosiaalisen mediansa muodostamassa kuplassa. Silloin somessa kerrottu ekologisia tai eettisiä kysymyksiä käsittelevä viesti saa helposti myönteistä ja emotionaalisesti palkitsevaa huomiota « omilta », mutta vaikuttavuus kuplan ulkopuolisiin eli heihin, joihin tosiasiallisesti olisi tärkeää vaikuttaa, jää ohueksi.

Twitterissä kun se sisältö suodattuu myös ties millä... Se kuplaisuus, se oli ehkä myös mikä itseä rupes siellä... Kyllä mä siinä kohtaa kun mä huomasin, että mun Twitter-feedi hehkuttaa kotimaista munakoisosesonkia, et kyl mä oikeesti oon jossain tosi kuplassa täällä, et jos mä sinne kirjoitan jonku niin melkein kaikki jotka näkee sen viestin on semmosia, jotka jo ajattelee niin.

Eräs haastateltava kuvailee, kuinka sosiaalisessa mediassa usein nopeastikin määrittyy, mitkä näkemykset missäkin kuplassa ovat « oikein » ja hyväksytyjä, eli millaiset mielipiteet tuottavat yhteisöltä tunnetasolla palkitsevaa huomiota. Somen käyttäjät ovat havainneet, että luonto-, eläinoikeus- ja kestävyyskysymyksissikin kärjekkäät, tunteita herättävät kannanotot saavat eniten huomiota, jolloin niitä myös suositaan viestinnässä, ja näin ollen keskusteluilmapiiri on suurelta osin jo lähtökohtaisesti riitaisa ja ulossulkeva.

Mä koen, et siellä [sosiaalisessa mediassa] on hyvin paljon huonoja puolia. – Koska tää nykyinen poliittinen järjestelmä ehkä somen vaikutuksen vuoksiin hyödyntää identiteettipoliittikkaa julkisessa keskustelussa niin siellä myös syntyy sellasia keskustelunavauksia ja mielikuvia, jotka estää ihmisiä kokemasta solidaarisuutta edes omaa sisäryhmää kohtaan, vaikkapa yhtenä esimerkkinä nyt tänään tapahtuva lakko ja miten perussuomalaiset siihen suhtautuu. Eli vaikka he on itse sitä kohderyhmää aika pitkälti ihan tilastojen valossa, niin silti he ei osoita solidaarisuutta, koska he pitää sitä ulkoryhmän juttuna, vaikkapa vasemmiston juttuna.

Usea haastateltava kertoi kokevansa sosiaalisen median omassa työssään tunnetasolla rasittavana, häiritsevänä ja elämänlaatua ja työtehoa heikentävänä. Heidän mielestään someen käytetty aika ei tuota riittävää hyötyä, vaan se ottaa

¹⁸³ esim. Harriger ym. 2020.

¹⁸⁴ Jakonen 2017, 62.

enemmän kuin antaa. Haastateltavien yleisin ja monen tärkeimmäksi nimeämä yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen käyttämä sosiaalisen median kanava on Twitter, nykyisin viestipalvelu X, jonka eräs alustaa aiemmin paljon käyttänyt tutkija koki « pilaantuneen ». Kukaan ei kuitenkaan ole vetäytynyt palvelusta kokonaan, mutta monet ovat vähentäneet sen käyttöä kestävyysmurrokseen liittyvissä asioissa huomattavasti. Jollakin X :n runsaampi käyttö on lisännyt työhön liittyvää akuutin stressin kokemusta ja keskittymisvaikeuksia ja synnyttänyt negatiivisia tunnereaktioita. Kielteiset tuntemukset liittyvät usein myös siihen, että haastateltujen tutkijoiden käsittelemät aiheet kuten monimuotoisuus, metsien käyttö, ruoantuotanto ja eläinten kohtelu lukeutuvat kiistanalaisiin tutkimusaloihin¹⁸⁵, jolloin niistä esitetyt näkemykset saavat osakseen sosiaalisessa mediassa runsaasti myös täysin asiattomia hyökkäyksiä ja trollausta.

Jos mulla ei olis sellasta maailmanparannushalua, mä tuskin olisin siellä ollenkaan, koska mä huomaan, et se heikentää mun omaa elämänlaatua.

Se [oma sosiaalisen median käyttö] on nyt vähentynyt merkittävästi, mä oon vetäytynyt, en jaksa... Silloin kun Twitter vielä eli hyviä aikoja, se oli mulle tapa levittää tietoa ja mä sain itse siellä tietoa, mut en mä lähteny niihin polttaviin keskusteluihin. - Nyt se on aidosti paljon vähentynyt, johtuen siitä että Twitter on menny sellaseks kun se on menny. - Twitteristä on kadonnut se yleisö, tuntuu että siellä on vaan häiriköitä.

Toinen haastateltava arveli, että keskustelu kestävyysasioista on sosiaalisessa mediassa osittain vääristynyttä ja sävyltään syyllistävä ja keskittyvä väriin asioihin, sellaisiin kulutusvalintoihin, joihin läheskään kaikilla ei ole mahdollisuutta. Tämä synnyttää ulkopuolisuuden tunnetta ja syyllisyyttä, joka puolestaan voi herättää voimakasta tunneperäistä vastustusta koko aihetta kohtaan.

Aika moni tuntuu kärsivän siitä, että ei oo varaa sähköautoihin tai tämmösiin asioihin. mun mielestä se tuntuu hirvittävän hassulta keskustelulta, koska yleensä ne jotka on varakkaita, ne sotkee enemmän. - Moni tuntee siitä syyllisyyttä, se voi olla yks syy siihen vastustukseen, kun kaikki konkretisoituu siihen, että onko sulla käyttöä kahtatoista tonnia aurinkopaneeleihin. - Monelle ne on täysin tavoittamattomissa olevia asioita. Kun meidän yhteiskunnassa pyörii kuitenkin näiden kulutusasioiden ympärillä se keskustelu jatkuvasti esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Onko tää meidän tulehtunut keskustelu osittain siitä syystä. Että ihmiset ei nää mahdollisuutta olla osallisena siinä muutoksessa.

Tässä haastateltava kuvaa jälleen sitä, miten kulutustottumukset ja -mahdollisuudet muovaavat identiteettiä ja määrittävät, mihin ryhmään ihminen kokee kuuluvansa. Sosiaalinen media ei haastateltavien mielestä edistä eri ryhmien välistä vuoropuhelua vaan kärjistää vastakkainasettelua ja vahvistaa omaan sisäryhmään identifioitumista.

Eräs haastateltava näkee sosiaalisen median suurimpana ongelmana, että moderoinnin eli « portinvartijoiden » puuttuminen antaa tilaa sellaisille tahoille,

¹⁸⁵ Rossi 2023; Väliverronen 2019.

joiden tavoitteena on myös kestävyyskysymyksissä ajaa omaa etua kyseenalaisinkin keinoin. Tämä haastaa sivistyksen perustaa, koska disinformaatiota on jatkuvasti paljon tarjolla kaikkialla houkuttelevassa ja vakuuttavassa muodossa.

Mä koen, että sosiaalinen media on huono asia ihmiskunnalle. Ei se oo pelkästään huono, mut mä koen sen uhkana meidän kasvatustyölle ja sivistykselle, että meillä ei oo portinvartijoita. – Meillä ei kaikki koko ajan puhu totta, vaan ajetaan omaa etua ja tahallaan hämmennetään, niin sen takia on huono, että meillä on tällöinen uusi, edelleen se on uusi, vaikka se on ollut jo vuosikymmenen olemassa, vaan kuitenkin, se on ongelma.

Ihmisten medialukutaito ei ole haastateltavan mielestä siis pysynyt sosiaalisen median kehityksen perässä. Jakonen totesi jo vuonna 2017, että monenlaiselle tiedon muokkaamiselle ja manipulaatiolle on aikaisempaa paremmat mahdollisuudet ja välineet, ja kaikenlaiset kirjavat näkemykset ja kannanotot pääsevät esille sensuroimatta ja suoraan¹⁸⁶. Tuon ajan jälkeen informaatioteknologia ja esimerkiksi kuva- ja videomanipulaation keinot ovat kehittyneet vielä entisestään valtavasti harppauksin, ja niitä onkin jo hyödynnetty poliittisessa vaikuttamisessa monin tavoin erityisesti vaalien alla.

Viestipalvelu X :n ohella tärkeänä sosiaalisen median alustana pari haastateltavaa mainitsi myös Instagramin. Esimerkiksi TikTokia ei mainittu, vaikka se on tuoreen tutkimuksen mukaan 13-18-vuotiaiden tärkein uutiskanava Suomessa¹⁸⁷.

Moni haastateltava oli huolestunut ja pahoillaan siitä, millä tavalla sosiaalisen median algoritmit ja moderoinnin puuttuminen vaikuttavat ihmisten ymmärrykseen ja oikean tiedon hahmottamiseen. Toisaalta monet myönsivät sosiaalisen median hyödyt ja mahdollisuudet kertoa omia näkemyksiä, jakaa tutkittua tietoa ja olla yhteydessä kollegoihin, päättäjiin, mediaan ja kansalaisiin.

Nopeatahtiset viestintäympäristön muutokset haastavat myös perinteistä mediaa, jossa samoin nähtiin monia akuutteja ongelmia kestävyyskysymysten käsittelyn ja yhteiskunnallisen keskustelun ja ihmisten ajatteluun ja tunteisiin vaikuttamisen näkökulmasta.

6.3 Perinteisen median draaman haku ja viihteellistyminen

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että sosiaalisen median valtakaudella perinteisellä medialla on tai tulisi olla tärkeä rooli oikeaksi varmistetun tiedon jakajana, yhteiskunnallisen keskustelun herättelijänä ja moniäänisyyden vahvistajana monikriisiin liittyvissä kysymyksissä. Näkemykset siitä, miten media tässä tehtävässä onnistuu, jakautuivat selkeästi. Useimpien mielestä uutisointi ympäristöstä ja

¹⁸⁶ Jakonen 2017, 62.

¹⁸⁷ Uutismedian liiton tutkimus, 1/2024.

luonnosta on lisääntynyt ja säännöllistynyt, mikä koettiin positiiviseksi. Haastateltavat ovat seuranneet median toimintaa pitkältä ajalta, ja he kokevat, että toimittajien asiantuntemus aiheesta on vahvistunut vuosien mittaan. Median toiminnassa on kuitenkin lukuisia, muun muassa mediakentän murroksen tuomia haasteita, jotka vaikuttavat luonto- ja kestävyyskysymysten käsittelyyn.

Kolmen haastateltavan mielestä media onnistuu työssään ilmasto- ja luontoasioiden raportoinnista erittäin hyvin tai vähintäänkin kohtuullisesti. Tutkivaa journalismia arvostettiin erityisesti. Eräs haastateltava mainitsi, että vastuullinen tutkiva journalismi ekologisista kysymyksistä on yhtä lailla arvokasta kuin tieteellinen tutkimus.

Mun mielestä media tekee [luonto- ja kestävyysasioissa] perushyvää, ei se täydellistä oo mutta... sanotaan että se vois olla huomattavasti pahempi.

Sinne [perinteiseen mediaan] mahtuu ehkä yksi asia kerrallaan. Samaan aikaan mulle tulee kotiin paperi-Hesari, arvostan Hesarin pidempiä journalistisia juttuja, ne pistää semmoseen tutkivaan journalismiinkin paukkuja. Ja kun ne tekee sitä journalistin mentaliteetilla, niin se on tosi tärkeätä, sitä tarvitaan.

Myös perinteisen median suhteen ongelmana on ihmisten puutteellinen medialukutaito. Esimerkiksi ruoantuotantoa tai metsätaloutta käsittelevät kolumnit ja mielipidekirjoitukset saatetaan nähdä samanarvoisina ja yhtä totuudellisina teksteinä kuin varsinaiset uutisjutut ja artikkelit näistä aiheista.

Mun mielestä media raportoi tällä hetkellä, Hesari, Yle, Maaseudun Tulevaisuuskin silloin kun on toimituksellinen sisältö, ja tämmöset, niin kyllä ne aika tosi hyvin mun mielestä raportoi [luonto- ja kestävyysasioista]. Mutta sillä varauksella, että toimituksellinen sisältö, koska Maaseudun Tulevaisuudessa on myös tää MTK :n agendajournalismi, jonka takia Maaseudun Tulevaisuus on vaarallinen lehti, koska sitä lukee kansa ikään kuin sanomalehteä huomaamatta sitä, kun ei oo sitä medialukutaitoa välttämättä, että siellä on toimituksetonta sisältöä, joka ei oo journalistin ohjeisiin sitoutuvaa, se on ihan suoraa propagandaa. Kun se sekoitetaan uutisiin jotka on todellisia ja oikeita, niin se on todella haastava media lukea.

Useampi haastateltava nosti Maaseudun Tulevaisuuden esiin lehtenä, jolla olisi mahdollisuus vaikuttaa myönteisesti kestävyysmurroksen etenemiseen niin, että maa- ja metsätaloustuottajien elinkeinot turvataan samalla, kun ilmasto- ja luontokysymykset huomioidaan yhä paremmin. Joiltain osin lehden työhön oltin tyytyväisiä, mutta sen koettiin käyttävän vaikutusvaltaansa myös vähemmän hedelmällisesti ja hidastavan murroksen edistämistä synnyttämällä tarpeettomia vastakkainasetteluja.

Noissa ruokapiireissä ja maatalouspiireissä on pientä pelonsekaista tunnetta, että mitä Maaseudun Tulevaisuus tekee. Se pitää vaan tiettyä diskurssia yllä. ei tue tietynsортista muutosta.

Kaksi haastateltavaa arvioi median toimintaa ympäristö- ja ilmastokysymyksissä hyvin kriittisesti ja yksi melko kriittisesti. Ongelmiksi lueteltiin muun muassa kärjistävät klikkiotsikot ja niiden testaaminen algoritmeilla, juttujen lyhyys myös kompleksisten monikriisikysymysten käsittelyssä, draaman haku aihevalinnoissa, kirjoitustyylissä ja näkökulman valinnassa, sisällön viihteellistyminen ja pinnallistuminen, ihmis- ja yksilönäkökulman haku myös luontoasioissa, kyllästyminen kroonisiin ilmiöihin kuten ilmastonmuutos ja ympäristöasioihin syvällisesti perehtyneiden toimittajien vähyys.

Median toiminnan haasteille monikriisin ongelmien käsittelyssä löytyi myös ymmärrystä: sosiaalinen media, tiedonvälityksen nopeus ja ihmisten mediankäyttötottumukset haastavat toimittajia ja toimituksia.

Media pärjää huonosti. Kyllä Suomessa on aika kamalaa, miten vain muutamien harvojen osaavien ympäristötoimittajien varassa se on... – Mä oon aika pettynyt siihen, mut samaan aikaan on pakko sanoa, että eihän tää oo niille helppo tilanne, kun se on koko ajan kuihtunu se heidän markkina, ja koko ajan isomman siivun vie yritysten omat markkinointikoneistot ja muuta. Kyllä mua pelottaa just se, että isot firmat pystyy maksetulla viestinnällään myllyttään sitä viestiä läpi, koska perinteinen media on niin heikko.

Toimittajat joskus sanoikin sellaisessa tutkijoille suunnatussa tilaisuudessa, et ku tää on tää sama ongelma edelleen, et ku he tarttis jonku uuden kulman jotta he voi kirjoittaa siitä... että ongelma on se, että kyseessä on niinku krooniset ilmiöt. Et silloin se ei oo uutinen ja toimittajien taito löytää niitä uutiskulmia ei ehkä sit oo ympäristöasioiden kohtalla hirveen vahva. Ja kun tietysti tarjolla on niin paljon muuta, joka kilpailee sen kanssa. Siinä monimuotoisuus jää kakkoseksi, jos jossain kaasuputki räjähtää.

Erään haastateltavan mukaan media ei enää vahvista sivistystä entiseen tapaan, vaan ehkä jopa pikemminkin päinvastoin. Muutos median toimintatavoissa ja sen vaikutukset ihmisten käyttäytymiseen on ollut nopeaa, ja tässä sosiaalisella medially on oma osuutensa: ihmiset ovat tottuneet nopeaan rytmiin, ja keskittymiskyky tai -halu ei monella enää riitä pitkien asiatekstien lukemiseen. Haastateltava kaipasi laadukasta mediaa, jossa herätetään harkittua, rauhallista ja tasapainoista yhteiskunnallista keskustelua myös ja erityisesti kestävyys- ja luontoasioista.

Mä oon ollut huolissani siitä, miten median taso on laskenu. – Siellä mietitään, onko jutut myyviä, ja semmonen tasapainonen harkittu juttu ei oo yleensä myyvä. Siks tarvii lietsoa eripuraa, tarvii ottaa sellasi räväköitä näkemyksiä ja semmosella tavalla, missä ei anneta tilaa näkemysten tiedolliselle avaamisella. Silloin näistä kysymyksistä tulee viihdettä, ja se on se, mikä mua huolestuttaa eniten, että media tekee aika vakavista aiheista sensaatiohakuista viihdettä. – Media tyhmistää mun mielestä tällä hetkellä ihmisiä, tekee kysymyksistä pinnallisia ja kadottaa sitä syvyyden mahdollisuutta.

Kuten sosiaalisessa mediassa, haastateltavat tunnistavat myös perinteisessä mediassa trendin, jossa ihmisissä pyritään saamaan aikaan voimakkaita tunnereaktioita. Ne oletettavasti lisäävät ihmisten sitoutumista tiettyyn mediavälineeseen, mikä taas tuo medialle enemmän tuloja. Kuvattu pettyminen ja

turhautuminen median toimintaan voi kertoa samasta kuin turhautuminen poliitikkojen toimintaan. Tutkijoilla olisi runsaasti tietoa ja näkemyksiä kestävyyskysymyksiin liittyvistä ongelmista, mutta pinnallistunut, viihteellistynyt ja draamaa hakeva media ei ehdi tai halua paneutua niihin. Media toivoo tunteita herättäviä, aina uusia käännteitä tuovia tarinoita, samaan tapaan kuin poliitikot haluavat yksinkertaisia, nopeita ja helposti ihmisille « myytäviä » ratkaisuja. Etenevä ilmastonmuutos ja luontokato ja niiden ratkaisut eivät ehkä median näkökulmasta ole konnpleksisuutensa ja näennäisen hitautensa vuoksi aiheita, joihin sen on nykyisessä kilpaillussa viestintämarkkinatilanteessa helppo tarttua, ainakaan sillä tarkkuudella ja ymmärryksellä, jota tutkijat toivovat. Toisaalta osa tutkijoista koki, että kestävyysasioista uutisoiminen ja niiden analysointi on 2000-luvun edetessä parantunut, joten median ja tieteentekijöiden yhteistyö on ollut monelta osin myös hedelmällistä.

6.4 Arjen kuormitus ja kuluttamiseen kannustava lobbaus

Kaiken kaikkiaan haastateltavilla oli runsaasti ymmärrystä siihen, miksi monet ihmiset eivät jaksa miettiä arjessaan ilmastonmuutoksen, luontokadon ja solidaarisuuden kaltaisia asioita. Ne ovat vaikeita, moniselitteisiä ja tuntuvat tavallisella kansalaiselle kaukaisilta. Arjessaan kuormittunut ihminen valitsee ymmärrettävästi helpoimman toimintatavan, koska muutokset ylipäänsä ovat ihmisille vaikeita. Norgaardin kuvaamat kulttuurin mesotason normit¹⁸⁸ eivät edelleenkään ole selkeästi kestävyysmurroksen edellyttämän elämäntavan mukaisia, vaan entisenlainen kuluttaminen on yhä kulttuurisesti hyväksyttyä.

Se on tavallaan hirveen ymmärrettävää, että ihmisellä on arjessaan tosi monia hirmu tärkeältä tuntuivia juttuja. On urakehitystä ja lasten harrastuksia. – On joku urpo naapuri tai lapsi sai koulussa vitosen, tai pitäis saada ylennys töissä. Tavallisen kansalaisen pöydällä vaan on niin paljon siinä omassa arjessa.

Monet haastateltavat arvioivat, että tätä taipumusta hyödyntävät ensisijaisesti omaa etuaan tavoittelevat yhteiskunnalliset toimijat, kuten jotkut yritykset ja poliitikot, jotka uskottelevat ihmisille, että entisenlainen, ilmastolle ja luonnolle tuhoisa elämäntapa voi jatkua. Yritysten markkinointikoneistoilla on käytössään huomattavasti suuremmat rahavirrat kuin esimerkiksi luonnonsuojeluun tai eläinten oikeuksiin keskittyvillä kansalaisjärjestöillä, jolloin jälkimmäiset jäävät väistämättä alakynteen näkyvyydessä.

¹⁸⁸ Norgaard 2006.

On sekä tätä hirveen ymmärrettävää puolta että on myös paljon isoja toimijoita, jotka yrittää lobata sitä läpi. ja totta kai on myös paljon päättäjiä, jotka populistisesti pyrkii pääsemään seuraavissakin vaaleissa läpi sillä, että ne koittaa valheellisesti levittää sen mielikuvan, että ei tarvi tehdä ei tarvi muttaa mitään. – Sitten siellä on kansalainen, joka on uran ja erokriisin ja kaiken sellasen keskellä. Kun se aattelee, että tarviiko mun ahdistua jostain ympäristöasioista, niin siinä se joku Finnairin viesti tai lobbaavan populistipoliitikon viesti, se on tosi helppo kuulla.

Paljon tullaan tavallaan siihen, että me ei toiminta tyhjiössä eikä sellaisessa yhteydessä, että me voitaisiin täysin määrittää ne palikat, mille me altistutaan arkisessa elämässä, tai siis hyvin vähän. – Haaste voi tulla somesta tai markkinayhteiskunnasta tai kaupan hinnoittelupolitiikasta tulevat signaalit tai lähipiirin viestit.

Edellisen sitaatin haastateltava ymmärtää muutoksen tekemisen hitauden ja vaikeuden ja saa lohtua ajatuksesta, että kaikenlaiset elämänmuutokset ovat psykologisesti yhtä lailla hankalia kuin kestävyysvalintoihin liittyvät. Näin on varsinkin silloin, kun yhteiskunnan rakenteet eivät tue muutosta riittävästi.

Se elämän rutinoituminen, ja autopilotilla meneminen, se oikeesti muutoksen tuottaminen on ihmisille vaikee prosessi. Mut se on jostain syystä lohdillista, että ympäristöjuttu ei oo tässä suhteessa mitenkään uniikki ongelma, tai sit mua ahdistais enemmän. Vaikka jos puhutaan niistä terveysteoista, niin kyllä se on hankalaa sielläkin. Se kuvaa just sitä, miten kyse on niin paljon muustakin kuin mitä minä yksilönä hetkellisesti tunnen tai ajattalen tai koen päättäväni, koska sitten ne kaikki yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuriset käytännöt ja opitut tavat ja arjen puitteet, ne sitten määrittää kuitenkin niin paljon sitä, miten mahdollista, hankalaa tai helppoa eri asiat on.

Koska kulutustottumusten ja elintapojen muuttamisen vaikeudelle löytyi laajasti ymmärrystä, haastateltavien vastauksissa yhdenmukaista oli näkemys, että kestävät kulutusvalinnat on saatava poliittisella ohjauksella ja yritysten ja markkinointikoneiston suitsimisella ja vastuuttamisella riittävän helppoiksi ja houkutteleviksi niin, että kestävyysmurros etenee ihmisten arjessa luontevasti: sen täytyisi tapahtua ilman, että yksittäinen kansalainen joutuu ponnistelemaan sen toteuttamiseksi yli voimavarojensa.

Mä pyrin vaikuttamaan yhteiskunnan rakentumiseen niin, että nää muunlaisiset eliöt tulee myöskin huomioiduksi eikä pelkästään nimä, minun perheeni ja lajini.

Tämän laajemman yhteiskunnallisen muutoksen synnyttämisessä tarvitaan haastateltavien mielestä ekososiaalista ja planetaarista sivistystä ja ekologista solidaarisuutta, joita voidaan vahvistaa monin tavoin. Haastatellut tutkijat haluavat ja kokevat merkitykselliseksi olla mukana tämän muutoksen luomisessa. Kuten Wright ja Nyberg toteavat, kestävyysasiantuntijoiden voidaan ajatella olevan yhteiskunnan muutosagentteja. Esimerkiksi yrityksissä kestävyysasioita edistettäessä on huomioitava myös paikalliset ja sosiaaliset emotionologiat eli tavat käsitellä tunteita. Tunteet kuten syyllisyys, pelko, mielihyvä ja tyytyväisyys on otettava olennaisina huomioon muutoksia edistettäessä. Wright ja Nyberg kutsuvat tätä kestävyysasiantuntijoiden roolia termillä emotionology workers, jonka käänös voisi olla

esimerkiksi tunnetyöläiset.¹⁸⁹ Aineiston perusteella syntyy kuva, että haastattelemi tutkija-vaikuttajat ovat ainakin osittain sisäistäneet tämän roolin.

¹⁸⁹ Wright & Nyberg 2012, 1565.

7 KÄSITYKSIÄ EKOSOSIAALISESTA SIVISTYKSESTÄ, EKOLOGISESTA SOLIDAARISUUDESTA JA NIIDEN VAHVISTAMISESTA

Laajin tutkimuskysymykseni koskee sitä, millä tavalla haastateltavat ymmärtävät käsitteet ekososiaalinen sivistys ja ekologinen solidaarisuus, mitä ne tarkoittavat käytännön toiminnassa ja miten niitä voitaisiin edistää. Käsite ekososiaalinen sivistys oli lähes kaikille haastatelluille tuttu, ja sitä pidettiin tärkeänä ja hyödyllisenä kestävyysmurroksen edistämisen näkökulmasta. Ekologinen solidaarisuus ei sen sijaan ollut tullut useimmille vielä vastaan missään, mutta käsitteenä se oli helposti aukeava ja ymmärrettävä. Haastateltavat toivat esiin, että ekososiaalisesti sivistynyt ihminen huomioi ihmiskunnan lisäksi koko planeetan ja sen muut asukkaat.

Ekososiaalinen sivistys on mun mielestä sitä että ihminen ymmärtää olevansa osa luontoa ja pyrkii ottamaan huomioon muut, ja muut tässä ei oo pelkästään muut ihmiset vaan myös muiden elollisten olioiden tarpeet. - Se on sivistystä, että mä ymmärrän, että muillakin on tarpeita kuin minulla ja kanssaihmisillä, muilla eliöillä.

Vastauksissa korostuivat paitsi ihmisten laaja ymmärrys oman toimintansa vaikutuksesta myös konkreettinen toiminta tämän ymmärryksen mukaisesti : ihminen ei voi olla ekososiaalisesti sivistynyt vain teoriassa.

Tässä korostuu se toiminnallisuus, joka minussa on. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen rakentaa itselleen tavan olla kontaktissa luonnon kanssa, ihan fyysisessä kontaktissa. - Mulle sivistys ei oo vaan kirjanoppimista, vaan sen pitäis olla hands on... Ekososiaalinen sivistys on mulle viisasta toimintaa yhdessä luonnon kanssa.

Muutama haastateltava nosti esille näkemyksen, että ekososiaalisen sivistyksen avulla voidaan häivyttää kulttuurin nykyistä yksilökeskeisyyttä ja välittömien mielitekojen tyydyttämiseen tähtäävää itsekkyyttä. Silloin ihminen ei ole hetkellisten mielihalujen vietävissä, vaan pystyy ajattelemaan kulutusvalintojaan laajemmassa perspektiivissä ja kauaskantoisesti.

Mä näen, et se sivistys on sitä, että pystytään se oma, tavallaan ensimmäinen reaktio blokkamaan sen ajattelun kautta, että hetkinen, että sen sijasta mä syön ite tuon kakun mä annan sen niille, jotka tarvitsevat sitä enemmän, vaikka itekin tekis mieli.

Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen ei haastateltavien mielestä pohdi valintojaan yksilönäkökulmasta ja sitä kautta niitä vähätellen, vaan kestävästi toimiminen on itsestään selvä tapa elää. Eräs haastateltava näkee, että ekososiaalisen sivistyksen vahvistaminen poistaa ikuisuuskysymyksen siitä, onko yksittäisten ihmisten teoilla merkitystä ilmastonäkökulmasta vai eikö ole. Jos jokin asia kuuluu sivistykseen, se on itsestään selvää eikä jotain, mitä tarvitsee erikseen perustella itselleen tai muille.

Se, että ottaa ympäristöasian ja ympäristötietoisuuden osaksi perussivistystä. Siksi ehkä toi sivistyksen käsite on mun mielestä tosi tärkeä ja lupaava, että varsinkin esimerkiksi ilmastokeskustelussa meillä on ikuisuusaihe se, että mitä väliä yksilöiden teoilla on, ellei yksilö mene itse johonkin tosi aktiiviseen vaikuttamistehtävään. Mutta sivistykseen liittyvät asiat ja sivistyneen ihmisen käyttäytymiseen liittyvät asiat, niin nehan ei oo sellasia, missä tehdään tällasta laskelmointia. Vaan kyse on mun nähdäkseni silloin siitä, että ei kukaan sivistynyt ihminen nyt niin tee. Silloin tavallaan se kysymys menee taustalle, että onko sillä nyt niin merkitystä, tekeekö se yks ihminen niin vai eikö tee.

Haastateltavan mielestä vahva ekososiaalinen sivistys voisi tehdä tiettyistä kestävästä elämäntapavalinnoista automatisoituja niin, että ihmisen ei tarvitse enää pohtia eri vaihtoehtojen välillä tunnepohjalta. Sivistys juurruttaisi kestävät valinnat arkeen, sen sijaan että nyt niiden miettiminen on monen mielestä kuormittavaa eikä valintoja nähdä tarpeeksi merkityksellisinä. Haastateltava nostaa esimerkiksi halvat lentotarjoukset: ekososiaalisesti riittävän sivistynyt ihminen ei tarttuisi tarjoukseen lentää parin päivän lomalle Pariisiin. Tässä kyse on siis siitä, että ekososiaalisen sivistyksen mukaisesta ajattelusta on tullut kulttuurin mesotason normi.

Solidaarisuusnäkökulma oli tutkijoiden vastauksissa vahvasti läsnä. Haastateltavat toivat monipuolisesti esiin, että kestävyysmurroksen on oltava oikeudenmukainen kaikille.

Mä ajattelen, että se on tapoja elää ja muuttaa tätä yhteiskuntaa niin, että me etittäis sitä ekologista kestävyyttä jollain tavalla sosiaalisesti kestäville ja oikeudenmukaisilla tavoilla. Pyrittäis tekemään kestävyysmurrosta niin, että se olis kaikille oikeudenmukaista. Kun m sanon kaikille, mulle se tarkoittaa oikeesti kaikille. – Mun mielestä ekososiaalisesti sivistynyt ihminen pystyy ajattelemaan tekojensa ja valintojensa vaikutuksia luontoon sekä paikallisesti että globaalisti ja sosiaalisia vaikutuksia sekä paikallisesti että globaalisesti että tulevaisuudessa.

Koska ekososiaalisen sivistyksen mukaisessa ajattelussa ihminen on osa luontoa, kestävyysmurrokseen liittyvät kysymykset koskettavat aina myös ihmisiä. Haastateltava toi esiin, että ratkaisemattomat ympäristöongelmat aiheuttavat myös ihmisille epätasa-arvoa ja muita vaikeuksia, ja ekososiaalisesti sivistynyt ihminen tiedostaa tämän monipuolisesti ja syvällisesti.

Hän [ekososiaalisesti sivistynyt ihminen] ymmärtää, että luontokysymykset ja eläinkysymykset liittyy aina siihen, miten me kohdellaan muita ihmisiä, näitä asioita ei voi erottaa toisistaan.... Hän hankkii sitä tietoa ja hän pyrkii puhumaan toisille ihmisille sillä tavalla, joka huomioi heidän lähtökohtansa. – Siihen liittyy se tiedollinen pääoma, et on jotain uutta kerrottavaa luonnosta ja eläimistä ja haluaa omaksua uutta tietoa mutta ymmärtää sein tiedon yhteyden myös ihmispolitiisiin kysymyksiin ja oikeudenmukaisuuteen, ja haluaa ottaa huomioon köyhien maiden kysymykset ja ihmisten väliset eriarvoisuudet Suomessa ja sen, että miten vaikkapa luontokadon aiheuttaminen voi nivoutua osaksi ihmispoliittisia epäoikeudenmukaisuuksia. Sit se pyrkimys siihen, että koetetaan sekä itseä että muita eettisesti kultivoida tällä saralla, pyrkii paremmaksi ihmiseksi yhdessä.

Toinen haastateltava korosti myös ekososiaalisen sivistyksen merkitystä systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon aiheuttamat ongelmat ovat yhteiskunnallisia ja yhteisiä, jolloin niiden ratkaisujenkin täytyy tieteenkin olla sitä.

Ehkä se ekososiaalinen sivistys purkaa myös tätä [yksilökeskeisyyttä], koska ne ongelmat mitä meillä on edessä niin ne on jaettuja ja ne ei oo yksistään yksilön pään sisäisiä vaan ne tapahtuu ihmisten välisissä suhteissa. Ja sitä kautta jos me halutaan muuttaa asioita niin se ei riitä mitä minä valitsen vaan meidän täytyy muuttaa tätä yhteiskuntaa, ottaa se jo kasvatuksessa huomioon, se, mitä me opetetaan meidän lapsille ihmisistä, luonnosta ja eläimistä.

Kuten Salonen¹⁹⁰ korostaa, ekososiaalinen sivistys palautuu ajatukseen siitä, mitä on aidosti hyvä elämä, mitä siihen tarvitaan. Tämän käsityksen muokkaamisessa eräs haastateltava näkee paljon työtä – myös omalla kohdallaan.

Meidän pitäis nähdä hyvinvointi paljon kohtuullisempana, kohtuuden kautta. Se hyvinvointi, sillä pystyy pääsemään ihmisen tasolle. Millainen on hyvä elämä, miten ihminen meidän maailmassa rakentaa hyvää elämää. Vähän vähempikin riittäis. Siinä on tällä kansalla aika paljon tekemistä, että vähempikin riittäis. Mukaan lukien minä ite.

Kysynystä ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden vahvistamisen konkreettisista keinoista tutkijat pitivät ensin vaikeana. Lyhyen pohdinnan jälkeen he osasivat kuitenkin nimetä tähän lukuisia tapoja. Monissa niissä on kyse nimenomaan ihmisten tunteisiin vaikuttamisesta, koska myös haastateltavat ovat yksimielisiä, että pelkkä tiedon lisääminen ei toimi.

7.1 Kieli ja viestintä muokkaavat ajattelua

Useat tutkijat nostivat monella tapaa esille se, että tiedon välittämisen lisäksi on tärkeää ja olennaista se, miten ja millaiseen sävyyn asioista puhutaan. Monet vierastivat tällä hetkellä tiettyjä käytössä olevia kärjekkäitä puhetapoja. Heidän mielestään negatiiviset ja paniikkia lietsovat viestintätavat vieraannuttavat ihmisiä ja saavat aikaan välinpitämättömyyttä ja vastareaktioita. Tutkijat kaipasivat enemmän

¹⁹⁰ esim. Salonen 2013.

viestimistä ratkaisuista ja siitä edistyksestä, jota kestävyysasioissa on jo tapahtunut ja koko ajan tapahtuu eri puolilla maailmaa. Samaan aikaan monen mielestä viestintä on myös liian kliinistä eikä puhuttele ihmisten tunteita riittävästi.

Mä korostaisin kielen roolia. – Kielihän luo meidän todellisuutta ja vaikuttaa myös todella paljon niihin tunteisiin. Ja sen tärkeyden ymmärtäminen on mun mielestä välttämätön osa myös luonto- ja eläinmyönteistä ajattelua. Me huomataan, miten sanavalinnat vaikuttaa meidän arvoihin ja miten tapa puhua, yleiset mediaotsikot tai lauseenparret, miten ne vaikuttaa meidän oletuksiin ja arvoihin ja maailmankuvaan.

Kielen tasolla kyse on siis asioiden kehystämisestä ja narratiivien rakentamisesta. Yksittäisillä sanavalinnoillakin voi olla hyvin suuri merkitys, jos ne vakiintuvat yleiseen kielenkäyttöön ja luovat todellisuutta konstruoivia mielikuvia.

7.1.1 Alarmistisesta kriisiviestinnästä ratkaisujen, hyvän elämän ja hyvinvoinnin korostamiseen

Kysyin tutkijoilta, millaisia ilmauksia he itse suosivat puhuessaan kestävyys-, luonto- ja eläinoikeusasioista. Kukaan tutkijoista ei halunnut käyttää ainakaan kovin usein kriisi- tai kiirekieltä. Heidän mukaansa alarmistinen kielenkäyttö lamaannuttaa ihmisiä ja saa aikaan vetäytymistä tai passivoitumista. Tiheästi käytettynä kriisin käsite menettää merkityksensä ja tehonsa.

Ilmastokriisi ja ekologinen kriisi on sellasia, mitä mä jonkin verran käytän... en oo suuri fani, en oo tunkemassa niitä kaikkialle. Ja ilmastohätätila-termiä en missään nimessä käytä. Kriisipuheessa on se ongelma tai iso riski, että kriisin käsite normalisoituu. Jos me ei kriiseillekään tehdä mitään, niin mille me sitten tehdään?

Mä ehkä vältän käyttämästä sanaa kriisi. Mä koen et se on vähän niin kuin alarmistista, sillä sanavalinnalla pyritään vaikuttamaan hälyttävästi. Eli en käytä paljon kriisikieltä. Enkä myöskään kiirekieltä. Koska mä koen, että kiireen tunnetta pitää välttää aktiivisesti, niin silloin on koko ajan rauhallinen olo eikä kiire ollenkaan mihinkään, vaikka olis kuinka paljon tekemistä. Siks mä en puhu kriiseihin vastaamisesta kiireen kautta, että nyt on kiire, ainakaan kovin usein.

Kaikkiaan ilmastoasioista viestitään monen tutkijan mielestä liian negatiivisesti. Esimerkiksi ruokavaliomuutoksen yhteydessä puhutaan luopumisesta, kun voitaisiin puhua vaihtamisesta. Puhuminen muutoksesta synnyttää ihmisessä usein kielteisiä tunteita, psykologista vastustusta eli muutosvastarinaa.

Tää luopumispuhe linkkaa mulla konservatismiin, siihen, että nyt on hyvä, ei vaan muuteta mitään -tyyppiseen ajatteluun. Se ei oo vaan se luopuminen vaan ylipäänsä muutos. Mikä tahansa muutos kuulostaa konservatiivisesta ihmisestä heti kamalalta. Eihän siis esimerkiksi ruokavaliomuutos, eihän se tarkoita että luovutaan jostain vaan muutetaan vaan sitä mitä syödään. Mä syön ihan yhtä paljon niitä ravintoaineita ja energiaa, eli en luovu niistä yhtään! Mä vaan otan sen eri asioista.

Myös Pihkala muistuttaa, että toiminta ympäristön hyväksi ei tarkoita automaattisesti luopumista, vaan pikemminkin saamista. Moni kokee saavansa

kestävästä elämästä enemmän iloa.¹⁹¹ Yhden maapallon rajoihin mahtuva elämäntapa voi olla monin tavoin syvempää, rikkaampaa ja onnellisempaa kuin hedonistisiin nautintoihin ja kuluttamiseen perustuva¹⁹². Tätä näkökulmaa monet haastateltavatkin haluaisivat saada enemmän esille esimerkiksi mediassa.

Haastateltavat kaipasivat esimerkiksi median viestintään lisää ratkaisuisia kertomista. Useampi kertoi, että jos he saisivat itse luoda prime time -tv-ohjelman, se keskittyisi ratkaisuihin. Näitä voisi kertoa kilpailujen tai tarinoiden muodossa eli rakentaa positiivisesti päättyviä narratiiveja.

Diili-ohjelmasta jos näkis sellaisen version, että niiden tarviskin niinku ympäristötoimia myydä yrityksille ja saada aikaan ympäristötoimia, niin se olis aika herkullista. Ratkasuja ja hyviä malleja, semmoseen muotoon puettuna, mikä sattuu kekiertoyleisöä puhuttelemaan. - Kyl mä varmaan koettasin tuoda niitä ratkasuesimerkkejä. Musta se on yllättävää, miten vähän kerrotaan sellasista ratkaisuisista, mitä löydetään ja vaikka Suomen kunnissa ja kaupungeissa kehitetään.

Mä haluaisin kertoa niitä hyviä ja onnistuneita tarinoita, missä on pystytty yhdessä ratkasemaan jotakin. Vaikka Bangladeshissa johonki tulvaongelmaan. - Mä tekisin semmosesta, missä on yhteisesti onnistuttu löytämään ilmastomuutokseen ratkaisuja eri puolilla maailmaa. Mä tekisin siitä semmosen sarjan, missä ne tuo erilaisia juttuja esille. Ja Suomesta siihen tulis Nurmeksesta joukko viljelijöitä, jotka keksi, mitä teheä heidän turvepelloillensa. Ja niiden päälle ois joku mielenkiintoisten erilaisten näkökulmien keskustelu päälle.

Eräs haastateltava tunnistaa, kuinka tieteellinen viestintä on kansalaisille etäistä eikä tavoita läheskään kaikkia ryhmiä. Hän näkee yhdeksi keinoksi huumorin, jota hän kertoi itsekin joskus käyttävänsä. Huumorin keinoin kehystämällä voisi tavoittaa vaikkapa metsänomistajia.

Silleen ujosti nyrjähtäneillä lähestymistavoilla vois käsitellä aiheita hyvin konkreettisin esimerkein. Et sillain vähän niinku retoriikalla, puolihumoristisesti, puoli-ilkeesti... Mä voisin hyvin kuvitella, että olis vähän semmonen savolaistyyppinen ukko väentämässä pakinatyyppistä, puffeja ympäristöasioista. - Silleen niinku kevyellä tatsilla mennään syvälliseen selitykseen siitä, miksi se puitten hakkaaminen ei ole viisain ratkaisu. - Semmosta kun pystys pyörittään vähän humoristisella, kevyellä tatsilla, että ei mennä siihen tiedejynkkään.

Toinen haastateltava kertoi itse olevansa viestinnässään reaktiivinen ja tarttuvansa havaitsemiinsa epäkohtiin. Hänkin oli sitä mieltä, että on tärkeää viestiä siitä, kuinka vähäpäästöinen elämä voi olla vähintään yhtä hyvää ja jopa parempaa kuin paljon kuluttava. Hän arvostaa niitä somevaikuttajia, jotka viestivät tätä ja toteuttaa positiivista viestintätapaa joskus itsekin.

Esimerkiksi sieniäikaan mä näytän, miten ihanaa on et mä tästä lähimetsästä haen näitä sieniä, ja tää on vaan parasta ikinä. Ja sit mä oon koettanut kertoa, kuinka monta kiloa ruokaa tästä tulee ja rahaa säästyy ja ilman päästöjä ja samalla kivaa elämää. Mutta en mä pysty siihen ihan kaikessa. Mutta silläkin on ehtottomasti paikkansa varsinkin kansalaisten suhteen ja

¹⁹¹ Pihkala 2017, 189.

¹⁹² vrt. Salonen & Joutsenvirta 2020.

varsinkin nuorille. Kyllähän nuorilla pitää olla edessään sellasia unelmia ja kaunis ihana maailma, varsinkin tässä ajassa, missä ne elää, sellasessa instagram...

Koska kieli ei vain heijasta todellisuutta vaan kielelliset valinnat aktiivisesti luovat merkityksiä ja muovaavat ajattelua, monet haastateltavat toivat esille, että uudessa tilanteessa tarvitaan myös kokonaan uudenlaista kieltä, uusia käsitteitä ja tarinoita.

7.1.2 Uudet käsitteet ja täsmälliset ilmaisut

Monet haastateltavat tunnistivat erilaisten nykyisin käytössä olevien kestävyyskysymyksiin liittyvien käsitteiden ongelmallisuuden. Niitä ymmärretään väärin joko tahallaan tai tahattomasti. Ilmaisut voivat olla myös niin kankeita ja kapulakielisiä, että niitä ei ymmärretä ollenkaan tai ne eivät puhuttele ihmisiä lainkaan vaan vieraannuttavat heitä ekologisista kysymyksistä. Tällaisiksi hankaliksi ja jatkuvaa avaamista ja selittämistä vaativiksi käsitteiksi mainittiin muun muassa hiilinielu, hiilivarasto, luontokato, monimuotoisuuskato ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen.

Täsmällinen ja vaikuttava viestintä vaatii osittain myös kielen uudistamista ja terävöittämistä. Useampi haastateltava toi esiin sen, kuinka Jyväskylän yliopiston Wisdom-yhteisössä on luotu käsite planetaarinen hyvinvointi, ja tutkijat toivoisivat sen leviävän laajempaan käyttöön. Silloin puhuttaisiin kaikkien ihmisten ja ekososiaalisen sivistysihanteen mukaisesti koko elollisen planeetan hyvinvoinnin vahvistamisesta. Taustalla voi havaita ajatuksen siitä, että myönteiset ilmaukset synnyttävät ihmisissä myönteisiä tunnereaktioita, jolloin ehdotukset ovat helpommin lähestyttäviä.

Mä oon alkanut nykyään jonkin verran puhua planetaarisesta hyvinvoinnista, en ala sitä käsitteenä määrittelemään vaan jätän tulkintatilan ihmisille, mutta just sellaset sanat, jotka laajentaa hxyvinvoinnin helposti mieleen tulevaa ajattelukehää, ne on mulle tärkeitä. - Puhun vaikka planetaarisen hyvinvoinnin edistämisestä enkä ekologisen kriisin estämisestä, vaikka kyseessä on periaatteessa sama asia. - Viimeksi kun puhuin ruokamurroksesta ihan sellasella geneeriselle isolle yleisölle, niin mä huomasin, että kehitin siinä ilmasun, että siirryttäis syömään sillä tavalla mikä olis hyväksi sekä ihmiselle että planeetalle.

Planetaarinen hyvinvointi on meidän itse kehittämä täällä ja se on hirveen hyvä ja kuvaava, mut se on vielä huonosti tunnettu. Mä toivoisin, että se lähtis lentoon, sillä vois kuvata ihmisen ja luonnon yhtäeikaista hyvinvointia, miten me voidaan elää sellasilla tavoilla, että pallo ja se muukin elämä sen kestää.

Tutkijoilla on tässä siis edellisen luvun mukainen toive myönteisemmästä, ratkaisu- ja hyvinvointikeskeisestä viestinnästä, joka ei aiheuta ihmisissä kielteisiä affekteja ja siten karkota heitä kestävyysasioiden piiristä ja rajaa niitä jonkin sisäryhmän asioiksi.

Kun halutaan saada ihmiset ymmärtämään asioiden syy- ja seuraussuhteet, on erään haastateltavan mukaan tärkeää ilmaista, mikä tai kuka on

saanut aikaan luonnon monimuotoisuuden heikentymisen. Asiat eivät tapahdu itsestään, vaan takana on aktiivinen toimija, ihminen.

Luonto ei oo heikentynyt vaan luontoa on heikennetty. – Kun meillä on taipumus puhua passiivissa asioista, että luonto on heikentynyt tai luonto on roskaantunut, niin ei se luonto ole itsestään roskaantunut, vaan se on roskattu, eli sen on joku tehnyt. Ja vaikka mä en syyllistä ketään, niin syyllinen on olemassa. Kun me sanotaan, että on roskaantunut, niin silloin ei ole tekijää. Mut kun me sanotaan, että on roskattu, niin silloin on tekijä, vaikka sitä ei osoitetaakaan sormella, että kuka se oli. Ihminenhan se oli.

Erään haastateltavan mukaan ihmisen, muun luonnon ja eläinten välisen yhteyden ymmärtäminen vaatii uudenlaista kieltä, uusia ilmauksia ja käsitteitä. Ihmisen ja muun luonnon välinen suhde ei voi perustua vain siihen, että etsitään samankaltaisuuksia ja inhimillistetään eläimet ja luonto. Toisaalta vallalla on puhetapa, joka toiseuttaa muut eliöt. Uudenlaisen kielen täytyisi oikeuttaa olemisen moninaisuutta ja rikkautta ilman, että sitä peilataan ihmistä ja ihmisenä olemista vasten.

Me usein lähestytään näitä kysymyksiä etsien jotain samankaltaisuutta tai yhteyttä. Mutta luontohan on monella tapaa hyvin ei-inhimillinen ja eläinkunta on hyvin ei-inhimillinen, monessa mielessä. Ja siellä on sellaista käsittämättömyyttä ja omituisuutta, mikä ei meille ehkä koskaan tuu avautumaan. – Täytyis huomata sekä niitä samankaltaisuuksia aetta niitä valtavia erilaisuuksia ja tunnistaa olemisen rikkaus kielellisesti niin, että ei olis sellanen dualistinen ajatus siitä että kaikki on joko hyvin kaukaisia ja erilaisia tai ne on täysin samanlaisia, vaan on lukematon määrä erilaisuuksia, joissa on kuitenkin myös samankaltaisuuksia meidän kanssa. Tää on sellanen ontologinen viidakko, jonka hahmottamiseen me tarvittais todella paljon rikkaampaa kieltä.

Tämä haastateltavan kuvaus ”olemisen rikkaudesta” on lähellä Ahmedin kuvausta ihmetyksestä. Siinä maailmaa tarkastellaan ikään kuin nähtäisiin se ensimmäistä kertaa, jonakin epätavallisena ja uutena, joka ei ole lainkaan itsestään selvää. Ahmed kutsuu sitä feministisen politiikan yhteydessä affektiiviseksi avautumiseksi maailmalle.¹⁹³

Uusi kieli ja uudet ilmaisutavat voisivat murtaa Värin kuvaamaa dualistista maailmakuvaa, jossa luontosuhde on antroposentrinen eli ihmiskeskeinen. Siinä maailma nähdään ihmisen resurssivarastona, jonka arvo perustuu luonnosta saatavaan hyötyyn. Maailmankuva on teknologinen ja johtaa vääristyneeseen luontosuhteeseen, ja sen muuntamiseksi ekologisesti kestäväksi ei riitä vain usko valistukseen ja kestävä kehityksen tavoitteluun.¹⁹⁴

Eräs haastateltava nostaa esille termin « luontopalvelut ». Se on hänen mukansa esimerkki kielenkäytöstä, joka kuvastaa juuri tätä vääristynyttä luontosuhdetta. Esimerkki havainnollistaa myös Joutsenvirran ja Salosen esittelemää

¹⁹³ Ahmed 2018, 235-237.

¹⁹⁴ Väri 2018, 14-15.

kaksijakoista ajattelutapaa, jossa inhimillinen ja ei-inhimillinen elämä jaotellaan eri lohkoihin. Siinä luonto nähdään välineenä ihmisen hyvän elämän saavuttamiseksi.¹⁹⁵

Jos mä annan yhden esimerkin siitä, miten nykyinen sanasto on usein haitallista ja hyvin ihmiskeskeistä ja hyvin markkinataloushenkistä, niin luontopalvelut on mulle sellanen sanakauhistus. Et myös luonnosta tehdään sellanen asia, joka on täällä palvellakseen ihmistä, ja josta pitää löytää joku semmonen ekonominen hyöty lopulta, joku semmonen taloudellinen ulottuvuus. – Se mua pelottaa, että myös ympäristöfilosofiseen ja tiedostavaan keskusteluun otetaan sellasia termejä, jotka vaan toisintaa voimakasta ihmiskeskeisyyttä. Ja siksi me tarvitaan uutta kieltä.

7.2 Taide ja uudet tarinat ajattelun nyrjäyttäjinä

Muutamit haastateltavat toivat itse esille taiteen roolin ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden vahvistamisessa. Joiltakin sitä kysyttiin suoraan. Vastaukset olivat hyvin yhteneviä. Kaikkien mielestä taiteen keinoin voidaan löytää uusia näkökulmia ja saada ihmiset ajattelemaan uudenlaisesti, « toisin ».

Mä koen usein, et se taiteen kieli on paras tässä kohtaa.

Taide « nyrjäyttää » ajattelua tavalla, joka on muuten ehkä mahdoton saada aikaan. Kuten todettua, pelkästään tiedon jakaminen ei riitä, vaan on vaikutettava myös ihmisten tunteisiin, ja siihen juuri taide pystyy.

Esimerkiksi kirjallisuudessa dystopiat on mun mielestä hirveen hyvä osa, ja kulttuurissa ja taiteessa. Siellä niiden kautta ihmiset pääsee käsittelemään sitä asiaa ihan eri kulmasta. Siinä mielessä meillä on täällä Suomessakin näitä tosi hyviä, jotka on tehneet ekologisia dystopioita, kirjailijoita, joilla on mun mielestä iso jälki.

Monet tutkija-vaikuttajat toivovat, että taiteilijat ottaisivat omasta positiostaan käsin vielä enemmän osaa ympäristökysymyksiä käsittelevään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Jotkut olivat valmiita taiteen ja tieteen yhteistyöhön, ja joku oli sitä jo konkreettisesti tehnytkin.

Se [kulttuuriväki] on se porukka, jonka kanssa haluais jatkossa tehdä enemmän asioita. Se on just sitä ajattelun niksauttamista, vähän toisin näkemistä. Taide on siinä parhaimmillaan.

Taiteilijoilla on niin valtava se näkemys, että jos ne haluaa, ne pystyy tekemään. – Mä pidän sitä tosi tärkeänä, mä näen, että siinä on tosi paljon tilaa kasvaa siinä taiteen roolissa.

Yksi tutkijoista kertoi tunnistavansa itsessään taipumuksen haluta välineellistää taide vaikuttamistyöhön. Eräs haastateltava puolestaan ilmaisi

¹⁹⁵ Joutsenvirta & Salonen 2020, 42-43.

pettymyksensä siihen, miten vähän taiteilijat ovat ottaneet kantaa ekologisiin kysymyksiin, vaikka heillä olisi näkyvyyttä ja monia mahdollisuuksia. Taiteilijat saattavat myös toimia ristiriitaisesti niin, että vaikka he ilmaisevat taiteessaan huolta luonnosta ja ilmastosta, samaan aikaan he ovat mainoskasvoina kampanjoissa, jotka kannustavat jatkamaan ylikuluttamista ja luonnolle tuhoisia elämäntapoja.

Taide on ollut mulle vaikeaa siksi, että mä olin pitkään aika pettynyt siihen, kuinka vähän taiteilijat ottaa roolia tässä. – Taide on ollut mulle silleen vaikeaa, et on noita ton tason tyyppisiä, jotka kuitenkin silleen myy itensä tommoseen. – Se on ollut mulle pitkään, mä oon ollut tosi pettynyt taiteilijoihin, miksi näin vähän, miksi näin harvat.

Taide voi parin vastaajan mielestä parhaimmillaan saada ihmisen näkemään asioita toisin, muiden elollisten olentojen näkökulmasta. Silloin ihmisessä kenties vahvistuu tuntemus siitä, että hän on itse osa luontoa ja eläinkuntaa, mikä puolestaan vahvistaa ekologista solidaarisuutta. Värrin mukaan on jopa maapallon elämän jatkumisen kannalta välttämätöntä, että perimmäiset käsitykset inhimillisen ja ei-inhimillisen luonnon suhteesta ajatellaan uusiksi¹⁹⁶. Juuri tässä taiteen rooli voi olla ratkaisevan tärkeä myös haastateltavien mielestä. Eräs haastateltava toivoo tähän uudenlaista kehystystä, uutta tarinaa.

Semmonen maailmankuvan muutos ja samalla ihmiskuvan muutos olis hirmu tärkeitä. Siihen tarvitaan kaikkia. Siihen tarvitaan kulttuurisia voimia, taidetta, meillä olis elokuvia ja kirjoja ja ihan populaari-tv-sarjoja, mitä ikinä, missä kerrottaisiin ihmisen ja planeetan tarina toisin. Ei niin, että keskitytään aina vaan ihmiseen ja ihmisen draamaan tässä elämässä, mikä on se hirveen yleinen malli, vaan tuoda sellasta holistisempaa näkökulmaa maailmasta mukaan kulttuurin tuotteisiin. Sitä mä ite kaipaan kovasti. – Jotta me pitkällä aikavälillä pystytään muuttumaan, meidän käsitys omasta lajista ja itsestä ja suhteesta luontoon ja eläimiin on muututtava radikaalisti. Ja se vaatii myös sitä, että meillä on uudenlaista kulttuuria, missä tarjotaan uusi kertomus ihmisestä ja luonnosta ja eläinkunnasta.

Toinen haastateltava toivoo, että luonnosta puhuttaessa nostettaisiin enemmän esille sieltä löytyvän toiseuden luomaa iloa. Tähän nykyiset audiovisuaaliset viestintävälineet antavat paljon mahdollisuuksia.

Tammisaarella avattiin uusi museo, jossa oli aivan mahtava näyttely. Siinä oli teemana ihmisen ja luonnon välinen suhde. Se toi sitä todella voimaannuttavasti ja virkistävästi, että kattokaa mikä hieno, mitä kaikkea hienoo luonnosta löytyy. Sellasta variaatiota, sellasta niinku räjäyttävää. Siellä oli esimerkiksi sellanen ääni-valoteos, joka yritti miettiä, miten mehiläinen näkee ja kokee sen, kun se hakee mettänsä. Se oli riemua ! Mitä kaikkea riemua luonnosta ja ympäristöstä löytyy.

Näiden kuvatun kaltaisten tarinoiden ja « toisin näkemisen » voi ajatella suoraan vahvistavan ihmisten empatiaa ja tunnetta kuulumisesta luontoon. Kaikkiaan haastateltavien käsitykset taiteen roolista ekososiaalisen sivistyksen vahvistamisessa myötäilevät Salosen ajatusta moraalisen mielikuvituksen kehittymisestä. Se herättelee

¹⁹⁶ Värrin 2018, 12.

eettistä huolenpitoa, koska sen kautta ihminen pystyy kokemaan maailmaa myös muiden näkökulmasta.¹⁹⁷ Taiteen merkitystä vaikuttamisessa sekä myönteisessä että kielteisessä mielessä on jo tutkittu paljon. Sen avulla voitaisiin vahvistaa planetaarista ajattelua: se voisi olla saada aikaan kaivattua kulttuurista transformaatiota. Taiteen avulla voidaan luoda ihmiselämään merkityksellisyyttä konsumerismin sijaan, ja kestävästi toteutettuna se voi olla tärkeä osa uutta, vähemmän kuluttavaa ja saastuttavaa taloutta.¹⁹⁸

Tutkijoiden näkemykset taiteen suuresta ja yhä kasvavaksi toivotusta roolista kytkeytyvät monen tutkijan joko ääneen lausuttuun tai rivien välistä tulkittavaan missioon. He haluavat itse tehdä kaikkensa kestävyysmurroksen edistämiseksi, ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, luontokadon pysäyttämiseksi ja eläinten oikeuksien parantamiseksi ja toivovat tähän samaan työhön mukaan ihmisiä kaikilta yhteiskunnan osa-alueilta. Taide on tässä erityisen merkittävä, koska se puhuttelee suoraan ihmisten tunteita. Sen keinot ovat toisenlaiset kuin tieteellä, ja näiden kahden alueen yhteistyö voisi saada aikaan ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden vahvistumista. Kuten Halme ja Tuittila toteavat, tieteen ja taiteen välinen yhteistyö on yksi niistä keinoista, joilla viheliäisiä ongelmia voitaisiin ratkaista, ja sen mahdollisuuksista on keskusteltu eri tahoilla¹⁹⁹.

7.3 Tutkijat mukaan vaikuttamaan

Haastattelemani tutkijat ovat, kuten edellä on kuvattu, tutkimus- ja opetustyönsä ohella mukana yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa monin tavoin ja näkevät sen yhdeksi tärkeäksi perustehtäväkseen. Tieteellä ja tutkimuksella ja siitä kertomisella voisi monen mielestä olla vieläkin suurempi rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa. Myös tieteen tehtävänä on tuoda uusia näkökulmia ja saada näkemään asioita toisin. Eräs haastateltava korostaa tässä tieteelliselle ajattelulle ominaista kriittistä tarkastelutapaa.

Näkisin, et se tutkijan rooli on osallistua ongelmanmäärittelyyn, et se voi tuoda uusia tapoja katsella maailmaa, mut et se pystyy myös kriittisesti arvioimaan meidän tekoja, ollaanko oikeilla raiteilla, ja tuoda niitä esiin, että voidaan taas määritellä ongelma...

Haastateltavat pohtivat tämän työn kysymyksenasettelujen pohjalta tunteiden osuutta omassa työssään ja yleensä tietentekijöiden viestinnässä. Heidän mukaansa tutkijoiden ei pitäisi pelätä liikaa tunteiden mukaan tuomista, koska ne

¹⁹⁷ Salonen 2015, 5.

¹⁹⁸ Koistinen ym. 2024, 233. 241

¹⁹⁹ Halme & Tuittila 2024.

ovat olennainen ja väistämätön osa ihmisenä olemista. Mikäli tiede on liian kliinistä ja etääntynyt ihmisistä, sillä ei ole laajempaa vaikutusta yhteiskuntaan, etenkin tässä ajassa, kun ihmisiin pyritään vaikuttamaan mitä moninaisimmin keinoin.

Mä pidän tieteen yhtenä ongelmana sitä, että tieteen popularisoinnissa tää [tunteiden herättäminen] unohtuu koko ajan. Mä välillä kauhulla katson, miten tutkijat kommunikoi työstään, niin pedantteja ja kliinisiä ne lausee, ne ei millään tapaa kutsu ihmistä lukemaan lisää eikä ne herätä kiinnostavuutta. Ja ne ei nimenomaan herätä tunteita. Jos puhutaan vaikka luontokadosta, siitakin saatetaan puhua tilastoilla ja käyttäen tieteellisiä termejä, jotka ei millään avaudu, ja se tunnereaktio kuulujassa jää täysin puuttumaan.

Eräs haastateltava kuvasi, kuinka koulutuksessa oli kasvatettu « tunteettomuuteen »: työssä ja varsinkaan julkisissa esiintymisissä täytyisi osata erotella ja jättää sivuun omat tunteet. Tästä hän on itse halunnut oppia pois ja kokenut sen monin tavoin hyväksi toimintatavaksi.

Mä koen että se on valetta, ei me voida tietenkään erottaa niitä tunteita. – Mä oon tuonu ne tunteet ehkä koko ajan voimakkaammin ja voimakkaammin siihen julkiseen keskusteluun, ja siitä mä oon saanut ehkä kaikkein eniten positiivista palautetta, varsinkin nuorilta, joita varmaan hämmentää se, että suurin osa julkisesta keskustelusta, tällasista hyvin raaoistakin aiheista käydään aika tunteettomasti, tai ainakin näyttää siltä että se on tunteetonta.

Useampi haastateltava on jo tiedostanut, että vuorovaikutustyössä tunteet ovat tärkeitä, jos ja kun ihmiset halutaan saada kestävyysasioissa ylipäänsä kuuntelemaan. Tässä on käytettävä erilaisia retorisia keinoja ja muita tunteisiin vetoavia viestintämuotoja ja narratiiveja.

Kun mä pidän yleisöluennon vaikkapa jossain seminaarissa tai tilaisuuden avauksessa, niin silloin mä pyrin ihan tietosesti miettimään sen puheen silleen että mä saan sen yleisön kuuntelemaan mua, ja silloin tietysti tunteella... Jos mä saan jotain liikuttettua niissä ihmisissä, että ne kuuntelee mua, siinä tilanteessa mä mietin että miten tää asia pitää sanoa että se jotain väräyttää jossakin.

Tutkijat korostivat sitä, että viestinnän sisällön täytyy olla objektiivisesti todennettua, tutkittua tietoa. Kaikessa viestinnässä on siis noudatettava hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja eettisiä periaatteita.

Samalla on hirveen tärkeä et se tunne olis aina tietopohjaista, et tunteita ei herätellä semmosilla asioilla mitkä ei pidä paikkaansa. Eli sen mukana täytyis aina olla se moraalinen harkinta ja myös tiedollinen paikkansapitävyys.

Tutkitun tiedon esittämiseen on kuitenkin käytettävissä laaja kirjo ilmaisutapoja, jotka eivät vähennä viestin totuusarvoa tai uskottavuutta, mutta tekevät siitä helpommin lähestyttävämpää ja vaikuttavampaa.

Itse koen, että kun mä vaikka tutkijana puhun tai kirjotan näistä, niin sisällöllisesti se, mitä mä puhun, täytyy olla tieteenalaan perustuvaa, tutkimustyöhön liittyviä löydöksiä ja havaintoja mistä mä puhun eli tutkittua tietoa, mut senhän voi pukea tai koristella ihan hirveän monenlaisiin asuihin. Siinä mun mielestä se, että pystyy jollain tavalla herättämään jotain

tunnereaktioita ihmisissä on hirveän arvokasta ja se on jopa usein se, joka erottaa sellaisen tutkija-puhujan hyvästä tutkija-puhujasta.

Tutkijat kokevat vastausten perusteella voimakasta eettistä ja moraalista vastuuta siitä, että paitsi että kaiken keskustelun ja kannanottojen on perustuttava tutkittuun tietoon, viestinnän on oltava hyvin harkittua ja kuhunkin tilanteeseen sopivaa. Varsinaisessa tieteellisessä keskustelussa ja virallisissa tilanteissa tunteet eivät vastausten perusteella ole heillä mukana.

Mä yritän tehdä sen niin, et kun mä kommentoin vaikka suoraan jotain tieteellistä julkaisua, kritisoin vaikka jotain toisen julkaisua tai kerron jostain omasta tuoreesta tutkimusjulkaisusta, niin siinä suorassa tutkimusviestinnässä mä yritän olla mahdollisimman kliininen ja kylmä tietystä mielessä. Mut jos se on millään tavalla laajempi se teema josta puhutaan, niin sitten mä annan tunteiden näkyä. Ja tää on tietysti sellasta tasapainoilua sit välillä.

Kun mä oon vaikka eduskunnan valiokunnissa puhumassa ni en tunteile enkä yritä tunteilla vaikuttaa vaan puhun asiat. Se on ihan selvä. Kun puhun kansanedustajien tai ministerien kanssa, niin en mä yritä heihin vaikuttaa millään tunteellisilla asioilla. Vaan ihan sillä asia-asialla vaikutan.

Tutkijat siis korostavat tutkitun, faktuaalisen ja objektiivisesti todennettavan tiedon merkitystä. Samalla he ovat selvästi ja yksimielisesti sitä mieltä, että kestävyysmurroksen aikaansaaminen vaatii myös ihmisten tunteiden huomioimista ja niiden herättelyä²⁰⁰. Tässä he näkevät, että tutkijat itse voisivat ottaa merkittävästi enemmän ja monipuolisemmin osaa keskusteluun, kuten monet tahot ovat alkaneet nykyisessä ilmaston ja luonnon kannalta kriittisessä tilanteessa vaatia²⁰¹. Vastauksista heijastuu myös se, että tutkija-vaikuttajat ovat pohtineet tiedon ja tunteiden suhdetta, objektiivisuuden vaatimusta ja omaa rooliaan yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa.

Haastatellut tutkijat näkivät nykyisen polarisoituneen tilanteen takana identiteetti- ja sisäryhmäytymistä, kuplautumista. Ekososiaalisen ja planetaarisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden vahvistuminen edellyttää, että ihminen tuntee yhteyttä koko planeetan luontoon ja sen muihin asukkaisiin, jolloin kilpailu ja oman edun tavoittelu väistyy ja aletaan etsiä kestävä yhteistä hyvää. Tämän saavuttamiseksi haastatelluilla oli monia ehdotuksia.

7.4 Yksilökeskeisyydestä yhteyteen oppimisen ja koulutuksen kautta

Monet haastateltavat nimesivät suurimmiksi ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden esteiksi länsimaisen yksilökeskeisen kulttuurin, jossa korostetaan

²⁰⁰ vrt. esim. Palonen 2016.

²⁰¹ esim. Hakala 2023.

yksilön omia haluja ja tarpeita, joita tyydytetään kuluttamisen kautta. Tämän murtamiseksi tutkijat näkevät olennaiseksi vahvistaa ihmisten keskinäistä yhteyttä sekä yhteyttä luontoon ja eläimiin. Erään haastateltavan mielestä se tapahtuu parhaiten fyysisessä kontaktissa luonnon kanssa. Tähän olisi luotava mahdollisuuksia esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelun keinoin.

Mua surettaa se kaiken yhteyden menettäminen meidän kaiken elämän perustaan. - Se yksi yksittäinen ihminen siellä tunnetasolla, sillä pitää olla jokin tunneyhteys siihen vereen, maahan, ilmaan, eläimiin, hyönteisiin, havunneulasiin... että se ei oo vaan siellä tietokoneen ruudulla. Ja silloin pitää olla joku mahdollisuus luoda se yhteys. Ja silloin palaudutaan siihen, miten meidän asuminen on järjestetty.

Toinen haastateltava kertoi pohtineensa paljon erityisesti sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa vastakkainasettelua ja kuplaantumista, sisäryhmäajattelua, joka estää tuntemasta solidaarisuutta ja etsimästä yhteisiä ratkaisuja. Avuksi tähän hän esittää tunnistamisen filosofiaa, jossa erimielisyyksistä huolimatta nähdään ihmisten välillä inhimillinen yhteys.

Sen vois tuoda takasin, eli sen, et vaikka toinen olis kuinka eri mieltä, toinen olis ihminen, jota ei kerta kaikkiaan... jonka tekoja ei voi millään hyväksyä, niin tunnistais hänet legitiiminä yksilönä ja ihmisenä. Tää on aika harvinaista jos katsoo varsinkin Twitteriä ja somea ylipäänsä ja poliittisia keskusteluja luontokadosta ja eläinten kohtelusta ja muusta. - Sen muistaminen, et kun vaik puhuu jollekin, niin ihmiset vaik somessa kuuntelee sitä. Jos he samastuu siihen yksilöön tai kokee hänet omaan sisäryhmäänsä kuuluvaksi, niin silloin se on myös heihin kohdistuva loukkaus se, miten tästä yhdestä yksilöstä puhutaan. Ja se vaan lisää konflikteja.

Myös Hirvonen toteaa, että tunnistamisen tai tunnustuksen puute ja epäkunnioitus aiheuttavat vahinkoa ja pahoinvointia. Se saa kamppailemaan tunnustuksesta eli toisen arvokkuuden ja ihmisarvon myöntämisestä. Tätä kamppailua voidaan hyödyntää yhteiskunnallisen muutoksen käyttövoimana.²⁰² Tällä voimalla puolestaan voidaan saada aikaan sekä rakentavaa että ei-rakentavaa kehitystä myös ilmasto- ja kestävyyskysymyksissä.

Tunnistamisen tai tunnustuksen filosofiaa noudattamalla toteutetaan Pihkalan esittelemää ideaalia, jossa hyvää tai pahaa, oikein tai väärin toimimista ei ulkoisteta « toisiin » eli ei erotella sisä- ja ulkoryhmiä, vaan sekä omia että muiden ominaisuuksia kyetään tarkastelemaan kriittisesti. Tässä ajattelussa ei kamppailla « toisia » vastaan, vaan kamppaillaan omam itsen ja yhteisön muokkaamiseksi parempaa kohti. Olennaista on tunnustaa, että kaikki ihmiset ovat yhtä aikaa hyviä ja pahoja eikä nähdä oman yhteisön jäseniä epäterveen « puhtaina ». ²⁰³ Tällöin parhaimmillaan syntyy dialogista oppimista, jota Aaltonen ym. korostavat planetaarisen sivistyksen synnyttämiseksi²⁰⁴.

²⁰² Hirvonen 2020, 7.

²⁰³ Pihkala 2017, 166.

²⁰⁴ Aaltonen ym. 2024, 254.

Eräs haastateltava peräänkuuluttaa ihmisten välisen keskinäisen yhteyden löytämistä. Hänen mukaansa se löytyisi parhaiten siten, että ymmärretään, että ilmastonmuutos ja luontokato ovat koko ihmiskunnan yhteinen uhka eikä jotain, jonka suhteen ihmisten on valittava puolensa.

On yks keino, musta tuntuu, millä me lopulta aina selvitään näistä ihmiskuntana, ihmisyhteisöinä. Se on se yhteisen vihollisen löytäminen. Silloin me yhtäkkiä puhalletaan yhteisen hiileen ja löydetään ratkasuja. Ni ehkä se, että me saataisiin yhteinen ymmärrys että tää on meidän yhteinen asia, tää ilmastonmuutoksen selättäminen ja luontokadon pysäyttäminen ja luonnon saattaminen elpyvälle uralle, niin se on ehkä se, missä se iso muutos sitten yhtäkkiä tapahtuu.

Tässä toteutuu myös jo vuoden 2011 IPCC-raportissa ehdotettu uudelleenkehystys (reframing) ilmastonmuutoksesta yhteisenä riskinä. Tällaisella ymmärryksellä on diskursiivista potentiaalia rakentaa siltoja eri näkemysten välille.²⁰⁵ Salonen toteaaakin, että ihmistenvälisyys on yksi ekososiaalisen sivistyksen keskeisistä arvoista. Ekososiaaliseen sivistykseen kasvettaessa ymmärretään sellaiset ihmisen vapaudet ja vastuut, jotka perustuvat keskinäisriippuvuuteen luonnosta ja muista ihmisistä. Kaikkia ihmisiä ja instituutioita koskeva perimmäinen inhimillisen kasvun tavoite on sivistys, jonka avulla vahvistetaan luottamusta tulevaisuuteen.²⁰⁶ Narratiivisuuden kautta ajateltuna tämä tarkoittaisi sitä, että yhä useammat ihmiset kokisivat olevansa osa koko planeetan yhteistä tarinaa, erään haastateltavan mainitsemaa « isoa kuvaa ». Siinä ihminen on osa luontoa ja monikriisi on kaikkien yhteinen vihollinen, ei niin, että ihmiset kamppailevat toisiaan vastaan.

Manninen ja Nokelainen toteavat, että ihmisten ymmärrystä keskinäisestä riippuvuudesta ja välttämättömästä yhteydestä luontoon voidaan vahvistaa koulutuksella ja oppimisella, joka on toiminnallista ja tuottaa yhteisöllistä vastuuta. Koulutuksen tulisi saada aikaan laaja-alaista ymmärrystä luonnon kiertokulusta ja ihmisten suhteista toisiinsa, ekosysteemeihin ja yhteiskuntaan. Näin saadaan aikaan syvälinen käsitys syy- ja seuraussuhteista.²⁰⁷

Muutama haastateltava mainitsee kasvatuksen ja koulutuksen sisältöjen uudistamisen tärkeänä keinona laajentaa ekososiaaliseen sivistykseen kuuluvaa käsitystä ihmisten ja muun luomakunnan välisistä yhteyksistä ja riippuvuuksista. Siihen kuuluvat muun muassa konkreettinen hands on -tekeminen luonnon parissa, aiemmin kuvattu kasvatustavoitteiden ja kohtuullisuuden, syvälinen pohdinta ihmiselämän merkityksellisistä asioista ja huomattavan paljon parempi medialukutaito.

Haastateltavien mielestä ymmärryksen laajentamiseen tarvitaan koulutusjärjestelmän lisäksi kaikkia muitakin tahoja, kuten kansalaisvaikuttamista.

²⁰⁵ Lefsrud & Mayer 2012, 1500.

²⁰⁶ Salonen 2015, 5.

²⁰⁷ Manninen & Nokelainen 2021, 145.

Jokaisen kansalaisen omalla toiminnalla on siis myös tästä näkökulmasta merkitystä. Laajan rintaman avulla voidaan saada aikaan muutosvoimaa, johon jokainen voi halutessaan tulla osalliseksi.

Se ei tapahdu muuten kuin että asiat rupee kasautumaan, tulee momentumia. Silloin sitä pitää tulla monesta suunnasta, sitä momentumia uuteen tapaan ajatella ja tehdä. Se on yhteiskunnallinen liike-energia, josta yksilö voi saada itselleen energiaa, jos hän haluaa sitä ottaa.

Näin ajateltuna jokaisen yksittäisen ihmisen toiminnalla on merkitystä. Eri keinoin vahvistettu laaja ja syvälinen ekososiaalinen sivistys ja ekologinen solidaarisuus ei sulje ketään ulkopuolelle. Sisäryhmät eivät toimi toisiaan vastaan, vaan pyrkivät yhdessä kohti samaa tavoitetta, planeetan ja sen kaikkien elollisten olentojen hyvinvointia, jota haastatellut tutkijat kokevat vastausten perusteella olevansa itse luomassa.

7.5 Kielteiset tunnereaktiot voi ohittaa kiertoteiden avulla

Vaikka pyrin tutkimuksessa selvittämään ja kysyin haastateltavien käsityksiä ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden synnystä ja vahvistumisesta, tutkijat toivat haastatteluissa esille lukuisia muitakin konkreettisia tapoja nopeuttaa kestävyysmurrosta ja saada aikaan luonnon ja ilmaston kannalta positiivista kehitystä. Tärkeimmäksi näistä nousi se, että ihmisten tunteisiin, etiikkaan ja moraalisiin vetoamisen sijasta tai ohella olisi hyödyllistä vedota myös puhtaasti järkeen ja taloudellisiin hyötyihin. On paljon ihmisiä, joihin eivät niin sanotut jalommat motiivit ehkä vetoa lainkaan, vaan ne koetaan aiemmin kuvatuista syistä « hyvesignaalointina » tai « moraaliposeerauksena ». Sen sijaan jos toimet saadaan näyttämään talouden tai esimerkiksi oman terveyden kannalta kannatettavimpina, niitä kohtaan ei synny ideologista vastustusta ja toimintaa estäviä kielteisiä tunnereaktioita. Ympäristön kannalta tärkeää tavoitetta edistetään siis samalla kun edistetään muita, riidattomampia tavoitteita, eikä synny moraalikäsitusten ristiriitaa. Tässä ikään kuin ohitetaan tunteet vetoamalla järkeen, ja samalla « järkevä » toiminta voi saada aikaan positiivisia tunteita.

Vaikkapa ruoantuotannon mullistus, että ruoantuottajat huomais, että se on heidänkin edun mukaista tuottaa vaikkapa kasviproteiinia tai muuta sellasta ravintoa ja hyödykkeitä, jotka ei ylikuluta luontoa ja eläimiä. – Se vois olla tämä, saada heidät ymmärtämään, et heilläkin on tässä oma etu kyseessä.

Miten saadaan ihmiset asian puolesta toimimaan, niin otetaan esimerkiksi se ruokakysymys. Silloinhan meillä on iso porukka siinä massassa, jota ei ympäristö kiinnosta, mutta kun heidät saadaan tajuamaan, että tämä on kansanterveyden kannalta, veronmaksajien rahojen käytön kannalta vaikkapa hyvä asia, niin heidät saadaan kelkkaan mukaan. Ja samoin kestävässä arkiliikkumisessa on se porukka, että joku muu kuin ympäristöargumentti saa heitä

kääntymään ympäristön kannalta parempien valintojen puolelle. Samaan aikaan kun mä toivon, että ekososiaalinen sivistys siellä levenis ja syvenis, niin mä nään, että tää on tosi tärkeä, että opittais valjastamaan niitä kaikkia syitä, jotka vie samaan suuntaan.

Eräs haastateltava arveli, että ilmastonmuutos on monelle suomalaiselle edelleen liian kaukainen ja abstrakti asia eikä herätä motivaatiota konkreettiseen toimintaan. Sen sijaan luonnon varjeleminen on näkyvämpää. Luontoa hyödyttävät toimet auttavat myös ilmastoa, mutta ensin mainittuja on helpompi perustella ja saada läpi, koska niihin ihmisillä on tunteellisempi suhtautuminen.

Ajatus on mulla se, että moni luontotoimi kun tehdään on ilmastotoimi kans. Mutta siinä on aivan olennainen ero, kun verrataan ilmastotoimea ja sen perustelua luontotoimeen ja sen perusteluun. – Sillon ku ilmastoasioilla perustellaan, siinä ei ole sitä omaa tunnetta mukana. Se ei oo riittävän lähellä, se ei tuo sitä niinku rahallista hyötyä sulle suoraan, se ei tuo sulle suoraan kaikkia niitä asioita jotka vetoaa siihen sun tekemisen haluus. Elikkä periaatteessa jos pystyittäis sanottamaan sen luontokadon kautta näitä asioita, jotka pyörii ilmastonmuutoskeskustelussa mukana, niin se vois olla semmonen että saatais ihmiset ymmärtämään, että ei meidän kannata paskoo tätä meidän lähimetsää.

Usea haastateltava totesi, että varsinkin ilmastokysymyksessä keskustelu on niin tulehtunutta, polarisoitunutta ja identiteettiin kytkeytyvää, että jokin muu lähestymistapa, kiertotie kohti samaa tavoitetta voi olla paljon toimivampi ja tehokkaampi. Olennaista on, että ihminen ei joudu liian äkillisesti ja voimakkaasti kyseenalaistamaan siihenastisia arvojaan ja ajattelutapojaan. Silloin identiteettikysymys jää sivuun eikä voimakasta ideologista vastustusta synny.

Vaikka syyt ois olleet ihan muut siihen et sä oot ruvennu syömään fleksaten ja tosi vähän lihaa ja oot ruvennut pyöräilemään töihin autoilun sijaan, niin siinä vaiheessa sit jos sulle tulee sitä ympäristösisältöä mikä tavallaan kauppa myös sitä asennemaailman muutosta, niin se uhka sille mitä sä oot onkin paljon pienempi kuin mitä oli siihen sun entiseen minään. Ja sen takia se kynnys omaksua ja hyväksyä niitä onkin paljon matalampi, koska se ei enää oo niin totaalisen erilainen juttu ja uhka koko sun identiteetille. Et sähän itse asiassa oot jo todellisuudessa aika vihree.

Ajatusta voi jatkaa siten, että kiertotien kautta aikaansaatu « vihreys » voi vaikuttaa myös niin, että ihminen ei joudu kokemaan niin paljon negatiivisia tunteita kuten syyllistämistä ja syyllisyyttä, jota hän saattaisi kokea, mikäli kuilu omien elintapojen ja ulkopuolelta tulevien vaatimusten välillä olisi liian suuri. Syyllistyminen saattaa aiheuttaa voimakkaan vastareaktion, esimerkiksi kieltämisen ja torjunnan.²⁰⁸ Tällöin ekososiaalinen sivistys leviää ikään kuin huomaamatta, ilman että ihminen joutuu kohtaamaan aiemman « vähemmän ekologisen » minänsä ja tekemään « synninpäästöä » itselleen aiemmista tekemisistään.

Vaikka näennäisesti haastateltavien vastaukset menivät « kiertoteistä » puhuttaessa ohi tutkimuksen varsinaisesta kysymyksestä, planetaarisen sivistyksen ja solidaarisuuden vahvistamisesta ja tunteiden roolista siinä, tunteet liittyvät myös

²⁰⁸ vrt. Saari ym. 2023, 56.

tähän kokonaisuuteen vahvasti. Monet kestävyysasioihin liittyvät muutokset koetaan identiteettiä uhkaaviksi ja « toisten », poliittisesti ja ideologisesti eri ryhmää edustavien asioiksi. Jos nämä muutokset kehystetään rationaalisesti eikä ideologisesti, niitä kohtaan koettu vastustus vähenee. Ihmisen ei tarvitse siis muuttaa itseään, hylätä aiempia ajattelumallejaan ja omaa viiteryhmäänsä tehdäkseen uudenlaisia valintoja. Näitä valintoja toteuttaessaan ihminen voi kokea eri syistä runsaasti positiivisia tunteita. Kenties kestävyysmurroksen vaatimista ratkaisuista puhuttaessa täytyisikin keskittyä enemmän rationaaliseen narratiiviin, « järkevyyteen », etiikkaan ja moraaliin vetoamisen sijasta.

8 TULOSTEN TARKASTELUA JA POHDINTAA

Tämän maisterintutkielman tarkoituksena oli perehtyä siihen, mitä akateemisesti meritoituneet ja myös aktiivista ja näkyvää yhteiskunnallista vuorovaikutustyötä tekevät luonto- ja kestävyysalan tutkijat ajattelevat ja kokevat kestävyysmurroksen edistämisestä ajassa, jossa tiede on toistanut varoittavaa viestiä ekologisista kriiseistä jo vuosikymmeniä, mutta yhteiskunnallinen systeeminen muutos ei etene lähellekään tarvittavaa vauhtia. Lähtökohtana oli ilmastoantropologian ja tunteiden antropologian esittelemien näkökulmien mukainen kiinnostus siihen, millaisia ajatuksia ja tunteita tutkija-vaikuttajat kokevat itse ja miksi ja mikä heitä motivoi ja auttaa tunteiden käsittelyssä ja siten omassa työssä kestävyysmurroksen edistämiseksi. Tavoitteena oli selvittää myös, mitä haastateltavat ajattelevat tässä ajassa ekososiaalisesta sivistyksestä, ekologisesta solidaarisuudesta ja niiden laajentamisen keinoista ja esteistä.

Haastattelemani tutkijat ovat avainasemassa kestävyysmurroksen ja planeetaarisen hyvinvoinnin edistämisessä tutkimustyöllään, jonka tuloksista ja niistä syntyvistä johtopäätöksistä ja toimenpide-ehdotuksista he aktiivisesti tiedottavat viranomaisille, päättäjille ja tavallisille kansalaisille. Aineistoni perusteella syntyy kuva ihmisistä, jotka ovat tehneet itseään säästelemättä töitä jopa vuosikymmeniä niin, että heissä on koulutuksen ja uran myötä jatkuvasti vahvistunut halu tehdä maailmasta sellainen, että myös tulevat sukupolvet pystyvät elämään hyvää elämää niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa.

Omasta henkilöhistoriasta, tunteista ja niiden käsittelyn keinoista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä puhuminen oli haastateltaville helppoa ja luontevaa. Tämä oli odotettavaa yhteiskunnallis-filosofisesti suuntautuneiden kolmen tutkijan osalta. Sama valmius oli myös kolmella luonnontieteilijätaustaisella tutkijalla. Tämä selittynee sillä, että he ovat osallistuneet myös yhteiskunnalliseen keskusteluun monilla foorumeilla jo pitkän aikaa ja käsitelleet siellä myös lukuisia muita näkökohtia kuin puhtaasti luonnontieteellistä tutkimustietoa.

Haastateltavien oma ympäristökiinnostus ja vaikuttamisen halu ovat syntyneet eri tavoin ja erilaisissa elämänvaiheissa. Jotkut ovat lähteneet toimimaan näkyvästi jo lapsena. Tällöin olennaista on ollut varhain saatu konkreettinen kokemus tai tuntemus siitä, että kaikki ei ole hyvin, asioita pitäisi korjata. Keskeistä on ollut myös varhainen voimaantumisen kokemus: tunne siitä, että asioihin voi vaikuttaa. Useimmilla haastateltavilla kuvaukset ympäristökiinnostuksen ja vaikuttamisen halun synnystä lapsena tai nuorena olivat laajoja, yksityiskohtaisia kertomuksia pitkästä prosessista, mikä onkin emootioiden ilmauksille tyypillistä²⁰⁹. Kokemukset ovat jättäneet heihin tunnejäljen, jonka ansiosta tapahtumien kulku on mahdollista palauttaa tarkasti mieleen kymmenien vuosien päästä. Haastateltavien muistamiin lapsuuden ja nuoruuden kokemuksiin liittyi usein aistien kautta koettuja tilanteita ja konkreettista fyysistä tekemistä. Voidaan ajatella, että nämä kokemukset ovat jääneet haastateltavien kehomuistiin.

Kukaan haastateltavista ei kuvannut saaneensa aineksia ajatteluunsa peruskoulusta tai lukiosta, vaikka sitä kysyttiinkin muutamilta suoraan. Päinvastoin joku kuvasi kokeneensa oman vuosikymmeniä sitten 80-luvun lopulla ja 90-luvun aluissa saadun peruskoulutuksensa ilmapiirin rajoittavaksi ja yhdenmukaistavaksi niin, että siinä ei ollut tilaa eikä kannustusta syvälliselle pohdinnalle ja kyseenalaistamiselle. Haastateltavat eivät myöskään juurikaan ilmaisseet saaneensa herättelyä omaan ympäristöajatteluunsa omasta lähipiiristään kuten perheeltään. Merkittävämpiä olivat joillekin läheiset ystävät, joiden kanssa jaettiin kiinnostus ja keskusteltiin. Eräs haastateltava kuvasi tätä sanoin: ”Tuskin mä olisin sinne lintukerhoon mennyt ilman sitä yhtä kaveria.” Lähipiiristä ei kuitenkaan ilmaistu myöskään vastustusta ympäristökiinnostukselle eivätkä haastateltavat olleet joutuneet sen takia negatiivisen huomion kuten kiusaamisen tai syrjinnän kohteiksi.

Haastateltavista monet kertoivat kasvaneensa kestävyys- ja luontoalan tutkijoiksi ja vaikuttajiksi pitkän tohtoritasoisen koulutuksensa ja tutkimustyössä saadun kokemuksen kautta. Jollakin vaikuttamisen halu oli ollut sisäsyntyistä jo lapsesta lähtien. Jotkut kokivat sen luontevaksi, tärkeäksi ja välttämättömäksi osaksi työtä ja toimenkuvaa. Jotkut kuvasivat sen kasvaneen ajan myötä voimakkaaksi sisäiseksi motivaatioksi: ”haluan tehdä kaikkeni”. Kaikkiaan kertomukset eivät olleet niinkään kuvauksia yksittäisistä voimakkaista epifanisista hetkistä vaan kasvutarinoita, joissa kokemuksia kertyi ja tietoa lisääntyi ja kasaantui. Useimmissa tarinoissa tärkein kasvua ruokkinut ympäristö oli yliopistomaailma ja sieltä saatu tieto ja yhteisöllinen tuki.

Tutkijat kuvasivat tarkkoina yksityiskohtaisina kertomuksina paitsi lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia myös uran hetkiä, joissa on ollut läsnä voimakkaita affekteja. Myönteisiksi koetut affektiiviset kokemukset liittyivät konkreettisiin, ajallisesti joskus jopa vuosia kestäneisiin tapahtumaketjuihin, joissa haastateltavat olivat

²⁰⁹ Hyvärinen 2010, 99.

itse olleet suuressa roolissa aktiivisina toimijoina tai vähintään tuomassa ”oman pienen palasensa” kokonaisuuteen, kuten kestävyyskysymysten ratkaisua esittelevään ohjelmapaperiin.

Monet saavat voimaa kestävyysmurroksen edistämistä koskevaan työhön kollegiaalisesta yhteistyöstä tai muista kohtaamisista, erityisesti nuorten kanssa. Antoisina ja voimauttavina mainittiin myös merkitykselliset keskustelut niiden ihmisten kanssa, joilla on vaikutusvaltaa toteuttaa ilmasto- ja luontoasioita edistäviä ratkaisuja. Näin koetaan erityisesti silloin, jos korkeassa asemassa oleva, arvostettu henkilö antaa myönteistä palautetta tai lähtee konkreettisesti toteuttamaan jotakin keskustelussa esillä ollutta olennaista luonto-, eläin- tai ilmastoasiaa. Näitä keskusteluja haastateltavat kuvailivat myös pieninä kertomuksina ja muistivat niissä käytettyjä repliikkejä jopa sanatarkasti. Yksittäisten kansalaisten kommentit ja palautteet ovat samoin tärkeitä, erään haastateltavan mielestä myös voimakkaan negatiiviset, koska ne osoittavat, että kuulijassa on syntynyt tunnereaktio käsiteltävään asiaan. Median kiinnostus ja huomio omaa työtä kohtaan koettiin tärkeiksi, koska niiden avulla näyttöön perustuvaa tietoa ja näkemyksiä kestävyysasioista voi tiedottaa laajemmalle yleisölle. Vaikuttavia positiivisia kokemuksia olivat myös konkreettiset, näkyvät esimerkit edistyksestä, varsinkin silloin, jos ne tulivat yllättäviltä tahoilta kuten YK:sta, Brasiliasta tai Maailman talousfoorumista.

Olin valinnut haastateltaviksi tutkijoita, jotka ovat monin tavoin aktiivisesti mukana monikriisin ratkaisuja koskevassa yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisessa. Haastateltavat kokivat yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen ja vaikuttamisen olevan heille tärkeä perustehtävä, osa työtä, he eivät nähneet sitä minään ylimääräisenä rasitteena. Tässä olennaista on, että haastateltavat ovat saaneet akateemisen vapauden puitteissa pitkälti itse määrittellä, millä tavoin ja millä foorumeilla tekevät vuorovaikutus- ja vaikuttamistyötä. Muutama haastateltava kuvasi, että tutkimustyö on tehokas tapa nostaa asioita julkiseen keskusteluun, jolloin on tietenkin tärkeää, että muut tutkijat, hallinto ja kansalaiset tietävät tutkimuksen aiheista ja tuloksista. Siksi niistä täytyy kertoa ihmisille ja olla myös valmis toivottavasti rakentamaan vuoropuheluun tarvittavista kestävyysmurroksen vaatimista toimista.

Vaikuttamistyö ekologisissa kysymyksissä erityisesti poliittisissa ja hallinnollisissa elimissä tuo haastateltaville ajoittain voimakastakin turhautumisen tunnetta erityisesti silloin, kun huolellisesti perustellut asiantuntijanäkemykset ja tutkittu tieto sivuutetaan päätöksenteossa tai päätösprosessit etenevät tuskastuttavan hitaasti. Muutama haastateltava mainitsi tilanteita, joissa pitkään ja perusteellisesti valmisteltu toimenpideohjelma vesitetään tai jopa haudataan poliittisista syistä viime metreillä. Näitä ovat olleet esimerkiksi soidensuojeluohjelman torppaaminen ja ilmastoruokaohjelman vesittäminen. Haastateltavat siis kokivat, että vaikka he ovat aktiivisesti

tuoneet tutkimustuloksiaan ja niihin perustuvia politiikkasuosituksia esille, niitä ei useinkaan huomioida riittävästi esimerkiksi lainsäädäntötyössä.

Turhautumisen vastapainoksi vaikuttamistyössä koettiin myös paljon onnistumisen kokemuksia ja ennen kaikkea merkityksellisyyttä. Tunne siitä, että on ainakin yrittänyt tehdä sen minkä voi, on monelle haastatellulle emotionaalisesti kannatteleva voima. Muutamat kuvasivat olevansa taitavia etsimään kaikkia mahdollisia positiivisia signaaleja ympäristöstä niin yleisestä edistyksestä kestävyysasioissa kuin oman toiminnan vaikutuksista kehitykseen. Useimmilla on tähän luontainen mentaliteetti. Jotkut ovat kehittäneet sellaisen itselleen, koska se auttaa jaksamaan ja nauttimaan kestävyysmurroksen edistämiseksi tehtävästä, ajoittain turhauttavan hitaasti etenevästä työstä. Tärkeitä ominaisuuksia työssä kestävyiden ja luonnon ja eläinkunnan hyväksi ovat heidän mukaansa myös sinnikkyys, periksiantamattomuus ja kyky keskittyä kussakin hetkessä olennaisimpiin asioihin. Myös taito hahmottaa asioiden välisiä yhteyksiä ja tehdä poikkitieteellistä yhteistyötä nähtiin keskeisenä. Nämä voidaan ymmärtää merkittäviksi kaikessa yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivässä vaikuttamistyössä.

Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen vaatii ihmisten tunteiden huomioimista ja niiden puhuttelua. He siis allekirjoittavat Ahmedin näkemyksen, jonka mukaan tunteilla on merkittävä rooli politiikassa: ne voivat muuttaa ihmisten suhdetta yhteiskunnallisiin ihanteisiin ja normeihin, jotka voidaan nostaa sosiaalisiksi tavoitteiksi²¹⁰. Tunteet voivat saada ihmisiä kiinnostamaan vahvemmin kestävyyskysymyksiin ja edistämään kestävyysmurrosta, jos onnistutaan kiinnostamaan ihmisten huomio asioihin, jotka ovat heille tärkeitä ja arvokkaita. Tunteet voivat myös etäännyttää ihmisiä ekologisista ja eettisistä kysymyksistä, mikäli vaadittavien muutosten koetaan olevan uhka omalle identiteetille ja sisäryhmälle. Tämän muodostumisessa haastateltavat tunnistivat monia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia voimia ja virtauksia, joissa nähtiin sekä huolestuttavia piirteitä että mahdollisuuksia.

Median rooli kestävyysmurroksen aikaansaamisessa on haastateltavien mielestä hyvin suuri: se voi olla sekä eteenpäin vievä että jarruttava voima. Sosiaalinen media on monille tutkijoille hyvä kestävyysasioista tiedottamisen ja niihin vaikuttamisen kanava, koska siellä voi tavoittaa kansalaisia, kollegoita, poliitikkoja ja esimerkiksi median edustajia parhaimmillaan laajasti ilman taloudellisia satsauksia.

Yleisesti sosiaalista mediaa pidettiin monin tavoin haitallisena, erityisesti sen vuoksi, että sen algoritmit voimistavat sisäryhmäajattelua ja kuplautumista, suosivat kärjekästä viestintää ja provosointia ja haittaavat ihmisten keskinäisen yhteisymmärryksen saavuttamista. Sosiaalisen median koettiin rapauttavan ihmisten ymmärrystä ja sivistystä kestävyyskysymyksissä, koska siellä voi helposti ja ilman seurauksia

²¹⁰ Ahmed 2018, 50

levittää väärää ja harhaanjohtavaa, tunteisiin voimakkaasti vaikuttavaa tietoa. Sitä tekevät muun muassa viestinnän häiritsemiseen keskittyvät sometilitt ja populistiset poliitikot sekä myös yritykset omien taloudellisten intressiensä vuoksi. Sosiaalinen media tarvitsisi monien haastateltavien mielestä kipeästi moderointia, ja koulutuksessa täytyisi ehdottomasti panostaa kriittiseen medialukutaitoon. Sosiaalista mediaa voidaan pitää siis planetaarisen sivistyksen edistämisen jarruna, mikäli se jää disinformaation levittäjien ja riidankylväjien haltuun.

Haastateltavien käsitykset perinteisen median roolista ja suoriutumuksesta ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta tiedottajana ja yhteiskunnallisen keskustelun alustana jakautuivat. Perinteisen median toiminnassa nähtiin paljon ongelmia: se muotoilee klikkiotsikoita ja testaa niiden saamia reaktioita – mitä provosoivampi otsikko, sitä enemmän reaktioita eli median näkökulmasta sitä parempi. Tämän emotionaalisesti kärjekkään kulman haastateltavat tunnustivat myös sosiaalisen median viestinnässä, omassaankin. Media haastateltavien mukaan myös keskittyy usein yhteen aiheeseen kerrallaan, henkilöi ilmiöitä, haluaa dramatisoida ja on sisällöltään pinnallistunut ja viihteellistynyt. Haastateltavat kaipasivat kestävyyskysymyksistä syvällistä, rauhallista ja perusteltua yhteiskunnallista keskustelua, joka auttaisi kansalaisia hahmottamaan monimutkaisia syy- ja seuraussuhteita ja siten ymmärtämään ilmasto- ja luontotoimien välttämättömyyden.

Media voisi ympäristö- ja ilmastoasioissa tuoda haastateltavien mielestä huomattavasti enemmän esiin niitä ratkaisuja ja myönteisiä asioita, joita eri puolilla maailmaa ja myös Suomessa jatkuvasti saadaan aikaan. Median tulokulma nähtiin negatiivisuuteen keskittyväksi, mikä onkin uutisoinnille tutkitusti leimallista. Myönteinen näkökulma kestävyysmurroksen ratkaisuihin voisi olla kansalaisille emotionaalisesti helpommin lähestyttävä eikä synnyttäisi etäännyttämistä ja tunnetason torjuntaa.

Toisaalta monet haastateltavat kokivat, että nykyisin perinteinen media viestii ympäristöasioista huomattavasti monipuolisemmin ja laajemmin kuin aiemmin, 20-30 vuotta sitten. Journalistien ymmärrys ja tiedot aiheesta ovat syventyneet ja juttujen asiantuntemus parantunut. Edelleen monet kaipasivat lisää ympäristöasiaan perehtyneitä toimittajia ”kentälle” arkityöhön, koska monet osaavat ympäristötoimittajat ovat keskittyneet tietokirjallisuuden tuottamiseen. Se nähdään yhtä lailla tärkeänä työnä, mutta ei tavoita läheskään niin laajaa yleisöä kuin päivittäinen uutisjournalismi.

Tutkijat nostivat taiteen roolin erityisen merkittäväksi kestävyysmurroksen ja ekososiaalisen sivistyksen ja solidaarisuuden edistämiseksi. Se on voimakas tunteiden herättäjä ja sillä on ainutlaatuinen kyky uudistaa ihmisten ajattelua, mitä haastateltavat kaipaavat tähän aikaan. Monet haastateltavat toivoivatkin lisää taide- ja kulttuurikentän ääniä mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Eräs haastateltavista on jo tehnyt yhteistyötä taiteilijoiden kanssa luontokatoa kuvaavassa

produktiossa ja toinen kirjoittanut kaunokirjallisia esseitä eläinten näkökulmasta. Moni halusi lisää taiteen ja tieteen vuoropuhelua ja yhteistyötä. Myös populaariviihteellä voi olla keskustelussa oma roolinsa, koska se saattaa tavoittaa kenties laajimman yleisön. Taide ja populaarikulttuuri voisivat kertoa uusia tarinoita luonnosta ja ihmisestä osana sitä. Tässä on tärkeä rooli myös kielellä: uusi tapa nähdä ja kertoa vaatii uudenlaista kieltä, uusia ilmaisuja.

Monien haastateltavien pohdinnoista käy ilmi, että kaiken kaikkiaan he toivovat yhteiskunnalliseen keskusteluun lisää ratkaisukeskeisyyttä ja positiivista näkökulmaa. Se voisi tarkoittaa esimerkiksi viestimistä vahvemmin siitä, että ylikuluttamisesta ja luonnon ja eläinten riistosta luopuminen ei tarkoita millään lailla huonompaa elämää, vaan jopa päinvastoin: se voi synnyttää hyvinvointia, syvyyttä, merkityksellisyyttä ja yhteyttä muihin ihmisiin, eläimiin ja koko elonkirjoon. Tässä voi nähdä tarpeen luoda uudenlainen, kokonaisvaltaisen planetaarisen hyvinvoinnin narratiivi, jossa ei vain luovuta planeettaa ja sen asukkaita tuhoavista elintavoista vaan vaihdetaan ne kestävämpiin ja kaikki elolliset huomioiviin tapoihin elää ja toimia.

Tutkijoiden ajatuksista hahmottuu näkemys, jonka mukaan Jasperin kuvaamista yhteiskunnallisille muutosliikkeille tyypillisistä kaksinapaisista moraalisisista paristoista²¹¹ he pyrkivät itse keskittymään ratkaisuihin ja edistykseen pessimismin, toivottomuuden ja konservatiivisuuden sijaan. Toinen korostunut vastinpari on ihmetys ja rakkaus luontoon ja eläimiin, vastineinaan melankolia ja suru siitä syystä, kuinka paljon korvaamattomia menetyksiä on jo tapahtunut ja tapahtuu. Suru ei luonto- ja kestävyysalan tutkijoille ole kuitenkaan lamauttava tunne vaan pikemminkin mobilisoiva voima. Koska luonto ja sen ilmiöt ovat hauraita ja katoavaisia, ne ovat sitäkin arvokkaampia ja tarvitsevat suojelua ja vaalimista. Surun ja huolen ei siis tarvitse johtaa ahdistukseen, vaan tarkoituksenmukaiseen toimintaan.

Haastateltavat toivat esiin, kuinka monikriisin kaltainen viheliäinen ongelma voi vaikuttaa mittasuhteiltaan massiiviselta ja siten toivottomalta. Heidän oma toimintatapansa, jota he suosittelevat muillekin on, että vaikeat ongelmat voi paloitella ja valita sitten itselleen jonkin toimintakulman, ikkunan, jossa työskennellä. He korostivat myös pitkäjänteisyyden merkitystä. Kestävyysmurroksen aikaansaaminen on maraton eikä pikajuoksu, ja nopeita voittoja ja käännteitä odottavat turhautuvat ja väsyvät nopeasti. Haastatellut tutkijat ovat jaksaneet tehdä työtään sinnikkäästi lukuisista akateemisen maailmankein aiheuttamista esteistä ja yhteiskunnan ajoittaisesta vastustuksesta huolimatta. Tämä ajattelutapa voi suojata monia auttamis- ja myötätuntouupumuksen vaarassa olevia ja ympäristöahdistuksesta kärsiviä.

Tutkijoiden mielestä maailman tilanne on hyvin huolestuttava. Se herättää voimakkaita tunteita kuten pelkoa, ärtymystä, kiukkua ja surua, ajoittain jopa vihausuutta. Kuitenkin tutkijat näkevät huonoimmaksi ratkaisuksi pessimismin ja

²¹¹ Jasper 2011, 291.

toivottomuuden. Kuten eräs haastateltava sanoi, kenelläkään ei ole ennustajan lahjoja sanomaan, että toivoa ei enää kerta kaikkiaan ole, joten on paras valita toivo ja optimismi ja jatkaa työtä tärkeimmiksi nähtyjen asioiden eteen.

Haastateltavien mielestä ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden vahvistamisen kautta ihmiset voidaan saada ymmärtämään, että meillä on yksi yhteinen rajallinen maapallo. Planetaarinen hyvinvointi eli sekä ihmisten, eläinten että muun luonnon hyvinvointi ovat kytköksissä toisiinsa ja niiden ongelmat voidaan ja tulee ratkoa yhdessä. Tärkeää on ymmärtää, että emme ole toisiamme vastaan, vaan yhteisiä vihollisia ovat ilmastonmuutos ja luontokato ja niihin vyyhtiytyvä monikriisi, joka aiheuttaa muun muassa ihmisten pakotettuja muuttoliikkeitä pois omilta kotiseuduiltaan. Monet ilmaisivat huolta ennen kaikkea niukkenevien resurssien, heikkenevän ruokaturvan ja elinkelvottomiksi käyvien olosuhteiden aiheuttamista kansainvaelluksista, konflikteista ja pahimmillaan sodista, joissa voi olla kyse konkreettisesti eloonjäämistäistelusta.

Tutkijat toteavat, että yritysten ja populististen poliitikkojen lobbauskoosteet ja tunteisiin vaikuttamisen keinot ovat massiiviset. Niiden välittämän harhaanjohtavan tai suorastaan valheellisen viestin kumoamiseksi tarvitaan kansalaisaktivismia, tieteen ja tutkijoiden entistä vaikuttavampaa viestintää, järjestöjä, kulttuuria, taidetta, sosiaalisen median moderointia ja vastuullista mediaa. Viestin tulee olla paitsi tietenkin tutkittuun tietoon perustuvaa myös puhuttelevaa ja tunteita herättelevää. Yritykset ja populistipoliitikot käyttävät tunteisiin vetoamista jo häikäilemättä, ja liian abstrakti ja vaikea viestintä voi vieraannuttaa ihmiset tieteen sanomasta ja tehdä siitä heille emotionaalisesti etäistä ja ohitettavaa. Kestävyysmurroksen ja luonnon puolesta puhujien tulee luonnollisesti ensisijaisesti muistaa eettinen vastuu. Paljon olisi kuitenkin haastateltavien mielestä tehtävissä vaikkapa siinä, miten luontokadosta ja ilmastonmuutoksesta puhutaan. Liian ”kliininen” kieli etäännyttää ihmisiä eikä synnytä tarvittavaa emotionaalista kytköstä ja pidempiaikaista sitoutumista. Tässä tutkijat joutuvat epäilemättä jonkin verran tasapainoilemaan, koska tiedeyhteisön ja heidän itsensä lausumansa moraaliset ja eettiset vaatimukset tieteen ja akateemisen yhteisön ehdottomalle objektiivisuudelle ovat korkeat.

Kuitenkin ilmastonmuutoksen ja luontokadon kiihtyessä vaatimukset myös tutkijoiden yhä vahvemmassa sitoutumisesta kestävyysmurroksen edistämiseen myös yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa ovat voimistuneet. Haastattelemani tutkijoita vaikuttaa ajavan tähän myös voimakas sisäinen motivaatio, joka on monella vahvistunut sitä mukaa, kun tietoa planeetan tilasta on tullut lisää. Käsitys myös tunteiden roolista kestävyystyössä on monella kirkastunut. Tieto yksinään ei riitä, varsinkaan kun sen kanssa kilpailee monia vastakkaisia, affektiivisiä keinoja hyödyntäviä pyrkimyksiä. Näitä ovat esimerkiksi ympäristön kannalta kestävämmästä kuluttamisesta taloudellisesti hyötyvät yritykset ja monet poliittiset tahot.

Kaikissa ihmisissä ei haastateltavien mielestä ehkä saada mitenkään synnytettyä solidaarisuutta toisia elollisia kohtaan, varsinkaan meistä kauempana olevia. Joillakin myötätunnon kokeminen toisia, heikommassa asemassa olevia kohtaan pakottaisi myöntämään oman keskeneräisyyden ja haavoittuvuuden, mikä saattaa olla nykyisessä omin voimin pärjäämistä ja ”kovuutta” ihannoivassa kulttuurissa liian vaikea tai kipeä asia. Siksi on tutkijoiden mielestä tärkeää samaan aikaan vedota ihmisiin myös järkiperustein niin, että kansalaiset ja esimerkiksi yritykset saadaan ymmärtämään, että ekologiset ja eettisesti kestävätkä toimintatavat ovat heille myös järkevimpiä ja kannattavimpia. Planetaarisen hyvinvoinnin mukaisesta toiminnasta tulee tehdä myös taloudellisesti ja arjen kannalta halvinta ja helpointa. Se taas onnistuu vain, jos asioista päättämään saadaan poliitikkoja, joilla on tavoitteena saada hillittyä ilmastomuutosta ja luontokatoa.

Nykyisen huonon ja riitaisen keskusteluilmapiiirin syyksi muutamat tutkijat kuvailivat kuplautumisen tai sisäryhmäajattelun, jossa oman ryhmän ulkopuoliset ihmisetkin nähdään uhkana omalle elintavalle, toimeentulolle tai jopa koko identiteetille. Tämä ajattelu on aika tavalla vastakkaista ekologiselle solidaarisuudelle. Julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa aktiivisimmin toimivat tutkija-vaikuttajat olivat havainneet tämän kaikkein selvimmin. Tässä tilanteessa ihmisten on vaikea ottaa vastaan mitään viestiä, edes itseä hyödyttävää, oman sisäryhmän ulkopuolelta, koska lähtökohtaisesti sen sanojaa kohtaan on vahvoja ennakkoluuloja ja ideologista vastustusta: sanoja ei kuulu ”meihin”.

Kestävyysmurrokseen vaadittavat toimet ovat monelta osin paitsi ilmastoa ja luontoa myös taloutta, kansanterveyttä ja yksilöiden psyykkistä ja hyvinvointia parantavia. Näin niiden sisäryhmäajattelusta ja identiteettipoliitiikasta kumpuava vastustus on aiemmin kuvattua irrationaalisuutta²¹². Ihminen tai yhteisö ei ota vastaan viestiä, koska sen esittäjä ei kuulu hänen viiteryhmäänsä vaan ”toisiin”, joita on vastustettava ideologisista syistä.

Vastakkainasettelu ja siitä johtuva ideologinen vastustus esimerkiksi kasvisruokaa tai lihasvoimin liikkumista kohtaan voisi vähentyä, kun ilmastohyötyjen painottamisen sijaan viestittäisiin enemmän ja voimakkaammin terveydellisistä ja taloudellisista hyödyistä. Silloin ihminen ei joudu kohtaamaan moraalista ristiriitaa aiemman ja uuden toimintansa välillä. Samoin monista ilmastoa hyödyttäivistä teoista voitaisiin puhua luontotekoina, koska toiminta luonnon hyväksi ei herätä niin voimakasta vastustusta kuin toiminta ilmaston hyväksi, jonka tietyt tahot kokevat kaukaiseksi ja turhaksi. Näin kestävyysajattelun mukainen toiminta saataisiin ehkä nopeammin kulttuurin mesotason normiksi.

Sisäryhmäajattelun murtamiseksi yksi haastateltavista ehdottaa tunnistamisen filosofiaa, jossa toisen, hyvinkin eri mieltä olevan ja omasta mielestä ”väärin”

²¹² Saari 2023, 57

toimivan ihmisen tai ihmisryhmän ihmissarvoa ei kyseenalaisteta vaan pyritään kohtaamaan kaikki ihmisinä. Tähän on yhteiskunnassa viime vuosina pyrittykin esimerkiksi Erätauko-projektin kautta, koska kärjistyneen keskusteluilmapiiirin ja vihapuheen on pelätty rikkovan jopa yhteiskuntarauhaa. Polarisaatiokehitystä ei kuitenkaan ole vielä saatu yhteiskunnassa pysäytettyä, ja se vaikeuttaa sitä, että monikriisi ymmärrettäisiin koko ihmiskunnan yhteiseksi, kaikkia uhkaavaksi ongelmaksi, joka voitaisiin ja pystyttäisiin ratkaisemaan yhteistyössä.

Ekologisen sivistyksen vahvistaminen edellyttää muutaman haastateltavan mielestä koulutuksen ja kasvatuksen painottamista niin, että kulttuurissa alettaisiin itsekeskeisyyden, hetkellisen nautinnon tavoittelun ja menestyksen sijasta keskittyä aiemmin suuresti arvostettuihin hyveisiin kuten kohtuus ja vastuunkanto. Siihen, miten tämä konkreettisesti toteutettaisiin, ei haastatteluissa syvällisemmin pureuduttu. Kyse ei oletettavasti ole vain koululaitoksen tai opetussuunnitelman viilaamisesta, vaan laajemman yhteiskunnallisen pohdinnan ja keskustelun virittämisestä. Hyveisiin keskittyminen vaatisi ensin sen selvittämistä, millaiset asiat nähdään suomalaisessa yhteiskunnassa aidosti yhteisinä hyveinä juuri nyt ja mitkä taas jotkut ryhmät kokevat ”moraaliposeeraukseksi” ja ”hyvesignaloinniksi” ja siten emotionaalisesti kokonaan vastustettaviksi asioiksi.

Haastattelemillani tutkijoilla on koulutuksen ja tutkimuksen kautta syntynyt laaja ymmärrys ihmisten ja asioiden keskinäisestä yhteydestä ja pyrkimys syventää sitä entisestään. Suurin toive heillä on saada etenkin päättävässä asemassa oleville ihmisille käsitys maapallon resurssien rajallisuudesta, ihmisen ja muun luomakunnan keskinäisriippuvuudesta. Tässä mielessä heitä voi näkemystensä pohjalta kutsua planeetan edunvalvojiksi²¹³. Tässä edunvalvonnassa täytyy haastateltujen tutkijoiden mukaan hyödyntää kaikenlaisia inhimillisen vuorovaikutuksen ja kulttuurisen pääoman keinoja, samoin kuin Moilanen ja Moilanen esittävät artikkelissaan ekososiaalisuuden edistämisestä. Ekososiaalista moraalista sivistystä tulisi edistää paitsi analysoimalla poliittisia virtauksia myös monenlaisten kokemusten avulla, kuten luontokokemusten, meditaation ja taiteen kautta.²¹⁴ Myös haastatellut tutkijat painottavat sitä, että muutoksen aikaansaamiseen tarvitaan kaikkia tahoja ja monenlaisia ääniä ja keinoja.

Kuten Joutsenvirta ja Salonen toteavat, ekososiaalisesti tai planetaarisesti sivistyneen, uudenlaisen, niukkuusajattelusta ja jatkuvan elintason kasvun tavoittelusta irtaantuneen hyvän elämän ihanteen ytimessä on inhimillinen tarve kokea olevansa merkityksellinen, arvokas ja aikaansaava. Ihminen ei silloin aja itsekkäitä aineellisia etuja ja etsi jatkuvaa mielihyvää, vaan kokee vapautta silloin, kun hän tuntee yhteyden toisiin ihmisiin ja luontoon. Tämä on heidän mukaansa väylä siihen, että

²¹³ vrt. Callison 2014.

²¹⁴ Moilanen A. & Moilanen P. 2023, 8.

ihminen siirtyy planeettaa tuhoavasta kuluttamisesta elintapoihin, jotka lisäävät elämänlaatua aidosti.²¹⁵ Haastateltavani vaikuttavat kokevan työssään vahvaa tunnetta merkityksellisyydestä, arvokkuudesta ja aikaansaamisesta. Nämä tuntemukset voisivat olla hyvin arvokkaita myös planetaarisen sivistyksen edistämässä laajemminkin.

Haastattelemani tutkijat vaikuttavat saavuttaneen merkityksellisyyden kokemuksen siten, että he ovat päässeet toteuttamaan jo varhain syntyneitä pyrkimyksiään korjata havaitsemiaan epäkohtia, saavat riittävästi tukea yhteisöstään tai sen ulkopuolelta, kokevat pieniä ja suuria onnistumisia, ”palkkioita”, ja tuntevat olevansa osa suurempaa kokonaisuutta, jonka kautta vähitellen saadaan aikaan maailman muuttumista parempaan suuntaan. Heitä kannattelee optimismi, luottamus siihen, että haastateltavan sanoin ”kyllä tämä työtä tekemällä saadaan paremmaksi muuttumaan” ja tunne siitä, että he eivät tee työtä yksin.

Haastatellut tutkija-vaikuttajat ovat oppineet tai osanneet jo luonnostaan keskittää huomionsa myönteisiin tapahtumiin tai niiden pieniinkin merkkeihin ja siihen, mitä juuri nyt voi konkreettisesti tehdä, miettimättä liian pitkälle tulevaisuutta ja pahimpia skenaarioita. He toimivat näin siitä huolimatta, että ennustetut luonnontieteelliset kehityskulut kaikkine pelottavine ja surullisine seurauksineen ovat heidän tiedossaan. Mikäli tulevaisuuteen ei kyetä vaikuttamaan, se tulee olemaan huono, jopa dystooppinen, mutta kielteisissä tunteissa ja ahdistuksessa vellomisen sijasta tutkijat suuntautuvat siihen, mitä voivat konkreettisesti tehdä asioiden korjaamiseksi juuri nyt ja rajatulla alueella. He toteuttavat siis Headin ja Haradan kuvailemaa katastrofijätöksistä etääntymistä ja myönteisyyteen keskittymistä.²¹⁶

Tämä toimintatapa vertautuu kiinnostavasti siihen, jonka Norgaard havaitsi tutkiessaan ihmisten välinpitämättömyyttä ilmastotoimissa. Hänen tutkimuksessaan ihmiset sivuuttivat huolestuttavat omat havainnot ja jaetun tiedon, valikoivat sen, mihin kiinnittivät huomiota, eivät ajatelleet asioita liian pitkälle eteenpäin ja keskittyivät siihen, mitä olivat tekemässä juuri nyt. Sekä haastattelemani tutkijat että Norgaardin tutkimat norjalaiskylän asukkaat käyttivät samoja tunteiden käsittelyn keinoja, mutta toimivat päinvastaisilla tavoilla. Molemmissa toimintatavoissa on kyse ihmiselle tyypillisestä kielteisten tunteiden välttämisestä. Norgaardin tutkimuksen norjalaisten sosiaalinen normi oli välttää pelon ja avuttomuuden tunteita pitäytymällä optimismissa ja kontrollissa. Hän havaitsi, että denialistinen ajattelutapa oli muovautunut ja sitä uusinnettiin sosiaalisesti yhteisössä.²¹⁷

Haastattelemani tutkijat eivät tunne mittaluokaltaan valtavan ja syy-seuraussuhteiltaan monimutkaisen monikriisin edessä avuttomuutta, koska heille on muodostunut selkeitä näkemyksiä ratkaisuista ja he ovat saaneet voimaantumisen

²¹⁵ Joutsenvirta & Salonen 2020, 17, 55.

²¹⁶ Head & Harada 2017, 39.

²¹⁷ Norgaard 2006.

kokemuksia, jotka taklaavat avuttomuutta ja toivottomuutta. He myös toimivat yhteisössä, joka tukee ja vahvistaa ratkaisuihin keskittymistä ja tulevaisuususkoa. Tämä havainto on samankaltainen kuin Headilla ja Haradalla australialaisten ilmastotieteilijöiden tunteiden käsittelystä ja niiden ilmaisemisesta. Heidän mukaansa myönteisten tunteiden jakamisella myös vahvistettiin tiedeyhteisön kollektiivisuutta. He toteavat, että ilmastotutkijat työskentelevät kontekstissa, jossa vahva sosiaalinen ja kulttuurinen paine edellyttää positiivisuutta enemmän kuin negatiivisuutta.²¹⁸ Aineistotani hahmottuu samankaltainen positiivisuuteen keskittyminen, joka rakentuu ja voimistuu kollektiivisesti samojen asioiden kanssa toimivien ihmisten keskuudessa. Jos ekologista ja planetaarista sivistystä halutaan edistää yhteiskunnassa, olisi saatava laajennettua juuri tällaista myönteistä, ratkaisukeskeistä, dynaamista energiaa.

Keskustelu ympäristökysymyksiin vaikuttamisen keinoista, aktivismista ja tieteen ja tutkimuksen roolista on tuskin laantumassa. Tähän keskusteluun tutkimukseni tuo oman pienen lisänsä. Yksi tuoreimpia ulostuloja on pitkäaikaisen tietokirjailijan ja aktivistin Risto Isomäen haastattelu, jossa hän nosti esille huolensa siitä, kuinka ympäristöliike on unohtanut face to face -kohtaamiset ja pysyttelee liikaa omassa kuplassaan ja sosiaalisessa mediassa²¹⁹. Ympäristöväen täytyisi olla valmis kohtaamaan myös erimieliset ihmiset ja keskustelemaan avoimin mielin heidän kanssaan, kuten eräs haastateltava ehdotti puhuessaan tunnistamisen filosofiasta.

Koska kertomuksellisuus on aiemmin kuvatun mukaisesti ihmismielelle ominainen tapa hahmottaa maailmaa ja kokemusta siitä ja kertomuksilla voidaan vaikuttaa ihmisiin emotionaalisesti, ekososiaalisen sivistystä, ekologista solidaarisuutta ja planetaarista hyvinvointia voitaisiin edistää planetaarisilla kertomuksilla. Niissä kuvattaisiin ihmisen ja luonnon tarina toisin, ihminen osana luontoa niin, että ihminen ei pyrkisi vain hyötymään luonnosta vaan sopusointuun sen kanssa, varmistamaan koko elonkirjon hyvinvointia. Näin voitaisiin kenties laajemmin saada ihmiset ymmärtämään erään haastateltavan nimeämä ”iso kuva”, kaikkien planeetalla elävien olioiden systeminen yhteys. Näissä tarinoissa - tieto- ja fiktiivisissä kirjoissa, elokuvissa, dokumenteissa, uutisreportaaseissa, artikkeleissa, tv-sarjoissa, taiteellisissa produktioissa - kuvattaisiin haastateltavien toiveiden mukaisesti tutkittuun tietoon perustuvia, kestäviä, oikeudenmukaisia ratkaisuja, jotka turvaisivat myös tulevien sukupolvien hyvinvoinnin. Silloin saattaisi olla mahdollista saada kollektiivinen toiminta käännettyä vahvemmin monikriisin vaatiman kestävyysmurroksen suuntaan.

Edellä kuvatusti samat tunteiden käsittelyn keinot - valikoiva havainnoiminen, ajankohtaiseen tekemiseen keskittyminen ja optimistinen toivon näkökulma - voivat saada ihmiset toimimaan joko passiivisen välinpitämättömästi tai aktiivisen ratkaisukeskeisesti. Aktiivinen toimijuus edellyttää osallisuutta, tunnetta

²¹⁸ Head & Harada 2017, 39.

²¹⁹ Heikkinen 2024.

omasta vaikutusvallasta ja merkityksestä ja myönteisistä mahdollisuuksista. Jotta tavalliset kansalaiset saadaan sitoutumaan kestävyysmurroksen edistämiseen, heille on tarjottava konkreettisia positiivisia esimerkkejä ja lukuisia toteutettavissa olevia tapoja myönteiseen toimintaan. Puhe luopumisesta ei sitä ole, eivät myöskään vaikeat ja kiistanalaiset tieteelliset termit, jotka ulossulkevat ihmisiä jo abstraktiudellaan ja outoudellaan. Koska puhuminen muutoksesta synnyttää jo sinänsä vastarintaa, voisi olla järkevämpää puhua enemmän kehityksestä ja yhteisen hyvinvoinnin edistämisestä.

Ilmastonmuutoksen ja tunteiden antropologian näkökulmasta ajatellen tämän työn johtopäätöksissä korostuu se, että työssä ilmaston, luonnon ja eläinölköiden hyväksi on huomioitava ihmisten tunteet edelleen yhä vahvemmin. Antropologinen näkökulma tuo kestävyyskriisin ratkaisemiseen sen tärkeän ymmärryksen, että samassakaan yhteiskunnassa ihmiset eivät jaa samoja käsityksiä esimerkiksi hyveistä, vaan ihmiset näkevät emotionaalisesti myönteisinä ne asiat, jotka hän kokee omassa viiteryhmässään hyväksytyiksi. Viiteryhmän, haastateltavien sanoin "sisäryhmän" tai "heimon" muotoutumiseen vaikuttaa vahvasti se yhteisö, jossa hän toimii konkreettisesti omassa arjessaan. Medioituneessa maailmassa sisäryhmä muotoutuu paljolti myös sosiaalisen median algoritmien pohjalta. Ihminen suuntautuu kestävyyskysymysten ratkaisuja kohti, jos hän kokee sen omassa ryhmässään hyväksytyksi ja siihen kannustetaan. Viesti, niin ympäristötoimia kannattava kuin sitä vastustava tai välinpitämättömästi suhtautuva vahvistuu yhteisön sisällä vuorovaikutuksessa. Jos kestävyysmurrosta edistävää viestiä halutaan vahvistaa ja saada se menemään perille, on eri ryhmiä puhuteltava eri tavoin, rakennettava erilaisia narratiiveja ja diskursseja. Ihmisissä havaittu halu torjua kielteisiä tunteita kuten syyllisyyttä ja häpeää on otettava huomioon, kun viestiä suunnataan heille, joille on voimakas emotionaalinen vastustus koko aihetta kohtaan. Polarisaatio ei vähene kärjistämällä vaan kaventamalla sitä kuilua, jonka ihminen kokee olevan sen välillä, mikä hän on ja mitä arvoja hän edustaa ja toisaalta sen, mitä hän kokee häneltä vaadittavan.

Mitä tämä voisi tarkoittaa Suomen kontekstissa? Suomessa on esiintynyt pyrkimyksiä rakentaa maasta kestävä kehityksen kärkimaa. Toisaalta tätä kohtaan on syntynyt myös populistinen vastaliike, joka on saanut runsaasti vastakaikua ja vaikuttanut koko yhteiskunnalliseen kenttään. On oletettavasti käynyt niin, että meillä kuten monissa muissakin yhteiskunnissa on ihmisryhmiä, joiden tunteita ei ole kestävyysmurrosta edistettäessä huomioitu lainkaan ja jotka kokevat muutosten edessä osattomuutta, turvattomuutta, pelkoa ja identiteetin ja elämäntavan uhkaa, niin ideologisesti kuin konkreettisesti toimeentulon näkökulmasta. Näissä ryhmissä liikkuvat tunteet, jotka vahvistavat torjuntaa ja välinpitämättömyyttä. Taas tutkijoiden omissa, kestävyyskysymyksiin keskittyvissä yhteisöissä ja vuorovaikutustilanteissa liikkuu samankaltaisia myönteisiä ja kielteisiä tunteita, mutta ne vaikuttavat toimintaan

päinvastaisesti. Kestävyysmurroksen edistäminen vaatii sitä, että ratkaisuihin on kyettävä viestimään ja niitä on tuotava käytäntöön niin, että eri ryhmät löytävät kysymyksiin jonkin oman, helposti lähestyttävän tulokulman, jonka kautta voivat alkaa toimia rakentavalla ja emotionaalisesti palkitsevalla tavalla. Parhaiten se tapahtuu niin, että ”viestintuojana” on taho tai edustaja, jonka vastaanottaja mieltää omaan sisäryhmäänsä kuuluvaksi. Todellinen läpimurto kestävyyskysymyksissä saavutettaisiin, jos eri ryhmien välille saataisiin synnytettyä kollektiivinen ymmärrys kuulumisesta samaan yhteisöön muiden ihmisten ja koko planeetan kanssa, vielä niin, että yhteisölle nähtäisiin kollektiivisena ominaisuutena kaikkeen elämään kuuluva hauraus ja haavoittuvaisuus. Niiden kohtaaminen on kuitenkin tunteiden tasolla monelle ihmiselle niin vaikeaa, että kysymyksiä on paras lähestyä jopa suurelta osin myös rationaalisesti, näennäisesti kiertäen tunteet ja vetoamalla järkevyyteen, järkiperusteisiin syihin toimia kestävästi. Silloin väistetään negatiiviset tunnereaktiot ja niistä syntyvä irrationaalinenkin toiminta ja päästään planetaarisen sivistyksen mukaiseen toimintaan, jonka yksilö kokee palkitsevaksi omista syistään.

Kestävyys- ja luontoalan tutkijoiden näkemykset kestävyysmurroksen, ekososiaalisen sivistyksen ja ekologisen solidaarisuuden edistämisestä ovat mielestäni tärkeitä ja relevantteja. Heillä on tarjota runsaasti näkemyksiä yhteiskunnallisen muutoksen edistämisen keinoista ja sitä hidastavista tekijöistä. Näitä ajatuksia voi luonnollisesti hyödyntää muussakin yhteiskunnalliseen edistykseen pyrkivässä toiminnassa, esimerkiksi ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksissä. Tutkija-vaikuttajien keinot jaksaa hidasta ja monesti turhauttavaa työtä ja kääntää myös negatiiviset kokemukset ja kielteiset tunteet mobilisoivaksi voimaksi voivat auttaa kaikkia, jotka haluavat tehdä työtä paremman maailman hyväksi. Tutkijoiden kertomukset heille emotionaalisesti merkittävistä kokemuksista voivat inspiroida esimerkiksi ympäristökasvatuksen ammattilaisia luomaan mahdollisuuksia tällaisiin kokemuksiin lapsille ja aikuisillekin, vielä niin, että kokemuksen jatkona on tilaisuus toimia itse ja vaikuttaa oikeiksi koettujen arvojen mukaisesti.

Jatkotutkimuksena tutkijoita voisi haastatella tarkemmin esimerkiksi siitä, miten heidän mielestään asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää paremmin lainsäädäntötyössä ja miten tieteen, politiikan ja muun yhteiskunnan vuoropuhelua voisi edistää. Tätä tutkimusta tehdessäni kävin läpi suuret määrät kiinnostavia tutkimuksia ja artikkeleita, joiden sisältämä tieto olisi ehdottoman hyödyllistä monella sektorilla mutta joka jää harmittavan pienen sisäpiirin tietoon.

Ilmastoantropologian ja tunteiden antropologian alueelta löytyy lukuisia muitakin kiinnostavia jatkotutkimusnäkökulmia tämän työn aiheita sivuten. Tärkeitä tutkimuskohteita olisivat esimerkiksi tässä tutkimuksessa esiin nousseet sosiaalinen media, perinteinen media ja taide ja niiden uudet ilmaisutavat ja mahdollisuudet. Tutkimuskysymyksenä voisi olla esimerkiksi se, millaista kantaa ottavaa taidetta

ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta tehdään juuri nyt ja millaisia affekteja se synnyttää. Kielitieteen ja narratiivisuuden näkökulmasta olisi kiinnostavaa tarkastella, millaisin termein ja esimerkiksi metaforin kestävyyskysymyksistä puhutaan juuri nyt, miten ilmiöitä kehystetään ja kuvitetaan ja miten nämä valinnat vaikuttavat emotionaalisesti. Koska vaadittavien lakimuutosten edistäminen on poliitikkojen tehtävä, olisi olennaista tutkia myös heidän ajattelunsa taustalla vaikuttavia kokemuksia, tunteita ja kulttuurisia virtauksia. Erityisen tärkeää olisi mielestäni tutkia, miten ”moraaliposeeraukseksi” ja ”hyvesignaloinniksi” mielletyn ja toisaalta järkevästi kestäväksi ja eettiseksi mielletyn toiminnan välistä ideologista kuilua voitaisiin kaivata.

Jos olisin valinnut tutkimukseeni autoetnografisen lähestymistavan, olisin voinut tarkastella sitä, miten ja miksi oma, ajoittain samoja ahdistavia kehiä kiertävä ja urautunut ajatteluni ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta laajeni kirjallisuuden tutustumisen, haastattelujen ja niiden analysoinnin myötä. Työn tekeminen oli kurkistus positiivista ratkaisukeskeistä energiaa huokuvien ihmisten ja yhteisön pariin ja sellaisena voimauttava kokemus, joka kannustaa ottamaan monikriisin kaltaisesta ongelmakimpusta jonkin säikeen ja alkamaan selvittää sitä, kuten haastateltavat ovat tehneet ja jatkuvasti tekevät.

LÄHTEET

HAASTATELTAVAT

Elisa Aaltola, eläin- ja ympäristöetiikan dosentti ja vanhempi tutkija, Turun yliopisto

Panu Halme, luonnonsuojelubiologian yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

Minna Kaljonen, tutkimusprofessori, Suomen ympäristökeskus ; ympäristöpolitiikan dosentti, Tampereen yliopisto

Tarmo Ketola, metsäentomologian ja ekologian yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto (haastatteluaiikana ekologian yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto)

Teea Kortetmäki, kestävyys siirtymien apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto

Janne Kotiaho, ekologian professori, Jyväskylän yliopisto ; Suomen Luontopaneelin puheenjohtaja

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, V.A., Hiljanen M., Layne H., Lehtonen A., Löyttyniemi M., Mykrä.N., Virtanen A.S., Heikkinen H.L.T. (2024.) Education for planetary well-being. In Elo etc. (eds.) *Interdisciplinary Perspectives on Planetary Well-Being* (pp. 246-255). Routledge.
- Ahti, R., Värri, V., Tervasmäki, T., Moisio, O., & Heikkinen, H. L. T. (2022). Maailman tärkein tehtävä: Esseitä kasvatuksesta, vastuusta ja toivosta : juhla kirja professori Veli-Matti Värrielle. Niin & näin.
- Ahmed, S. (2018). Tunteiden kulttuuripolitiikka. Tampere: niin & näin.
- Alastalo, M., Åkerman, M. & Vaittinen, T. (2017). Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen ym. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. 214-232.
- Alexander, S. (2011). The Voluntary Simplicity Movement: Reimagining the Good Life Beyond Consumer Culture. *The International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability*, 7(3). 133-150.
- Aunela, H. (2021). Tunteiden antropologia. AntroBlogi, Suomen antropologisen seuran verkkojulkaisu. Viitattu 21.9.2023.
<https://antroblogi.fi/2019/02/tunteiden-antropologia/>
- Backman, J (2018). Äärellisyyden kohtaaminen: kokemuksen filosofista käsittehistoriaa. Teoksessa Toikkanen j. & Virtanen I. A. (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 25-40.
- Brightman, M., & Lewis, J. (2017). Introduction: The anthropology of sustainability: Beyond development and progress. – Teoksessa Brightman M. & Lewis, J. (toim.) *The Anthropology of Sustainability Beyond Development and Progress*. 1-34.
- Brightman M. & Lewis, J. (2017, toim.) *The Anthropology of Sustainability Beyond Development and Progress*. Palgrave Macmillan US.
- Callison, C. (2014). *How climate change comes to matter: The communal life of facts*. Duke University Press.
- Copernicus ECMWF (2024). Global Climate Highlights 2023. Copernicus Climate Change service. European Commission. Viitattu 22.1.2024.
https://climate.copernicus.eu/global-climate-highlights-2023?utm_source=socialmedia&utm_medium=tw&utm_id=gch23

- Desrousseaux, M. and Langlais, A. (2018). Introduction to the concept of ecological solidarity and its challenges. 5th European Congress of Conservation Biology. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/62141>
- Donner, Julia, Hanna Johansson ja Emma Lilja (2020, toim.). Ikkunalla. Näkymiä sukupuoleen, tilaan ja aikaan. Kirsi Saarikankaan juhlakirja. Taidehistoriallisia tutkimuksia 51. Helsinki: Taidehistorian seura.
- Dove, M. R. (2014). Anthropology of Climate Change. Wiley-Blackwell. <https://jyu.finna.fi/Record/nelli09.24989745000041?sid=3093647304>
- Duggan, J. (2015, 2019): Is This How You Feel? <https://www.isthisshowyoufeel.com/> Viitattu 20.3.2024.
- Duggan, J., Haddaway, N. R., & Badullovich, N. (2021). Climate emotions: it is ok to feel the way you do. *The Lancet Planetary Health*, 5(12), e854-e855.
- Duranti, A. (2008, ed.). A companion to linguistic anthropology. John Wiley & Sons.
- Elo, M., Hytönen, J., Karkulehto, S., Kortetmäki, T., Kotiaho, J. S., Puurtinen, M., & Salo, M. (2024, eds.). Interdisciplinary perspectives on planetary well-being. Taylor & Francis.
- Fischer, F. (2019). Knowledge politics and post-truth in climate denial: On the social construction of alternative facts. *Critical policy studies*, 13(2), 133-152.
- Flam H. & Kleres J. (2015, toim.). Methods of exploring emotions. Routledge.
- Foster, R. (2017). Nykytaidekasvatus toisintekemisenä ekososiaalisten kriisien aikakaudella. *Sosiaalipedagogiikka*, 18, 35-56. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/63484/30610>
- Foster, R., Heikkinen, H. L., Nyberg, C., Saari, A., & Salonen, A. O. (2023). Kertomuksia kestävästä elämästä. OKM.
- Foster, R., Saari, A. & Nyberg, C. (2023). Kestäkö elämä? Teoksessa Foster ym. *Kertomuksia kestävästä elämästä*. OKM. 13-21.
- Gitlin, T. (2020). The rise of "identity politics": An examination and a critique. In *Higher education under fire* (pp. 308-325). Routledge.
- Hakala, S. (2023). Ilmaston ja elonkirjon hätätila muuttaa tutkijan roolia. *Tieteessä tapahtuu*, 41(3).

- Halme, P. (2020). Saako tutkija tuntea? Koneen Säätöön Rohkeus-blogi, 3.9.2020. Viitattu 25.1.2024.
- Halme, P. & Tuittila, S. (2024). Tieteen ja taiteen välinen yhteistyö kypsyy hitaasti. Tieteessä tapahtuu 1/24. Viitattu 15.4.2024.
- Harriger, J. A., Evans, J. A., Thompson, J. K., & Tylka, T. L. (2022). The dangers of the rabbit hole: Reflections on social media as a portal into a distorted world of edited bodies and eating disorder risk and the role of algorithms. *Body Image*, 41, 292-297.
- Hasselaar, J. J. (2023). *Climate Change, Radical Uncertainty and Hope*. Amsterdam University Press. <https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/97562>
- Head, L., & Harada, T. (2017). Keeping the heart a long way from the brain: The emotional labour of climate scientists. *Emotion, Space and Society*, 24, 34-41.
- Heikkilä, K., & Jokinen, L. (2015). Korkeakoulujen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. *Vastuullinen ja vaikuttava*, 31.
- Heikkinen, H. L., Tervasmäki, T., Jokisaari, O., Jurvakainen, K., Kallio, J., Pulkki, J. (2022). Kohti kestävästä toivoa. Eurooppalaisen filosofian seura ry. <https://netn.fi/fi/kirjat/maailman-tarkein-tehtava>
- Heikkinen, H. L. T., Kiilakoski, T., Kaukko, M., Kemmis, S. (2023). Miten muuttaa käytäntöjä ihmisen ja luonnon kannalta kestäviksi?: Ekososiaalinen sivistys käytäntöarkkitehtuuriteorian valossa. Suomen kasvatustieteellinen seura: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Heikkinen, M. (2024). Ympäristöliike on kulkenut harhaan jo pitkän aikaa, sanoo aktivisti-konkari Risto Isomäki. *Helsingin Sanomat* 17.3.2024. Viitattu 18.3.2024. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010240751.html>
- Heiskanen, E. (2023). Empatiolla kohti ilmastomyönteistä kulutuskulttuuria? *Osallisuusmedia*. Viitattu 22.2.2024. <https://www.osallisuusmedia.fi/eva-heiskanen-empatiolla-ilmastomyonteista-kulutuskulttuuria/>
- Helsinki.fi. (2023). Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus ja kestävyysmurros. Helsingin yliopiston verkkosivu. Viitattu 31.8.2023. https://www.helsinki.fi/fi/ajankohtaista/ilmasto-ja-luonnon-monimuotoisuus?mtm_campaign=14960284466&mtm_kwd=ilmastonmuutos&mtm_source=google&mtm_medium=SEM&gclid=Cj0KCQjw0bunBhD9ARIsAAZI0E1v_7WQxWZpToZtCp51tr9lxIiMktPMxe5I9zTfSYLCIcfNxxkGJF68aAr0kEALw_wcB

- Henrichs, A. (2015). epiphany. Oxford Research Encyclopedia of Classics.
- Hildén, J. (2018). Maapallon kuudes sukupuutto. *Tieteessä tapahtuu*, 36(4).
- Holopainen, J. (2012). Aika hämmentää ilmastonmuutosta jälleen. *Tieteessä tapahtuu*, 30(4).
- Huttunen, L. & Homanen, R. (2017). Etnografinen haastattelu. Teoksessa Hyvärinen ym. (toim.): *Tutkimushaastattelun käsikirja*. 131-152.
- Huttunen, S. & Rekola, A. (2021). Reilu siirtymä, ekologinen solidaarisuus ja kestävyysmurroksen mahdollisuus? *Alue ja ympäristö*, 50(2), 154-164. Suunnittelumaantieteen yhdistys. <https://doi.org/10.30663/ay.109042>
- Hyvärinen, M., Nikander, P. ja Ruusuvoori, J. (2017, toim.). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, S. (2009). Voimaantumisen tarinat subjektiuden vahvistajana. *Aikuiskasvatus*, 29(1), 4-13.
- Hänninen, V. & Aaltola, E. (2020, toim.). *Ihminen kaleidoskoopissa. Ihmiskäsitysten kirjoja tutkimassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Iivari, J. (2019). Tutkimuksen vapaus, rehellisyys ja kumulatiivisuus koetuksella tieteenteon muutoksessa. *Tieteessä tapahtuu*, 37(2).
- IPCC (2023). AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>
- Jakonen, M. (2017). Vastatieto: tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu.
- Jasper, J.M. (1998). The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements. *Sociological Forum* 13, 397-424.
- Jasper, J. M. (2011). Emotions and social movements: Twenty years of theory and research. *Annual review of sociology*, 37, 285-303.
- Jokinen, A. (2021). Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 15.1.1924.
- Joutsenvirta, M., & Salonen, A. O. (2020). *Sivistys vaurautena. Radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävä yhteiskuntaa*. Helsinki: Basam Books.

- Juntunen, T., Poutanen, M. J., & Lahtinen, M. (2020). Tieteen politisoitumisesta – ja katsaus kuluneeseen kahteen vuoteen. *Politiikka*, 62(4), 315–323.
<https://journal.fi/politiikka/article/view/100160>
- Jurvakainen, & Keskinen (2023). Rohkeus. Teoksessa Foster ym.(toim.) *Kertomuksia kestävästä elämästä*. 96-127. OKM.
- Hyvärinen, M. (2010). Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori ym. (toim.) *Haastattelun analyysi* (s. 90-118). Vastapaino.
- Kleres, J. (2011). Emotions and narrative analysis: A methodological approach. *Journal for the theory of social behaviour*, 41(2), 182-202.
- Kleres, J. & Wettergren, Å. (2017). Fear, hope, anger, and guilt in climate activism. *Social Movement Studies*, 16:5, 507-519.
- Koistinen, A. K., Kortekallio, K., Santaoja, M., & Karkulehto, S. (2023). Towards cultural transformation: Culture as planetary well-being. In Elo etc. (eds.) *Interdisciplinary Perspectives on Planetary Well-Being* (pp. 231-245). Routledge.
- Kokkonen, T. (2020). Biologinen ihminen. Teoksessa Hänninen, V.& Aaltola, E. (toim.) *Ihminen kaleidoskoopissa: ihmiskäsitysten kirjoa tutkimassa*. Helsinki: Gaudeamus, 150-170.
- Kuoppala, K. (2021). Tutkimuksen arviointi ja tutkijan vapaus osana tiedepolitiikkaa. *Tiedepolitiikka*, 46(3), 4-6.
- Laakkonen, E., & Salonen, A. O. (2022). Tutkija ja aktivismi: Tutkimus yhteiskuntaa ja maailmaa muuttamassa. *Aikuiskasvatus*, 42(1), 4-5.
- Laine, M. & Toivanen P. (2013). Kestävä kasvatus: kulttuuria etsimässä. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura.
- Laininen, E. (2018). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16-38.
<https://journal.fi/akakk/article/view/84515>
- Lefsrud, L. M., & Meyer, R. E. (2012). Science or science fiction? Professionals' discursive construction of climate change. *Organization Studies*, 33(11), 1477-1506.
- Lummaa, K., Lähde, V., Toivanen, T., Eronen, J. T., Järvensivu, P., & Vadén, T. (2020). Humanistinen ympäristötutkimus. *Alue Ja Ympäristö*, 49(2), 83–91.
<https://doi.org/10.30663/ay.97341>

- Lutz, C. (2017). What Matters. *Cultural Anthropology*.
<https://journal.culanth.org/index.php/ca/article/view/ca32.2.02/145>
- Lähde V. (2022): Sitkeä edistysusko ja murtumien maailmanpolitiikka. BIOS-tutkimusyksikön verkkosivu. Viitattu 30.8.2023. <https://bios.fi/sitkea-edistysusko-ja-murtumien-maailmanpolitiikka/>
- Lähde V. (2023). Mitä on monikriisi? BIOS-tutkimusyksikön verkkosivu. Viitattu 30.8.2023. <https://bios.fi/mita-on-monikriisi/>
- Manninen, J., & Nokelainen, R. (2021). Ekososiaalinen sivistys haastaa vapaan sivistystyön. *Aikuiskasvatus*, 41(2), 140-147.
- Moilanen, A., & Salonen, A. (2022). Planetaarinen sivistys: Kohti antroposeenin ajan sivistysideaalia. *Kasvatus & Aika*, 16(2), 47-71.
- Moilanen, A., Moilanen, P., Opettajankoulutuslaitos, & Education, D. o. T. (2023). Miten tulla ekososiaalisesti ihmiseksi?: Vastine artikkelimme kritiikkeihin. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/92575/141543-Artikkelin%20teksti-318616-1-10-20231220.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mäkelä, J., & Niva, M. (2020). Ruoan puhtaus, syötävyys ja identiteetti. Teoksessa Donner J., Johansson, H. & Lilja, E. (toim.) *Ikkunalla. Näkymiä sukupuoleen, tilaan ja aikaan. Kirsi Saarikankaan juhlakirja*. Taidehistoriallisia tutkimuksia, 51. 102-119.
- Norgaard, K. M. (2006). "People want to protect themselves a little bit": Emotions, denial, and social movement nonparticipation. *Sociological inquiry*, 76(3), 372-396.
- Norgaard, K. M., & Project Muse. (2011). *Living in Denial: Climate Change, Emotions, and Everyday Life*. The MIT Press.
- Norgaard, K. M. (2019). Making sense of the spectrum of climate denial. *Critical Policy Studies*, 13(4), 437-441.
- Ochs, E. (2004). Narrative lessons. Teoksessa Duranti, A. (toim.) *A companion to linguistic anthropology*, 269-289.
- Ojala, M. (2012). How do children cope with global climate change? Coping strategies, engagement, and well-being. *Journal of Environmental Psychology*, 32(3), 225-233.
- Pakarinen, A. (2011). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 253.

- Pantsar, M. (2023). Elinkeinoelämä ja luonnon monimuotoisuus: Missä mennään ja mitä tarvitaan?
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164665/YM_2023_6.pdf
- Palonen, E. (2016). Miten niin yllätystulos? *Politiikasta.fi*. Viitattu 21.9.2023.
<https://politiikasta.fi/miten-niin-yllatystulos/>
- Poutanen, M. (2023). Turhauttava tiedekritiikki 1: Kansalaiskeskustelua tieteen välinearvosta vai somehuutelua puskista? *Politiikasta.fi*. Viitattu 15.1.2023.
<https://politiikasta.fi/turhauttava-tiedekritiikki-1-kansalaiskeskustelua-tieteen-valinearvosta-vai-somehuutelua-puskista/>
- Poutanen, M. J. (2023). Suvi Salmenniemi, Affect, Alienation and Politics in Therapeutic Culture: Capitalism on the skin: Lontoo: Palgrave Macmillan, 2022, 222 s. *Politiikka*, 65(3). <https://journal.fi/politiikka/article/view/131281>
- Pihlström, S. (2021). Hyve ja pahe ajassa ja paikassa: filosofinen kommenttipuheenvuoro. *Uskonnontutkija-Religionsforskaren*, 10(3).
- Pihkala, P. (2017). Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Kirjapaja.
- Pihkala, P. (2018). Johdatus ympäristöahdistukseen: Ympäristöongelmien psyykkiset vaikutukset. *Tieteessä tapahtuu*, 36(6).
- Pihkala, P., Julia, S., & Jylhä, K. M. (2022). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. In *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (pp. 95-116). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Rastas, A. (2010). Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ruusuvuori ym. (toim.): *Haastattelun analyysi*. 64-89.
- Renouf, J. S. (2021). Making sense of climate change – the lived experience of experts. *Climatic change*, 164(1), 14.
- Rinne, J., Kajander, A., & Haanpää, R. (2020). Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. *Ethnos ry*.
- Rossi, L. M. (2023). Moninkertainen pelko uhkaa tutkimuksen ja opetuksen vapautta. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning*, 36(3-4), 43-45.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori ym. (toim.): *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.

Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (2010, toim.). Haastattelun analyysi. Vastapaino.

Saari, A. & Jurvakainen, K. 2022. Siniseen kiedottu: Halun kultivointi itsekasvatuksellisenä tehtävänä. Teoksessa T. Tervasmäki, O. J. Jokisaari, K. Jurvakainen, J. Kallio, J. Pulkki, P. Takkinen, A. Tammenoksa, J. Varpanen (toim.) *Maailman tärkein tehtävä: Esseitä kasvatuksesta, vastuusta ja toivosta. Juhlakirja professori Veli-Matti Väärille*. niin & näin.

Salmela, M. (2017). Affektiivinen käänne: Yksi vai monia? Käsitteellisiä ja metodologisia pohdintoja. *Tieteessä tapahtuu*, 35(2).

Salmi, J. (2021.). Ilmastonmuutoksen antropologia. *AntroBlogi*, Suomen antropologisen seuran verkkojulkaisu. Viitattu 31.8.2023.
<https://antroblogi.fi/2021/10/ilmastonmuutoksen-antropologia/>

Salonen, A. O. (2013). Ekososiaalinen sivistys kulttuurin kulmakiveksi. Teoksessa M. Laine & P. Toivanen (toim.) *Kestävä kasvatusta-kulttuuria etsimässä*. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja, 6, 40-69.

Salonen, A. O., & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1), 4-15.

Salonen, A. & Konkka, J. (2023). Kansalaisten hyvinvointi kestävyttä tavoittelevassa yhteiskunnassa. *Tiedepolitiikka* 4/2022.

Salonen, T. (2024). Vegaani herättää raivoa ja paheksuntaa, koska hän koettelee syömiseen liittyviä sosiaalisia tottumuksia. *Yliopisto-lehti* 9.1.2024. Helsingin yliopisto. Viitattu 25.3.2024.

Scheve, C. von. (2017). Affekteista, emootioista ja tunteista. – *Tieteessä tapahtuu* 2/2017. 40–41. <https://journal.fi/tt/article/view/61919/23569>

Silvonen, V. (2019). Tunteet ja tieteet – Affekti, emootio ja tieteidenvälisyys. Päivystävä folkloristi, tiedeblogi kulttuurista, kulttuureista ja perinteestä innostujille. Viitattu 25.9.2023. <https://blogs.helsinki.fi/folkloristi/vs04/>

STT info (2023). Ilmastokriisin mestarikurssi yhdisti päättäjät kunnianhimoisten ilmastotoimien äärelle. CLC Climate Leadership Collaboration.
<https://www.sttinfo.fi/tiedote/ilmastokriisin-mestarikurssi-yhdisti-paattajat-kunnianhimoisten-ilmastotoimien-aarelle?publisherId=32722849&releaseId=69964464>

- Suomen ympäristökeskus (2023). Ilmastonmuutos näkyy jo Suomen luonnossa. Katsaus Suomen luonnon tilaan. Ympäristöhallinnon verkkosivu. Viitattu 30.8.2023. <https://www.ymparisto.fi/fi/ympariston-tila/ilmastonmuutos/ilmastonmuutos-etenee>
- Tapanila, K. (2020). Akateemisen työn merkityksellisyys ja yliopiston muuttuvat vaatimukset. Aikuiskasvatus 1/2020. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122812/akateemisen_ty%C3%B6n_merkityksellisyys_2020.pdf?sequence=2
- Tiedeykkönen (2023). Hallitustenvälisen ilmastopaneeli IPCC:n 1,5 asteen sumutus. Yle Areena 12.6.2023. Viitattu 30.8.2023. <https://areena.yle.fi/podcastit/1-65593544>
- Toikkanen j. & Virtanen I. A. (2018, toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Toiskallio, T. (2023). Vuosi 2022 oli yksi mittaus historian lämpimimmistä: ilmakehässä oli enemmän hiilidioksidia kuin miljooniin vuosiin. WWF:n uutiset 3.2.2023. Viitattu 30.8.2023. <https://wwf.fi/uutiset/2023/02/vuosi-2022-oli-yksi-mittaus-historian-lampimimmista-ilmakehassa-enemman-hiilidioksidia-kuin-miljooniin-vuosiin/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen j. & Virtanen I. A. (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 64-84.
- Valtioneuvosto 2023: Ilmastobarometri 2023: Enemmistö suomalaisista näkee ilmastoratkaisut mahdollisuutena parantaa kilpailukykyä ja hyvinvointia. Valtioneuvoston tiedote 23.2.2023. Viitattu 30.8.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/ilmastobarometri-2023-enemmisto-suomalaisista-nakee-ilmastoratkaisut-mahdollisuutena-parantaa-kilpailukykyja-ja-hyvinvointia>
- Vuori, J. (2021). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Väliverronen, E. (2019). Tieteen vapauden ja tutkijan sananvapauden ongelmat yhä näkyvämpiä. Tieteessä tapahtuu, 37(4).
- Värri, V. (2018). Kasvatus ekokriisin aikakaudella. Vastapaino.

Wang, S., Leviston, Z., Hurlstone, M., Lawrence, C., & Walker, I. (2018). Emotions predict policy support: Why it matters how people feel about climate change. *Global Environmental Change*, 50, 25-40.

Wettergren, Å. (2015). How do we know what they feel. Teoksessa Flam, H.. & Kleres, J. (toim.) *Methods of exploring emotions*, 115-124.

Wright, C., & Nyberg, D. (2012). Working with passion: Emotionology, corporate environmentalism and climate change. *Human Relations*, 65(12), 1561-1587.

WWF.fi (2023). Ilmastonmuutos. WWF:n verkkosivu. Viitattu 30.8.2023.
<https://wwf.fi/uhat/ilmastonmuutos/#ilmastonmuutoksen-hillinta>

WWF.fi (2023). Luontokato. WWF:n verkkosivu. Viitattu 31.8.2023.
<https://wwf.fi/uhat/luontokato/>

LIITE

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Miten kuvailisit itseäsi ja työtäsi jollekulle, joka ei tunne sinua ollenkaan?

Kuvaile kuluvia/edellisiä työviikkojasi. Millaisia ajatuksia sen aikana mielessäsi liikkui, mitä tunteita koit?

Minkä ikäisenä aloit havahtua tai tiedostaa, että asiat eivät mene ympäristön kannalta oikein tässä maailmassa? Muistatko erityisiä tilanteita tai tapahtumia? Mitä tunteita niihin liittyi?

Mitkä ovat varhaisimmat muistosi omasta ”ympäristöaktivismistasi”?

Miten muut suhtautuivat näkemyksiisi lapsuus- ja nuoruusaikana? Perhe, opettajat, kaverit?

Miten peruskoulu aika vaikutti näkemyksiisi? Entä muu opiskelu, millainen?

Millaiset tapahtumat elämäsi varrelta ovat jääneet mieleesi erityisen ahdistavina, herättelevinä tai muuten ajatteluusi vaikuttaneina?

Millaisia tunteita sinussa herää, kun ajattelet maapallon tulevaisuutta juuri nyt?

Mikä on asiantuntijatiedon ja tunteiden suhde omassa työssäsi?

Voisitko nimittää itseäsi ympäristöaktivistiksi? Miksi, miksi et?

Onko sinulla ollut ”esikuvia” omassa toiminnassasi? Mitä olet oppinut tai omaksunut heiltä?

Onko ollut kausia, jolloin haluaisit vain olla välittämättä ja keskittyä vain omaan elämään? Mistä ne ovat johtuneet?

Mikä on saanut nousemaan näistä kausista ja jatkamaan?

Mitkä ovat olleet palkitsevimpia hetkiä työn tai vaikuttamistyön parissa?

Mitä mielestäsi tarkoittaa ekososiaalinen sivistys, mitä se sinulle merkitsee?
Entä ekologinen solidaarisuus?

Mitkä käsitteet ovat mielestäsi hyödyllisimpiä, kun puhutaan ympäristö- ja ilmasto-
kriiseistä ja halutaan vaikuttaa ihmisiin?

Miksi kaikki ihmiset eivät mielestäsi pysty tuntemaan solidaarisuutta muita ihmisiä
ja/tai luontoa ja eläimiä kohtaan?

Miten saisimme vahvistettua globaalia solidaarisuuden tunnetta ihmisissä, laajennet-
tua huolenpidon piiriä (Salonen)?

Mikä on mielestäsi median rooli tässä tilanteessa?

Mikä on ollut median ja sosiaalisen median rooli omassa toiminnassasi?

Mitä ajattelet taiteen merkityksestä?

Millaisissa tilanteissa olet itse kokenut voivasi vaikuttaa muiden ihmisten ekososiaa-
liseen sivistykseen ja ekologisen solidaarisuuden tunteeseen?

Millaisten tapahtumien tai tilanteiden olet nähnyt vaikuttavan ihmisiin erityisesti?

Mitä haluaisit sanoa ilmastoahdistuneelle nuorelle tai vanhemmallekin ihmiselle?

Mitä haluaisit vielä sanoa aiheesta?